

UKRAINA

Przewodnik dla przedsiębiorców

Wydanie czwarte rozszerzone

Biuro Promocji Inwestycji i Technologii
Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego

*Publikacja wydana pod patronatem
Ministerstwa Gospodarki i Pracy*

Warszawa, październik 2004

Wszelkie przedstawione w niniejszej publikacji określenia i sądy w żaden sposób nie odzwierciedlają opinii Sekretariatu UNIDO na temat statusu prawnego jakiegoś kraju, terytorium, miasta, obszaru, rządu lub granic danego kraju. Wymienianie nazw firm i produktów nie oznacza, że są one popierane przez UNIDO.

© *Copyrights by:* UNIDO ITPO Warszawa 2004

Wydawca: UNIDO ITPO Warszawa
Al. Niepodległości 186; 00-608 Warszawa
tel.: (+48-22) 8259186, 8259467; fax: 8258970
e-mail: ips-waw@unido.pl
<http://www.unido.pl>

Opracowanie i redakcja: Julita Urbanowska, Wojciech Oniszczyk (wydanie III),
Henryk Borko (wydanie IV)

Zdjęcia na okładce: FORUM – Polska Agencja Fotografów, Warszawa

PRZEDMOWA

„UKRAINA - przewodnik dla przedsiębiorców”, była pierwszą publikacją warszawskiego Biura UNIDO opracowaną dla potrzeb rozwoju handlu i współpracy przemysłowej z wybranymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej i Wspólnoty Niepodległych Państw. Obecne, czwarte wydanie przewodnika, zostało uaktualnione i wzbogacone o nowe informacje. Jako źródło wiedzy o poszczególnych sektorach ukraińskiej gospodarki, systemie finansowym i podatkowym, przekształceniach strukturalnych, prawodawstwie, warunkach inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej - przewodnik ten może służyć nie tylko przedsiębiorcom, lecz również pracownikom naukowym, studentom, politykom i działaczom samorządowym.

Przewodnik w szerokim zakresie wykorzystuje materiały **Wydziału Ekonomiczno-Handlowego (WEH) Ambasady RP w Kijowie**, regularnie publikowane na stronie internetowej <http://users.adamant.net/~wehamb>. Biuro UNIDO składa podziękowanie pani Annie Skowrońskiej-Łuczyńskiej, Kierownikowi WEH, Ministrowi Pełnomocnemu - Radcy Handlowemu i pani dr Marii Bogackiej, I Sekretarzowi, za pomoc w przygotowaniu książki. Wyrazy wdzięczności kierujemy do pana Konsula Michała Uziembło z Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Konsulatu Generalnego RP we Lwowie za szereg cennych rad i wskazówek.

Za przychylność, życzliwą pomoc i współpracę serdecznie dziękujemy pracownikom Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej oraz Departamentu Inwestycji Zagranicznych i Promocji Gospodarczej MGİP, pracownikom KUKK S.A., MSWiA, Centrum Informacji Rynkowej IKC HZ oraz Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej.

Za pomoc w aktualizacji przewodnika podziękowania składamy panu Bogdanowi Adamowiczowi, Dyrektorowi Wykonawczemu Kredyt Banku (Ukraina) S.A., pani Małgorzacie Sosnowskiej z Centrali Banku Pekao S.A. i panu Adamowi Grzeli - Prezesowi Banku Pekao (Ukraina) Ltd., a także pani Swietłanie Gieninej z Międzynarodowego Stowarzyszenia Przedsiębiorców Polskich na Ukrainie i pani Grażynie Dzwonkowskiej z Instytutu Integracji Europejskiej w Rzeszowie.

W przygotowanie przewodnika istotny wkład wnieśli także specjaliści z Zakładu Międzynarodowej Współpracy Produkcyjnej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, kierowanego przez prof. dr hab. Kazimierza Starzyka.

Czwarte wydanie przewodnika, tak jak wszystkie publikacje Biura UNIDO, zostało zamieszczone w witrynie warszawskiego Biura UNIDO (www.unido.pl), która zawiera m.in. informacje o organizowanych przez Biuro przedsięwzięciach promocyjnych i szkoleniach oraz ofertach współpracy na rynkach wschodnich.

W latach 2001-2003 w serii przewodników o rynkach wschodnich ukazały się:

„Ukraina – przewodnik dla przedsiębiorców”	– trzy wydania (2001, 2002, 2003)
„Białoruś – przewodnik dla przedsiębiorców”	– trzy wydania (2001, 2002, 2003)
„Kazachstan – przewodnik dla przedsiębiorców”	– trzy wydania (2001, 2002, 2003)
„Bułgaria – przewodnik dla przedsiębiorców”	– dwa wydania (2002, 2003)
„Uzbekistan – przewodnik dla przedsiębiorców”	– dwa wydania (2002, 2003)
„Azerbejdżan – przewodnik dla przedsiębiorców”	– dwa wydania (2002, 2003)
„Mołdowa – przewodnik dla przedsiębiorców”	– dwa wydania (2002, 2003)
„Litwa – przewodnik dla przedsiębiorców”	– I wydanie (2003)
„Rosja – przewodnik dla przedsiębiorców”	– I wydanie (2003)
„Łotwa – przewodnik dla przedsiębiorców”	– I wydanie (2003)

w 2004 roku ukazały się:

„Litwa – przewodnik dla przedsiębiorców”	– II wydanie
„Rosja – przewodnik dla przedsiębiorców”	– II wydanie
„Łotwa – przewodnik dla przedsiębiorców”	– II wydanie
„Bułgaria – przewodnik dla przedsiębiorców”	– III wydanie
„Uzbekistan – przewodnik dla przedsiębiorców”	– III wydanie
„Azerbejdżan – przewodnik dla przedsiębiorców”	– III wydanie
„Ukraina – przewodnik dla przedsiębiorców”	– IV wydanie
„Białoruś – przewodnik dla przedsiębiorców”	– IV wydanie
„Kazachstan – przewodnik dla przedsiębiorców”	– IV wydanie
„Mołdowa – przewodnik dla przedsiębiorców”	– III wydanie

Wszystkie pozycje są dostępne w wersji elektronicznej na stronie internetowej Biura UNIDO w Warszawie:

www.unido.pl

SPIS TREŚCI

I.	INFORMACJE OGÓLNE.....	9
	Położenie i klimat.....	9
	Ludność i język	10
	Zasoby naturalne i surowce energetyczne.....	12
	Ustrój polityczny i podział administracyjny.....	12
	Sądownictwo	16
II.	UWARUNKOWANIA GEOPOLITYCZNE.....	17
	Kraje Środkowej Europy	17
	Ukraina a Unia Europejska.....	17
	Basen Morza Czarnego.....	18
	Region kaukaski	19
	Ukraina a Rosja	19
	Członkostwo w organizacjach międzynarodowych	22
III.	GOSPODARKA	23
	Informacje ogólne i prognozy	23
	Rynek pracy	27
	Płace i dochody społeczeństwa	27
	Potencjał badawczo-naukowy	29
	Rolnictwo.....	29
	Przemysł	32
	Energetyka	37
	Transport.....	40
	Budownictwo	45
	Telekomunikacja i komputeryzacja	46
	Ochrona środowiska	49
	Turystyka	52
IV.	PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTURALNE.....	54
	Informacje ogólne	54
	Prywatyzacja zakładów przemysłowych.....	56
	Prywatyzacja gruntów.....	58
	Fundusz Majątku Państwa (FMP).....	58
	Metody prywatyzacji	59
V.	FINANSE	60
	Budżet	60
	Bilans płatniczy	61
	Wydatki na opiekę społeczną.....	64
	Reforma emerytalna.....	66
	Sektor bankowy.....	67
	Narodowy Bank Ukrainy.....	69
	Banki komercyjne	71
	Międzynarodowa pomoc finansowa.....	74
	Rynek kapitałowy	76
	Rynek ubezpieczeń	77
	Kredyty zagraniczne dla podmiotów ukraińskich.....	78
	Rządowe gwarancje dla kredytów zagranicznych.....	80

VI.	SYSTEM PODATKOWY	82
	Podatki powszechne.....	83
	Podatki lokalne.....	92
	Rozliczenia z urzędem podatkowym.....	93
VII.	OCHRONA PRAW WŁASNOŚCI	98
	Własność ziemi	98
	Ochrona własności intelektualnej	99
	Ochrona znaku towarowego.....	103
	Własność jako zabezpieczenie kredytu	105
VIII.	DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA	107
	Podstawy prawne działalności gospodarczej	107
	Tworzenie i funkcjonowanie przedsiębiorstw	109
	Zasady działalności gospodarczej	111
	Licencje i koncesje.....	113
	Działalność firm z udziałem kapitału zagranicznego	113
	Zakładanie spółki z udziałem kapitału zagranicznego	116
	Weryfikacja ukraińskiego partnera	118
	Rejestracja spółki	119
	Rejestracja przedstawicielstwa zagranicznej osoby prawnej	122
	Zabezpieczenie wykonania zobowiązań	123
	Założenie rachunku bankowego.....	125
	Zatrudnianie pracowników	126
	Bankructwo i likwidacja spółki.....	127
	Ochrona konkurencji i konsumenta	128
	Księgowość i kontrola rachunkowa	130
	Przetargi publiczne.....	132
IX.	HANDEL ZAGRANICZNY	134
	Polityka gospodarcza	134
	Prawo dewizowe	137
	Ramy prawne.....	139
	Transakcje barterowe	140
	Umowy i kontrakty w handlu zagranicznym	141
	Sankcje i tryb ułatwiony	144
	Instrumenty kontroli handlu zagranicznego	146
	Instrumenty ochrony rodzimej produkcji	153
	Produkcja z surowca powierzonego	156
	Certyfikacja	157
	Świadectwo pochodzenia towaru.....	160
	Cła i polityka celna.....	161
	Ustalanie wartości celnej	164
	Odprowa celna towarów	168
	Tranzyt i odprowa warunkowa.....	171
	Składy celne.....	171
	Giełdy towarowe	172
	Struktura towarowa handlu zagranicznego	173
	Struktura geograficzna eksportu i importu	175

X.	INWESTYCJE ZAGRANICZNE	178
	Podstawy prawne	178
	Ochrona inwestycji	181
	Struktura instytucjonalna	181
	Formy inwestowania	182
	Transfer zysków i kontrola dewizowa	184
	Specjalne strefy ekonomiczne	186
	Klimat inwestycyjny	188
	Przeszkody hamujące napływ inwestycji	189
	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie	190
	Międzynarodowe i lokalne sieci handlowe na Ukrainie	193
XI.	WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA Z POLSKĄ	196
	Prawno - traktatowe uregulowania współpracy z Polską	196
	Wymiana handlowa	197
	Zmiany zasad wymiany handlowej z Ukrainą w związku z przystąpieniem Polski do UE	202
	Polskie inwestycje na Ukrainie	205
	Bariery i perspektywy współpracy	208
	Ryzyko handlowe	210
	Ubezpieczenia kredytów eksportowych oferowane przez KUKE SA	212
	Działalność Ministerstwa Gospodarki i Pracy w zakresie promocji eksportu	217
	Usługi bankowe dla polskich eksporterów	234
	Polsko-ukraińskie spotkania, konferencje i imprezy gospodarcze	235
	Współpraca transgraniczna	237
	Instytucje i organizacje zaangażowane w rozwój współpracy	243
XII.	MIESZKAĆ NA UKRAINIE	249
	Status obcokrajowca	249
	Przekraczanie granicy	250
	Podróżowanie	253
	Mieszkania	255
	Hotele	256
	Opieka zdrowotna	258
	Rekreacja i turystyka	258
XIII.	ZAŁĄCZNIKI	261
XIV.	BIBLIOGRAFIA	315

SPIS TABEL:

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki ekonomiczne w latach 1998-2004	24
Tabela 2. Struktura produktu krajowego brutto w latach 1997-2003	25
Tabela 3. Ryzyko inwestycyjne – ranking krajów WNP	26
Tabela 4. Zmiany dochodów pieniężnych ludności w latach 1996-2003	27
Tabela 5. Wyniki przetargu na sprzedaż zakładów energetycznych	39
Tabela 6. Przedsiębiorstwa tworzone z udziałem Ukrtelekomu	48
Tabela 7. Bilans obrotów handlowych Ukrainy w latach 1998-2003 (mln USD)	62
Tabela 8. Kroczące progi kapitałowe dla banków komercyjnych	67
Tabela 9. Ukraiński rynek kredytowo-depozytowy (wrzesień 2004 r.)	73
Tabela 10. Obroty handlu zagranicznego Ukrainy w latach 1997-2003	135
Tabela 11. Zmiany zasad wwozu na Ukrainę waluty obcej, czeków i metali szlachetnych przez osoby fizyczne	138
Tabela 12. Określanie wartości celnej w zależności od warunków dostawy	167
Tabela 13. Opłata od środków transportu przekraczających granicę Ukrainy	169
Tabela 14. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na Ukrainę	191
Tabela 15. Struktura geograficzna bezpośrednich inwestycji zagranicznych	191
Tabela 16. Polsko-ukraińska wymiana towarowa w latach 1997-2004	198
Tabela 17. Najważniejsze pozycje w handlu Polski z Ukrainą w 2003 roku	199
Tabela 18. Struktura eksportu Ukrainy do Polski w latach 2001-2003 (według sekcji)	200
Tabela 19. Struktura importu Polski z Ukrainy w latach 2001-2003 (według sekcji)	201

WYKRESY I MAPY:

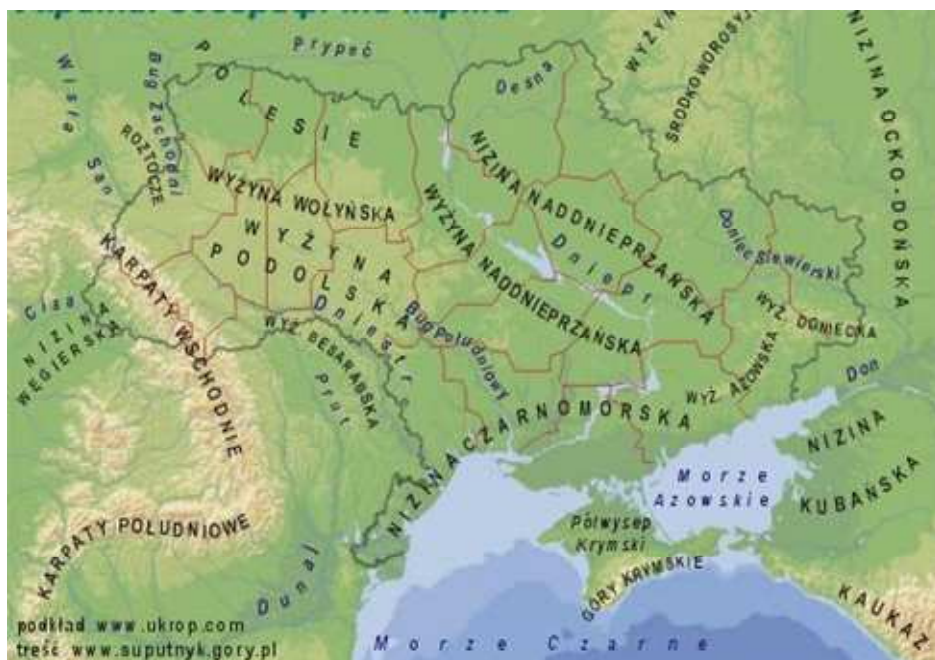
Ukraina – mapa fizyczna	9
Poglądowa mapa Ukrainy	11
Rysunek 1. Porównanie dynamiki PKB Ukrainy na tle innych krajów	24
Rysunek 2. Rezerwy walutowe Ukrainy w latach 1998-2002 (mln USD)	63
Rysunek 3. Dynamika kursu UAH/USD	70
Rysunek 4. Struktura towarowa eksportu w 2003 roku	173
Rysunek 5. Struktura towarowa importu w 2003 roku	175
Rysunek 6. Struktura geograficzna eksportu Ukrainy	176
Rysunek 7. Struktura geograficzna importu Ukrainy	177
Rysunek 8. Struktura polskich inwestycji na Ukrainie w 2003 roku	206

I. INFORMACJE OGÓLNE

Położenie i klimat

Ukraina jest największym, po Rosji, państwem europejskim. Jej terytorium wynosi 603,7 tys. km², co stanowi 5,7 % powierzchni Europy i 0,44 % terytorium świata. Otacza ją siedem państw: na północy Białoruś, na północnym wschodzie Rosja, na zachodzie Polska, Słowacja i Węgry, od południowego zachodu graniczy z Rumunią i Mołdową. Południową granicą są morza: Azowskie i Czarne. Pozwala to na określenie położenia Ukrainy jako wyjątkowo sprzyjającego nawiązywaniu wszechstronnych i owocnych międzynarodowych kontaktów gospodarczych.

Ukraina – mapa fizyczna

Przeważającą część powierzchni zajmują niziny (Czarnomorska, Naddnieprzańska, Poleska) i wyżyny (Wołyńska, Podolska, Doniecka). Jedyne pasma górskie to Karpaty Wschodnie z najwyższym szczytem Howerlą (2061 m) w paśmie Czarnohory na południowym zachodzie i Góry Krymskie, z najwyższymi szczytami: Roman-Kosz (1545 m) i Czatyrdah (1525 m) na południu kraju. Główne rzeki to Dniepr i Dniestr.

Ukraina ma także dostęp do Dunaju, który zapewnia jej połączenie z krajami Europy Środkowej. Dogodne położenie jest ważnym atutem Ukrainy, stwarzającym szansę jej dynamicznego rozwoju.

Klimat jest umiarkowanie kontynentalny, z wyjątkiem Półwyspu Krymskiego, gdzie zbliżony jest do śródziemnomorskiego. Średnia temperatura stycznia wynosi -6°C a lipca 20°C ; opady odpowiednio 58 i 91 mm. Roślinność jest typowa dla stepów i lasostepów, z wyjątkiem Polesia, gdzie przeważa roślinność charakterystyczna dla terenów podmokłych. Lasy mieszane pokrywają 14 % powierzchni kraju. Naturalna fauna i flora zachowała się jedynie w obrębie parków narodowych, z których największe to: Czarnomorski Park Narodowy, Poleski Park Narodowy, Jałtański Park Narodowy, Karpacki Park Narodowy i Park Narodowy Askania Nova.

Ludność i język

Według danych z sierpnia 2004 roku, liczba ludności Ukrainy wynosi 47.441 tys., z czego 32.056 tys. (67,6 %) zamieszkiwało w miastach, a 15.384 tys. (32,4 %) na wsi. W ciągu ostatnich 8 lat (1996-2004) liczba ludności Ukrainy zmniejszyła się o ponad 3,1 mln osób. Ujemny przyrost naturalny jest wynikiem spadającej liczby urodzeń, wzrostu śmiertelności oraz trudnej sytuacji gospodarczej. Średnia długość życia mężczyzn obniżyła się z 62,7 lat w roku 2000 do 60,3 w roku 2003. W tym samym okresie spadła również średnia długość życia kobiet z 73,5 lat do 71,7.

Ważnym zjawiskiem demograficznym na Ukrainie jest migracja ludności. Najwięcej osób opuszcza Obwód Ługański, Dniepropietrowski, Równieński, Zakarpacki i Charkowski kierując się przede wszystkim do Kijowa, Odessy, Doniecka oraz Autonomicznej Republiki Krym¹.

Ludność narodowości ukraińskiej stanowi 77,8 %² społeczeństwa. Rosjanie stanowią 17,3 %, Białorusini 0,6 %, Mołdawianie 0,5 %, Tatarzy Krymscy 0,5 %, Bułgarzy 0,4 %, Polacy 0,3 % (tj. 144 tys.), Żydzi 0,2 %. Pomimo, że do narodowości ukraińskiej przyznaje się 73 % społeczeństwa, tylko 39,1 % mieszkańców Ukrainy posługuje się na co dzień wyłącznie językiem ukraińskim. Prawie tyle samo, bo 36 % (a w grupie do lat 22 aż 47,4 %), posługuje się wyłącznie rosyjskim, zaś obu językami 24,8 %.

¹ Według danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy za pierwsze półrocze 2004 roku (www.ukrstat.gov.ua).

² Państwowy Komitet Statystyki Ukrainy (dane spisu powszechnego z 2001 roku).

A detailed map of Ukraine and its surrounding regions. The map shows the following countries and regions: POLSKA (Poland) to the west, BIAŁORUŚ (Belarus) to the north, ROSJA (Russia) to the east and south, WĘGRY (Hungary) to the southwest, RUMUNIA (Romania) to the south, and BUŁGARIA (Bulgaria) to the south. Major cities in Ukraine are marked, including Kyiv (Kijów), Lviv (Lwów), Ternopil (Tarnopol), Chmelnytskyi (Chmielnicki), Vinnytsia (Winnica), Zhytomyr (Żytomierz), Chernihiv (Czernihów), Sumy, Charkiv (Charków), Poltava, Dnipropetrovsk (Dniepropetrowsk), Luhansk (Ługańsk), Donetsk, Zaporizhzhia (Zaporże), Kachovka (Kachowski), Mykolaiv (Mikolajów), Cherson, Symferopol, and Odessa. The Black Sea (MORZE CZARNE) and the Sea of Azov (MORZE AZOWSKIE) are shown to the south. The Danube River (Dunaj) is visible in the southwest, and the Dniester River (Dniestr) flows through the eastern part of the country. The map also shows the Crimean Peninsula and the city of Simferopol.

Emigracja ukraińska liczy około 7,5 miliona, w tym 4,4 miliona mieszka w Federacji Rosyjskiej. Stolicą Ukrainy jest Kijów liczący 2,61 mln mieszkańców. Inne duże miasta, liczące powyżej miliona mieszkańców, to: Charków, Dniepropietrowsk, Donieck i Odessa.

Od 1991 roku oficjalnym językiem urzędowym jest ukraiński, z wyjątkiem Krymu, największego skupiska mniejszości rosyjskiej, gdzie oficjalnym językiem pozostał rosyjski. Ponadto używanymi językami są: rosyjski, białoruski, rumuński, polski i węgierski.

Zasoby naturalne i surowce energetyczne

Ukraina posiada niezwykle bogate zasoby surowców. Najważniejsze z nich to złoża węgla kamiennego i brunatnego (Zagłębie Donieckie) oraz rudy metali: żelaza, manganu, tytanu, rtęci, aluminium i niklu. Spośród pozostałych surowców największe są złoża siarki, potasu, soli kamiennej, fosforytów, kaolinu, grafitu, nefelinu (do produkcji sody) i alunitu (do produkcji potasu). Czynnych jest 8 tysięcy kopalń, w których wydobywa się 80 rodzajów surowców. Ważniejsze złoża gazu ziemnego i ropy naftowej znajdują się na Podkarpaciu, w okolicach Doniecka i na Krymie. Wydobywanie ropy naftowej pokrywa jednak tylko około 10 %, a gazu ziemnego 20 % krajowego zapotrzebowania. Złoża naturalnego wosku ziemnego znajdują się w okolicach Borysławia. Na Podkarpaciu i w basenie Donieckim występują pokłady soli kamiennej i soli potasowych.

Ukraina zasobna jest w źródła wód mineralnych. Doskonałe wody lecznicze znajdują się w okolicach Lwowa (Truskawiec) i w innych uzdrowiskach (Winnica, Żytomierz, Biała Cerkiew, Połtawa, Charków). Miejscowości uzdrowiskowe nad Morzem Czarnym i Azowskim słyną z leczniczych kąpiei błotnych.

Ustrój polityczny i podział administracyjny³

Ukraina, wchodząca od grudnia 1922 roku w skład ZSRR, 16 lipca 1990 roku ogłosiła suwerenność⁴. Po moskiewskim puczu, 24 sierpnia 1991 roku zdelegalizowano partię komunistyczną (ponownie zalegalizowano ją w 1993 roku). Latem 1991 roku wybrano pierwszego prezydenta niepodległej Ukrainy – Leonida Krawczuka. Władzę wykonawczą powierzono Radzie Ministrów pod przewodnictwem premiera, którym został Leonid Kuczma. W marcu 1994 roku odbyły się pierwsze wolne wybory parlamentarne. Do urn poszło 75 % obywateli, którzy wybrali nowy parlament składający się z partii centrowych, narodowych, demokratycznych i komunistycznych. Kamieniem milowym było uchwalenie w dniu 28 czerwca 1996 roku nowej Konstytucji, w której:

- określono Ukrainę jako państwo demokratyczne, praworządne i opiekuńcze,
- wprowadzono podział władz na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą,
- uznano własność prywatną, w tym również własność prywatną ziemi,
- zapewniono prawną ochronę własności i odszkodowanie w przypadku wywłaszczenia,
- obcokrajowcom zamieszkającym na Ukrainie zagwarantowano te same prawa i swobody, co obywatelom ukraińskim,

³ Podrozdział zaktualizowany w lutym 2005 roku.

⁴ Polska była pierwszym krajem, który uznał suwerenność Ukrainy.

- zagwarantowano rekompensaty za straty będące skutkiem bezprawnych działań władz lub urzędników państwowych,
- uznano ważność aktów prawnych od momentu ich publikacji,
- zabroniono wydawania przepisów prawnych ze wsteczną mocą działania,
- zapewniono prawo odwołania się od decyzji władz lub urzędników państwowych do sądu.

Ukraina jest republiką prezydencką. Głową państwa jest prezydent wybierany w głosowaniu powszechnym na pięcioletnią kadencję. Jest on najwyższą instancją w strukturach władzy wykonawczej: mianuje rząd (parlament zatwierdza jedynie kandydata na premiera), prezesa Narodowego Banku Ukrainy, prezesa Funduszu Własności Państwa i innych władz centralnych (prokuratury, administracji podatkowej, służby bezpieczeństwa), a także szefów administracji obwodowych. Prezydent stoi na czele sił zbrojnych, może wnosić i wetować projekty ustaw. W czerwcu 1994 roku w wyborach prezydenckich zwyciężył Leonid Kuczma, wybrany ponownie w 1999 roku.

Niezwykłe burzliwy przebieg miały wybory prezydenckie w 2004 roku. W wyniku pierwszej tury głosowania, która odbyła się 31 października, wyłonionych zostało dwóch kandydatów – popierany przez prezydenta Kuczmę, urzędujący premier Wiktor Janukowycz oraz lider opozycji, były premier Wiktor Juszczenko. Druga tura wyborów odbyła się 21 listopada, a po jej zakończeniu Centralna Komisja Wyborcza ogłosiła zwycięstwo Wiktora Janukowycza. Wyniku wyborów nie uznała opozycja dysponująca dowodami licznych nadużyć i fałszerstw wyborczych. Od 22 listopada w Kijowie i innych ukraińskich miastach (głównie w zachodniej i północnej Ukrainie) rozpoczęły się masowe demonstracje zwolenników Wiktora Juszczenki domagających się unieważnienia wyniku wyborów. Protesty, które trwały nieprzerwanie do 9 grudnia, stanowiły jednocześnie pierwszy tak masowy wyraz poparcia ukraińskiego społeczeństwa dla rzeczywistej demokratyzacji życia politycznego. Doprowadziły one do decyzji o powtórzeniu drugiej tury wyborów, zyskując miano “pomarańczowej rewolucji”. W powtórzonej drugiej turze w dniu 26 grudnia Wiktor Juszczenko pokonał Wiktora Janukowycza uzyskując 52 % głosów, podczas gdy jego rywal zebrał 44,2 % głosów.

Na czele rządu stoi premier mianowany przez prezydenta i zatwierdzany przez Radę Najwyższą. W lutym 2005 roku premierem ukraińskiego rządu została Julia Tymoszenko. Władze lokalne, zarówno obwodowe, jak i rejonowe, są mianowane przez organa władzy centralnej. Lokalny samorząd jest reprezentowany przez demokratycznie wybierane Rady.

Istnieją trzy instytucje o charakterze doradczym: Narodowa Rada Bezpieczeństwa i Obrony, utworzona w 1992 roku, Administracja Prezydencka i Rada Regionów powołana w 1994 roku, składająca się z gubernatorów poszczególnych obwodów oraz prezydentów dwóch miast: Kijowa i Sewastopola.

Władzę ustawodawczą sprawuje Rada Najwyższa (Werhowna Rada) – jednoizbowy parlament składający się z 450 deputowanych, wybieranych na 4-letnią kadencję. Rada uchwała ustawy, ratyfikuje międzynarodowe umowy i traktaty i zatwierdza budżet. Od 1998 roku połowa posłów wybierana jest w jednomandatowych okręgach, a druga połowa z list tych partii politycznych, które przekroczyły próg 4 % ogólnej liczby głosów. Kompetencje parlamentu wobec organów władzy wykonawczej są ograniczone, a rola prezydenta, przynajmniej w okresie gdy władzę sprawował Leonid Kuczma, była w większa, niżby to wynikało z Konstytucji. Urzędnicy administracji prezydenta de facto wykonywali obowiązki poszczególnych ministrów.

Ukraiński system polityczny za rządów prezydenta Kuczmy określany był jako system oligarchiczny. Większość czołowych polityków była powiązana z wielkim biznesem, a wielcy biznesmeni (właściciele hut, banków, gazet i stacji telewizyjnych) bezpośrednio zajmowali się polityką (stali na czele partii politycznych i zasiadali w parlamencie). Pierwsze posunięcia administracji prezydenta Juszczenki i rządu Julii Tymoszenko wskazują, iż można mieć nadzieję na stopniową zmianę tego systemu w kierunku standardów zachodnioeuropejskich.

Partie polityczne

Partia Komunistyczna Ukrainy (KPU), zdelegalizowana w 1991 roku została ponownie zalegalizowana w 1993 roku. Inne partie zostały oficjalnie uznane dopiero po usunięciu z Konstytucji artykułu 6, który dopuszczał działalność tylko jednej partii – Komunistycznej Partii Ukrainy (KPU).

Liczba partii na Ukrainie rośnie z roku na rok. Ostatnie wybory parlamentarne na Ukrainie miały miejsce w marcu 2002 roku. W ich wyniku w ukraińskim parlamencie zasiedli przedstawiciele 8 komitetów wyborczych. Najwięcej głosów (23,6 % i 112 mandatów) zebrała „Nasza Ukraina”, opozycyjna wówczas koalicja centroprawicowa skupiona wokół Wiktora Juszczenki. Drugi wynik wyborczy uzyskała Komunistyczna Partia Ukrainy (20 % głosów), która zdobyła jednak tylko 66 mandatów. Ugrupowania popierające ówczesnego prezydenta Leonida Kuczmę tworzące koalicję „Za Jedyną Ukrainę” uzyskały 102 mandaty, mimo iż głosowało na nie jedynie 11,8 % wyborców. W parlamencie znalazły się również Blok Wyborczy Julii Tymoszenko (7,2 % głosów), Socjalistyczna Partia Ukrainy Oleksandra Moroza (6,9 % głosów) oraz Zjednoczona Socjal-Demokratyczna Partia Ukrainy (6,3 % głosów). Deputowani bezpartyjni zdobyli

95 mandatów. W ciągu trzech lat struktura ukraińskiego parlamentu uległa znacznym przeobrażeniom wskutek rozpadu, łączenia i powstawania nowych partii, a także zmian przynależności partyjnej przez poszczególnych deputowanych. W lutym 2005 roku w Radzie Najwyższej funkcjonowało 15 frakcji parlamentarnych.

Podział administracyjny kraju

Ukraina podzielona jest na 24 obwody⁵ (*ukr. oblasti*) odpowiadające polskim województwom. Dwa miasta, Kijów i Sewastopol, są wydzielone i mają status obwodów. Obwody podzielone są na 490 rejonów, będących odpowiednikami polskich powiatów. Odrębną jednostką administracyjną jest Autonomiczna Republika Krymska⁶, która posiada własną konstytucję, system prawny i rząd. Na Ukrainie znajduje się łącznie 446 miast, 907 miejscowości typu miejskiego i 10.196 wsi.

⁵ Charkowski, chersoński, chmielnicki, czerkaski, czernihowski, czerniowiecki, dniepropietrowski, doniecki, iwano-frankowski, kijowski, kirowogrodzki, lwowski, ługański, mikołajowski, odeski, poławski, równeński, sumski, tarnopolski, winnicki, wołyński, zakarpacki, zaporoski i żytomierski.

⁶ Obszar w starożytności zamieszkały przez Scytów, Sarmatów i Taurów (stąd Tauryda). Skolonizowany przez Greków w V w. p.n.e., gościł następnie Rzymian, Gotów i Hunów. Przeżył okres wpływów Bizancjum, najazd Chazarów (VI w. n.e.) i Pieczyngów (IX w. n.e.). W XIII wieku nadciągnęły wojska Złotej Ordy XIII, a południowe wybrzeże zajęli kupcy włoscy. W 1427 roku Tatarzy pod wodzą potomka Czyngis-Chana utworzyli Chanat Krymski podporządkowany Turcji. W 1783 roku Krym został zdobyty przez Rosjan. Pomimo burzliwej historii (wojna krymska, rewolucja, II wojna światowa), Krym pozostawał pod panowaniem Rosji (po rewolucji 1917 roku - Związku Radzieckiego). W 1954 roku został włączony do Ukraińskiej SRR. Od 1992 roku ma status autonomicznej republiki.

Sądownictwo

System sądowniczy obejmuje Sąd Najwyższy, sądy powszechne i sądy arbitrażowe, będące odpowiednikiem polskich sądów gospodarczych.

Sąd Najwyższy nadzoruje działalność sądów powszechnych. Nie zajmuje się orzekaniem w sprawach dotyczących zagadnień konstytucyjnych. Składa się z pięciu sędziów wybieranych przez Radę Najwyższą na pięcioletnią kadencję. Sądy powszechne są trójstopniowe i składają się z sądów pierwszej instancji, 27 sądów apelacyjnych (po jednym w każdym obwodzie) i Sądu Najwyższego w Kijowie. Sądy arbitrażowe, zajmujące się sprawami gospodarczymi, powstały już w 1991 roku po przekształceniu dawnych radzieckich sądów arbitrażowych. Jednak dopiero w 1996 roku zyskały uprawnienia do anulowania decyzji podjętych z naruszeniem prawa przez władze i urzędników państwowych oraz ustalania wysokości odszkodowań. Obecne sądy arbitrażowe zajmują się wszelkimi sprawami gospodarczymi, handlowymi, bankructwem i sprawami antymonopolowymi. Mają tylko dwie instancje: pierwszą instancję i Sąd Najwyższy. Odmienne niż w systemie zachodnioeuropejskim – skierowanie sprawy na drogę sądową nie zawiesza wykonania zaskarżonej decyzji.

II. UWARUNKOWANIA GEOPOLITYCZNE

Kraje Środkowej Europy

Ukraina leży wzdłuż osi łączącej Bałtyk z Morzem Czarnym, biegnącej przez państwa bałtyckie, Polskę, Białoruś, Ukrainę, Węgry, Czechy, Słowację i Rumunię. Obszar ten ma i będzie miał decydujące znaczenie dla stabilizacji i bezpieczeństwa Europy. O wpływy w tych krajach zabiegają zarówno NATO, które włączyło do swoich struktur Polskę, Węgry i Czechy, jak i Rosja, gospodarczo silnie związana z Ukrainą.

Ukraina zajmuje ważną pozycję w regionie. To, czy znajdzie się ona w tzw. „szarej strefie” pomiędzy krajami Paktu Atlantycznego a krajami, które podpisały Układ Taszkiencki, czy też wejdzie do zjednoczonej Europy, zależy od ukraińskich elit rządzących. Polska aktywnie wspiera i promuje proeuropejskie dążenia swego sąsiada. Świadczą o tym liczne inicjatywy, jak m.in. uznanie roku 2004 Rokiem Polski na Ukrainie, kontynuacja spotkań na szczeblu prezydenckim (czerwiec 2004 r. Jałta), czy Forum Ekonomiczne w Krynicy (wrzesień 2004 r.).

Ukraina a Unia Europejska

Strategia unijna wobec Ukrainy, będąca konsekwencją wcześniej podpisanego porozumienia o partnerstwie i współpracy, została zatwierdzona w czerwcu 1999 roku. Unia wymagała od Ukrainy spełnienia szeregu warunków przed rozpoczęciem rozmów i oferowała pomoc w dostosowaniu ukraińskiego systemu prawnego do unijnych standardów, sfinansowaniu rozbudowy mocy energetycznych i w rozbudowie narodowego systemu ochrony zdrowia i ochrony socjalnej.

Stosunek Ukrainy do Unii Europejskiej nie jest jednoznaczny, mimo zatwierdzenia strategii integracyjnej dekretem prezydenta już w czerwcu 1998 roku. W połowie 2002 roku prezydent Kuczma wystąpił w parlamencie z posłaniem *Europejski wybór Ukrainy – koncepcyjne zasady strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Ukrainy na lata 2002-2011*, potwierdzając zamiar integracji z UE. W posłaniu określił cele polityczne i gospodarcze oraz harmonogram przygotowań⁷. Jednak w praktyce nie widać konsekwentnych działań w zakresie dostosowywania przepisów prawnych do standardów unijnych. W latach 2002-2003 Ukraina prowadziła z UE negocjacje na temat warunków dostępu do rynku w związku z ubieganiem się o członkostwo w WTO.

⁷ 2003-2004 - podpisanie porozumień z Unią i nabycie praw członka stowarzyszonego;
2004-2007: - spełnienie warunków niezbędnych dla uprawnomocnienia się porozumień o członku stowarzyszonym;
2007-2011: - spełnienie warunków umożliwiających wejście w skład Unii Europejskiej.

W lutym 2003 roku *europiejski wybór* Ukrainy został podważony deklaracją prezydentów Ukrainy, Rosji, Białorusi i Kazachstanu o utworzeniu Wspólnej Przestrzeni Ekonomicznej.

O tym, że polityka Unii Europejskiej wobec Ukrainy jest za mało aktywna i zbyt konserwatywna, świadczą jałtańskie deklaracje prezydenta Leonida Kuczmy z lipca 2004 roku. W kontaktach między Brukselą a Kijowem istnieje stałe napięcie. Unia nie chce uznać Ukrainy za kraj o gospodarce rynkowej, gdyż wiązałoby się to z koniecznością umorzenia wielu postępowań antydumpingowych prowadzonych przeciwko temu krajowi. Jedyną propozycją Unii Europejskiej dla Ukrainy w ostatnim okresie była Europejska Polityka Sąsiedztwa, przedstawiona w maju 2004 roku. W efekcie kraj ten nadal stoi przed wyborem pomiędzy kierunkiem europejskim a dalszą integracją z Rosją. Dla Unii Europejskiej kwestia ułożenia stosunków z Ukrainą wciąż pozostaje otwarta⁸.

Basen Morza Czarnego

Przez kraje położone nad Morzem Czarnym, Zakaukazie i Azję Środkową prowadzą historyczne szlaki komunikacyjne łączące Europę z Oceanem Indyjskim. Morze Czarne zapewnia krajom Północno-Wschodniej i Środkowej Europy połączenie z Morzem Śródziemnym.

Ukraina, położona na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych pomiędzy trzema geopolitycznymi ośrodkami (euroatlantyckim, euroazjatyckim i islamskim), ma wyjątkowe znaczenie dla sąsiadujących z nią krajów. Przez Ukrainę bieżą bowiem rurociągi, którymi dostarczane są surowce energetyczne z Federacji Rosyjskiej. Droga przez terytorium Ukrainy i Gruzji do rosyjskich portów przeładunku ropy naftowej nad morzem Czarnym jest znacznie krótsza od alternatywnej, przez Turcję lub Rosję.

W czerwcu 1992 roku Albania, Azerbejdżan, Armenia, Bułgaria, Grecja, Gruzja, Mołdowa, Rumunia, Turcja, Ukraina i Federacja Rosyjska utworzyły w Istambule **Organizację Współpracy Krajów Morza Czarnego**, otwartą również dla krajów spoza regionu. Chęć przystąpienia zadeklarowały: Iran, Macedonia, Jugosławia i Uzbekistan. W roli obserwatorów uczestniczą Austria, Włochy, Izrael, Egipt, Słowacja, Tunezja i Polska, a zainteresowanie wyrażają Bośnia i Hercegowina, Kazachstan, Cypr, Jordania, Słowenia i Chorwacja. Organizacja ta jest pierwszą tego typu formacją łączącą różne orientacje polityczne i gospodarcze oraz pierwszym ugrupowaniem powstałym w tym regionie bez dominującej roli Rosji.

⁸ Sytuację tę potwierdzają głosy ekonomistów ukraińskich na Forum Ekonomicznym w Krynicy w dniach 9-11.09.2004 roku.

Region kaukaski

Ukraina odgrywa ważną rolę w procesach integracyjnych regionu. Gruzja, Ukraina, Uzbekistan, Azerbejdżan i Mołdowa utworzyły w 1997 roku regionalny blok **GUUAM**. Porozumienie to zakłada realizację wspólnych przedsięwzięć w różnych dziedzinach. Najważniejsze z nich to transport kaspijskiej ropy i budowa nowych dróg tranzytowych przez terytorium Ukrainy. Dochody z tranzytu pozwoliłyby Ukrainie na pokrycie kosztów importu niezbędnych surowców energetycznych.

Najbardziej rozwinięta jest współpraca gospodarcza z Gruzją. Oba kraje wspierają się na arenie międzynarodowej i realizują wspólne przedsięwzięcia inwestycyjne. Rozwija się współpraca z Azerbejdżanem, który oferuje pomoc w rozbudowie szybów naftowych w zamian za ukraiński sprzęt wiertniczy. Z Mołdową Ukrainę łączą tradycyjnie dobre stosunki wynikające z wieków historycznych i kulturowych. Ważny dla Ukrainy jest rozwój stosunków gospodarczych z Turcją, przez terytorium której przebiegają szlaki komunikacyjne do Morza Śródziemnego i na Bliski Wschód. Oba krajom zależy na demilitaryzacji regionu Morza Czarnego i ekologicznej ochronie jego wód.

Ukraina a Rosja ⁹

Po podpisaniu 8 grudnia 1991 roku porozumienia o utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw wystąpiły konflikty interesów. Rosja dążyła do maksymalnej integracji państw WNP, a Ukraina do jak największej niepodległości. Zdecydowane odseparowanie się od Rosji, do czego dążyły ugrupowania prawicy niepodległościowej, utrudniała rodząca się ukraińska klasa polityczna, wszechstronnie powiązana z rosyjską. Ukraina nie przystąpiła do układu o bezpieczeństwie zbiorowym WNP (Układu Taszkieńskiego), ani do układu o wspólnej ochronie granic i innych porozumień WNP, które uważała za niekorzystne dla siebie. Konsekwentnie i skutecznie przeciwdziałała też przeciw przekształcaniu się WNP w strukturę ponadpaństwową, preferując współpracę dwustronną.

Uchwalona w czerwcu 1996 roku Konstytucja wykluczyła zarówno wprowadzenie podwójnego obywatelstwa, jak i uznanie rosyjskiego za język urzędowy równorzędny z ukraińskim, co postulowała Rosja. Dopuściła natomiast istnienie na Ukrainie rosyjskiej bazy wojskowej, co otworzyło drogę do ostatecznego uregulowania kwestii Sewastopola. Traktat ukraińsko-rosyjski i porozumienie w sprawie Sewastopola, które potwierdzały bezwarunkową suwerenność Ukrainy i gwarantowały utrzymanie rosyjskich baz marynarki wojennej przez co najmniej dwadzieścia lat, zostały podpisane

⁹ Skrót materiału zawartego w opracowaniu: *Ukraina wobec Rosji: stosunki dwustronne i ich uwarunkowania*, Tadeusz A. Olszański, Prace OSW, zeszyt nr 3, listopad 2002

w Kijowie 30 maja 1997 roku. Podpisanie traktatu zamknęło etap kształtowania podstaw ukraińsko-rosyjskich stosunków międzypaństwowych, a zarazem postawiło pod znakiem zapytania możliwość wstąpienia Ukrainy do NATO.

Podczas pierwszej oficjalnej wizyty prezydenta Ukrainy w Moskwie, 27 lutego 1998 roku, podpisano porozumienie gospodarcze na lata 1998-2007. Program porozumienia jednak pozostał martwy, a rzeczywista poprawa stosunków gospodarczych między Rosją a Ukrainą nastąpiła dopiero w 2000 roku. Ukraina odnotowała wtedy (po raz pierwszy od uzyskania niepodległości) znaczący wzrost gospodarczy. Wzrost ten nastąpił w znacznej mierze na skutek poprawy koniunktury w Rosji, dzięki czemu wzrosło też zapotrzebowanie na import z Ukrainy. Drugim czynnikiem było podjęcie lub zwiększenie produkcji przez część ukraińskich zakładów przemysłu ciężkiego i chemicznego, które w następstwie prywatyzacji przeszły w ręce kapitału rosyjskiego.

Wraz z wyborem nowego prezydenta Federacji Rosyjskiej, Władimira Putina, nastąpiła poprawa stosunków. Rosja zrezygnowała z traktowania WNP jako narzędzia reintegracji i postawiła na stosunki dwustronne. 28 stycznia 2003 roku prezydenci Ukrainy i Federacji Rosyjskiej podpisali międzypaństwową umowę o granicy państwowej, która zamyka delimitację lądowego odcinka tej granicy i jest formalnym potwierdzeniem jej suwerenności przez Rosję.

Traktując Ukrainę jako partnera i sojusznika, Rosja usunęła główną przeszkodę na drodze do zacieśniania stosunków ukraińsko-rosyjskich i przyczyniła się do reorientacji ukraińskiej polityki zagranicznej i jej koncentracji na współpracy z Rosją i USA, przy czym stosunki z Rosją mają opierać się na zasadach „asymetrycznego partnerstwa”¹⁰, porównywanego do stosunków między Kanadą a USA. 15 sierpnia 2003 roku w Astanie (Kazachstan) delegacje rządowe z Ukrainy, Rosji, Kazachstanu i Białorusi uzgodniły projekt umowy o powołaniu **Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej** (WPG) na terytorium tych czterech krajów. Umowa została podpisana 19 września w Jalcie (Ukraina) przez prezydentów 4 państw.

18 sierpnia 2004 roku premierzy Ukrainy Wiktor Janukowycz i Rosji Michaił Fradkow, w obecności prezydentów obu państw, Władimira Putina i Leonida Kuczmy, podpisali w Soczi szereg dwustronnych porozumień, w tym *O środkach realizacji strategicznej współpracy między Federacją Rosyjską i Ukrainą w sektorze gazowym* oraz *O tranzycie ropy przez terytorium Ukrainy*. Przewidują one m.in. wzrost dostaw rosyjskiego gazu na Ukrainę oraz rosnącą rolę Rosji jako pośrednika w dostawach turkmeńskiego gazu. Realizacja powyższych umów, wieńczących serię porozumień zawieranych latem 2004

¹⁰ Jest to tzw. „doktryna Zlenki”. W styczniu 2001 roku minister Anatolij Zlenko sformułował publicznie nową doktrynę polityki zagranicznej Ukrainy, stwierdzając, że Ukraina ma tylko dwóch partnerów strategicznych: Federację Rosyjską i Stany Zjednoczone.

roku, może ugruntować dominację energetyczną Rosji nad Ukrainą oraz doprowadzić do pełnego rosyjskiego monopolu w zakresie handlu i transportu kaspijskiej ropy i gazu na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw. Może przyczynić się także do powodzenia planów Gazpromu, zmierzających do stworzenia regionalnego *gazowego OPEC*, które pod dyktando Rosji kontrolowałoby handel i transport gazu na terenie byłego ZSRR. Efektywność powyższych porozumień będzie można jednak pełniej ocenić dopiero po pewnym czasie¹¹.

Pierwsza z zawartych w Soczi umów przewiduje, że oba państwa, zajmą się budową i eksploatacją do 2030 roku nowego gazociągu Bohorodczany-Użhorod w zachodniej Ukrainie, który zwiększy możliwości przesyłowe ukraińskich magistrali gazowych. Rosja ma zapewnić od 5 do 19 mld m³ gazu, który byłby transportowany tą trasą. Inwestorem i właścicielem gazociągu miałyby być tworzone od 2002 roku ukraińsko-rosyjskie konsorcjum gazowe.

Dodatkowo, 29 lipca w Moskwie, prezesi *Gazpromu* i *Naftohazu* Ukrainy podpisali pakiet dokumentów, stanowiących rozwinięcie porozumień osiągniętych przez prezydentów Leonida Kuczmę i Władimira Putina 26 lipca w Jałcie. Przewidują one, że od stycznia 2005 roku do 2028 roku pośrednikiem w dostawach gazu z Turkmenistanu na Ukrainę będzie zarejestrowana w Szwajcarii spółka *RosUkrEnergo*, zastępując obecnego – spółkę *EuralTransGas*. Dostawy za pośrednictwem *RosUkrEnergo* miałyby w 2005 roku wzrosnąć do 44 mld m³ gazu (w tym 36 mld m³ gazu z Turkmenistanu, na podstawie obowiązującej umowy między Kijowem a Aszchabadem oraz 8 mld m³ gazu rosyjskiego) i aż do 60 mld m³ w latach 2007-2028. Spółką miałyby zarządzać Komitet Koordynacyjny z udziałem kierownictwa *Naftohazu*, jednak udziały w *RosUkrEnergo* (po 50 % akcji) przewidziano tylko dla spółek zależnych *Gazpromu* i *Raiffeisenbanku*.

Drugie z porozumień zawartych w Soczi, 15-letnia umowa o transzycie rosyjskiej ropy, przewiduje transport do 85 mln ton tego surowca przez ukraińskie terytorium, z możliwością zwiększania kwot w zależności od rosyjskich potrzeb (obecnie przez Ukrainę transportowanych jest ok. 60 mln ton rosyjskiej ropy rocznie). 15-letnia umowa miałyby być automatycznie przedłużana na kolejne pięcioletnie okresy. Jednym z elementów porozumienia jest tzw. rewers rurociągu Odessa-Brody na użytek transportu ropy rosyjskiej w kierunku z Brodów do Odessy (i dalej, poprzez terminal Piwdennyj, morzem na południe Europy)¹².

¹¹ Tego samego dnia (18.08.2004) prezydent Putin podpisał, przyjętą w błyskawicznym tempie na początku sierpnia tego roku przez Dumę ustawę, wprowadzającą zerową stawkę podatku VAT na eksportowaną do państw WNP ropę i gaz.

¹² Por. A. Sarna, *Rosyjska ofensywa naftowo-gazowa z ukraińskimi wyborami w tle*, OSW, Warszawa 28 sierpnia 2004 r.

Członkostwo w organizacjach międzynarodowych

Organizacje systemu ONZ

Ukraina była jednym z 51 państw, które w 1945 roku opracowały i podpisały kartę Narodów Zjednoczonych. Jednak dopiero w 1992 roku zaczęły działać w Kijowie pierwsze biura i przedstawicielstwa organizacji systemu Narodów Zjednoczonych (m.in. UNDP, UNHCR, UNICEF, ILO, IOM, UNAIDS, WHO, IAEA, UNCTAD, UNESCO). Ukraina jest też członkiem UNDCP, UNIDO, UNFPA, UNCTAD, ECE, FAO, UPU oraz międzynarodowych organizacji finansowych: Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF) oraz Międzynarodowej Korporacji Finansowej (IFC). Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju mają swoje biura na Ukrainie i realizują znaczące programy pomocowe.

Również inne organizacje (m.in. British Council, Komisja Unii Europejskiej, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Korpus Pokoju) otworzyły na Ukrainie swoje przedstawicielstwa i biura, a 60 państw ma swoje placówki dyplomatyczne.

Członkostwo w organizacjach wolnego handlu

Ukraina, jako członek WNP, podpisała umowy o wolnym handlu ze wszystkimi krajami byłego Związku Radzieckiego, a ponadto jest członkiem podpisanego w 1995 roku porozumienia krajów WNP o wolnym handlu. W ramach współpracy z krajami basenu Morza Czarnego, umowy podpisano z Albanią, Armenią, Azerbejdżanem, Bułgarią, Gruzją, Grecją, Mołdową, Rumunią, Federacją Rosyjską i Turcją.

Od grudnia 1993 roku Ukraina prowadzi negocjacje na temat przystąpienia do Światowej Organizacji Handlu (WTO). Zgodnie z dekretem Prezydenta z 5 września 2001 roku, wstąpienie Ukrainy do WTO jest jednym z priorytetowych kierunków polityki. Ukraina podpisała dwustronne protokoły m.in. z następującymi członkami Światowej Organizacji Handlu: Unią Europejską (15), Węgrami, Kanadą, Koreą Południową, Meksykiem, Urugwajem, Nową Zelandią, Słowenią, Łotwą, Gruzją, Indiami, Czechami, Słowacją, Kubą i Polską.

III. GOSPODARKA

Informacje ogólne i prognozy

*Lata 2000 - 2001*¹³

W roku 2000 produkt krajowy brutto wzrósł o 6 %, produkcja przemysłowa o 12,7 %, a inflacja spadła do 25,8 %. Zakładane w ustawie budżetowej wskaźniki zostały przekroczone również w roku 2001: produkt krajowy brutto wzrósł o blisko 9 %, inflacja spadła do 6,1 %, a produkcja przemysłowa zwiększyła się o 15,1 %. Ponadto wzrosła produkcja rolna (o 10,7 %), produkcja budowlana (o 10,3 %) i usługi (o 5,7 %). Jedynie wpływy z prywatyzacji nie zostały osiągnięte; do budżetu wpłynęło z tego tytułu 2,7 mld UAH zamiast planowanych 5,9 mld UAH.

Płace realne wzrosły w 2001 roku o 19,3 %. Czterokrotnie w ciągu roku podnoszono emerytury, które realnie wzrosły o 30 %. Do kraju napłynęły inwestycje zagraniczne o wartości 813,7 mln USD. Saldo obrotów handlu zagranicznego było dodatnie i wynosiło 3,5 % PKB. Dobra sytuacja w handlu zagranicznym przyczyniła się do dalszej stabilizacji kursu hrywny¹⁴. Narodowy Bank Ukrainy nie dopuszczał do silniejszej aprecjacji hrywny (nominalna wyniosła 2,42 % a realna 7 %), skupując waluty (1,8 mld USD w ciągu 11 miesięcy 2001 roku). Stopa dyskontowa NBU była kilkakrotnie obniżana (z 27 % w styczniu do 12,5 % w grudniu 2001 roku).

W raporcie MF¹⁵ rok 2001 został pozytywnie podsumowany. Dobre wyniki, zdaniem MF, były możliwe dzięki wykorzystaniu wolnych mocy produkcyjnych, zwiększonej konkurencyjności ukraińskiej gospodarki w rezultacie deprecjacji hrywny dokonanej w latach 1998-1999, zwiększeniu ekspansji eksportowej, przede wszystkim na rynku rosyjskim oraz wzrostowi wewnętrznego popytu na skutek wzrostu płac i emerytur oraz wypłacenia zaległych wynagrodzeń.

Lata 2002 - I półrocze 2004

W 2002 roku Ukraina po raz trzeci odnotowała wzrost gospodarczy. Wskaźnik wzrostu (4,6 %) był jednak o ponad 50 % niższy niż w 2001 roku. Należy pamiętać, że mimo dodatknych wskaźników gospodarczych, poziom PKB w 2002 roku osiągnął dopiero 58 % poziomu z 1990 roku. Podobnie produkcja przemysłowa i rolna osiągnęły odpowiednio 84,7 % i 75 % wartości z 1990 roku.

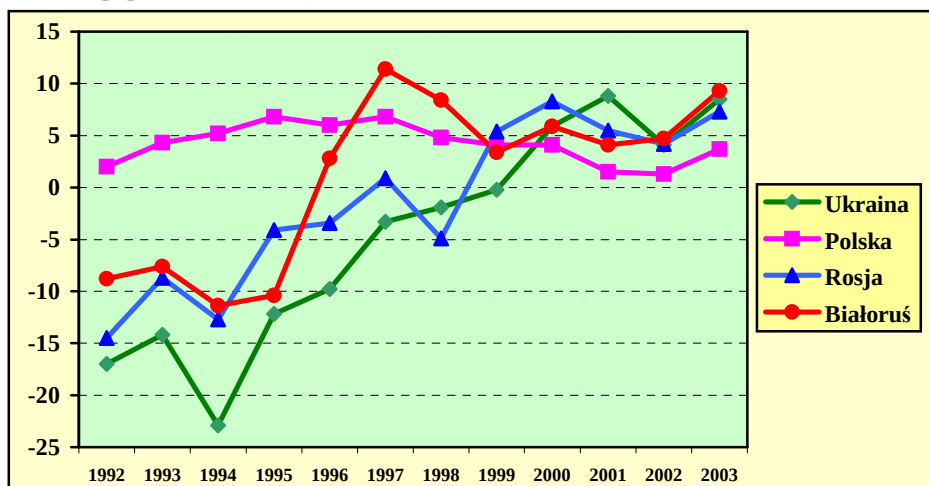
¹³ Na podstawie materiału informacyjnego Ministerstwa Gospodarki RP, opracowanego przez WEH Ambasady RP w Kijowie.

¹⁴ 1 stycznia 2001 kurs wynosił 5,43 UAH/USD, a 1 stycznia 2002 roku - 5,23 UAH/USD.

¹⁵ IMF Country Report No. 02/146, July 2002.

Spadek dynamiki wzrostu gospodarczego w 2002 roku był związany z destabilizacją sytuacji politycznej (zwłaszcza w II półroczu), która w końcu doprowadziła do zmiany rządu na miesiąc przed uchwaleniem ustawy budżetowej na rok 2003.

Rys. 1. Porównanie dynamiki PKB Ukrainy na tle innych krajów w latach 1992-2003 (poprzedni rok = 100)

Źródło: IMF Working Paper WP/02/97, maj 2002 oraz *The Economist*, *Ekonomiczne komentarze. Białoruś, Kazachstan, Rosja, Ukraina*, Nr 1(1)2004, s. 4-15, *Ukrainian Economic Outlook*, 3/2004, p. 26. CASE - Ukraina

Tab. 1. Podstawowe wskaźniki ekonomiczne w latach 1998-2004 (w %)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ^a
Produkt krajowy brutto	-1,9	-0,4	6,0	9,1	4,6	8,5	12,3
Inflacja (%)	20,0	19,2	25,8	6,1	-0,6	8,2	4,3
Produkcja przemysłowa	-1,5	4,3	12,9	14,2	7,0	15,8	14,7
Produkcja rolna	-8,3	-5,7	7,1	9,1	1,9	-10,2	-4,7
Deficyt budżetowy (% PKB)	-2,0	-1,1	-0,7	-0,55	0,54	0,2	1,0

^a I półrocze (stopa inflacji 4,3 % podano za osiem miesięcy 2004 r.)

Źródło: *Współpraca gospodarcza Polska-Ukraina*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej, Warszawa, czerwiec 2004 r., *Ekonomiczne komentarze. Białoruś, Kazachstan, Rosja, Ukraina*, Nr 1(1)2004, s. 15-16, *Ukrainian Economic Outlook*, Statistical Appendix, 3/2004. CASE – Ukraina.

Do utrzymania wzrostowej tendencji w gospodarce Ukrainy przyczynił się eksport towarów i usług, który rósł w tempie przewyższającym dynamikę PKB. Miało tu znaczenie zarówno stopniowe odbudowywanie eksportu do Rosji, jak też znajdowanie nowych rynków zbytu dla tradycyjnej eksportowej produkcji ukraińskiej (metalurgia), a

także wzrost produkcji i eksportu ukraińskich towarów rolno-spożywczych oraz wyrobów przemysłu lekkiego (np. tekstyliów, dla których Ukraina uzyskała lepszy dostęp do rynków krajów UE).

Inflacja została skutecznie stłumiona i w 2002 roku odnotowano deflację na poziomie -0,6 %. Ceny detaliczne artykułów spożywczych spadły o 2,3 %, a artykułów przemysłowych i usług wzrosły odpowiednio o 1,6 % i 3,4 %.

Rok 2003 był dla Ukrainy rokiem zdecydowanego przyspieszenia gospodarczego, mimo, że latem przejściowo wystąpiła tendencja spadkowa, spowodowana największym od lat nieurodzajem zbóż. Fakt ten wpłynął na silny spadek produkcji rolnej. Niemniej jednak PKB wzrósł w 2003 roku aż o 8,5 % (według źródeł ukraińskich nawet o 9,4 %), znacznie przekraczając wartość zaplanowaną (4 %), a także wynik osiągnięty w 2002 roku (4,6 %). Zdecydowaną poprawę wykazała również większość pozostałych wskaźników ekonomicznych. Wyraźnie wzrosła produkcja przemysłowa (15,8 %), przewozy transportowe (11,9 %) oraz detaliczne obroty handlowe (20,1 %). Zbliżone tendencje utrzymały się także w pierwszym półroczu 2004 roku. Odnotowano ponad 12 % wzrost PKB, przy zakładanym rocznym wzroście o 11,7 %. Jednocześnie produkcja przemysłowa utrzymuje stały wzrost na poziomie ok. 15 %, przy stopniowym zahamowaniu tempa spadku produkcji rolniczej w stosunku do 2003 roku (z -10,2 % do -4,7 %). W efekcie dynamicznie rosną dochody ludności: płace w marcu 2004 roku były o 30,3 % wyższe niż rok wcześniej.

Tab. 2. Struktura produktu krajowego brutto w latach 1997-2003

Wyszczególnienie	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
PKB	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Przemysł	24,6	25,3	27,2	26,7	27,1	30,5	33,1
Rolnictwo	12,1	11,6	11,2	13,8	14,4	13,4	-9,9
Budownictwo	5,2	4,7	4,1	3,6	3,6	3,4	3,6
Transport	10,1	10,0	9,7	9,4	12,0	11,5	12,6
Handel	7,9	4,5	7,1	9,0	11,0	9,9	15,8
Inne	28,1	29,7	24,6	23,5	32,1	20,4	30,9
Usługi finansowe	-1,1	-1,0	-0,9	-1,0	-1,4	-1,4	-0,9
Podatki (bez subsydiów)	13,2	15,2	16,8	15,2	11,6	12,4	14,8

Źródło: *Ukrainian Economic Outlook, Statistical Appendix*, 3/2004. CASE – Ukraina oraz materiały informacyjne WEH Ambasady RP w Kijowie

Na poprawę sytuacji w pierwszym półroczu 2004 roku pozytywnie wpłynęły wprowadzone zmiany podatkowe. Korzystny wpływ miało także wdrożenie nowych mechanizmów państwowego wspierania eksportu. Z kolei utrudnieniem dla procesów rozwojowych były znaczne podwyżki cen surowców energetycznych, w tym cen paliw.

W 2003 roku zanotowano ponowny wzrost inflacji do poziomu 8,2 %. Tendencja ta utrzymała się również w pierwszej połowie 2004 roku: w ciągu pierwszych 6 miesięcy wskaźnik ten wyniósł 4,7 %. Według prognoz inflacja na koniec 2004 roku ma wynieść około 7 %.

Poza tradycyjnymi wskaźnikami ekonomicznymi, jak PKB czy inflacja, stan gospodarki obrazują także wskaźniki jakościowe, które pokazują np. stopień konkurencyjności, wolności gospodarczej czy korupcji, w tym także ryzyko inwestycyjne.

Tab. 3. Ryzyko inwestycyjne – ranking krajów WNP

Kraj	Miejsce w rankingu		
	marzec 2002	marzec 2003	marzec 2004
Kazachstan	70	67	61
Rosja	98	76	66
Azerbejdżan	95	92	88
Ukraina	120	113	93
Turkmenistan	121	121	124
Armenia	106	130	125
Mołdowa	139	134	130
Białoruś	144	128	134
Gruzja	141	141	136
Uzbekistan	126	117	138
Kirgistan	159	157	157
Tadżykistan	156	166	174

Źródło: Euromoney, 2004

W marcu 2004 roku magazyn Euromoney opublikował ranking krajów pod względem stopnia ryzyka inwestycyjnego. Pozycje państw byłego ZSRR przedstawione zostały w tabeli 3. Pod uwagę wzięto zwłaszcza czynniki ryzyka politycznego, sytuacji ekonomicznej, zadłużenia zagranicznego, rankingu kredytowego oraz dostępu do finansowania bankowego i rynku kapitałowego. Na tle innych państw Ukraina okazuje się krajem coraz bardziej stabilnym gospodarczo, otwierającym się na inwestycje zagraniczne oraz oferującym coraz lepszy dostęp do nowych źródeł finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych.

Rynek pracy

Ukraiński rynek pracy charakteryzuje się wykształconą i wyszkoloną zawodowo siłą roboczą. Szczególną cechą jest duża liczba specjalistów, inżynierów i programistów, pracujących na rzecz kompleksu przemysłowo-militarnego, rozbudowanego w okresie, gdy Ukraina była republiką związkową. Na 1000 mieszkańców w wieku powyżej 20 lat wykształcenie wyższe posiada 313, a średnie 651 osób. Wskaźnik analfabetyzmu wynosi zaledwie 0,4 %. Pod względem liczby studentów (37 na 1000 osób) Ukraina należy do czołówki europejskiej. Najwyższym wskaźnikiem kształcących się studentów charakteryzują się obwody: charkowski, kijowski, odeski, lwowski i dniepropietrowski.

Liczba osób czynnych zawodowo według stanu na 31 grudnia 2003 roku wynosiła 22.521,3 tys. osób. Według danych ukraińskich, liczba bezrobotnych w pierwszym kwartale 2004 roku wynosiła 1.036,7 tys. osób, czyli 3,8 % ludności czynnej zawodowo. Z kolei według danych Międzynarodowej Organizacji Pracy w pierwszym kwartale liczba osób pozostających bez pracy kształtowała się na poziomie 1.973,4 tys. osób, co oznacza, iż wskaźnik bezrobocia wyniósł 9 %.

Płace i dochody społeczeństwa

Wzrost płac realnych (o 22,3 %) osiągnięty po raz pierwszy od 10 lat w 2001 roku utrzymał się w 2002 roku i wyniósł 18,2 %. Liczony w okresie od grudnia do grudnia osiągnął 15,6 %. W grudniu 2003 roku płace były realnie wyższe o 13,8 % niż rok wcześniej. Średnia miesięczna płaca w grudniu 2003 roku wynosiła 550,9 UAH, natomiast średnie miesięczne wynagrodzenie w całym 2003 roku osiągnęło wartość 462,3 UAH (w 2002 roku 376,38 UAH, a w 2001 roku 311,6 UAH).

Tab. 4. Zmiany dochodów pieniężnych ludności w latach 1996-2003

Wyszczególnienie	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
zmiana w % w stosunku do roku poprzedniego	-17,1	6,3	-1,6	-8,0	9,9	9,0	21,2	30,5

Źródło: WEH Ambasady RP w Kijowie

W 2004 roku następował dalszy wzrost wynagrodzeń. Średnia płaca na Ukrainie w sierpniu tego roku wynosiła 542,37 UAH¹⁶. Charakterystyczne jest przy tym duże zróżnicowanie poziomu płac pomiędzy poszczególnymi regionami. Najwyższe średnie płace w sierpniu 2004 roku występowały w Kijowie (896,02 UAH), Doniecku (653,08 UAH), Zaporozżu (626,26 UAH) i Dniepropietrowsku (616,04 UAH), natomiast

¹⁶ 1 USD = 5,30 UAH (15 września 2004 r.).

najniższe w obwodzie tarnopolskim (359,65 UAH), wołyńskim (375,49) i chmielnickim (381,15 UAH). Znacznie różnią się także poziomy średnich wynagrodzeń w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej. Najmniej w sierpniu 2004 roku zarabiali pracownicy przedsiębiorstw rolnych – średnio 244 UAH (45,8 USD), a najwięcej osoby zatrudnione w instytucjach finansowych – średnio 1.130 UAH (212 USD). Średnie wynagrodzenie w przemyśle kształtowało się na poziomie 624 UAH (117 USD). Według danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy z sierpnia 2004 roku minimum egzystencji na osobę zatrudnioną wynosiło 386,73 UAH.

Zmiana poziomu płac nie oddaje jednak w pełni zmian warunków życia społeczeństwa Ukrainy, ponieważ płace dawno przestały być jedynym źródłem dochodów. Ponadto poziom płac nie uwzględnia zaległości w wypłatach wynagrodzeń oraz wypłat dokonywanych w *naturze*¹⁷. Według danych na 1 września 2004 roku zaległości z tytułu zaległych płac wynosiły 1.422.058 tys. UAH, z tego najwięcej w obwodzie donieckim (454.560 tys., czyli 32 % łącznych zaległości) i ługańskim (236.841 tys., 16,7 % łącznych zaległości). Ponad 77 % tych zaległości (1.096.228 tys. UAH) powstało przed 1 stycznia 2004¹⁸.

Według badań ankietowych, przeprowadzonych przez Międzynarodową Organizację Pracy i Państwowy Urząd Statystyczny pod koniec 2002 roku na próbie 9400 gospodarstw domowych, 79 % Ukraińców uważało się za biednych. Badania wykazały, że ponad połowa populacji zarabiała mniej niż 300 UAH miesięcznie. Zdaniem respondentów minimalny dochód zapewniający godziwy byt wynosił w tym czasie 510 UAH. Zaledwie 28 % ankietowanych stwierdziło, że nie straci pracy w ciągu najbliższych 12 miesięcy, zaś 80 % twierdziło, że napotkają problemy finansowe po osiągnięciu wieku emerytalnego.

¹⁷ Średnia emerytura wzrosła w ciągu 2003 roku o 16 % i w grudniu wynosiła 158 UAH (ok. 30 USD).

¹⁸ Przedsiębiorstwa, które nie wypłacają na czas pensji swoim pracownikom, a jest ich na Ukrainie blisko 40 %, na podstawie rozporządzenia Prezydenta Ukrainy z czerwca 2004 r., są zobowiązane do przeznaczania nie mniej niż 10 % swoich dochodów na uregulowanie zadłużenia. Oprócz tego nie mają prawa dokonywać zakupów powiększających majątek firmy, a nie związanych z procesem produkcyjnym oraz powoływać do życia nowych jednostek organizacyjnych. W przypadku likwidacji przedsiębiorstwa w pierwszej kolejności muszą być uregulowane powinności w stosunku do pracowników.

Potencjał badawczo-naukowy

Ukraińska Akademia Nauk składa się ze 170 zakładów badawczo-naukowych (w tym pięciu międzynarodowych), kompleksu doświadczalno-produkcyjnego i sześciu centrów badawczych. Ukraińscy naukowcy wnieśli znaczący wkład w badania przestrzeni kosmicznej, konstrukcję silników i raket nośnych, pojazdów i wyrzutni kosmicznych. Wśród imponujących osiągnięć ukraińskich naukowców można wymienić rozszczepienie atomów litu, odkrycie izotopu helu, opracowanie i wdrożenie zaawansowanych technologii spawalniczych, wyprodukowanie przezroczystych monokryształów z diamentów syntetycznych, wytwarzanie supertwardych narzędzi diamentowych, metalurgię proszków i stopów specjalnych, produkcję ciężkiej wody oraz wiele innych wybitnych osiągnięć w dziedzinie biologii molekularnej, fizjologii i medycyny.

Potencjał intelektualny, zaangażowany niegdyś w badania naukowe na potrzeby kompleksu militarnego, został obecnie skierowany do prac badawczych na rzecz sektorów cywilnych. W październiku 1993 roku Ukraina, Kanada, Szwecja i Stany Zjednoczone utworzyły Centrum Nauki i Technologii na Ukrainie (STCU), grupujące naukowców i badaczy z Ukrainy, Gruzji i Uzbekistanu. STCU ma w Moskwie partnerską organizację ISTC (Międzynarodowe Centrum Nauki i Technologii).

Rolnictwo

Ziemie uprawne zajmują 58 % powierzchni kraju¹⁹, w tym 2 % stanowią tereny o całorocznej wegetacji, a 13 % całoroczne pastwiska. Dzięki niezwykle urodzajnym glebom i korzystnemu klimatowi Ukraina dostarczała ¼ całej produkcji rolnej byłego Związku Radzieckiego. W mleko, jaja, mięso, zboża, warzywa i owoce oraz ryby zaopatrywała wiele republik.

Gospodarka wolnorynkowa w rolnictwie rozwija się z wielkim trudem. Dopiero we wrześniu 1998 roku weszła w życie ustawa zezwalająca na dzierżawę państwowej ziemi przez indywidualnych rolników. Produkcja rolna i zwierzęca prowadzona była przez dziesięciolecia w kołchozach, sowchozach oraz na małych działkach przyzagrodowych. Pierwsze gospodarstwa indywidualne typu farmerskiego zaczęły powstawać dopiero w 1991 roku na 10 % użytków rolnych, wydzielonych z kołchozów i sowchozów. Do chwili obecnej powstało prawie 40 tysięcy gospodarstw indywidualnych o przeciętnej powierzchni 30 ha. Ze względu jednak na brak sprzętu i środków na inwestycje – wydajność tych gospodarstw nie jest dużo wyższa niż w kołchozach i sowchozach.

¹⁹ Na Ukrainie jest bardzo wysoki odsetek użytków rolnych, na jednego mieszkańca przypada 0,8 ha.

W latach dziewięćdziesiątych ceny na produkty materiałowo-techniczne wzrosły znacznie bardziej niż ceny na produkty rolne, wskutek czego producenci rolni utracili zdolność płatniczą. Gwałtownie zmniejszyły się zakupy środków technicznych, a używany sprzęt eksploatowany był ponad dwa razy dłużej niż przewidywały normy techniczne. Nastąpił dramatyczny spadek produkcji maszyn i urządzeń rolniczych.

Spadło zużycie oleju napędowego, benzyny i nawozów. Efektywność produkcji rolnej stale się zmniejszała, a brak regulacji ze strony państwa odbił się na sferze socjalnej. Infrastruktura socjalna na wsi jest zrujnowana, a mieszkańcy wsi pozbawieni możliwości korzystania z najbardziej podstawowych usług: medycznych, oświatowych i kulturalnych. Prawie trzy z ośmiu milionów czynnych zawodowo mieszkańców wsi nie ma stałego miejsca pracy i pewnego źródła dochodów. Osoby w wieku emerytalnym stanowią ponad 40 % społeczeństwa wiejskiego.

Dekret Prezydenta *O potrzebie zastosowania natychmiastowych zabiegów w celu przyspieszenia reform w rolnictwie* umożliwił tworzenie przedsiębiorstw rolnych na ziemiach dzierżawionych od kołchozów i sowchozów bez konieczności ich parcelowania. Dzięki temu zaczęły powstawać nowoczesne przedsiębiorstwa rolne (głównie spółki joint-venture z kapitałem zagranicznym), stosujące nowoczesne techniki. Ich produkcja jednak w niewielkim tylko stopniu jest przetwarzana na Ukrainie, większość eksportowana jest w postaci surowca. Na dzierżawionych przez prywatnych właścicieli ziemiach, na których do niedawna uprawiano rośliny pastewne i produkowano mięso, mleko, jaja i wełnę, obecnie najczęściej uprawia się ziarno słonecznika, jako bardziej opłacalne. Przywrócenie hodowli jest niemożliwe bez aktywnej pomocy państwa.

W roku 2000 po raz pierwszy zanotowano wzrost produkcji rolnej o 18,9 % i wzrost dochodów w gospodarstwach indywidualnych. W roku 2001 nastąpił dalszy wzrost produkcji rolnej o 9,1 %. Produkcja roślinna wzrosła o 18 %, głównie dzięki większym zbiorom ziarna słonecznika i ziemniaków. Sprzyjająca koniunktura na ziarno słonecznika na światowych rynkach, przy obfитоści taniej siły roboczej i rozwiniętej sieci transportu, spowodowała, że na wsi zainwestowało w tym czasie wiele zagranicznych firm: „Global Ukraine”, „Nibułon”, „Cargil”, „Freedom Farm”, „Agros”.

Po klęsce nieurodzaju zbóż w 2003 roku i spadku łącznej produkcji rolnej o 10,3 %, w roku 2004 sytuacja w ukraińskim rolnictwie uległa wyraźnej poprawie. Odnotowano wzrost zarówno w produkcji roślinnej, jak i w eksporcie. Ukraina stara się zbliżyć do poziomu zbiorów zbóż z 2002 roku i odbudować stopniowo pozycję na liście liczących się eksporterów produktów rolnych. Będzie to jednak trudny proces, który mimo wysokiej dynamiki produkcji w 2004 roku, może potrwać przez kilka najbliższych lat.

Według danych z 13 września 2004 roku zbiory zbóż na Ukrainie wyniosły 35,676 mln ton. Tym samym były one o ponad 15,4 mln ton wyższe niż w 2003 roku, ale jednocześnie

o ponad 3,1 mln ton niższe niż w 2002 roku, choć ostateczne wyniki mogą ulec zmianie. Zebrano zboża z 12,161 mln ha i uzyskano wydajność 2930 kg z 1 ha. Na wyniki w zbiorów zbóż w 2004 roku wpływ miało zwiększenie powierzchni zasiewów praktycznie wszystkich rodzajów upraw (pszenica, żyto, proso, gryka), za wyjątkiem jęczmienia i owsa (spadek o 10,6 %). Zmniejszono również zasiewy słonecznika (o 13,6 %).

Osiągnięte plony pozwolą prawdopodobnie przeznaczyć na potrzeby wewnętrzne kraju 25-26 mln ton zboża oraz około 6-7 mln ton na eksport. Dla porównania, w roku 2003 wyeksportowano około 3 mln ton²⁰. W strukturze geograficznej eksportu nie przewiduje się większych zmian. Nadal głównymi importerami będą kraje Azji i Afryki, w tym m.in. Arabia Saudyjska, Korea Południowa, Turcja, Izrael i Maroko. Potencjalnymi odbiorcami mogą być Chiny i Indie. Szanse na eksport do krajów Unii Europejskiej są niewielkie.

W I półroczu 2004 roku nastąpił spadek pogłowia trzody chlewnej, bydła i drobiu w stosunku do analogicznego okresu 2003 roku. W tym samym okresie produkcja mięsa (w wadze rzeźnej) spadła o 5,2 % (czyli o 63,4 tys. ton). Jest to m.in. rezultat suszy i nieurodzaju zbóż (w tym paszowych) w 2003 roku.

Według danych Państwowego Komitetu Statystyki, w okresie styczeń-maj 2004 roku, Ukraina była eksporterem netto w zakresie produktów rolno-spożywczych: eksport osiągnął poziom 1189 mln USD, a import 793 mln USD²¹. Nadal jednak utrzymuje się wyższa dynamika importu niż eksportu: import w ciągu pierwszych 5 miesięcy 2004 roku wzrósł w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego o 35,8 %, a eksport o 15,3 %²².

²⁰ Z prognoz firmy *Agrarika* wynika, że eksport zbóż w 2004 roku obejmie 2 mln ton pszenicy i 2,95 mln ton jęczmienia. Są to prognozy, bazujące na przewidywaniach rządowych. Sceptycy prognozują eksport na poziomie 5-6 mln ton, w tym 2,2-2,7 mln ton jęczmienia paszowego, 1-1,5 mln ton kukurydzy paszowej i ok. 1,5 mln ton pszenicy paszowej. Zbiory zbóż konsumpcyjnych - głównie pszenicy - szacuje się na poziomie nie mniejszym niż 19 mln ton (w roku 2002 - 20,5 mln ton, a w 2003 roku - 3,88 mln ton).

²¹ W związku z klęską nieurodzaju w 2003 roku, złagodzone warunki dostępu zagranicznego zboża do rynku ukraińskiego, wprowadzając szereg ulg celnych i podatkowych. Przedłużono do 1 lipca 2004 roku obowiązywanie zerowej stawki celnej w imporcie zbóż, a także do 1 stycznia 2005 zwolniono z VAT sprzedaż pszenicy konsumpcyjnej w postaci mąki, kasz i pieczywa. Ponadto, przedłużono do maksymalnie 180 dni (nie dłużej niż do 1 lipca 2004 r.) termin wykupu weksli wystawionych na kwoty VAT w imporcie pszenicy, żyta, mąki i kasz. Podobną decyzję podjęto w odniesieniu do importu zbóż na potrzeby rezerw państwowych. Dodatkowo, w sytuacji gdy importerowi produktów zbożowych należy się zwrot VAT z tytułu eksportu, wprowadzono możliwość zaliczenia tej kwoty na rzecz opłaty VAT za importowane zboże i produkty pochodne (za: Mikołaj Oniszczyk, Radca Handlowy - WEH Kijów).

²² Prognozy na II półrocze 2004 roku przewidywały wzrost dynamiki eksportu oraz nieznaczne zmniejszenie tempa wzrostu importu.

Dobre wyniki w 2004 roku nie likwidują szeregu strukturalnych słabości rolnictwa ukraińskiego. Podstawowym problemem jest niedoinwestowanie, w tym brak środków na wymianę przestarzałego sprzętu do zbiorów zbóż i innych płodów rolnych, a także urządzeń do przetwórstwa oraz infrastruktury do składowania. Istniejąca krytyczna sytuacja w zakresie stanu zaopatrzenia w sprzęt rolniczy sprawia, że powstają duże opóźnienia w zbiorach zbóż i innych płodów rolnych, które w zależności od warunków pogodowych mogą spowodować straty rzędu 30-40 %²³.

Kodeks Ziemski, który wszedł w życie w styczniu 2002 roku, wprowadził możliwość zakupu ziemi o przeznaczeniu nierolniczym. Według pierwotnych założeń Kodeksu Ziemskiego, wolny obrót ziemią o przeznaczeniu rolniczym miał zostać wprowadzony już od stycznia 2005 roku. Jednakże w połowie czerwca 2004 roku Rada Najwyższa przedłużyła moratorium na handel gruntami rolnymi do stycznia 2010 roku. W myśl znowelizowanych przepisów obywatele Ukrainy i podmioty posiadające osobowość prawną będą mogły otrzymać prawo własności na grunty rolne o powierzchni nie przekraczającej 100 ha od 1 stycznia 2015 roku. Nowa redakcja Kodeksu z października 2004 roku określa, że do 1 stycznia 2008 roku prawa własności ziemi nie będą mogły być zbywane. Gruntami rolnymi będzie jedynie można się wymieniać lub przekazywać je w formie spadku.

Do tej pory 27 mln ha zostało podzielonych na działki do 4 ha pomiędzy 6,775 mln właścicieli, z których 3,5 mln posiada państwowe certyfikaty potwierdzające prawo własności do tych gruntów. Szacuje się, że w 2010 roku, czyli po zakończeniu obowiązywania moratorium na wolny obrót ziemią, do sprzedaży może trafić 12 mln ha gruntów rolnych. Jedną z przyczyn tak dużej podaży może być fakt, że ponad 50 % obecnych właścicieli jest w wieku emerytalnym. Średnia wartość 1 ha gruntów rolnych w lipcu 2004 roku kształtowała się na poziomie 1.880 USD.

Przemysł

Podstawowymi gałęziami przemysłu Ukrainy są przemysł ciężki i wydobywczy. W latach 1992-1999 w produkcji przemysłowej miały miejsce istotne zmiany. Udział elektroenergetyki wzrósł z 3,6 % do 19,3 %, przemysłu paliwowego z 3,8 % do 12,7 %, metalurgii żelaza z 9,9 % do 23,1 %. Zmniejszył się udział obróbki metali i budowy maszyn z 26,4 % do 12,5 %, przemysłu spożywczego z 24,4 % do 12,5 % oraz lekkiego z 12,3 % do 1,4 %.

²³ Na podstawie publikacji M. Oniszcuk, *Sytuacja w rolnictwie ukraińskim*, WEH – Kijów 2004.

Czynnikiem, który umożliwił ukraińskim przedsiębiorstwom nie tylko przetrwanie, ale również wzrost produkcji i eksportu, były bardzo niskie koszty produkcji, wynikające z niskich płac. Zakłady posiadające przestarzałe maszyny i przestarzałą, energochłonną technologię, mogły produkować wyłącznie bardzo tanie produkty, podobnie jak to czynią kraje Trzeciego Świata. Produkty były te same, co wcześniej, ale ich cena była na tyle niska, że rekompensowała braki jakościowe i zapewniała konkurencyjność na rynkach światowych.

Produkcja przemysłowa, która w 2001 roku wzrosła o 14,2 %, w 2002 roku zwiększyła się już tylko o 7,0 %. W 2003 roku ponownie nastąpił wyraźny wzrost produkcji przemysłowej, który wyniósł 15,8 %. Podobnie kształtują się wyniki I półrocza 2004 roku (wzrost o 14,7 % w stosunku do analogicznego okresu 2003 roku). Najwyższe wskaźniki wzrostu odnotowano w przemyśle chemicznym (o 37,4 %), przemyśle metalurgicznym (o 30,8 %) oraz przemyśle celulozowo-papierniczym (o 30,6 %). Najwyższą dynamikę produkcja przemysłowa osiągnęła w regionach: tarnopolskim (wzrost o 42,9 %), żytomierskim (40,2 %), zakarpackim (40,2 %), kirowogradzkim (38,3 %) oraz na Krymie (36,1 %).

Wydobycie ropy i gazu

Polityka przemysłowa Związku Radzieckiego, skierowana na rozwój zasobów syberyjskich, spowodowała zaniedbanie tego sektora na Ukrainie. Obecne wydobycie ropy zaspokaja od 10 % do 12 % zapotrzebowania, a gazu od 20 % do 24 %. Reszta pokrywana jest importem z Rosji oraz, w niewielkich ilościach, z Kazachstanu i Turkmenii (36 mld ton w 2003 roku). Eksport rosyjskiego gazu niemal w całości przechodzi systemem gazociągów tranzytowych przez terytorium Ukrainy, która przejęła nad nim kontrolę po rozpadzie ZSRR. Uruchomienie gazociągu jamalskiego w niewielkim stopniu zmieniło tę sytuację.

Dnia 18 stycznia 2001 roku Rada Najwyższa Ukrainy ratyfikowała umowę ramową w sprawie utworzenia międzyrządowych systemów transportu ropy naftowej i gazu INOGATE. Program ten zainicjowała Unia Europejska w ramach programu TACIS, dotyczącego m.in. pomocy technicznej dla krajów byłego ZSRR przy modernizacji istniejących i budowie nowych rurociągów do transportu ropy naftowej i gazu z regionu Morza Kaspijskiego i Centralnej Azji do Europy. W programie, oprócz 12 krajów WNP, uczestniczy także Rumunia i Bułgaria.

Bez rosyjskiego gazu Ukraina nie jest w stanie przetrwać i jest jednym z największych jego odbiorców. Aby zmniejszyć uzależnienie od importu, rząd ukraiński rozwija ten sektor gospodarki, traktując go jako priorytetowy. Zasoby płynnych paliw szacowane są na 7 - 8 miliardów ton. W 2002 roku Ukraina unormowała dostawy ropy i gazu na rynek wewnętrzny. Podpisano długoterminowe kontrakty na tranzyt rosyjskiego gazu (110 mld

m³) i jego dostawy na Ukrainę. Kolejne porozumienia dotyczące wykorzystania przez Rosję infrastruktury rurociągów i gazociągów na terenie Ukrainy zostały zawarte w lipcu 2004 roku (porozumienia te zostały szerzej omówione w rozdziale *Ukraina a Rosja*).

Hutnictwo i metalurgia²⁴

Sektor metalurgiczny na Ukrainie obejmuje kilkaset przedsiębiorstw, w tym 14 hut żelaza, 7 fabryk rur walcowanych, zakłady metalowe, zakłady wydobywania i wzbogacania rud żelaza, 3 zakłady wytwarzające żelazostopy, 16 zakładów koksochemicznych, 20 hut metali kolorowych oraz 35 zakładów przeróbki złomu.

Przemysł metalurgiczny skoncentrowany jest w czterech obwodach południowo-wschodniej Ukrainy: donieckim, dniepropietrowskim, zaporoskim i ługańskim. Największym ośrodkiem przemysłowym jest Basen Doniecki (tzw. Donbas) na północny wschód od Doniecka, gdzie znajdują się największe złoża rudy żelaza i innych surowców. Powstał tam jeden z największych na świecie kompleksów metalurgicznych. Największe kombinaty to tzw. *wielka piątka*, do której należą: *Kriworizstal* w Krzywym Rogu, *MMK im. Iljicza* w Mariupolu, *Azowstal*, *Zaporiżstal* w Zaporozżu i *huta AMK* w Alczewsku. Pod względem produkcji żeliwa, stali walcowanej i rur stalowych Ukraina zajmuje 7 miejsce w świecie.

Najważniejsze wyroby przemysłu metalowego to wyposażenie dla zakładów metalurgicznych, turbiny i generatory. Po II wojnie światowej dwie trzecie ukraińskiego potencjału pracowało na potrzeby przemysłu obronnego ZSRR. Ukraina była głównym dostawcą sprzętu wojskowego; tu znajdowały się montownie rakiet i stocznie produkujące lotniskowce. Od 1991 roku przemysł obronny podlega restrukturyzacji i przestawiany jest na produkcję cywilną.

Rozpad ZSRR przyczynił się do głębokiej recesji sektora metalurgicznego, trwającej do połowy lat dziewięćdziesiątych XX wieku. W 1996 roku rozpoczął się wzrost, szczególnie znaczący w 2000 roku, kiedy to produkcja hutnictwa żelaza wzrosła o 20,7 %, a metalurgii kolorowej o 18,8 %. Na tę poprawę złożyły się dwa czynniki: dewaluacja hrywny po kryzysie rosyjskim w 1998 roku oraz wzrost eksportu spowodowany korzystną koniunkturą na rynkach światowych. Prawie 80 % wyrobów ukraińskiego hutnictwa jest eksportowane, na Bliski Wschód, do Ameryki Łacińskiej, Azji i Afryki. Wpływy z eksportu wyrobów metalurgicznych z żelaza i stali w 2002 roku stanowiły 44,4 % wpływów z eksportu ogółem (6,5 mld USD).

²⁴ Na podstawie artykułu Arkadiusza Sarny pt. *Ukraińska metalurgia: ogniwo oligarchicznego systemu władzy*, Ośrodek Studiów Wschodnich, marzec 2002.

Przemysł maszynowy i motoryzacyjny

Przemysł maszynowy jest, po metalurgii, jednym z najbardziej rozwiniętych sektorów gospodarki. Zakłady maszynowe, produkujące m.in. statki, samoloty, pojazdy kosmiczne, autobusy, maszyny budowlane, dźwigi, obrabiarki itp., stanowią 30 % wszystkich zakładów produkcyjnych na Ukrainie. Większość zakładów ma własne biura projektowe i laboratoria badawcze. Dobrze rozwinięty jest też przemysł produkujący maszyny i wyposażenie dla przetwórstwa żywności.

Chlubą ukraińskiego przemysłu jest największy samolot transportowy świata AN-225. Może on rozwijać prędkość do 850 km/h i zabiera na pokład 16 kontenerów o wadze 10 ton każdy. Możliwe jest też doczepianie do kadłuba ponadgabarytowych ładunków o średnicy od 7 m do 10 m i długości do 70 m.

Rynek motoryzacyjny zdominowany jest przez producentów z Rosji (AvtoVAZ, GAZ), Korei (Daewoo, KIA, Hyundai) oraz Niemiec (Volkswagen, Opel, Mercedes). Liderem na tym rynku jest rosyjski AvtoVaz (produkujący m.in. samochody marki Łada). W 2003 roku firma ta sprzedała na Ukrainie ponad 50 tysięcy nowych pojazdów, w tym 30 tysięcy montowanych w Zaporoskich Zakładach Samochodowych (ZAZ²⁵) z podzespołów, których nie obejmują ograniczenia celne. Samochody AvtoVaz montowane są również w Łucku, Chersoniu i Kremieńczuku. Od czerwca 2003 roku fabryka w Zaporozu montuje nowe modele Łady, których do końca roku sprzedano ponad 8 tysięcy. W 2002 roku zakłady w Zaporozu zwiększyły swoją produkcję o 53,4 % w stosunku do poprzedniego roku. Wyprodukowano 23.617 pojazdów (tawria, daewoo sens i inne).

Fabryka w Kremieńczuku (KrAZ) jest wśród krajów byłego ZSRR największym producentem dużych ciężarówek. KrAZy, zaprojektowane specjalnie do jazdy po bezdrożach i w wyjątkowo ciężkich warunkach, pod względem wytrzymałości nie mają sobie równych.

W ostatnich latach Ukraina przeżywa boom samochodowy. W 2003 roku sprzedaż nowych samochodów wyniosła 154,7 tys. sztuk. Podobnie dobre wyniki osiągano w pierwszych miesiącach 2004 roku, szczególnie w maju, kiedy to sprzedano ponad 21 tys. pojazdów. Majowy boom spowodowany był wejściem w życie 24 maja nowych przepisów, zwiększających cła na samochody importowane o 20 %. Według danych na 1 września 2004 roku największe udziały w ukraińskim rynku motoryzacyjnym posiada AvtoVaz (27 %), drugie miejsce zajmuje Daewoo (20 %), trzecie ZAZ, czwarte Skoda, piąta jest Toyota (4 %), a szósty Volkswagen.

²⁵ W związku z wykupieniem pakietu 50 % akcji od Daewoo przez szwajcarską grupę inwestycyjno-finansową Hirsch&Cie, zaporoskie zakłady zmieniły nazwę z AutoZAZ-Daewoo na ZAZ S.A.

Dobre wyniki w ostatnich latach sprzyjają zainteresowaniu ukraińskich firm motoryzacyjnych inwestycjami w innych krajach. Chodzi tu m.in. o rozważany przez firmę ZAZ SA zakup warszawskiej fabryki FSO.

Przemysł chemiczny

Wykorzystując bogactwo i różnorodność swoich surowców, ukraiński przemysł chemiczny dostarczał jedną trzecią produkcji byłego Związku Radzieckiego. Produkcja tego sektora to przede wszystkim: koks, nawozy mineralne, farby i lakiery, kwas siarkowy, żywice syntetyczne, włókna sztuczne, soda kaustyczna, produkty przerobu ropy naftowej, chemikalia dla przemysłu fotograficznego i pestycydy.

Po zapaści w latach 1996-1999, od 2000 roku ukraiński przemysł chemiczny zaczął się odradzać. Spośród 250 zakładów chemicznych najszybciej rozwijają się zakłady Azot w Czerkasach oraz Tytan, SumyChimProm, Łysyczańska Soda, Kijowskie Zakłady Polimerów, Dniepropietrowskie Zakłady Produkcji Farb i inne. Dwa największe zakłady to Oriana w Kałuszu i Styrol w Gorłowie. Oriana jest holdingiem zrzeszającym 10 fabryk, które produkują m.in. kwas solny, sodę kaustyczną, nawozy potasowe, etylen, propylen, benzen itp. W 2000 roku rosyjski Łukoil nabył 50 % udziału w Orianie tworząc spółkę joint-venture ze Skarbem Państwa.

Produkcja nawozów sztucznych pokrywa zaledwie 20 % zapotrzebowania rolnictwa²⁶ i opiera się na importowanych surowcach. Ukraińskie zakłady produkują tylko 7 rodzajów środków ochrony roślin. Dalszy rozwój tego sektora wymagać będzie restrukturyzacji zatrudnienia w zakładach-gigantach zatrudniających nawet do 20 tysięcy pracowników oraz wprowadzenia nowych technologii w celu zmniejszenia zużycia energii i zanieczyszczenia środowiska.

Przemysł farmaceutyczny

Ukraina jest drugim po Rosji krajem WNP o największej liczbie przedsiębiorstw farmaceutycznych (160). Przemysł ten jest silnie skoncentrowany; 22 % firm wytwarza aż 85 % wszystkich produktów farmaceutycznych (cały przemysł wytwarza około 1300 produktów). Większość firm sprywatyzowano, jedynie 7 pozostało państwowych. Największymi producentami są: Darnyczia, Medpreparat (Kijów), Pharmak (Kijów), Stryrol (Donieck), Biostymulator (Odessa) oraz Zdarowia (Charków). Krajowi producenci dostarczają głównie leki ogólnego stosowania, produkty określonych marek oraz witaminy.

²⁶ Amerykański Business Information Centre for Newly Independent States podaje, że brak pestycydów powoduje utratę około 30 % ukraińskich zbiorów z powodu insektów, grzybów i pleśni.

W 2003 roku obroty przemysłu farmaceutycznego wyniosły 571,8 mln USD, co oznacza wzrost o 21,4 %. Udział krajowej produkcji stanowił 43,9 %, a importu 56,1 %. Import farmaceutyków wzrósł o 31 % osiągając poziom 321 mln USD. Import z krajów UE stanowił 46 % (16 % z Niemiec). Udział krajów Europy Środkowej i Wschodniej wyniósł 26 %, a Indii 14 %. Ze Stanów Zjednoczonych sprowadzono zaledwie 4 % farmaceutyków. Importem produktów farmaceutycznych zajmowały się 562 przedsiębiorstwa. Do największych importerów należały: Optima-Pharm, Alba Ukraina, VVS-Ltd., Farmaco, Falbi, Medpharcom, BaDM, Elegant-Pharm oraz Rainbow.

Przemysł rolno-spożywczy

Do najbardziej rozwiniętych gałęzi przemysłu rolno-spożywczego należy przemysł młynarski (produkcja mąki i wyrobów mącznych) oraz cukrowniczy (14 milionów ton cukru rocznie). Inne dobrze rozwinięte gałęzie to produkcja olejów roślinnych, zwłaszcza oleju słonecznikowego. Na południu i na Krymie uprawia się winorośl i produkuje wino. Tam też, w Odessie, Chersoniu, na Krymie i na Zakarpaciu, zlokalizowane są największe zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego.

Alkohol produkowany jest w 87 zakładach, które wytwarzają rocznie 620 mln litrów. Nadzór nad produkcją alkoholu sprawuje utworzony w 1998 roku Państwowy Komitet Ukrainy ds. Monopolu Produkcji i Obrotu Alkoholem Etylowym, Napojami Alkoholowymi i Wyrobami Tytoniowymi. Komitet kontroluje produkcję, import, eksport, transport i sprzedaż wymienionych wyrobów, wydaje licencje, stosuje kary wobec łamiących przepisy i określa ceny minimalne na wymienione wyroby. W ostatnich latach znacznie wzrosła produkcja piwa, które produkowane jest w około 100 browarach, przy czym 70 % produkcji dostarcza 6 największych spośród nich.

Energetyka

Gospodarka ukraińska jest niezwykle energochłonna; zapotrzebowanie na energię sięga 174 miliardów kWh. Najwięcej (47 %) energii potrzebnej dla przemysłu uzyskuje się z paliw kopalnych, 9,2 % z elektrowni wodnych, a 43,8 % z elektrowni jądrowych. Na pokrycie potrzeb energetycznych Ukraina musi importować ropę naftową i gaz ziemny, którego zapasy składowane są w 13 podziemnych magazynach.

Po wybuchu reaktora w Czarnobylu w 1986 roku Rada Najwyższa Ukrainy podjęła decyzję o stopniowym ograniczaniu pracy dwóch elektrowni jądrowych (w tym czarnobylskiej) i zaprzestaniu budowy nowych. Brak alternatywnych źródeł energii oraz środków finansowych, spowodował opóźnienie realizacji tej decyzji. Obecnie nadal działają 4 elektrownie jądrowe (Równieńska, Południowo Ukraińska, Zaporoska i

Chmielnicka). Energia elektryczna dostarczana jest do ukraińskich sieci energetycznych przez siedmiu dostawców energii elektrycznej. Dwa zakłady (Dniprohydroenergo i Dnisterhydroenergo) dostarczają energię elektryczną produkowaną w 6 elektrowniach wodnych. Energoatom jest dostawcą energii pochodzącej z elektrowni atomowych. Cztery przedsiębiorstwa (Dniproenergo, Donbasenergo, Zachidenergo i Centerenergo) dostarczają energię produkowaną przez 14 elektrowni węglowych, których największe skupiska znajdują się w Zagłębiu Donieckim, wzdłuż Dniepru, w lwowsko-wołyńskim zagłębiu węglowym i w rejonie Podkarpacia.

Ważną kwestią dla Ukrainy są dostawy paliwa jądrowego, jego składowanie i przerób wtórny. Podpisanie porozumienia z USA w sprawie pokojowego wykorzystania energii jądrowej i paliwa jądrowego w ukraińskich elektrowniach atomowych pozwala na współpracę z amerykańską firmą Westinghouse w zakresie wykorzystania paliwa jądrowego innych krajów.

Ukraina była liczącym się eksporterem energii elektrycznej na rynki krajów RWPG. Obecnie eksportuje niewielkie ilości do krajów Europy Środkowej. Zwiększenie eksportu jest możliwe jedynie pod warunkiem włączenia się do europejskiego systemu energetycznego (UPE/CENTREL). Ukraińskie urządzenia przesyłowe mają niewielką moc i są technicznie przestarzałe; konieczna jest ich modernizacja w celu dostosowania do systemu europejskiego.

Elektrownie węglowe i terenowe zakłady energetyczne (obwodowe i miejskie) mają podlegać obowiązkowej prywatyzacji, z której wyłączone są elektrownie wodne i jądrowe. Sześć obwodowych zakładów energetycznych sprzedano w 2001 roku w trybie przetargu międzynarodowego, korzystając z usług doradczych banku Credit Suisse First Boston (CSFB). Bank ten wygrał również przetarg na doradztwo w procesie prywatyzacji kolejnych dwunastu zakładów energetycznych, w których skarb państwa będzie sprzedawał od 26 % do 50 % (+1) udziałów. W przetargach na nabycie udziałów w zakładach energetycznych mogą brać udział jedynie inwestorzy strategiczni, którzy mają obowiązek przedłożyć biznes plan dotyczący rozwoju zakładu po jego prywatyzacji oraz w ciągu trzech miesięcy ustalić politykę cenową w porozumieniu z Ministerstwem Paliw i Energetyki, Narodową Komisją ds. Regulacji Energii Elektrycznej oraz Ministerstwem Gospodarki.

Tab. 5. Wyniki przetargu na sprzedaż zakładów energetycznych w 2001 roku

Obwodowy zakład energetyczny	Ogłoszenie i zakończenie przetargu	Udział skarbu państwa	Sprzedane udziały	Nabywca	Wpłacona gotówka mln USD
Kijowski	25.10.2000 - 17.04.2001	0 %	75 %	AES*	45,6
Równieński	25.10.2000 - 17.04.2001	0 %	75 %	AES	23,1
Żytomierski	25.10.2000 - 17.04.2001	0 %	76 %	VEZ**	32,0
Chersoński	01.11.2000 - 24.04.2001	0 %	65 %	VEZ	55,3
Sewastopolski	01.11.2000 - 24.04.2001	0 %	70 %	VEZ	
Kirowogradzki	01.11.2000 - 24.04.2001	0 %	51 %	VEZ	

* AES Washington Holdings B.V.

** Vychodovlovenske Energeticke Zavody S.P. (Słowacja)

Źródło: *A business and investment guide, PricewaterhouseCoopers Ukraine, December 2001*

Wprowadzanie zasad gospodarki rynkowej w sektorze energetyki jest bardzo trudne i powolne. Ceny detaliczne energii elektrycznej nie w pełni pokrywają koszty produkcji, a dodatkowym problemem jest ściągальność należności. Pod koniec 2001 roku podniesiono cenę energii elektrycznej dla odbiorców przemysłowych, a od kwietnia 2002 roku – również dla gospodarstw domowych. W latach 2002-2003 Narodowa Komisja ds. Regulacji Energii Elektrycznej podniosła ceny na energię elektryczną przesyłaną liniami o napięciu 35 kV i więcej o prawie 28 % oraz ceny na energię elektryczną przesyłaną liniami o napięciu do 35 kV o 35 %. Zmiany taryf dotyczą wszystkich regionów energetycznych, jednak ceny energii w poszczególnych regionach Ukrainy różnią się.

Ukraina sprzedaje także energię elektryczną dla odbiorców zagranicznych. Do największych importerów ukraińskiego prądu w 2003 i pierwszej połowie 2004 roku należały Węgry, Polska i Mołdowa, które zakupiły w tym czasie odpowiednio: 61 %, 23 % i 12 % eksportowanej przez Ukrainę energii. Przychody Ukrainy z tego tytułu wyniosły w 2003 roku 72 mln USD. W tym samym czasie wschodnie tereny Ukrainy były zaopatrywane w importowany prąd z Rosji o wartości 1,8 mln USD.

Transport²⁷

Długość ukraińskich sieci transportowych wynosi 190,2 tys. km. Największy udział w przewozach towarowych ma transport samochodowy (69 %). Na transport kolejowy przypada 16 %, a na rurociągowy 14 % przewozów. Udział transportu morskiego i rzeczno jest niewielki, a lotniczego – znikomy. Spadająca przez 9 kolejnych lat produkcja i obniżający się poziom życia ludności doprowadziły do ponad czterokrotnego spadku popytu na usługi transportowe. Drastyczne zmniejszenie dochodów spowodowało pogorszenie się stanu technicznego bazy transportowej.

Na rynku przewozów międzynarodowych Ukraina ma przewagę nad swoimi konkurentami, ponieważ dysponuje już systemem korytarzy tranzytowych. Ponad 67 % usług tranzytowych Ukrainy przypada na transport rurociągowy. Duży udział ma też transport kolejowy (25 %). Przewozy ładunków tranzytowych i ich przeładunek w portach morskich przynoszą znaczne dochody. Podstawowe szlaki tranzytowe Ukrainy przebiegają w dwóch kierunkach:

- między granicą zachodnią i północno-wschodnią połączeniami kolejowymi i samochodowymi (54,3 % ładunków),
- między granicą północną, wschodnią i częściowo zachodnią a portami morskimi (45,7 % ładunków).

W tranzytowych przewozach kolejowych dominują rudy żelaza, węgiel i produkty ropopochodne, eksportowane z Rosji, Białorusi i Kazachstanu do Słowacji, Węgier, Austrii, Czech, Rumunii, a przez porty morskie – także do innych krajów.

Wykorzystanie ukraińskich sieci transportowych do przewozów tranzytowych jest jednym z priorytetów polityki transportowej Ukrainy. W latach 1996-2000 stawki przewozowe uległy obniżeniu, co znacznie zwiększyło rozmiar przewozów. W celu poprawy konkurencyjności Ministerstwo Transportu obniżyło stawki za przewozy ropy i produktów ropopochodnych z Kazachstanu: za usługi świadczone przez porty morskie o 30 %, a za przeładunek kontenerów o 10 %.

W celu stworzenia stabilnego szlaku transportowego z Europy do Azji przez terytorium Ukrainy, Gruzji i Azerbejdżanu, rządy tych krajów podpisały w 1996 roku trójstronną umowę o stworzeniu i funkcjonowaniu międzynarodowego, euroazjatyckiego korytarza transportowego Iljiczewsk - Poti - Tbilisi - Baku. Na podstawie tej umowy uruchomiono samochodową przeprawę promową Iljiczewsk - Poti, a w 1998 roku kolejową przeprawę promową Iljiczewsk - Batumi. W 1999 roku rządy Ukrainy, Bułgarii i Gruzji podpisały umowę o wspólnym wykorzystaniu kolejowej przeprawy promowej

²⁷ Źródło: informacje opublikowane na stronach internetowych Ukraińsko-Polskiego Centrum Współpracy w Dniepropietrowsku.

między portami Warna, Poti, Batumi oraz Iljiczewsk. Również w 1999 roku, w Baku, 12 krajów (w tym Ukraina), podpisało umowę *O międzynarodowym transporcie i rozwoju korytarza Europa - Kaukaz - Azja*. W Warszawie, w grudniu 1999 roku, podpisano memorandum dotyczące stworzenia ukraińsko-polskiego korytarza transportowego Morze Bałtyckie - Morze Czarne (Gdańsk/Gdynia - Odessa/Iljiczewsk).

Następuje stopniowa integracja kompleksu transportowego Ukrainy z systemem europejskim i światowym. Ukraina podpisała wiele konwencji międzynarodowych i wielostronnych umów w tej dziedzinie. Ministerstwo Transportu Ukrainy przygotowało i wprowadziło wszystkie przepisy niezbędne do przyłączenia Ukrainy do umowy europejskiej o międzynarodowych przewozach drogowych niebezpiecznych ładunków.

Transport samochodowy

Ze 164 tysięcy km dróg kołowych 2095 km (1,2 %) stanowią drogi szybkiego ruchu. Ponad 8000 km to drogi nie utwardzone. Drogi pierwszej i drugiej kategorii stanowią łącznie zaledwie 9,2 %. Autostrad nie ma w ogóle, z wyjątkiem odcinka Kijów - Boryspol. Przez terytorium Ukrainy przebiegają ważne szlaki krajowe i międzynarodowe. Szczególnie ważne są trasy: Moskwa - Kijów, Moskwa - Charków - Symferopol, Odessa - Kijów - Sankt Petersburg oraz trasa Kijów - Dniepropietrowsk - Donieck. Znaczącymi węzłami drogowymi, z wielkimi nowoczesnymi dworcami, są: Kijów, Charków, Zaporże, Lwów, Dniepropietrowsk, Żytomierz, Tarnopol i Połtawa.

Długotrwały kryzys spowodował prawie całkowite zahamowanie procesu odnowy taboru samochodowego, zwłaszcza o dużej ładowności oraz zaniechanie budowy i naprawy dróg. Obecnie Ukraina modernizuje swoje szlaki komunikacyjne w dwóch kierunkach: północ-południe i zachód-wschód. W pierwszym przypadku modernizowana i rozbudowywana jest arteria komunikacyjna łącząca Kijów z Odessą (500 km), która będzie stanowiła część korytarza transportowego prowadzącego z Finlandii do Grecji. W drugim przypadku, droga o długości ponad 1300 km ma m.in. połączyć Lwów z Charkowem. Prowadzone są już prace na odcinku od granicy polsko-ukraińskiej do Lwowa.

W pierwszym półroczu 2004 roku transportem samochodowym przewieziono 66,1 mln ton towarów oraz 2.102,1 mln pasażerów, co w przypadku przewozów towarowych stanowi 11,1 % wzrost w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego.

Transport kolejowy

Z 22,8 tys. km linii kolejowych tylko 8600 km jest zelektryfikowanych. Gęstość sieci kolejowej wynosi 38 km na 1 tys. km². Najgęstsza sieć kolejowa (40 km na tysiąc km²) występuje w Basenie Donieckim i wzdłuż prawego brzegu Dniepru, skąd dostarczane są rudy żelaza i manganu do donieckiego kompleksu węglowo-hutniczego. Koleje ukraińskie mają pięć dyrekcji: Południowo-Zachodnią z siedzibą w Kijowie, Doniecką z siedzibą w Doniecku, Przydnieprowską z siedzibą w Dniepropietrowsku, Południową z siedzibą w Charkowie, Lwowską i Odeską. Największe węzły kolejowe to: Charków, Kijów, Dniepropietrowsk, Bachmacz, Jasinowata, Debalcewo, Krzywy Róg, Zaporozże, Lwów i Kowel.

Kolej ukraińska dysponuje nadmiarem wagonów towarowych (270 tysięcy przy zapotrzebowaniu wynoszącym 220 tysięcy), brakuje jej natomiast wagonów pasażerskich, lokomotyw spalinowych i elektrowozów. Tabor jest w znacznym stopniu wyeksploatowany, stopień zużycia osiągnął 59 %. Nakładem 300 mln hrywien w roku 2001 wyremontowano 70 stacji kolejowych i 500 km torów oraz zmodernizowano odcinek Kijów - Charków. Dzięki modernizacji, od lipca 2002 roku podróż z Charkowa do Kijowa trwa prawie o połowę krócej (5,5 zamiast 10 godzin). W najbliższym czasie planowane są remonty magistrali kolejowych łączących Kijów z Odessą, Symferopolem, Lwowem i z przejściami granicznymi.

W pierwszym półroczu 2004 roku kolej ukraińska przewiozła 263,0 mln ton towarów (o 7,1 % więcej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego) oraz 270,5 mln pasażerów (spadek o 2,5 %). Spośród towarów najwięcej przewieziono węgla (59,4 mln ton) i rudy żelaza (36,6 mln ton).

Transport rurociągowy

Długość tras rurociągowych na początku 1999 roku wynosiła 43 tysiące km, w tym ropociągów 4000 km, rurociągow do transportu produktów naftowych 4500 km, a gazociągów 34400 km. Transport rurociągowy dzieli się na magistralny i technologiczny. Magistralny grupuje rurociągi ropy, produktów ropopochodnych i gazociągi wraz z ich odgałęzieniami, a także magistrale wodociągowe transportujące wodę na duże odległości. Transport technologiczny obejmuje rurociągi do przesyłania etylenu, amoniaku, rurociągi węglowe i transport pneumatyczny.

Najważniejszy z gazociągów biegnie z Daszawy przez Lwów do Kijowa. Odgałęzienia prowadzą z Szebelinki do Charkowa, Połtawy, Kijowa, Dniepropietrowska, Krzywego Rogu, Odessy oraz do miast i zakładów przemysłowych Donbasu. Ukrainę przecinają też dwa gazociągi transkontynentalne (z Syberii i z Orenburga), dostarczające rosyjski

gaz do Europy Wschodniej i Zachodniej, w tym również do Polski. Ropa z podkarpackich pól naftowych dostarczana jest ropociągami do rafinerii w Drohobyczu, a z pól naftowych we wschodniej części Ukrainy – do rafinerii w Kremieńczuku. Fragment syberyjskiego rurociągu, zwany *Rurociągiem Przyjaźni* przecina zachodnią Ukrainę i dostarcza ropę do krajów Europy Wschodniej.

W ciągu pierwszych 6 miesięcy 2004 roku transportem rurociągowym przesłano 128,7 mln ton produktów, co oznacza wzrost o 1,8 % w stosunku do pierwszego półrocza roku poprzedniego.

Transport morski i rzeczny

Chociaż przez cieśniny Bosfor i Dardanele Ukraina ma połączenie z Oceanem Atlantyckim, ukraiński transport morski koncentruje się w basenie Morza Czarnego i Azowskiego. Ukraina ma 31 portów morskich, które są zgrupowane w trzech tzw. instytutach morskich: Czarnomorskim, Azowskim i Ukraińsko-Dunajskim. W skład Instytutu Czarnomorskiego wchodzi porty: Odessa, Iljiczewsk, Południowy, Białogrod Dniestrowski, Mikołajów, Oczków, Chersoń, Skadowsk, Eupatoria i Teodozja. Azowski Instytut, z siedzibą zarządu w Mariupolu, grupuje porty: Mariupol, Berdiańsk i Kercz. W skład Ukraińsko-Dunajskiego instytutu, który ma siedzibę w Izmailu, wchodzi porty: Izmail, Kilija i Reni. Ukraina ma także dwie międzynarodowe przeprawy promowe: jedną do Bułgarii (Iljiczewsk-Warna), a drugą do Rosji (Kercz-Tamań).

W handlu zagranicznym Ukrainy transportem morskim przewozi się ponad połowę towarów. Jednocześnie ukraińskim statkom nie wolno wpływać do wielu portów świata, ponieważ duża część floty tego kraju jest przestarzała (średni wiek statków przekracza 20 lat). Długość szlaków rzecznych wynosi 3,2 tys. km. Żegluga odbywa się na Dnieprze i jego dopływach, Prypeci i Desnie, na południowym biegu Bugu i na Dunaju. Statki płynące Dunajem docierają do portu Izmail, dostępnego dla statków oceanicznych, zarówno frachtowców, jak i statków pasażerskich. Szlaki wodne łączą Morze Czarne z Bałtykiem: przez kanał Dniepr-Bug znajdujący się na terenie Białorusi można dotrzeć do Wisły, a Wisłą - do Bałtyku. Dnieprem, Dunajem, Morzem Czarnym i Śródziemnym towary docierają do rzecznych portów w Rumunii, Niemczech, Austrii i na Węgrzech oraz do portów morskich Turcji, Grecji, Izraela, Francji i Włoch.

Transport rzeczny podlega państwowemu przedsiębiorstwu *Ukrrieczflot*, w skład którego wchodzi 290 jednostek strukturalnych. Największymi, nowoczesnymi wyposażonymi portami rzeczными są: Kijów, Dniepropietrowsk, Dnieprodzierżyńsk, Zaporozże, Chersoń, Czerkasy, Kremieńczuk i Mikołajów.

W pierwszym półroczu 2004 roku transportem wodnym przewieziono 80.453,0 tys. ton towarów, z tego w eksporcie 35.760,0 tys. ton, w imporcie 6.757,5 tys. ton, w tranzycie 31.082,8 tys. ton oraz w obrocie wewnętrznym 6.852,8 tys. ton. Aż 92,3 % tych przewozów (74.257,5 tys. ton) przypadło na transport morski. W analizowanym okresie transport towarów drogą wodną zwiększył się o 45,7 % w stosunku do pierwszego półroczu 2003 roku.

Transport lotniczy

Kijów ma połączenia lotnicze ze wszystkimi ośrodkami regionalnymi oraz największymi miastami Europy i Azji, a także z Nowym Jorkiem, Los Angeles, Toronto i Sydney. Największa liczba lotów odbywa się do Frankfurtu, Düsseldorfu, Wiednia, Londynu i Tel Awiwu. Lotniska regionalne obsługują przede wszystkim stolice obwodów oraz wielkie centra przemysłowe. Lotniska lokalne zapewniają połączenia lotnicze pomiędzy dużymi skupiskami ludności w poszczególnych obwodach ze stolicami obwodów. W pierwszym półroczu 2004 roku transportem lotniczym przewieziono ok. 1,6 mln pasażerów.

Międzynarodowe porty lotnicze znajdują się w Kijowie, Charkowie i Odessie, a od niedawna – także we Lwowie i Doniecku. Duże lotniska znajdują się także w Dniepropietrowsku, Winnicy, Ługańsku, Zaporozu, Symferopolu, Czerniowcach, Chersoniu, Mikołajowie i Iwano-Frankowsku. Spośród 850 samolotów należących do towarzystw lotniczych, tylko 224 są eksploatowane, a ich średnie zużycie wynosi 70 %. Jest to przyczyną niskiej konkurencyjności ukraińskich linii na rynku przewozów lotniczych. Na rynku krajowym dodatkowym czynnikiem obniżającym konkurencyjność tego środka transportu są wysokie ceny. Ze względu na przepisy niedopuszczające samolotów o wysokim poziomie hałasu do lotów nad Zachodnią Europą, Ukraina i Rosja podjęły decyzję o wspólnej modernizacji swojej floty powietrznej.

W końcu 2002 roku Lufthansa otworzyła szóste City Center na Ukrainie. Lufthansa podpisała umowę o współpracy z biurem podróży Aquavita, w ramach której powstało Lufthansa City Center Aquavita w Symferopolu. Lufthansa traktuje rynek ukraiński jako perspektywiczny o dużym potencjale. Był to pierwszy krok tej firmy zmierzający do penetracji rynku krymskiego.

Budownictwo

Rozwijający się rynek budowlany na Ukrainie poszukuje nowych źródeł zaopatrzenia. Produkcja krajowa nie zaspokaja potrzeb, m.in. ze względu na rosnące koszty energii, przestarzałe technologie i coraz starsze zakłady produkcyjne. Stworzyło to szanse dla konkurencyjnych produktów zachodnich. Konkurencja na rynku ukraińskim jest bardzo silna. Niemcy, Włosi, Skandynawowie, Francuzi czy Hiszpanie bardzo agresywnie reklamują swoje produkty walcząc o rynek, którego potencjał szacowany jest w skali roku na ok. 870 mln USD.

Najlepiej zaopatrzonym i najbardziej konkurencyjnym rynkiem materiałów budowlanych jest Kijów. Duży potencjał w tej branży posiadają również takie miasta, jak Charków, Dniepropietrowsk, Donieck, Lwów czy Odessa. System dystrybucji jest jeszcze słabo rozwinięty; nawet najwięksi dystrybutorzy mają problemy z zaspokojeniem potrzeb klientów, którzy muszą odwiedzać wiele sklepów, by znaleźć odpowiedni produkt o odpowiedniej jakości za odpowiednią cenę. Ze względu na fakt, że decyzje konsumentów są silnie uzależnione od ceny i jakości, wielu producentów europejskich zdecydowało się na wytwarzanie materiałów budowlanych na Ukrainie w ramach joint-venture.

Popyt na takie materiały jak cement, cegły, dachówki ceramiczne, asfalt, masy bitumiczne czy papa jest w większości zaspokajany przez producentów krajowych. Obecnie nie obserwuje się na Ukrainie rejonizacji geograficznej cegielni, to znaczy obsługiwania przez konkretne zakłady pewnych regionów kraju. Umiarkowane zapotrzebowanie na materiały importowane występuje w odniesieniu do metalowych elementów dachowych (importowanych m.in. z Finlandii, Szwecji, Niemiec i Polski), a także gipsu i wapna. Największym popytem cieszą się takie artykuły importowane, jak linoleum, wykładziny dywanowe, glazura, terakota, tapety, materiały izolacyjne (np. wełna mineralna) i farby (szczególnie akrylowe).

W ciągu pierwszych ośmiu miesięcy 2004 roku dynamika prac budowlanych wyniosła 26,5 %, a produkcja cegły wzrosła o 11,2 %. Budowlany boom na Ukrainie spowodował zwiększenie produkcji cementu o 50 % do poziomu 1.580 tys. ton w I półroczu 2004 roku. Jednocześnie cement podrożał o 20 % (ze 121 do 143 UAH, czyli z 22,7 do 26,8 USD za tonę). Zasadniczym powodem podwyżki cen cementu i innych materiałów budowlanych (w tym szczególnie cegieł) był wzrost cen gazu ziemnego.

Telekomunikacja i komputeryzacja²⁸

Na początku przemian ustrojowych na Ukrainie utworzono 27 *Telekomów* (25 obwodowych oraz kijowski i sewastopolski), a także przedsiębiorstwo *Ukrtek*, odpowiedzialne za eksploatację magistrali i linii strefowych. Rozpoczęty w 1993 roku proces łączenia *Telekomów* zakończył się utworzeniem w 1995 roku dwóch przedsiębiorstw państwowych: *Ukrtelekomu* i *Ukrpocztu*. Rok później zapadła decyzja o prywatyzacji *Ukrtelekomu*, który na początku 2000 roku stał się spółką akcyjną ze 100 % udziałem skarbu państwa.

Problem własności sieci pierwotnej, która w całości należy do *Ukrtelekomu*, został uregulowany w 2000 roku ustawą *O specyfice prywatyzacji spółki Ukrtelekom*. Przewiduje ona, że prawa własności, technicznej obsługi i eksploatacji sieci telekomunikacyjnych ogólnego dostępu mogą należeć do innej osoby prawnej z zastrzeżeniem że spółka *Ukrtelekom* nie może oddać sieci pierwotnej do ogólnego użytkowania. Żaden z operatorów nie otrzymał jeszcze licencji na budowę takiej sieci. Wprawdzie istnieją już lokalne sieci niezależne (np. sieć firmy *Golden Telekom*), ale ich włączenie do sieci międzynarodowej wymaga wydzierżawienia kanałów sieci pierwotnej od *Ukrtelekomu*. Tak więc pełna liberalizacja rynku telekomunikacji na Ukrainie, a co za tym idzie napływ inwestycji zagranicznych, może nastąpić dopiero po sprywatyzowaniu *Ukrtelekomu*.

Na początku października 2004 roku kwestia prywatyzacji ukraińskiego operatora telekomunikacyjnego była nadal nierozstrzygnięta. Co prawda, w lipcu tego roku Skarb Państwa Ukrainy zapowiedział ogłoszenie przetargu na sprzedaż 42,86 % udziałów w *Ukrtelekom*, jednak już w sierpniu decyzja ta została zawieszona, bez podania przyczyn. Do Skarbu Państwa należy obecnie 92,86 % udziałów, a pozostałe 7,14 % jest od 2002 roku w posiadaniu kierownictwa i załogi firmy. Ukraiński rząd zamierza zatrzymać 50 % udziałów plus jedną akcję, a za pozostałą część spodziewa się uzyskać co najmniej 427 mln EUR (cena wyjściowa). Zgodnie z wymogami zawieszonego przetargu, inwestorem strategicznym *Ukrtelekomu* może stać się wyłącznie duża firma telekomunikacyjna²⁹. Przewiduje się, że sprawa prywatyzacji ukraińskiego telekomu powinna powrócić wkrótce po wyborach prezydenckich.

22 maja 2003 roku parlament przyjął projekt ustawy *O telekomunikacji*, określający m.in. zasady świadczenia usług telekomunikacyjnych, ochrony rozmów telefonicznych oraz bezpieczeństwa korespondencji. Ustawa nie obejmuje swoim działaniem

²⁸ Na podstawie informacji Ukraińsko-Polskiego Centrum Współpracy w Dniepropietrowsku oraz Informacyjnego Serwisu Gospodarczego www.ukraine.net.pl.

²⁹ Wymagania te obejmują: minimalną wartość firmy w wysokości 10 mld EUR, minimum 5 lat doświadczenia na rynku telekomunikacyjnym oraz obsługę minimum 5 mln klientów.

zamkniętych i specjalnych sieci telekomunikacyjnych. Organem państwowym ds. regulacji w sferze telekomunikacyjnej oraz wykorzystania pasm częstotliwości radiowo-telewizyjnych jest *Narodowa Komisja ds. Regulacji Łączności*.

Z początkiem lat dziewięćdziesiątych Ukraina zaczęła w szybkim tempie przechodzić na technologie cyfrowe na bazie importowanych urządzeń. Od 1995 roku zaczęto budować linie światłowodowe i wykorzystywać nowoczesne urządzenia przekazu na bazie technologii SDH i STM. Pierwszy światłowód zbudowano w 1996 roku na trasie Kijów-Odesa w ramach międzynarodowego projektu WTUR (Włochy, Turcja, Ukraina, Rosja). W 2001 roku zbudowano 820 km linii światłowodowych, w tym magistralę międzynarodową z Warny przez Morze Czarne i Odesę do Nowosybirska (tzw. BSFOCS - Black Sea Fiber Optic Cable System), a udział urządzeń cyfrowych w pierwotnej sieci wzrósł do 61 %. Łączna długość kabli światłowodowych przekracza obecnie 4 tysiące km.

Proces przechodzenia na system cyfrowy jest dopiero na półmetku, a w sieciach strefowych sięga zaledwie 23 % - 27 %. Brakuje magistralnej sieci przekazu danych, niezbędnej do rozwoju sieci internetowej. Pierwotna sieć jest tylko jedna; na jej podstawie tworzone są sieci wtórne, z których korzystają abonenci. Istnieją też sieci quasi-pierwotne należące do kolei, zakładów energetycznych itp., na bazie których budowane są sieci wtórne z własnymi centralami. Te sieci mogą wykorzystywać operatorzy do budowy swoich sieci. *Ukrtelekom* jest właścicielem całej sieci pierwotnej, wszystkich magistrali i strefowych linii łączności, a także posiada większość linii abonenckich i całą sieć międzymiastową.

Rynek telefonii komórkowej zdominowany jest przez dwóch operatorów: firmę UMC, z usług której korzystało w listopadzie 2004 roku około 6 mln abonentów oraz firmę KyivStar GSM, posiadającą 5,4 mln klientów. Udział w rynku pozostałych operatorów (Golden Telekom i WellCom) jest niewielki. Łączna liczba użytkowników telefonów komórkowych na Ukrainie w październiku 2004 roku wynosiła 11,4 mln, co oznacza wzrost w ciągu zaledwie jednego miesiąca o prawie 750 tys. abonentów. Przychody operatorów w okresie od stycznia do października 2004 roku wyniosły 7.557,87 mln UAH (1,43 mld USD) i były blisko dwukrotnie wyższe niż w całym roku 2003 (3.834,61 mln UAH). Dynamika wzrostu przychodów tego sektora ulega jednak wyhamowaniu. W październiku 2004 roku przychody te wyniosły niespełna 890 mln UAH i były niższe niż we wrześniu o około 80 mln UAH.

W połowie lipca 2004 roku poczta ukraińska (Ukrpoczta) wprowadziła kody kreskowe na listy wysyłane z Ukrainy za granicę. Pełna informacja na temat drogi, jaką przebywa przesyłka jest gromadzona obecnie przez system rejestracji. Wdrożenie nowoczesnego systemu jest wynikiem realizacji przez przedsiębiorstwo Ukrpoczta międzynarodowego projektu pod nazwą *Automatyzacja systemu rejestracji i kontroli przemieszczania się przesyłek pocztowych*.

Na Ukrainie następuje także rozwój sieci łączy światłowodowych. Należą one do firmy Ukrtelekom, która według stanu na koniec września 2004 roku posiadała ponad 12 tys. km sieci światłowodowej. Dobrze rozbudowana sieć łączy optycznych znajduje się na wschodzie Ukrainy w miastach Dniepropietrowsk, Donieck, Charków i Ługańsk. W lipcu 2004 roku do tych regionów dołączyło Zakarpacie. Własną sieć światłowodową zamierza utworzyć także lider rynku telefonii komórkowej, firma UMC. Obecnie do przesyłu danych firma wykorzystuje łączy dzierżawione od Ukrtelekom oraz własne kanały łączności. Założeniem własnych sieci światłowodowych, oprócz operatorów telekomunikacyjnych, zainteresowane są również przedsiębiorstwa reprezentujące inne branże. Należą do nich m.in. Ukraińska Kolej Państwowa, planująca położenie sieci wzdłuż traktów kolejowych i Ukrenergo, czyli Państwowe Zakłady Energetyczne.

Tab. 6. Przedsiębiorstwa tworzone z udziałem Ukrtelekomu

Nazwa przedsiębiorstwa	Rodzaj działalności	UKRTELEKOM (udział w %)
UTEL S.A.	operator łączności międzynarodowej i międzymiastowej	90,0
UMC	operator telefonii komórkowej	51,0
INFOKOM	operator przekazu danych	51,0
ELSAKOM UKRAINA S.A.	operator systemu satelitarnego Globstar	34,0
TELESYSTEMY UKRAINY	operator łączności telefonicznej	9,9
TELEKOMINVEST S.A.	organizowanie środków na rozwój telekomunikacji	26,0

Źródło: Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy

Usługi związane z dostępem do Internetu nie są licencjonowane. Rozwój Internetu ułatwiły z pewnością zmiany prawne, które miały miejsce w 2002 roku. Było to:

- powołanie państwowego administratora ds. nazw domen, na podstawie decyzji Państwowego Komitetu ds. Komunikacji i Informatyzacji Ukrainy z 13 listopada 2002 roku;
- utworzenie sądu arbitrażowego przez Ukraińskie Stowarzyszenie Internetowe;
- przyjęcie Ustawy *O wprowadzeniu zmian w ukraińskich przepisach dot. własności intelektualnej*, która zmienia zapisy ustawy *O ochronie znaków towarowych*.

Wielki rozwój nastąpił w dziedzinie łączności bezprzewodowej w standardzie CDMA. Trzy firmy (ITC, Intertelekom i Welton) rozwinęły swe sieci w Kijowie, Odessie, Czernihowie, Dniepropietrowsku i w innych miastach. W 2001 roku ALCATEL i Ukraińskie Nowoczesne Technologie zrealizowały w Kijowie projekt pilotowy sieci bezprzewodowej szerokiego zasięgu, oparty na technologii LMDS, która ma służyć do przekazu danych i video informacji. Od jesieni 2001 roku można korzystać z usług nowego systemu THURAYA, drugiego po systemie GLOBSTAR łączy satelitarnego na Ukrainie. W tym samym czasie rozpoczęła działalność telewizja cyfrowa.

Dynamicznie rozwija się sektor komputerowy. Np. WEGA Distribution, oficjalny przedstawiciel firmy Apple na Ukrainie, sprzedaje obecnie komputery w sklepach detalicznych. Firma ta planuje sprzedaż szerokiej gamy produktów, takich jak eMac, iMac, G4, iBook czy odtwarzacz MP3 Apple iPod.

Na rynek ten wchodzi także nowe produkty. Przykładem może być wprowadzony przez firmę Microsoft w grudniu 2002 roku program Microsoft Project 2002 w języku rosyjskim. Oprogramowanie to może być wykorzystywane do zarządzania dużymi projektami, np. w sektorze naftowym i gazowym, telekomunikacyjnym i budowlanym. Na rynku już pojawiła się ukraińska wersja pakietu MS Office oraz system Windows XP. We wrześniu 2004 roku 51 % akcji firmy Kwazar-Mikro – największego ukraińskiego producenta i dystrybutora sprzętu komputerowego, nabyła rosyjska firma Koncern Centrum Naukowe, wchodząca w skład korporacji Systema. Na Ukrainie korporacja Systema jest udziałowcem największego operatora telefonii komórkowej UMC. Firma Kwazar-Mikro oprócz produkcji i sprzedaży sprzętu komputerowego prowadzi działalność związaną z tworzeniem rozwiązań e-biznesu, produkuje systemy zintegrowanego zarządzania, prowadzi szkolenia i wydaje certyfikaty dla specjalistów.

Ochrona środowiska

Intensywna industrializacja, prowadzona przez wiele lat przez Związek Radziecki bez względu na następstwa, spowodowała katastrofalną degradację środowiska naturalnego Ukrainy. W 1990 roku Ukraina zajmowała szóste miejsce w świecie pod względem wielkości emisji gazów cieplarnianych. Pomimo znacznego spadku produkcji przemysłowej w latach późniejszych, zanieczyszczenie środowiska tylko nieznacznie się zmniejszyło. Przemysły zasilane energią pochodzącą ze spalania węgla nadal emitują do atmosfery ogromne ilości dwutlenku siarki, węglowodorów i pyłów. Powietrze jest szczególnie zanieczyszczone w Dniepropietrowsku, Krzywym Rogu i Zaporozżu, gdzie pracują największe zakłady metalurgiczne. W mniej uprzemysłowionych miastach zanieczyszczenie powietrza powodowane jest wysoką zawartością ołowiu w benzynie. Większość rzek, łącznie z Dnieprem, Dniestrem i Donem, jest poważnie skażona nawozami chemicznymi, pestycydami i ściekami. Skażenie przybrzeżnych wód Morza Czarnego i Azowskiego uniemożliwia połowy ryb i korzystanie z plaż, a intensywne nawadnianie nieużytków znacznie zredukowało dopływ świeżych wód do Morza Azowskiego i spowodowało wzrost jego zasolenia.

Wybuch reaktora w elektrowni czarnobylskiej w 1986 roku spowodował największą w XX wieku katastrofę ekologiczną. Ogromne obszary zostały skażone różnymi izotopami, a zwłaszcza rakotwórczym strontem-90, który wypiera wapń z pożywienia i odkłada się w tkance kostnej. Skażeniu uległo 40 tysięcy km² i prawie 5 milionów hektarów ziemi rolnej. Katastrofa zmusiła 126 tysięcy ludzi do opuszczenia swoich

domów i dotknęła pośrednio 3 miliony ludzi, którzy w ten czy inny sposób muszą obecnie korzystać z rozmaitych form pomocy (bezpłatne leki, subsydiowanie żywności, zwolnienia podatkowe, wcześniejsze emerytury). Na świadczenia te przeznaczane są znaczne kwoty z budżetu państwa przy bardzo skromnej pomocy międzynarodowej.

Tereny wokół Czarnobyla będą niebezpieczne jeszcze przez tysiące lat. Elektrownię zamknięto w grudniu 2000 roku, a wokół niej powstała strefa ochronna (tzw. Strefa Czarnobyla), licząca około 3000 km². Administracja strefy, podległa Ministerstwu ds. Sytuacji Nadzwyczajnych, zajmuje się problemami socjalnymi i gospodarczymi, monitorowaniem promieniowania, badaniami naukowymi i oczyszczaniem cmentarzyska odpadów radioaktywnych. Personel strefy składa się z 14 tysięcy osób, w tym 5300 pracuje w 24 przedsiębiorstwach podległych Ministerstwu, 6200 pracuje w Czarnobylskiej Elektrowni Atomowej, a około tysiąca – w Międzynarodowym Centrum Naukowo-Technicznym oraz przy instalacji stalowej kopuły ochronnej nad elektrownią. Od 1988 roku działa automatyczny system kontroli promieniowania. Niesłyszanie istotny jest problem składowania i utylizacji odpadów radioaktywnych. Powstała w tym celu firma Vector ma zabezpieczyć 500 tysięcy metrów sześciennych odpadów. Zabezpieczenie istniejącego sarkofagu, który już w 1999 roku wymagał pilnych reperacji, wymaga ogromnych funduszy. Połączone wysiłki Ukrainy, Białorusi i Rosji nie wystarczą. W 1997 roku, w Denver, podczas szczytu państw G-7, powstał projekt budowy specjalnej powłoki ochronnej. Utworzono w tym celu specjalny Fundusz Budowy Powłoki Ochronnej (*CSF Chernobyl Shelter Fund*), którym administruje Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR). Na koncie Funduszu w lipcu 2000 roku znajdowało się 835 mln USD (93 % zakładanych kosztów). Budowa stalowej powłoki ochronnej nad istniejącym betonowym sarkofagiem została zakończona w 2003 roku, a ostateczne jej zamknięcie nastąpi do końca 2006 roku.

W celu zapewnienia bezpieczniejszego funkcjonowania innych elektrowni atomowych pracujących na Ukrainie i mogących być źródłem zagrożenia, konieczne jest wprowadzenie nowoczesnych technologii i warunków bezpieczeństwa, zgodnych z normami światowymi. Międzynarodowa Agencja Energetyki Atomowej (IAEA) współpracuje z ukraińskimi organizacjami i instytucjami w tym zakresie.

Zrozumienie konieczności przeciwdziałania degradacji środowiska znalazło wyraz w przyjętych przez Ukrainę przepisach prawnych. Zgodnie z artykułem 16 Konstytucji, państwo przyjęło na siebie obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego i utrzymania równowagi ekologicznej na terytorium kraju, a także przezwyciężenia skutków katastrofy czarnobylskiej i zachowania dziedzictwa narodu ukraińskiego. W 1996 roku, po ratyfikacji podpisanej w 1992 roku konwencji, Ukraina została członkiem Ramowej Konwencji na temat Zmian Klimatycznych (FCCC Framework Convention on Climate Change). W ramach Konwencji, w 1999 roku podpisano w Kioto protokół zobowiązujący rozwinięte gospodarczo kraje do zmniejszenia emisji

gazów cieplarnianych w latach 2008-2012 o 5 % w stosunku do poziomu z roku 1990, przyjętego jako bazowy. Zgodnie z Konwencją Ukraina ma obowiązek corocznego sporządzania i przedkładania w Sekretariacie Konwencji spisu wszystkich emitowanych zanieczyszczeń przemysłowych. Do realizacji postanowień Konwencji powołano na Ukrainie specjalną komisję międzyministerialną.

Ukrainie pomagają międzynarodowe organizacje finansowe. Na przykład Globalny Fundusz Środowiska³⁰ finansuje projekty dotyczące:

- ograniczenia emisji substancji uszkadzających warstwę ozonową,
- przywrócenia czystości wód basenu Dniepru,
- zmniejszenia efektu cieplarnianego,
- ochrony wód Morza Azowskiego i Czarnego.

W dziedzinie przeciwdziałania zmianom klimatycznym, Ukraina rozwija współpracę bilateralną z USA i z Kanadą. W 1999 roku, w ramach programu USAID, podpisano międzyrządowe memorandum o współpracy z USA w rozwiązywaniu problemów związanych ze zmianami klimatycznymi. W tym samym roku Ukraina podpisała z rządem Kanady memorandum o współpracy w zakresie zmian klimatycznych, a następnie memorandum nt. programu współpracy ekologicznej w latach 1999-2002. Program ma pomóc Ukrainie w przechodzeniu do gospodarki rynkowej przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska.

Fundusze krajowe na finansowanie ochrony środowiska pochodzą z trzech źródeł:

- a) opłat za korzystanie ze środowiska (za emisję dymów i spalin do atmosfery, opłat za korzystanie z oczyszczalni ścieków i wysypisk śmieci itp.),
- b) kar za naruszanie przepisów,
- c) dobrowolnych wpłat przedsiębiorstw, instytucji i osób prywatnych.

Środki te wpływają do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska. Fundusz ten, początkowo będący organizacją pozabudżetową, w 1998 roku został skonsolidowany z budżetem państwa, a fundusze regionalne i lokalne – z budżetami odpowiednich szczebli. Planowane wydatki i dochody Narodowego Funduszu są zatwierdzane przez Ministerstwo Finansów.

³⁰ Utworzony przez Bank Światowy, UNDP i UNEP.

Turystyka

Po uzyskaniu niepodległości i otwarciu granic okazało się, że zagraniczna turystyka przyjazdowa może być rentowną gałęzią gospodarki, w związku z czym rząd przywiązuje dużą wagę do jej rozwoju. Podstawą prawną jest ustawa *O turystyce*, przyjęta przez Radę Najwyższą we wrześniu 1995 roku.

Według stanu na 1 lipca 2004 roku, w całym kraju działa około 2000 licencjonowanych agencji turystycznych, choć jeszcze w połowie 2003 roku było ich ponad 5700. Ponowna rejestracja i weryfikacja, spowodowała, że na rynku utrzymały się tylko agencje stabilne finansowo, w większości licencjonowane. Tylko 7 % agencji turystycznych należy jeszcze do państwa. Wśród prywatnych agencji 10 % stanowią spółki joint-venture z udziałem kapitału zagranicznego. Do największych agencji należą: SAM, Gamalia, Yana, Sputnik-Ukraina, Bytsko Travel i WorldTravel Ukraine. Pierwszą zagraniczną firmą turystyczną, która w kwietniu 2000 roku otworzyła biuro w Kijowie był Carlson Wagonlit. Prawie trzy czwarte agencji specjalizuje się w turystyce wyjazdowej, 20 % obsługuje turystów zagranicznych przyjeżdżających na Ukrainę, a tylko 5 % świadczy usługi wyłącznie dla Ukraińców.

Turystyka była jedną z gałęzi, która w latach 2000-2003 roku napędzała ukraińską gospodarkę generując 4 mld USD. Na Krymie wpływy z turystyki stanowią ponad połowę wpływów do lokalnego budżetu. W 2003 roku Ukrainę odwiedziło ponad 14 mln cudzoziemców (12,6 mln w 2002 roku), w tym 4,9 mln turystów (o 31 % więcej niż w roku 2002). Wśród przyjeżdżających 72 % stanowili Rosjanie i obywatele krajów WNP, a pozostałe 28 % przede wszystkim Niemcy, Austriacy, Amerykanie i Kanadyjczycy. W turystyce przyjazdowej najpopularniejszymi kierunkami są: Kijów (35 %), Krym (30 %) i region Karpacki ze Lwowem (15 %), Czernihovem i Kamieńcem Podolskim.

Najsłynniejszym nadmorskim centrum rekreacji i wypoczynku jest Krym, gdzie można korzystać ze wspaniałego klimatu, leczniczych wód, kąpeli, odbywać piesze wędrówki i zwiedzać zabytki ormiańskie, tatarskie, greckie i tureckie. Kurorty są pełne sanatoriów i domów wypoczynkowych należących dawniej do związków zawodowych. Najsłynniejsze ośrodki to Eupatoria, Sewastopol, Jałta, Liwadia i Bakczysaraj, dawna stolica chanatu krymskiego. Aby przedłużyć sezon, miejscowe firmy i władze miejskie przygotowały wiele interesujących projektów inwestycyjnych, m.in. związanych z budową przystani jachtowej, centrów rozrywki, pól golfowych, infrastruktury umożliwiającej uprawianie sportów zimowych itp. W celu zachęcenia zagranicznych inwestorów do realizacji tych projektów, w 1999 roku parlament zwolnił agencje turystyczne działające na Krymie z podatku VAT, a Jałta, Ałusztą, Sudak, Teodozja i inne ośrodki otrzymały status terytoriów priorytetowych, co wiąże się z wieloma zachętami dla potencjalnych inwestorów.

Region Karpacki oferuje jedyne w swoim rodzaju góry, czyste powietrze, wody lecznicze, miejsca historyczne i skarby kultury etnicznej. Ten region jest najczęściej odwiedzany przez turystów amerykańskich, kanadyjskich i zachodnioeuropejskich, a ze względu na swoje położenie – może też być najczęściej odwiedzany przez Polaków. Najśłynniejszym uzdrowiskiem tego regionu jest Truskawiec, odwiedzany przez ponad 170 tysięcy turystów i kuracjuszy rocznie. W celu przyciągnięcia inwestorów zagranicznych kurort ten otrzymał w 1999 roku status specjalnej strefy ekonomicznej, oferującej znaczące ulgi dla przedsiębiorców inwestujących w rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. Jej rozbudowa i modernizacja, nie tylko w regionie specjalnej strefy ekonomicznej Truskawiec, stwarza ogromne możliwości dla potencjalnych inwestorów.

Głównymi przeszkodami w rozwoju turystyki są: biurokracja, korupcja, niejasność działania firm lokalnych, nieuregulowane kwestie prawne dotyczące własności ziemi oraz brak kapitału. Z tych też powodów na rynku ukraińskim działa niewiele hoteli międzynarodowych, np. Radisson SAS, Intercontinental St. Sophia w Kijowie i Radisson SAS w Odessie. Do pojawienia się na rynku przygotowuje się sieć hoteli Marriott, ale zniechęcił się Hilton po nieudanych próbach w Kijowie.

Dla rozwoju turystyki na Ukrainie niezbędna jest modernizacja i rozbudowa infrastruktury transportowej, a zwłaszcza poprawa stanu dróg i modernizacja lotnisk. Państwowy Komitet Turystyki zachęca zagranicznych inwestorów do realizacji projektów związanych z budową moteli, restauracji, stacji obsługi itp., a Ministerstwo Transportu poszukuje inwestorów do modernizacji portów lotniczych we Lwowie, Iwano-Frankowsku, Symferopolu, Charkowie, Odessie i Kijowie.

IV. PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTURALNE

Informacje ogólne

Nadzór nad procesem przekształceń gospodarczych sprawuje Międzyresortowa Rada ds. Wdrażania Reform Gospodarczych na Ukrainie pod przewodnictwem wicepremiera. Do jej zadań należy:

- uczestnictwo w przygotowywaniu aktów legislacyjnych związanych z procesem transformacji gospodarczej;
- koordynacja działań centralnych i terenowych organów administracji gospodarczej niezbędnych do realizacji reform;
- przygotowywanie wniosków do międzynarodowych organizacji finansowych;
- informowanie Gabinetu Ministrów o podejmowanych działaniach i rezultatach procesu reformowania gospodarki.

Pomoc międzynarodowych organizacji finansowych jest uwarunkowana realizacją zadań reformatorskich przez władze Ukrainy. Pożyczka Międzynarodowego Funduszu Walutowego (EFF - Extended Funding Facility) w wysokości 2,6 mld USD została w 1999 roku wstrzymana, ponieważ Narodowy Bank Ukrainy podał zawyżoną wartość swoich rezerw zagranicznych, aby zakwalifikować się do wypłat kolejnych transz pożyczki. Dopiero we wrześniu 2000 roku sprawa została uregulowana i kolejna transza wypłacona.

W lipcu 2002 roku Unia Europejska przyznała Ukrainie pomoc w wysokości 110 mln EUR na przeprowadzenie reform strukturalnych w gospodarce i pokrycie wydatków budżetowych. Pomoc ta jest częścią szerszego programu, którego realizacja została wstrzymana w 1998 roku ze względu na niewypełnienie zobowiązań wobec MFW. W ramach programu TACIS świadczona była pomoc techniczna mająca na celu budowę przejrzystej i stabilnej struktury prawnej i instytucjonalnej, a także rozwój systemu ochrony zdrowia. Realizowane są również inne programy pomocowe oferowane przez kraje OECD. Największy z nich to amerykański program USAID.

W ostatnich latach nastąpił wyraźny postęp reform gospodarczych na Ukrainie, choć w dalszym ciągu warunki prowadzenia działalności gospodarczej w tym kraju pozostawiają wiele do życzenia. Indeks wolności gospodarczej opracowany przez Fundację Heritage (za 2003 rok) w przypadku Ukrainy kształtuje się na poziomie 3,49 w skali od 1 – największy poziom swobody, do 5 – najmniejszy. Dla porównania dla Rosji wskaźnik ten wynosi 3,46, dla Kazachstanu – 3,70, a dla Białorusi – 4,09. Z kolei wskaźnik percepcji korupcji przyznawany przez organizację Transparency International plasuje Ukrainę na odległym miejscu z punktacją 2,30, w skali od 1 – największy

współczynnik korupcji do 10 – najmniejszy. Rosja w tym zestawieniu uzyskała ocenę 2,70, Kazachstan – 2,40, natomiast Białoruś – 4,20³¹.

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR) pozytywnie ocenia wyniki gospodarcze Ukrainy, osiągane w ciągu ostatnich kilku lat. Według danych za 2003 rok wskaźnik rozwoju instytucjonalnego oszacowano na 2,74 (w skali od 1 – najmniejszy postęp reform, do 4+ – funkcjonowanie rozwiniętej gospodarki rynkowej), natomiast oceny cząstkowe (według podanej wyżej skali) przedstawiały się następująco:

- prywatyzacja dużych i średnich przedsiębiorstw – 3,00;
- mała prywatyzacja – 4,00;
- liberalizacja cen – 4,00;
- liberalizacja handlu wewnętrznego i operacji walutowych – 3,00;
- reforma systemu bankowego i liberalizacja stawek procentowych – 1,00;
- reforma niebankowych instytucji finansowych – 2,00;
- restrukturyzacja przedsiębiorstw – 2,00;
- reforma infrastruktury – 2,00.

W zakresie reform strukturalnych Ukraina zrobiła duże postępy, zdaniem EBORu największe wśród 27 krajów przechodzących proces transformacji. Wskaźnik rozwoju instytucjonalnego osiągnięty przez Ukrainę był po raz pierwszy wyższy od średniej dla całej grupy ocenianych krajów, wynoszącej 2,45.

Również agencja Standard & Poor's podwyższyła w grudniu 2003 roku swoje oceny gospodarki Ukrainy z poziomu *stabilny* do *pozytywny*.

Czasopismo Institutional Investor`s opublikowało pod koniec września 2004 roku ranking wiarygodności kredytowej 173 państw świata. Od marca 2004 roku notowania Ukrainy poprawiły się dzięki czemu przesunęła się z 86 miejsca na 80. Ranking Institutional Investor`s bazuje na opiniach głównych ekonomistów czołowych międzynarodowych banków, analityków instytucji finansowych i kredytowych oraz specjalistów rynku kapitałowego. Państwom biorącym udział w rankingu przyznaje się punktację od 0 do 100 punktów. W ciągu dziewięciu miesięcy 2004 roku Ukraina poprawiła swój wynik o 4,5 punktu.

³¹ Na podstawie *Ekonomiczne komentarze. Białoruś, Kazachstan, Rosja, Ukraina*, Nr 1(1)2004, s. 23, CASE-Ukraina.

Prywatyzacja zakładów przemysłowych

Prywatyzacja rozpoczęła się w roku 1992. Programy prywatyzacyjne zatwierdzane były przez parlament w latach: 1992, 1994, 1997, 1998 i 1999. Programami zarządzał utworzony w 1992 roku Fundusz Majątku Państwa sprawujący nadzór nad prywatyzacją i uprawniony również do przywracania własności państwowej (w trybie sądowym), w przypadkach nie dotrzymywania warunków, do spełnienia których zobowiązali się przy zakupie akcji właściciele sprywatyzowanych przedsiębiorstw.

W początkowym okresie przekształceń (w latach 1992-94) sprywatyzowano łącznie ponad 11 tysięcy przedsiębiorstw. Stosowane były cztery podstawowe metody prywatyzacji:

- a) wykup przez dyrekcję i/lub pracowników (w przypadku małych przedsiębiorstw);
- b) zamiana certyfikatów prywatyzacyjnych i kompensacyjnych na akcje państwowych przedsiębiorstw, uprzednio przekształconych w spółki akcyjne;
- c) sprzedaż przedsiębiorstw państwowych na aukcjach lub na przetargach za najwyższą oferowaną cenę (tzw. *przetargi komercyjne*);
- d) sprzedaż państwowych przedsiębiorstw tym strategicznym inwestorom, którzy przedstawiają najlepszy plan rozwoju przedsiębiorstwa i najlepszą ofertę inwestycyjną (tzw. *przetargi niekomercyjne*).

W październiku 1994 roku wprowadzono tzw. *program masowej prywatyzacji*. Polegał on na udziale społeczeństwa w procesie prywatyzacji majątku narodowego w drodze wymiany świadectw kompensacyjnych³² i prywatyzacyjnych na akcje prywatyzowanych przedsiębiorstw. Prywatyzacja *certyfikutowa*, zakończona w 1999 roku, nie osiągnęła zakładanych celów, którymi były: szybkość i prostota realizacji, równomierny i sprawiedliwy podział majątku państwowego oraz stworzenie rynku kapitałowego. Ujawniła się natomiast wada tego systemu, czyli rozdrobnienie własności uniemożliwiające zarządzanie przedsiębiorstwem i zniechęcające inwestorów zagranicznych. Proces ten nazwano *papierową prywatyzacją*, która wprawdzie wciągnęła dużą liczbę społeczeństwa w procesy prywatyzacji i pozwoliła zdobyć pierwsze doświadczenia z zakresu gospodarki rynkowej, ale rozproszyła prawa własności i nie dostarczyła kapitału niezbędnego do rozwoju przedsiębiorstw.

³² Świadectwa kompensacyjne wyemitowano w celu zrekompensowania społeczeństwu oszczędności utraconych wskutek inflacji. W latach 1995-1998 społeczeństwo wykupiło 46 milionów powszechnych świadectw udziałowych oraz świadectwa kompensacyjne na kwotę 1 miliarda hrywien. Tymczasem w 1996 roku przeprowadzono indeksację zdeprecjonowanych w wyniku inflacji środków trwałych firm, bez jednoczesnej indeksacji certyfikatów prywatyzacyjnych. W rezultacie realna wartość certyfikatu prywatyzacyjnego spadła do wartości około 10 hrywien, co w żaden sposób nie odpowiadało 1/52 milionowej części prywatyzowanego majątku państwowego.

Dekret Prezydenta z grudnia 1999 roku *O środkach i priorytetach procesu prywatyzacji majątku państwowego i rozwoju rynku papierów wartościowych w latach 2000-2001*, w skrócie nazywany *dekretem przyspieszającym* wprowadził nowe formy i metody sporządzania państwowych programów prywatyzacyjnych, np. dla sektora energetyki i sektora telekomunikacji.

Program prywatyzacji na lata 2000-2002 powstał w oparciu o ustawę *O państwowym programie prywatyzacyjnym* z 18 maja 2000 roku. Program określił zasady prywatyzacji, dotyczące m.in. restrukturyzacji, wyceny, stosowania ustawodawstwa antymonopolowego, branżowej specyfiki itp. i wprowadził nowe procedury sprzedaży, zwłaszcza w odniesieniu do zakładów energetycznych.

W 2001 roku tylko 23 z 68 przetargów na sprzedaż dużych zakładów przemysłowych zakończyły się sukcesem, a do budżetu wpłynęło z tego tytułu zaledwie 2,7 mld UAH (zaplanowano prywatyzację 78 przedsiębiorstw i wpływy 5,9 mld UAH). Przyczyną było małe zainteresowanie przetargami, wyprzedaż majątku przedsiębiorstw, a nawet naciski polityczne.

W 2002 roku program prywatyzacji został wykonany zaledwie w 10,4 %. Budżet państwowy uzyskał 606 mln UAH, podczas gdy założenia opiewały początkowo na 5,8 mld UAH, a po weryfikacji – na 3,2 mld UAH. Z przeznaczonych do prywatyzacji 32 przedsiębiorstw sprzedano zaledwie pięć. W 2002 roku dokonano m.in. sprzedaży należących do spółki *Ukrtelekom* (czyli pośrednio do skarbu państwa) 25 % akcji czołowego operatora telefonii komórkowej, firmy UMC (Ukraińskie Mobilne Systemy). Nabywcą była rosyjska firma MTS (Mobile TeleSystems), która za wspomniane udziały zapłaciła 84,2 mln USD. Wpływy z prywatyzacji przeprowadzonej w 2002 roku zasiły budżet roku następnego. Założenia na rok 2003 przewidywały uzyskanie 2,1 mld UAH. W rzeczywistości uzyskano niewiele mniej, bo 2,06 mld UAH. W pierwszym półroczu 2004 roku sprywatyzowano dwa duże przedsiębiorstwa, tj. kombinat metalurgiczny *Kriworożstat* (sprzedany za 4,3 mld UAH) i holding węglowy *Pawlogradugol* (sprzedany za 1,4 mld UAH). Plany prywatyzacyjne na cały 2004 rok przewidują wpływy na poziomie 6,8 mld UAH. Zapowiadana prywatyzacja *Ukrtelkomu* (największego operatora telefonii stacjonarnej) została przez rząd odłożona.³³

Przy dotychczasowym prywatyzowaniu przedsiębiorstw stosowano jasne i przejrzyste kryteria. Lista firm wyłączonych z prywatyzacji została zredukowana, a parlament przyjął ustawę, która uniemożliwia nabywanie przedsiębiorstw w celu późniejszej wyprzedaży ich majątku.

³³ Szerzej na ten temat w rozdziale *Telekomunikacja i komputeryzacja*, s. 45

Prywatyzacja gruntów

Na podstawie uchwalonego w 1992 roku Kodeksu Ziemskiego obywatele ukraińscy mogli nabywać ziemię na własność wyłącznie dla celów rekreacyjnych lub rolniczych, natomiast osoby prawne (ukraińskie i zagraniczne) mogły ziemię jedynie dzierżawić (maksymalnie na 98 lat) w celu prowadzenia działalności przemysłowej. Członkowie kołchozów mogli otrzymać na własność część ziemi należącej do kolektywu na podstawie dekretu *O pilnych środkach przyspieszających reformy w sektorze rolnictwa*, wydanego pod koniec 1999 roku. Dopiero dekret z lutego 2000 roku przyznał ukraińskim osobom prawnym i fizycznym prawo do nabywania ziemi na cele przemysłowe.

Przełomowym momentem było uchwalenie przez Radę Najwyższą 10 października 2001 roku Kodeksu Ziemskiego, który wszedł w życie 1 stycznia 2002 roku. Kodeks wprowadza trzy równe wobec prawa formy własności: prywatną, municypalną i państwową³⁴.

29 lipca 2003 roku Prezydent Ukrainy podpisał zmiany do Kodeksu Ziemskiego. Nową redakcję otrzymał artykuł 82 Kodeksu, który reguluje zasady nabywania ziemi o przeznaczeniu nierolniczym. Obecnie wspólne ukraińsko-zagraniczne przedsiębiorstwa stworzone przez zagraniczne osoby prawne lub fizyczne mogą uzyskać prawo własności na grunty o przeznaczeniu nierolniczym na zasadach przewidzianych dla ukraińskich osób prawnych i w trybie ustalonym dla zagranicznych osób prawnych.

Fundusz Majątku Państwa (FMP)

Instytucją odpowiedzialną za całość procesów prywatyzacyjnych jest Fundusz Majątku Państwa utworzony w 1991 roku i mający za zadanie:

- ochronę praw własności w kraju i za granicą;
- reprezentowanie przedsiębiorstw państwowych w procesie prywatyzacji i tworzenie spółek z ich udziałem;
- przeprowadzanie procesów prywatyzacyjnych;
- wspieranie procesów demonopolizacji i tworzenie warunków do rozwoju konkurencji gospodarczej.

Dekret Prezydenta Ukrainy z 13 marca 1999 roku włączył Fundusz do organów władzy wykonawczej i podporządkował Radzie Najwyższej. Prezes Funduszu powoływany jest i odwoływany przez Prezydenta Ukrainy w uzgodnieniu z Radą. Obecnie Fundusz zatrudnia ponad 600 osób w centrali i ponad 2 tysiące w oddziałach regionalnych.

³⁴ Ograniczenia związane z zakupem ziemi zostały omówione w podrozdziale *Rolnictwo*.

Zajmuje się promocją inwestycji zagranicznych oraz wszelkimi działaniami związanymi z procesami prywatyzacji i sprzedaży mienia państwowego.

Metody prywatyzacji

Przetargi międzynarodowe są przeprowadzane w celu przyciągnięcia zagranicznych inwestorów. Ogłoszenia o przetargach przygotowuje Departament Inwestycji Zagranicznych FMP. Początkowo regułą był bardzo krótki okres (30 dni) przewidziany na złożenie oferty przez inwestora. Uprozczone i bardziej przejrzyste reguły FMP zaczął stosować dopiero w 2000 roku.

Świadectwa udziałowe (prywatyzacja masowa) były powszechnie stosowaną metodą w latach 1995-1999 przy prywatyzacji średnich i dużych przedsiębiorstw. Metoda ta przeznaczona była głównie dla szerokich rzesz społeczeństwa, które masowo nabywały świadectwa udziałowe.

Aukcje gotówkowe polegają na sprzedaży majątku oferentowi proponującemu najwyższą cenę. Inwestorzy zagraniczni mogą mieć utrudniony dostęp do tych aukcji ze względu na przepisy utrudniające zakwalifikowanie się do udziału. Fundusz Majątku Państwa określa sposób zapłaty i walutę.

Przetargi komercyjne polegają na tym, że aktywa sprzedawane są temu nabywcy, który oferuje najwyższą cenę i akceptuje warunki postawione przez komisję przetargową. Warunki te mogą dotyczyć np. ochrony środowiska, nieangażowania się firmy w określoną działalność, obowiązku utworzenia nowych lub zachowania dotychczasowych miejsc pracy itp.

Przetargi niekomercyjne są najmniej przejrzystą metodą prywatyzacji; majątek sprzedawany jest za stałą cenę nabywcy, który przedstawi najlepszą strategię rozwoju przedsiębiorstwa. Decyzję podejmuje komisja przetargowa.

Metodą **wykupu przez pracowników** sprywatyzowano dużą liczbę przedsiębiorstw. Spółki pracownicze cierpią jednak na brak kapitału potrzebnego do rozwoju przedsiębiorstwa i brak umiejętności zarządzania firmą. Dlatego też poszukują inwestorów z kapitałem.

V. FINANSE

Budżet

W 1992 roku deficyt budżetowy Ukrainy stanowił 13,8 % PKB. W kolejnych latach wahał się w przedziale od 3,3 % do 8,9 %. W 2001 roku deficyt utrzymał się na poziomie 1,6 % PKB i po raz pierwszy był niższy od zakładanego w ustawie budżetowej (3 %). Wpływy do budżetu państwowego w 2002 roku wyniosły 44,4 mld UAH (90,9 % planowanych), a wydatki 43,2 mld UAH (81,5 % zakładanych), czego efektem było dodatnie saldo w wysokości 0,54 % PKB. W 2003 roku saldo budżetu państwowego było ponownie ujemne i wyniosło 1,0 mld UAH (0,4 % PKB). Wpływy budżetowe osiągnęły poziom 55,0 mld UAH (21,1 % PKB) a wydatki 56,0 mld UAH (21,5 % PKB).

Do roku 1995 deficyt finansowany był przede wszystkim przez Narodowy Bank Ukrainy, co doprowadziło do hiperinflacji (w grudniu 1993 roku miesięczna stopa inflacji wynosiła 91 %). Wraz z rozwojem rynku obligacji skarbowych udział NBU w finansowaniu deficytu spadł z 72,7 % w 1995 roku do 1,7 % w 1997 roku. Zgodnie z ustawą z maja 1999 roku, Narodowy Bank Ukrainy nie może już pokrywać deficytu budżetowego.

W czerwcu 2001 roku parlament przyjął *Kodeks budżetowy*, który określa strukturę systemu budżetowego Ukrainy, zasady jego funkcjonowania, relacje międzybudżetowe, odpowiedzialność za naruszenie przepisów budżetowych i upraszcza mechanizm tworzenia budżetów oraz rozdział środków finansowych. Zgodnie z Kodeksem do budżetów lokalnych wpływa podatek dochodowy, podatek od nieruchomości i podatek od zysku przedsiębiorstw komunalnych. Wpływy z sankcji karnych zostały wyłączone z budżetów terenowych, zabronione jest tworzenie funduszy parabudżetowych. Ze środków uzyskanych ze sprzedaży ziemi o przeznaczeniu nierolniczym, władze terenowe tworzą budżet rozwoju. W budżetach terenowych pozostawać może do 40 % ponadplanowych wpływów.

Przez wiele lat rząd ukraiński finansował deficyt budżetowy za pomocą emisji bonów skarbowych, pożyczek w Narodowym Banku Ukrainy (NBU), środków pomocowych z międzynarodowych instytucji finansowych, opóźniania wypłat wynagrodzeń, emerytur oraz płatności za energię. W latach 2002-2003 rząd nadal miał duże zaległości w refundacji podatku VAT dla eksporterów. Przeterminowane zobowiązania budżetowe z tego tytułu wyniosły na koniec 2002 roku 2,2 mld UAH, a na koniec 2003 roku obniżyły się do poziomu 1,8 mld UAH. W celu uregulowania tych zobowiązań przyjęto rozwiązanie polegające na zamianie istniejącego zadłużenia na obligacje państwowe. O ile na początku 2004 roku zadłużenie budżetu Ukrainy z tytułu zwrotu podatku VAT

wynosiło jeszcze około 3 mld UAH, to na początku września zmniejszyło się do 200 mln UAH³⁵.

W strukturze wpływów budżetowych w 2002 roku podatki stanowiły 65,2 %. Na obsługę zadłużenia państwowego skierowano 6,6 % (2,9 mld UAH) wydatków, na cele kulturalne i socjalne 31,1 %, a na wykonywanie funkcji państwa, z wyłączeniem obsługi zadłużenia 9,3 %. Nieuzyskanie kredytów z Banku Światowego i UE dodatkowo skłoniło do ograniczenia wydatków i utworzenia „technicznego salda dodatniego” na pokrycie przypadających płatności z tytułu zadłużenia zagranicznego i wewnętrznego.

W 2003 roku saldo budżetu skonsolidowanego, obejmującego budżet państwowy i budżety terytorialne, było ujemne i wyniosło 0,5 mld UAH (0,2 % PKB). Wpływy osiągnęły poziom 75,2 mld UAH (28,9 % PKB) a wydatki 75,7 mld UAH (29,1 % PKB). Rok 2003 był pierwszym, w którym zostały wykonane założenia co do wysokości wpływów budżetowych z prywatyzacji. Przychody z tego tytułu wyniosły 2,06 mld UAH, czyli były 3,4 razy wyższe niż przed rokiem. Na 2004 rok założono osiągnięcie 2,14 mld UAH wpływów z prywatyzacji.

Nie udało się w 2003 roku zakończyć reformy systemu podatkowego, mimo przyjęcia szeregu ustaw obniżających wysokość opodatkowania. Nie uzyskano jednak akceptacji dla szerokiego znoszenia selektywnych ulg podatkowych.

Bilans płatniczy

W 2000 roku, na skutek dewaluacji hrywny w stosunku do walut partnerów handlowych, dobrej koniunktury światowej i poprawy sytuacji gospodarczej w Rosji, saldo obrotów handlowych wynosiło blisko 1,5 mld USD (4,8 % PKB). W roku 2001 dynamika wzrostu eksportu osłabła i dodatnie saldo obrotów handlu zagranicznego wynosiło już tylko nieco ponad 1 mld USD (2,7 % PKB). Było to m.in. efektem spadku konkurencyjności produktów ukraińskich na rynkach zagranicznych wskutek aprecjacji hrywny, pogorszenia koniunktury światowej, ograniczenia eksportu w następstwie postępowań ochronnych prowadzonych w wielu krajach (np. w USA), a z drugiej strony wzrostu efektywnego popytu na towary importowane (z tytułu aprecjacji hrywny oraz wzrostu płac i emerytur), ulg stosowanych w imporcie zaopatrzeniowym oraz ponad dwukrotnego wzrost importu ropy naftowej z Rosji i Kazachstanu.

W 2002 roku, wbrew oczekiwaniom, nastąpiła poprawa dodatniego salda obrotów handlu zagranicznego. Eksport towarów i usług osiągnął wartość 22,01 mld USD i był o 11,1 % wyższy niż w roku 2001. Dzięki skierowaniu części ukraińskiego eksportu,

³⁵ Na podstawie informacji Ministerstwa Finansów Ukrainy z 17 września 2004 r.

zwłaszcza metalurgicznego, na nowe rynki (m.in. Chiny), eksport towarów w 2002 roku wzrósł o 10,4 % przy słabszym wzroście importu. Wartość eksportu usług wyniosła 4,05 mld USD, co stanowiło wzrost o 14,4 % w stosunku do roku 2001. Import towarów i usług osiągnął w 2002 roku poziom 18,5 mld USD i wzrósł o 9,4 % w porównaniu z rokiem 2001. Saldo obrotów towarami i usługami wyniosło w 2002 roku 3,5 mld USD, co stanowi wzrost o 21,4 % w stosunku do poziomu z 2001 roku. W obrotach towarowych saldo dodatnie wzrosło ponad dwukrotnie do 980,3 mln USD. Saldo obrotu usługami zwiększyło się o 5,3 % (tj. o 227,8 mln USD) do poziomu 2,52 mld USD.

W bilansie handlowym ważną pozycję stanowią usługi. Ich saldo było zawsze dodatnie, co ma podstawowe znaczenie dla dodatniego salda rachunku obrotów bieżących³⁶.

Tab. 7. Bilans obrotów handlowych Ukrainy w latach 1998-2003 (mln USD)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2003/2002
Towary							
eksport	12 637,4	11 581,6	14 572,6	16 264,7	17 957,1	23 080,2	128,5
import	14 675,6	11 846,1	13 956,0	15 775,1	16 976,0	23 020,8	135,6
saldo	-2 038,2	-264,5	616,5	489,6	980,3	59,4	6,1
Usługi							
eksport	3 819,8	3 613,9	3 486,8	3 544,7	4 055,3	4 248,0	104,8
import	1 430,9	1 014,1	1 360,8	1 148,4	1 531,2	1 388,4	90,7
saldo	2 388,9	2 599,8	2 126,0	2 396,3	2 524,1	2 859,6	113,3
Towary i usługi							
eksport	16 457,2	15 195,5	18 059,4	19 809,4	22 012,4	27 328,2	124,1
import	16 106,5	12 860,2	15 316,8	16 923,5	18 508,0	24 409,2	131,9
saldo	350,7	2 335,3	2 742,6	2 885,9	3 504,4	2 919,0	83,3

Źródło: WEH Ambasady RP w Kijowie

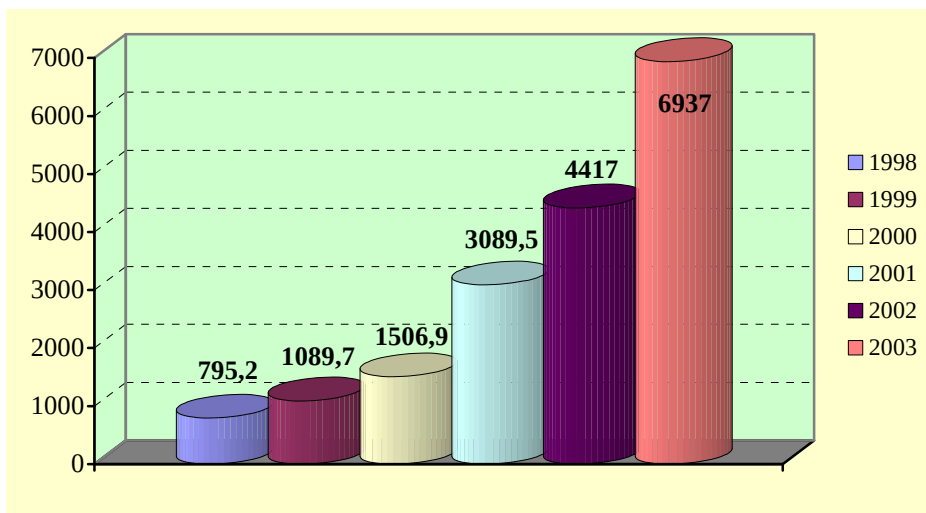
W 2003 roku eksport towarów wzrósł o 28,5 % w stosunku do roku poprzedniego osiągając poziom ponad 23 mld USD. Jednocześnie jeszcze wyraźniej wzrósł import towarów (o 35,6 %), co spowodowało wyrównanie salda obrotów towarowych. W przypadku usług nastąpił wzrost ich eksportu o 4,8 %, przy jednoczesnym spadku importu o blisko 10 %. W efekcie saldo obrotów towarami i usługami wyniosło 2,9 mld USD, co stanowi spadek o 16,7 % w stosunku do poziomu z 2002 roku. W obrotach towarowych saldo spadło aż o 93,9 %, a saldo obrotu usługami zwiększyło się o 13,3 % do poziomu 2,859 mld USD.

³⁶ W eksporcie najważniejszą pozycją są usługi transportowe (84 %), techniczne (5,1 %), remontowe (3,4 %) i komunikacyjne (2,7 %). Ekspert usług transportowych to przede wszystkim transport rurociągami (63 %), morski (15 %), kolejowy (ok. 10 %) i inne. Rurociągami przesyła się przede wszystkim gaz (86 %), ropę naftową i produkty pochodne (11 %). W imporcie również największą pozycję stanowią usługi transportowe (29 %), komunikacyjne (13 %), techniczne (13,5 %), finansowe (6,5 %), budowlane (5,1 %) i inne (21 %).

W celu zwiększenia dodatniego salda bilansu handlu zagranicznego, rząd Ukrainy podejmuje działania na rzecz poprawy dostępu towarów ukraińskich do rynków zagranicznych, ograniczenia szarej strefy, dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia w surowce energetyczne przy ograniczaniu ich zużycia i zwiększaniu wydobycia krajowego oraz przyciągania inwestycji zagranicznych.

Saldo bilansu płatniczego na rachunku bieżącym było w 2003 roku dodatnie i na koniec roku wyniosło 2,49 mld USD. Dla porównania na koniec 2002 roku saldo to wynosiło 3,17 mld USD, na koniec 2001 roku – 1,4 mld USD, a na koniec 2000 roku 1,48 mld USD.

Rys 2. Rezerwy walutowe Ukrainy w latach 1998-2003 (mln USD według stanu na koniec każdego roku i bieżącego kursu)

Źródło: WEH Ambasady RP w Kijowie

Zadłużenie państwowe Ukrainy w 2003 roku zwiększyło się o 2,6 % (z 64,468 mld UAH do 66,133 mld USD). Stało się to na skutek wzrostu zadłużenia zagranicznego o 5,9 % (z 8,079 na 8,554 mld USD) oraz mimo spadku zadłużenia wewnętrznego o 4,1 % (z 21,386 mld UAH do 20,523 mld UAH)³⁷.

³⁷ Ukraina zakończyła restrukturyzację swego zadłużenia wobec krajów Klubu Paryskiego (580 mln USD) podpisaniem w końcu października 2002 roku porozumienia z Japonią. Wcześniej dokonano restrukturyzacji długów wobec USA, Niemiec, Francji, Włoch. Ukrainie nie udało się jeszcze zakończyć restrukturyzacji zadłużenia wobec Turkmenistanu oraz uregulować zobowiązań wobec Czech.

Na zagraniczne zadłużenie państwowe Ukrainy składały się m.in. zobowiązania wobec organizacji międzynarodowych wynoszące 2,527 mld USD oraz wobec innych kredytodawców, w tym Rosji, Niemiec, USA i Japonia, stanowiące kwotę 2,886 mld USD. Reszta to zobowiązania komercyjne, w tym 1 mld USD z tytułu państwowych 10-letnich obligacji zagranicznych z 2003 roku i 2,0 mld USD z tytułu 7-letnich obligacji z 2000 roku. W 2003 roku Ukraina nie zaciągnęła nowych kredytów w Międzynarodowym Funduszu Walutowym. Jednocześnie negocjowano nowe programy kredytowe m.in. z Bankiem Światowym program na lata 2004-2007, który został zatwierdzony w październiku 2003 roku na łączną wartość 3 mld USD³⁸. W 2003 roku Ukraina umieściła na rynku euroobligacje na kwotę 1 mld USD, o stopie oprocentowania 7,65 %.

Zagraniczne zadłużenie państwowe Ukrainy było w 2003 roku o 147 mln USD niższe od maksymalnego poziomu założonego w ustawie budżetowej. Zadłużenie wewnętrzne natomiast przekroczyło planowany poziom o 5,592 mld UAH. Maksymalne zadłużenie zagraniczne przewidziane ustawą budżetową na koniec 2004 roku nie powinno przekroczyć 8,855 mld USD (29,1 % PKB). Wydatki budżetowe na obsługę zadłużenia państwowego wyniosą w 2004 roku 2,43 mld USD, z tego 1,53 mld USD przeznaczone zostanie na obsługę zadłużenia zagranicznego³⁹.

Rezerwy walutowe Ukrainy na koniec 2003 roku wyniosły 6,937 mld USD, a w ciągu pierwszych 8 miesięcy 2004 roku zwiększyły się o dalszy 1 mld USD.

Wydatki na opiekę społeczną

Na ukraiński system ochrony socjalnej składają się:

- zabezpieczenie emerytalne,
- ubezpieczenia chorobowe,
- zasiłki dla bezrobotnych,
- odszkodowania dla ofiar Czarnobyla,
- subsydia dla gospodarstw domowych,
- przywileje i ulgi branżowe.

³⁸ Międzynarodowe agencje ratingowe podniosły w 2003 r. kredytowy rating Ukrainy, uwzględniając zwłaszcza wysokie wskaźniki makroekonomiczne, wzrost rezerw walutowych, powrót Ukrainy na międzynarodowe rynki kredytowe. Dalsza poprawa jest jednak ograniczona tempem przeprowadzania reform, słabą dyscypliną płatniczą w gospodarce, trudnościami restrukturyzacji przemysłu, silnymi wpływami grup politycznych na gospodarkę.

³⁹ Na podstawie informacji WEH w Kijowie.

Fundusz Emerytalny zasilany jest ze składek uiszczanych przez pracodawców oraz przez bezpośrednie transfery z budżetu państwa. Przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje odprowadzają 37 % od funduszu płac, a pracownicy mają potrącanie 1 % swojej pensji. Osoby fizyczne prowadzące indywidualną działalność gospodarczą bądź uprawiające wolne zawody płacą 33,6 % od sumy swoich dochodów (z czego do Funduszu Emerytalnego 88 %, a 12 % do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Środki pieniężne Funduszu Emerytalnego przechowywane są na oddzielnych rachunkach bieżących i subkontach w instytucjach bankowych i nie mogą być wycofane.

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych zarządzany jest przez związki zawodowe i zasilany ze składek ubezpieczeniowych naliczanych od funduszu płac. Ponad połowa środków tego funduszu przeznaczana jest na wypłatę świadczeń z tytułu ubezpieczenia chorobowego, na utrzymanie sanatoriów i uzdrowisk (około 30 %) oraz na wszelkiego rodzaju świadczenia z zakresu opieki zdrowotnej.

Fundusz Pracy gromadzi środki przeznaczone na wypłatę zasiłków dla bezrobotnych, szkolenia i tworzenie nowych miejsc pracy. Środki pochodzą z 2 % odpisów od funduszu płac. Zasiłki wypłacane są jednak niewielkiej liczbie bezrobotnych, którzy się zarejestrowali. Rzeczywiste bezrobocie jest trudne do oszacowania, jako że zakłady pracy niechętnie zwalniają ludzi i starają się raczej wysłać pracowników na zwolnienia chorobowe (w 100 % pokrywane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) i urlopy bezpłatne, lub zatrudniać w niepełnym wymiarze godzin.

Fundusz Czarnobyla powstał w 1986 roku w celu likwidacji skutków awarii w czarnobylskiej elektrowni jądrowej. Środki finansowe pochodziły z ustanowionego na ten cel podatku (10 % od funduszu płac). Około 80 % środków z tego Funduszu wydawane jest na odszkodowania, ubezpieczenia społeczne i emerytury. Pozostałe środki przeznaczone są na budowę mieszkań, szkół, szpitali i infrastruktury na terenach dotkniętych katastrofą i w innych rejonach kraju, jako część programu przesiedleń. W styczniu 1999 roku podatek zniesiono. Wydatki Funduszu pokrywane są z budżetu państwa, który na ten cel przeznacza część wpływów z podatku VAT.

Subsydia dla gospodarstw domowych mają formę bezpośredniego lub pośredniego dofinansowania w postaci obniżonych kosztów utrzymania mieszkań (ogrzewanie, woda, czynsz), transportu i komunikacji. Ceny tych usług pokrywają 80 % kosztów, pozostałe 20 % dopłacają lokalne władze. Ponadto, subsydiowane są koszty utrzymania mieszkania, jeśli przekraczają 20 % dochodów rodziny. Program subsydiowania gospodarstw domowych działa od 1995 roku i obejmuje gospodarstwa miejskie i wiejskie, którym dofinansowuje zakupy gazu płynnego i opału.

Ulgi i przywileje branżowe są zagwarantowane poszczególnym branżom zawodowym lub grupom społecznym (młodzież, wojsko, weterani wojenni itp.). Niewiele z nich jest realizowanych, ponieważ wymagałoby to przeznaczenia na ten cel ok. 10 % PKB.

Reforma emerytalna

We wrześniu 2000 roku wpłynął do parlamentu rządowy projekt ustawy *O powszechnie obowiązującym państwowym ubezpieczeniu emerytalnym*. Głównym założeniem projektu było zróżnicowanie emerytur w zależności od wniesionego wkładu i podniesienie poziomu życia emerytów. Wysokość obowiązkowych składek ustalono na 20 % łącznego dochodu. Z obowiązkowego wpłacania składek zwolnione miały być te osoby, których łączny miesięczny dochód jest mniejszy niż połowa najniższej płacy. Projekt przewidywał:

- podwyższenie wieku emerytalnego dla mężczyzn do 65 lat, a dla kobiet do 60 lat (stopniowo, w ciągu 10 lat, co rok o 6 miesięcy);
- wprowadzenie dwóch typów emerytur: emeryturę starczą, wypłacaną z budżetu państwa po osiągnięciu wieku emerytalnego, niezależnie od stażu pracy i wysokości zarobków oraz emeryturę pochodzącą z comiesięcznych wpłat na własne rachunki w funduszach emerytalnych.

7 sierpnia 2003 roku Prezydent podpisał ustawę *O prywatnych ubezpieczeniach emerytalnych*, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2004 roku. Przystąpienie do Prywatnego Funduszu Emerytalnego (odpowiednik polskiego OFE, w nomenklaturze ukraińskiej bardzo często stosowaną nazwą jest Niepaństwowy Fundusz Emerytalny), odbywa się na podstawie umowy pomiędzy ubezpieczonym a ubezpieczycielem. Ustawa przewiduje ubezpieczenia z tytułu dożywotniej emerytury oraz odszkodowania na wypadek śmierci i inwalidztwa. Działalność Funduszu wymaga uzyskania koncesji i jest kontrolowana przez Radę Funduszy Emerytalnych. Przyjęcie nowej ustawy nie było łatwe, gdyż natrafiało na sprzeciw społeczny, parlamentarny, organizacji związkowych i konfederacji przedsiębiorców.

Do tej pory duża część wynagrodzeń pracowników była niejawna ze względu na dosyć wysokie obciążenia nakładane przez Państwowy Fundusz Emerytalny (odpowiednik ZUS), sięgające 32 % (dla porównania w Polsce ok. 23 %). Wprowadzenie na rynek PFE miało spowodować zmniejszenie obowiązkowych opłat na Państwowy Fundusz Emerytalny i zachęcić pracodawców do oficjalnego wypłacania pensji pracownikom. Obecnie na Ukrainie jest zarejestrowanych blisko 100 funduszy emerytalnych, z których w rzeczywistości działa około 15. Ich wyniki nie są jednak zbyt dobre, co jest efektem braku odpowiednich regulacji prawnych.

Sektor bankowy

Reforma systemu bankowego rozpoczęła się w marcu 1991 roku wraz z uchwaleniem ustawy *Prawo o bankach i bankowości*. Zgodnie z ustawą, funkcję banku centralnego pełni Narodowy Bank Ukrainy (NBU), a obsługą działalności gospodarczej zajmują się banki komercyjne.

W 1996 roku podwyższono progi kapitałowe dla banków ukraińskich do 1 mln EUR, dla banków z udziałem zagranicznym poniżej 50 % do 5 mln EUR, a dla banków z udziałem zagranicznym przekraczającym 50 % do 10 mln EUR.

17 stycznia 2001 roku weszła w życie ustawa *O bankach i działalności bankowej*. Jej przyjęcie było jednym z warunków wznowienia finansowania Ukrainy, wstrzymanego przez MFW m.in. z powodu braków legislacyjnych w przepisach NBU dotyczących nadzoru nad bankami zagrożonymi bankructwem. Nowa ustawa dała NBU prawo do wymuszania reorganizacji banków o zagrożonych zdolnościach płatniczych (z cofnięciem licencji i likwidacją banku włącznie) oraz ustaliła kroczące progi kapitałowe dla banków komercyjnych.

Tab. 8. Kroczące progi kapitałowe dla banków komercyjnych

Rodzaje banków	Wymagane minimum kapitałowe (mln EUR)			
	1.01.2004	1.01.2005	1.01.2006	1.01.2007
Lokalne banki spółdzielcze	1,15	1,30	1,40	1,50
Banki komercyjne działające na terenie jednego obwodu	3,50	4,00	4,50	5,00
Banki komercyjne działające na terenie całego kraju	5,50	6,00	7,00	8,00

Źródło: Bank Pekao (Ukraina) Ltd.

Ustawa zobowiązuje banki do informowania NBU m.in. o:

- stratach przekraczających 15 % kapitału banku;
- zmniejszeniu kapitału banku poniżej poziomu regulaminowego;
- sytuacji wymagającej powołania tymczasowego administratora lub likwidatora;
- zawieszeniu działalności bankowej;
- wysunięciu zarzutu przestępstwa gospodarczego wobec prezesa banku lub znaczącego udziałowca (osoby fizycznej lub prawnej).

Ustawa znosi ograniczenie maksymalnego udziału jednego akcjonariusza w kapitale statutowym banku komercyjnego do 35 %, ale obowiązuje zasada, że na udziały w wysokości 10 %, 25 %, 50 % i 70 % wymagana jest zgoda NBU. Ustawa określa rodzaje banków wyspecjalizowanych (oszczędnościowe, inwestycyjne, hipoteczne, clearingowe), dopuszcza tworzenie banków spółdzielczych, zezwala na łączenie się banków w korporacje i grupy holdingowe. Zgodnie z ustawą *O przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy* Nr 249-IV z dnia 28 listopada 2002 roku (ze zmianami z dnia

11.06.2003) banki obowiązane są rejestrować wszystkie operacje finansowe, których równowartość przekracza 80 tys. UAH (około 13 tys. EUR).

We wrześniu 2001 roku uchwalono ustawę *O funduszu gwarancyjnym depozytów gospodarstw domowych*, zwiększającą zakres gwarancji dla poszczególnych depozytów z 500 do 1200 hrywien. W dniu 6 grudnia 2002 roku podniesiono wysokość gwarancji do 1500 hrywien, a 4 października 2003 roku – do 2000 hrywien (około 400 USD).

Zakres usług bankowych zależy od posiadanych licencji. NBU udziela licencji na około 30 rodzajów działalności, z których najważniejsze to:

- a) prowadzenie rachunków w walucie ukraińskiej i walutach zagranicznych,
- b) płatności krajowe i zagraniczne,
- c) operacje gotówkowe i przelewy,
- d) udzielanie kredytów,
- e) wymiana walut, depozyty,
- f) operacje związane z papierami wartościowymi,
- g) usługi brokerskie,
- h) usługi powiernicze, konsultingowe i analityczne,
- i) handel metalami szlachetnymi,
- j) zakup i sprzedaż walut na krajowym i międzynarodowym rynku międzybankowym.

Na obsługę podmiotów zagranicznych i prowadzenie operacji walutowych wymagana jest licencja NBU, którą we wrześniu 2004 roku posiadało 159 banków. Z zasady taką licencję otrzymują banki z udziałem kapitału zagranicznego, których jest 21, w tym dwa polskie: Kredyt Bank Ukraina i Bank Pekao (Ukraina) Ltd. Banki ukraińskie mają rozbudowaną sieć banków-korespondentów w wielu krajach świata i realizują międzynarodowe transfery pieniężne za pośrednictwem SWIFT (Society for Worldwide Inter-bank Financial Transfer). Księgowość prowadzona jest według międzynarodowych standardów rachunkowości (IAS).

Banki komercyjne nie mogą przeznaczać na działalność inwestycyjną więcej niż 50 % kapitału własnego i nie mogą posiadać nieruchomości o wartości przekraczającej 25 % kapitału własnego. Ograniczenie to nie dotyczy jednak nieruchomości zakupionych do wykonywania działalności bankowej oraz majątku nabytego w drodze umów hipotecznych. Bankom nie wolno udzielać nieoprocentowanych kredytów z wyjątkiem przypadków szczególnych przewidzianych w przepisach.

Świadczenie usług finansowych na Ukrainie reguluje ustawa *O usługach finansowych i państwowej kontroli rynku usług finansowych*, która weszła w życie 22 sierpnia 2001 roku. Wszystkie instytucje finansowe muszą być zarejestrowane w państwowym rejestrze instytucji finansowych. Pojęcie instytucji finansowych na Ukrainie obejmuje banki, towarzystwa kredytowe, firmy leasingowe, fundusze powiernicze, firmy ubezpieczeniowe,

fundusze emerytalne, fundusze inwestycyjne oraz inne podmioty prawne, które zajmują się wyłącznie świadczeniem usług finansowych. Pojęcie usług finansowych obejmuje m.in.: wystawianie i obsługę dokumentów płatniczych, kart płatniczych, czeków podróżnych, clearingu i innych instrumentów płatniczych, zarządzanie aktywami finansowymi, wymianę walut, obrót kapitałem pożyczkowym, leasing finansowy, udzielanie pożyczek, gwarancji, przekazy pieniężne, działalność firm ubezpieczeniowych, funduszy emerytalnych, obrót papierami wartościowymi, faktoring. Pożyczki finansowe mogą być udzielane wyłącznie przez licencjonowane instytucje kredytowe.

Chociaż w gospodarce przeważają rozliczenia gotówkowe, rynek kart płatniczych rozwija się dynamicznie. Karty Visa i Europay zaczęto wydawać w 1997 roku. We wrześniu 2004 roku członkami tych międzynarodowych systemów płatności były 74 banki ukraińskie. Obecnie na rynku wewnętrznym ok. 21 % płatności dokonuje się przy pomocy kart płatniczych. Liderami w zakresie emisji kart płatniczych są zwłaszcza *Oszczadbank*, *Awal* i *Privatbank*. Wkłady klientów indywidualnych w ukraińskich bankach 1 września 2004 roku wynosiły 34.602,3 mln UAH, co oznacza zwiększenie ich stanu od początku roku o 2.489,0 mln UAH. Wkłady terminowe stanowią 78,2 % wszystkich depozytów (27.066,1 mln UAH). Powyższe dane mogą świadczyć o zwiększonej stabilizacji ukraińskiego sektora bankowego i większym zaufaniu społeczeństwa gromadzenia środków finansowych na kontach bankowych⁴⁰.

Narodowy Bank Ukrainy

Narodowy Bank Ukrainy (NBU), utworzony w 1992 roku, pełni funkcje banku centralnego. Sprawuje nadzór bankowy przez system licencji wydawanych na poszczególne rodzaje działalności, które mogą one być cofnięte, jeśli warunki nie są dotrzymywane. Zgodnie z ustawą z 1999 roku NBU jest politycznie niezależny, autonomiczny pod względem gospodarczym i zobowiązany do dbałości o przejrzystość systemu bankowego. NBU nie może pokrywać deficytu budżetowego ani przez udzielanie pożyczek, ani przez emisję bonów skarbowych⁴¹. Rada NBU opracowuje zasady polityki monetarnej, zaleca podejmowanie koniecznych działań regulacyjnych na rynku walutowym oraz zatwierdza decyzje Zarządu.

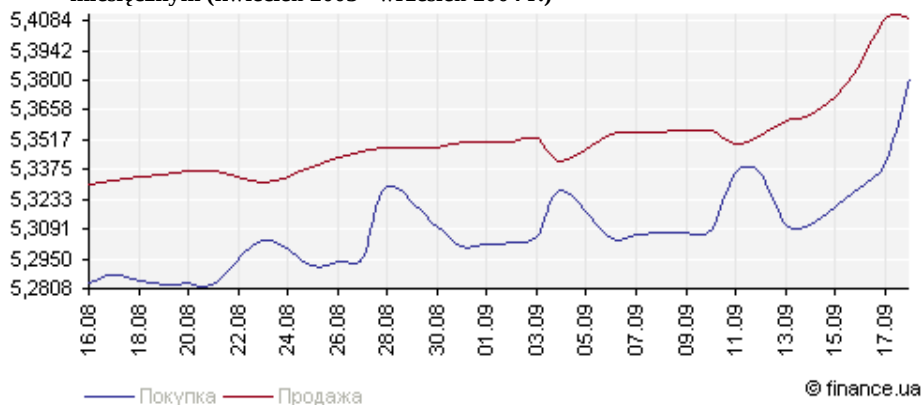
NBU prowadzi politykę monetarną, w której odniósł znaczący sukces. Inflacja została zredukowana z 10000 % w roku 1993 do 6,1 % w roku 2001 i deflacji -0,6 % w roku 2002. W 2003 roku inflacja wynosiła 8,2 %. Hrywna, wprowadzona w 1996 roku, okazała się walutą stabilną. W 2001 roku średni kurs hrywny wynosił 5,3721

⁴⁰ Na podstawie informacji portalu: UABanker.net

⁴¹ Biorąc pod uwagę chroniczny niedostatek płynności finansowej, zarówno w sektorze finansów publicznych, jak i w sektorze prywatnym, należy podkreślić, że NBU oparł się politycznym naciskom i nie dał się skłonić do drukowania „pustego pieniądza”.

UAH/USD, w roku 2002 5,3266 UAH/USD, a w 2003 roku 5,3327 UAH/USD. Z uwagi na deficyt walut zagranicznych na rynku Ukrainy w połowie września 2004 roku nastąpił dość gwałtowny wzrost kursu dolara w stosunku do hrywny. Co prawda kurs oficjalny zwiększył się o około 1,5 %, jednak w kantorach wymiany walut za 1 USD trzeba było zapłacić nawet 6 UAH. W efekcie, 22 września NBU podjął decyzję o natychmiastowym wprowadzeniu kontroli operacji kupna-sprzedaży walut, nakazując prowadzenie operacji w wyznaczonych przedziałach walutowych. Stabilizacji sytuacji miało służyć także rozporządzenie NBU Nr 421 *O wprowadzeniu zmian w zasadach przeprowadzania operacji na międzybankowym rynku walutowym* (obowiązujące od 27 września 2004 roku). W opinii NBU wzrost kursu dolara ma charakter sezonowy, w związku z czym zaapelowano do obywateli o powstrzymanie się z kupnem walut obcych w ciągu dwóch-trzech tygodni.

Rys.3. Dynamika kursu UAH/USD w okresie od 16.08 do 17.09.2004 oraz w ujęciu 18-to miesięcznym (kwiecień 2003 - wrzesień 2004 r.)

Źródło: www.finance.com.ua

Wraz ze spadkiem inflacji NBU obniżał stopę dyskontową: z 25 % w marcu 2001 roku do 11,5 % w marcu 2002 roku, do 8 % w lipcu 2002 roku, a w grudniu 2002 roku do najniższego dotychczas poziomu 7 %. W 2003 roku stopa dyskontowa nie uległa zmianie. Dopiero w czerwcu 2004 roku podwyższono ją do poziomu 7,5 %.

Banki komercyjne

Według stanu na 1 września 2004 roku w rejestrze NBU znajdowały się 183 banki, z których 159 posiadało licencję na prowadzenie operacji bankowych, a 21 postawiono w stan likwidacji (w tym 14 na podstawie decyzji NBU, 6 w wyniku decyzji arbitrażowych oraz 1 na podstawie decyzji akcjonariuszy). Banki w stanie likwidacji stanowią 11,5 % ogólnej liczby banków na Ukrainie. W ciągu ośmiu miesięcy 2004 roku zarejestrowano 6 nowych banków. W tym czasie aktywa sektora bankowego wzrosły nieomal dwukrotnie do wartości ok. 110 mld UAH.

Tylko dwa banki komercyjne są państwowe (Oszczadbank i Ukreximbank), a pozostałe działają w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Wśród 31 banków z udziałem zagranicznym jest siedem banków ze 100 % udziałem kapitału zagranicznego. Największym bankiem spośród tej siódemki jest Raiffeisen Bank Ukraina działający od 1994 roku. Do tej grupy banków należy także Bank Pekao (Ukraina) Ltd., działający od 1997 roku. Od 1999 roku 100 % udziału w tym banku należy do polskiego Banku Pekao SA. Pozostałe banki to HypoVereinsbank Ukraina, Citibank Ukraina, ING Bank Ukraina, ProCreditbank (Microfinancial Bank) i Credit Suisse First Boston Ukraina.

Drugą grupą banków działających na Ukrainie są banki z częściowym udziałem kapitału zagranicznego. Do największych z nich należą: Bank Nadra, Pierwszy Ukraiński Bank Międzynarodowy, Credit Lyonnais i Kredyt Bank Ukraina. Strategicznym inwestorem Kredyt Banku Ukraina był dotychczas polski Kredyt Bank S.A., a obecnie jest nim największy polski bank PKO BP SA⁴². Drugim zagranicznym inwestorem jest nadal Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju posiadający ponad 28 % udziałów. Kapitał akcyjny tego banku wynosi 144 mln UAH (około 30 mln EUR), co plasuje go na początku drugiej dziesiątki banków działających na Ukrainie.

Trzecią grupę banków stanowią banki z kapitałem ukraińskim. Do chwili obecnej część z nich jest ściśle powiązana z organami państwa. Ukreximbank obsługuje rządowe operacje eksportowo-importowe, Oszczadbank gromadzi wkłady oszczędnościowe

⁴² 26 sierpnia 2004 roku 66,65 % akcji Kredyt Banku (Ukraina) przeszło w ręce PKO BP, kończąc tym samym proces sprzedaży banku (trwający od początku 2004 roku). Obecnie głównymi akcjonariuszami są: PKO BP – 66,65 %; EBOR – 28,2 % oraz akcjonariusze indywidualni – 5,1 %

ludności i obsługuje Państwowy Fundusz Emerytalny, Prominvestbank kredytuje inwestycje, zwłaszcza w przemyśle maszynowym i strategicznych gałęziach przemysłu, Ukrsochbank kredytuje sferę socjalną.

Struktura regionalna banków komercyjnych jest bardzo zróżnicowana. Na Kijów i obwód kijowski przypada 51 % banków i 59,1 % kapitału bankowego. Silna koncentracja występuje w obwodzie dniepropietrowskim, charkowskim, odeskim i donieckim. Łącznie w pięciu największych obwodach skoncentrowane jest ponad 84 % kapitału bankowego. Występują też różnice pomiędzy wschodnią i zachodnią Ukrainą: w obwodach kijowskim i charkowskim funkcjonuje 60 % banków, a na terenie zachodniej Ukrainy tylko 7 %, i to głównie w obwodzie lwowskim i wołyńskim.

Analizując ukraiński system bankowy należy zwrócić uwagę na dwa fakty:

- ponad połowa wszystkich aktywów, depozytów i kredytów przypada na siedem największych banków;
- całkowita wartość aktywów wszystkich banków ukraińskich jest mniejsza od wartości aktywów jednego małego banku w Zachodniej Europie lub jednego z większych banków polskich.

Braki kapitałowe oraz portfel tzw. „złych kredytów” są powodem wysokich stóp depozytowych i kredytowych, co czyni kredyt trudno dostępnym dla przedsiębiorców. Oprocentowanie kredytów komercyjnych w 2002 roku obniżyło się średnio o ponad 10 %. W 2003 roku nastąpiło dalsze obniżenie ceny kredytu w walucie krajowej (poniżej 20 %). Kredyty oferowane są też poprzez Internet: www.uabanker.net. Średnia stawka oprocentowania depozytów w bankach komercyjnych wynosiła 6,9 % (od 4 do 11 % w hrywnach i od 4 % do 8 % w walutach obcych). Oprocentowanie lokat i kredytów w bankach komercyjnych jest obecnie bardzo zróżnicowane. Najniższe oprocentowanie kredytów proponują banki z zagranicznym kapitałem (od 20 % do 25 % w hrywnach oraz od 15 % do 16 % w walutach obcych).

Nową formą działalności banków jest udzielanie kredytów hipotecznych. We wrześniu 2004 roku tego typu kredyty udzielało 35 banków. Stało się to możliwe w związku z utworzeniem w kwietniu 2004 roku Państwowego Rejestru Hipotek. Podstawą prawną jest ustawa *O hipotece* Nr 898-IV z 5 czerwca 2003 roku.

Rozliczenia międzybankowe w walucie krajowej następują poprzez System Płatności Elektronicznych (SEP) Banku Narodowego Ukrainy. Dynamicznie rozwijają się systemy kart płatniczych Visa i Master Card, a największe banki oferują już także usługi bankowe poprzez Internet (patrz strona: www.uabanker.net).

Tab. 9. Ukraiński rynek kredytowo-depozytowy (wrzesień 2004 r.)

a) międzynarodowy rynek kredytowy				
	1 dzień		7 dni	
	od	do	od	do
UAH	0,64 %	1,93 %	2,11 %	5,22 %
USD	1,86 %	3,48 %	2,75 %	5,50 %
EUR	-----	-----	-----	-----
b) kredyty dla podmiotów gospodarczych (stopa procentowa na dzień 18.09.2004)				
	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
UAH	22,57 %	23,15 %	23,96 %	24,41 %
USD	15,50 %	15,67 %	15,90 %	16,07 %
EUR	14,67 %	15,02 %	15,37 %	15,50 %
c) lokaty terminowe dla podmiotów gospodarczych (stopa procentowa na dzień 18.09.2004)				
	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
UAH	9,61 %	12,59 %	14,06 %	15,60 %
USD	5,09 %	6,82 %	8,01 %	9,40 %
EUR	4,87 %	6,60 %	7,80 %	8,99 %
d) kredyt dla osób fizycznych (stopa procentowa na dzień 18.09.2004)				
	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
UAH	22,74 %	23,25 %	24,05 %	23,83 %
USD	15,67 %	15,69 %	15,97 %	15,68 %
EUR	15,11 %	15,17 %	15,39 %	14,73 %
e) lokaty terminowe dla osób fizycznych (stopa procentowa na dzień 18.09.2004)				
	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
UAH	9,42 %	13,80 %	15,13 %	16,61 %
USD	4,60 %	7,36 %	8,70 %	10,18 %
EUR	4,24 %	6,58 %	7,82 %	9,31 %

Źródło: www.finance.com.ua

Międzynarodowa pomoc finansowa

Z przyznanych Ukrainie na lata 2001-2003 kredytów, o łącznej wysokości około 1,3 mld USD, przeważająca część jest przeznaczona na obsługę zobowiązań wobec MFW. Uruchamianie kolejnych transz kredytu EFF (Extended Fund Facility) uzależnione jest od spełnienia szeregu warunków. Ich wykonanie jest oceniane kwartalnie przez zespół przedstawicieli MFW.

Według danych MFW Ukrainie nie przyznano dodatkowych środków poza ww. 1,3 mld USD (1,17 mld USD – EFF i 145 mln USD w ramach kredytu na wsparcie procesów transformacji systemowej – Systemic Transformation Facility). Wynika to m.in. z faktu, iż z przyznanych środków w latach 1996-1998 na łączną kwotę 2,9 mld USD (EFF w 1998 roku – 1,92 mld USD, stand-by w 1997 roku – 398 mln USD oraz stand-by w 1996 roku – 598 mln USD) Ukraina wykorzystała zaledwie 67 %, tj. niecałe 2 mld USD.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy

We wrześniu 2000 roku BŚ zatwierdził strategię pomocową dla Ukrainy, mającą na celu zapewnienie stabilnego rozwoju i likwidację ubóstwa. Uruchomił w tym celu dwa programy pożyczkowe: program podstawowy (tzw. Base Case) w wysokości 1,8 mld USD na wsparcie reform strukturalnych i drugi dodatkowy (tzw. Low Case), w wysokości 461 mln USD, na wsparcie inwestycji niezbędnych dla ochrony środowiska, rozwoju prywatnego sektora, ochrony zdrowia, szkolnictwa i rolnictwa. Uruchomienie transz kredytowych podstawowego programu uwarunkowane jest nie tylko pełną realizacją programu EFF Międzynarodowego Funduszu Walutowego, ale także wykonaniem zaleceń w odniesieniu do pięciu sektorów:

- 1) sprawozdawczości finansowej,
- 2) systemu prawnego,
- 3) prawa własności,
- 4) sprawozdawczości sektora publicznego,
- 5) stabilizacji społecznej.

W styczniu 2002 roku MFW udzielił Ukrainie kredytu na kwotę 6,9 mln USD w ramach projektu ochrony środowiska biologicznego wybrzeża Morza Azowskiego, a w marcu – kredytu na rozwój sektora prywatnego w wysokości 30 mln USD. W maju 2003 roku Ukraina otrzymała 5 mln USD na rozwój sektora nowoczesnych technologii informacyjnych (ITC) w ramach „e-development project”, a w czerwcu 2003 roku MFW przyznał Ukrainie kredyt w wysokości 195 mln USD na wsparcie reformy rolnej oraz 40 mln USD (z łącznej kwoty 114 mln USD) na modernizację administracji podatkowej.

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju

Strategia pomocowa dla Ukrainy, zatwierdzona przez zarząd EBOR w sierpniu 2001 roku, koncentruje się na trzech kluczowych dziedzinach:

- wzmacnianiu sektora finansowego oraz małych i średnich przedsiębiorstw,
- promocji reform strukturalnych sektora usług użyteczności publicznej i poprawy dochodowości sektora energetycznego,
- wsparciu przedsiębiorczości, zwłaszcza w sektorze przetwórstwa rolnego, produkcji dóbr konsumpcyjnych i półproduktów.

EBOR utworzył dwa fundusze związane z bezpieczeństwem nuklearnym, oba dotyczące elektrowni w Czarnobylu. Ponadto udzielił kredytu na dokończenie budowy dwóch elektrowni atomowych. Tak jak w przypadku Banku Światowego, i ten projekt uwarunkowany był wypełnieniem przez Ukrainę wymagań MFW. Pod koniec grudnia 2003 roku EBOR zaangażowany był na Ukrainie w realizację projektów o łącznej wartości blisko 2,5 mld EUR (91 % stanowiły projekty centralne, a prawie 9 % projekty regionalne). Bezpośrednie zaangażowanie banku wynosiło 1,28 mld USD, w tym 27 % przypadało na sektor finansowy, 21,1 % na sektor rolno-spożywczy, 14 % na transport a 12,6 % na energetykę. W pozostałych sektorach zaangażowanie banku było niewielkie: na przemysł przypadało 7,5 %, na projekty związane z zasobami naturalnymi 6,1 %, a na telekomunikację 4,8 %.

Z końcem sierpnia 2004 roku EBOR podpisał umowę z *Ukrzaliznicą* o udzieleniu kredytu w wysokości 120 mln USD na modernizację ukraińskich szlaków transportowych. W ramach tego kredytu 40 mln przeznaczono na modernizację Boskitskiego Tunelu, będącego wąskim gardłem międzynarodowego korytarza transportowego. 29 mln ma być przeznaczonych na zakup urządzeń technologicznych dla modernizacji szlaku kolejowego Kijów-Lwów, 40 mln USD ma być przeznaczonych na zakup nowoczesnych wagonów, umożliwiających poruszanie się z prędkością 160 km/h między głównymi ośrodkami Ukrainy⁴³. Uzgodniono, iż kredyt zostanie udzielony na 15 lat według stawki LIBOR + 1 %. Trwają dalsze rozmowy w sprawie kredytowania przez EBOR realizacji innych projektów inwestycyjnych na terenie Ukrainy na kwotę rzędu 250-300 mln USD.⁴⁴

EBOR posiada akcje 85 banków w 26 krajach. Są to udziały od 5 do 35 %. Na Ukrainie EBOR jest udziałowcem w następujących bankach:

- a) *PUMBa Bank* – 10 %,
- b) *Kredyt Bank (Ukraina)* – 28,2 %,
- c) *ProKredyt Bank* – 20 %.

⁴³ Dotychczas połączenia takie uruchomiono na trasie Kijów-Charków i Kijów-Dniepropietrowsk.

⁴⁴ Na podstawie informacji z: *Ukraińska Prawda* (www.pravda.com.ua).

Dodatkowo do połowy 2005 roku EBOR zamierza kupić 25 % akcji banku *Awal*. Kwota zakupu wyniesie przypuszczalnie od 95 do 120 mln USD.

Rynek kapitałowy

Początki ukraińskiego rynku kapitałowego sięgają czerwca 1991 roku, kiedy parlament ówczesnej Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej przyjął ustawę *O rynku papierów wartościowych*. Ustawa przewidywała wprowadzenie do obrotu następujących papierów wartościowych: akcji (imiennych, na okaziciela, uprzywilejowanych i zwykłych), rządowych papierów wartościowych, obligacji powszechnych, obligacji przemysłowych emitowanych przez przedsiębiorstwa, certyfikatów oszczędnościowych i weksli własnych. W latach późniejszych wprowadzono jeszcze: kupony, bony oszczędnościowe, certyfikaty prywatyzacyjne i przekazy bankowe.

Państwowa Komisja Papierów Wartościowych i Rynku Kapitałowego, niezależna agencja podległa prezydentowi i odpowiedzialna przed parlamentem, powstała w 1995 roku. W 1997 roku wydano ustawę regulującą system depozytowy, infrastrukturę finansową i zasady działania instytucji zajmujących się elektronicznym obrotem papierami wartościowymi. Ukraiński rynek giełdowy został poważnie dotknięty kryzysem rosyjskim w 1998 roku. Zmniejszyły się obroty i kapitalizacja rynku i w rezultacie rynek ten nie pełnił roli źródła finansowania dla firm potrzebujących kapitału. Około dwie trzecie obrotów na rynku pierwotnym i 99 % transakcji na rynku wtórnym dokonuje się w systemie tradycyjnym (PFTS). W łącznej wartości obrotów rynku kapitałowego, akcje stanowią 60 %, weksle 32 %, a obligacje skarbowe 6 %.

Na Ukrainie działają dwa giełdowe systemy informacyjne. Obok tradycyjnego, istnieje system alternatywny, zarządzany przez stowarzyszenie licencjonowanych ukraińskich maklerów giełdowych *Ukraiński Pierwszy Giełdowy System Handlowy*, podobny do amerykańskiego systemu NASDAQ. System ten powstał w roku 1996 z pomocą USAID i obecnie obejmuje swoim zasięgiem 90 % ukraińskiego rynku papierów wartościowych. Informacje publikowane są codziennie.

W 1999 roku Państwowa Komisja Papierów Wartościowych utworzyła *Krajowy Depozyt Ukrainy* w formie spółki akcyjnej, której głównym akcjonariuszem jest państwo i czołowi uczestnicy rynku. System ten składa się z Krajowego Depozytu, lokalnych depozytów, banków i biur maklerskich oraz rejestrów posiadaczy papierów wartościowych.

Na rynku kapitałowym występują także fundusze inwestycyjne, utworzone na mocy ustawy *O instytucjach wzajemnych inwestycji*, która weszła w życie 24 kwietnia 2001 roku. Fundusze inwestycyjne mają na celu gromadzenie środków finansowych do inwestowania w papiery wartościowe, nieruchomości czy papiery dłużne emitowane

przez przedsiębiorstwa. Ustawa wprowadza dwa rodzaje funduszy: fundusze inwestycyjne oraz fundusze powiernicze.

Fundusze inwestycyjne dzielą się na fundusze typu otwartego (możliwość sprzedaży papierów wartościowych w dowolnym momencie), typu otwartego z ograniczoną możliwością wykupu papierów wartościowych, oraz typu zamkniętego (fundusz zobowiązuje się do wykupu papierów w przypadku reorganizacji bądź likwidacji). Minimalny kapitał założycielski dla funduszy inwestycyjnych wynosił w 2001 roku 147.500 UAH. Fundusze inwestycyjne muszą być zarejestrowane przez Komisję Papierów Wartościowych. Licencję na działalność muszą także uzyskać firmy zarządzające aktywami. Obecnie rynek ten nadal znajduje się w fazie rozwoju.

Rynek obligacji na Ukrainie obejmuje emisje krajowe i zagraniczne, przy czym, podobnie jak w Rosji, dominują te ostatnie. Według stanu z maja 2004 roku wielkość rynku ukraińskich obligacji wynosiła 3.970,3 mln USD (8,0 % PKB), z czego na obligacje zagraniczne (euroobligacje) przypadało 3.410,0 mln USD (6,9 % PKB; w tym obligacje rządowe – 3.000,0 mln USD, municypalne – 150,0 mln USD i korporacyjne – 260,0 mln USD), a na obligacje krajowe – 560,3 mln USD (1,1 % PKB).

Rynek ubezpieczeń

Ustawa *O ubezpieczeniach* z 7 marca 1997 roku zbliżyła przepisy ukraińskie do wymogów regulacji europejskich w tej dziedzinie, a szereg rozporządzeń rządowych stworzył podstawy do szybkiego wzrostu i wprowadzenia programu rozwoju rynku ubezpieczeń do 2004 roku. W ramach tego programu firmy ubezpieczeniowe zostały zobowiązane do podniesienia kapitału założycielskiego do 500 tysięcy EUR do stycznia 2000 roku i do 1 miliona EUR do stycznia 2003 roku. 5 czerwca 2003 roku Parlament uchwalił projekt nowej ustawy *O obowiązkowym ubezpieczeniu emerytalnym*.

W listopadzie 2001 roku weszła w życie ustawa o ubezpieczeniach, która umożliwiła działalność firmom ze 100 % udziałem kapitału zagranicznego⁴⁵. Ustawa określa 15 nowych rodzajów ubezpieczeń obowiązkowych. Wiele rodzajów ubezpieczeń, np. od szkód spowodowanych przez osoby trzecie czy autocasco – nie funkcjonuje jeszcze na Ukrainie. Ustawa wymaga, by nowo powstająca firma ubezpieczeniowa:

- posiadała co najmniej trzech udziałowców;
- posiadała kapitał założycielski w wysokości minimum 1,5 mln EUR (w przypadku ubezpieczeń na życie) i 1 mln EUR (w przypadku pozostałych rodzajów ubezpieczeń);
- wpłaciła kapitał zakładowy w gotówce (25 % kapitału może być wpłacone w obligacjach rządowych).

⁴⁵ Ustawa z 1997 roku ograniczała udział kapitału zagranicznego w firmach ubezpieczeniowych do 49 %.

Wymagania zawarte w ustawie spełnia obecnie 40 firm ubezpieczeniowych, ale szacuje się, że w najbliższym czasie, w związku z dynamicznym rozwojem tego sektora, ich liczba wzrośnie do 130 - 140. Zagraniczne firmy ubezpieczeniowe, które nie zarejestrowały się na Ukrainie, nie mogą samodzielnie prowadzić działalności ubezpieczeniowej i podpisywać umów z ukraińskimi agencjami ubezpieczeniowymi. Polisy ubezpieczeniowe na życie mogą być wystawiane w walucie wymiennej; wypłaty w walucie wymiennej z tytułu tych polis nie wymagają zgody NBU.

Obecnie na rynku funkcjonuje około 300 firm ubezpieczeniowych. Dwanaście największych dysponuje ponad połową kapitału ubezpieczeniowego. Sektor ten rozwija się w bardzo szybkim tempie. Dominują dobrowolne ubezpieczenia majątkowe (50 %), które stanowią formę ucieczki przed podatkami. Pozostałe rodzaje ubezpieczeń stanowią około 8 %, a ubezpieczenia na życie – zaledwie 1 %. Zgodnie z decyzją Parlamentu Ukrainy z czerwca 2004 roku wprowadzone zostało obowiązkowe ubezpieczenie OC dla użytkowników pojazdów. Kierowca w przypadku kontroli musi przedstawić prawo jazdy, zaświadczenie o aktualnych badaniach technicznych i wspomnianą polisę OC. Stwarza to dodatkowy impuls do działania firm ubezpieczeniowych. Ubezpieczenie OC na samochody zarejestrowane na Ukrainie kosztuje w granicach od 100 do 200 UAH rocznie w zależności od pojemności silnika.

Ukraińskie firmy ubezpieczeniowe nie są w stanie samodzielnie zgromadzić wymaganego kapitału i poszukują zagranicznych inwestorów. Inwestycjami w tym sektorze interesuje się polski kapitał. W lipcu 2002 roku *Polskie Towarzystwo Reasekuracyjne SA* nabyło pakiet akcji (25 % + jedna akcja) jednego z największych ukraińskich towarzystw ubezpieczeniowych *Skide-West*. O wyborze polskiego partnera zadecydowały długoletnie kontakty i dobrze układająca się współpraca w zakresie reasekuracji ryzyka. Kapitał *Skide-West* wynosi obecnie 1,9 mln USD. Inwestycje w ukraińskim sektorze ubezpieczeniowym realizuje także PZU S.A. Celem działania firmy jest prowadzenie ubezpieczeń majątkowych i ubezpieczeń na życie, a w dalszej kolejności zarządzanie funduszami emerytalnymi.

Kredyty zagraniczne dla podmiotów ukraińskich

Obowiązkowej rejestracji w NBU podlegają umowy przewidujące spłacanie przez podmioty ukraińskie pożyczek i kredytów uzyskanych od zagranicznych podmiotów w walutach zagranicznych. Prawo pozyskiwania kredytów w walutach zagranicznych od podmiotów zagranicznych posiadają również ukraińskie osoby fizyczne, będące podmiotami działalności gospodarczej. Dotyczy to również transakcji wykorzystujących międzynarodowe karty płatnicze.

Od 15 sierpnia 2004 roku NBU ustanawia maksymalną stawkę procentową, według której rezydenci mogą zaciągać kredyty walutowe za granicą od nierezydentów. Dla kredytów na 1 rok stawka ta wynosi 9,8 %, kredyty od 1 roku do 3 lat – 10 %, a kredyty na ponad 3 lata – 11 %. Może to być też stawka zmienna, nie wyższa jednak niż 3 miesięczna stopa LIBOR + 7,5 % (w listopadzie 2004 roku 9,2 % rocznie).

Kredytobiorcy ukraińscy mogą otrzymać kredyty od podmiotów zagranicznych jedynie poprzez uprawnione banki oraz instytucje kredytowo – finansowe, wyłącznie w formie bezgotówkowej. Wymagane jest ich zarejestrowanie przed faktycznym wpływem środków. NBU nie rejestruje zagranicznych kredytów towarowych i zagranicznych kredytów pozyskanych pod gwarancje Gabinetu Ministrów.

Jeśli umowa z podmiotem zagranicznym przewiduje uzyskanie kredytu bez wpływu środków na rachunek ukraińskiego kredytobiorcy i/lub spłatę zobowiązań z tytułu takiego kredytu realizuje się z rachunku podmiotu ukraińskiego w banku zagranicznym, to ukraiński kredytobiorca zobowiązany jest uzyskać indywidualną licencję (zezwoleństwo) w trybie określonym przez NBU, na otwarcie rachunku w banku zagranicznym.

Wydawane przez NBU świadectwo rejestracyjne ważne jest przez cały okres umowy kredytowej, pod warunkiem, że w ciągu 180 dni od dnia jego wydania rezydent – kredytobiorca otrzymał kredyt w całości lub jego część. Brak świadectwa rejestracyjnego uniemożliwia bankom realizację operacji z tytułu umów dotyczących pozyskiwania przez podmioty ukraińskie kredytów lub pożyczek od podmiotów zagranicznych.

W przypadku wpływu środków z tytułu kredytu od zagranicznego podmiotu do ukraińskiego kredytobiorcy, przy braku w banku dokumentów świadczących o zgodnym z przepisami uzyskaniu przez niego kredytu (rejestracyjnego świadectwa NBU, lub gwarancji Gabinetu Ministrów), bank w ciągu 3 dni roboczych od daty zaksięgowania tych środków na rachunku bieżącym klienta zawiadamia Państwową Służbę Podatkową (w miejscu rejestracji podmiotu jako płatnika podatków).

Za niedotrzymanie warunków ustanowionych przez NBU, banki i ukraińscy kredytobiorcy odpowiadają pod rygorem sankcji przewidzianych ustawodawstwem (dekret Prezydenta Nr 734/99 z 27 czerwca 1999 roku). Kara wynosi 1 % wartości otrzymanego bez dopełnienia obowiązkowej rejestracji kredytu (pożyczki) zagranicznego w walucie obcej (w przeliczeniu na hrywny, wg kursu z dnia otrzymania środków) i nie zwalnia z obowiązku rejestracji.

Na zakup towarów od polskich podmiotów o kredyt „dla nabywcy”, w ramach ubezpieczeniowej ochrony polskiej Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych

SA, z inicjatywy polskich eksporterów, zwracać się mogą do polskiego Banku Gospodarstwa Krajowego (e-mail: dfe@bgk.com.pl, tel. +4822 8238821, -25, -26) banki ukraińskich importerów, importerzy z zabezpieczeniem spłaty – gwarancjami wydanymi przez banki importerów lub importerzy (z gwarancjami lub bez gwarancji banków) w zależności od pozycji finansowej podmiotów, które będą korzystać z kredytów.

Rządowe gwarancje dla kredytów zagranicznych

Do końca 1999 roku gwarancjami rządowymi objęte były kredyty przyznane Ukrainie przez rządy państw, międzynarodowe organizacje finansowe i banki zagraniczne. W IV kwartale 1999 roku parlament wstrzymał udzielania gwarancji dla kredytów zagranicznych ze względu na zbyt wysoki udział w budżecie państwa spłat z tytułu kredytów udzielonych niewypłacalnym podmiotom ukraińskim. W roku 2002 nie udzielano gwarancji ze środków budżetu państwa.

Na mocy rozporządzenia Gabinetu Ministrów Ukrainy z 11 lipca 2001 roku w sprawie państwowych gwarancji dla kredytów zagranicznych, Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej jest uprawnione do koordynacji prac w sprawie przygotowania i realizacji projektów, które przewidują pozyskiwanie kredytów zagranicznych pod gwarancje państwowe. Obsługę bankową gwarantowanych przez państwo kredytów prowadzą banki wybrane na zasadach konkursu przez Gabinet Ministrów na podstawie umów agencyjnych zawartych z nimi przez Ministerstwo Finansów Ukrainy. Jednocześnie określone zostały dziedziny gospodarki, dla których gwarancje rządowe dla kredytów zagranicznych będą mogły być wydawane⁴⁶. Są to:

- elektroenergetyka: dokończenie budowy bloków energetycznych elektrowni atomowych, modernizacja i rekonstrukcja elektrowni ciepłych i wodnych, sieci ciepłych i elektrycznych, budowa elektrowni szczytowo-pompowych,
- przemysł węglowy: modernizacja kopalń I i II grupy, wydobywanie metanu,
- przemysł metalurgiczny: konwertorowe i elektryczne wytapianie stali przy zastosowaniu urządzeń i technologii ciągłego odlewania stali, utworzenie, rekonstrukcja i modernizacja produkcji cienkich blach samochodowych, rur o wysokiej wytrzymałości z pokryciem antykorozyjnym,
- przemysł chemiczny: wytwarzanie, rekonstrukcja i modernizacja produkcji kwasu siarkowego, dwutlenku tytanu, nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin, małotonażowa produkcja przemysłu chemicznego,
- przetwórstwo ropy naftowej,
- przemysł wydobywczy ropy naftowej i gazu.

⁴⁶ M. Bogacka, *Ukraina – warunki dostępu do rynku*, Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, Kijów 2004 r., s. 29-30.

- przemysł maszynowy: budowa samolotów, raket, statków, produkcja kombajnów do zbioru pasz i zbóż, traktorów ogólnego przeznaczenia, produkcja silników, wyposażenia naukowo-technicznego, TV cyfrowa,
- przemysł materiałów budowlanych: wdrożenie do produkcji cementu technologii wykorzystującej paliwa stałe i pozostałości technologiczne,
- rolnictwo: zakupy środków ochrony roślin i zwierząt, aktywnych substancji środków ochrony roślin,
- przemysł spożywczy: przemysł olejowo-tłuszczowy, cukierniczy, żywności dla dzieci,
- transport: rozwój sieci dróg samochodowych i kolejowych odpowiadających europejskim korytarzom transportowym, lotnisk i portów morskich, budowa i rekonstrukcja obiektów transportu rurociągowego,
- łączność: utworzenie sieci światłowodowych linii łączności i telewizji, rozwój sieci telefonicznej,
- mikrobiologia: tworzenie i produkcja immunobiologicznych i mikrobiologicznych nowych preparatów i substancji, preparatów farmakologicznych,
- ochrona zdrowia: wdrożenie sanitarnego transportu samochodowego i wyposażenia medycznego.

Ukraińskie osoby prawne, które uzyskały gwarancje państwowe dla swoich kredytów zagranicznych, wnoszą opłatę do budżetu państwa w wysokości 0,5 % wartości niespłaconego kredytu w przypadku, gdyby spłata i obsługa kredytu miała nastąpić ze środków budżetowych, a w wysokości 2 %, jeśli ze środków pozabudżetowych.

Władze regionalne (rady rejonowe) mogą występować jako gwarant kredytów zagranicznych dla przedsiębiorstw oraz organizacji komunalnych i wspólnot terytorialnych. Decyzje podejmowane są na posiedzeniach plenarnych a udzielenie gwarancji wymaga zarezerwowania w budżecie kwoty równej wartości kredytu na cały okres jego spłaty.

Gwarancje i poręczenia spłaty kredytów zaciąganych za granicą mogą być udzielane również przez inne podmioty ukraińskie, które mogą uwiarygodnić swoją wypłacalność i przez banki komercyjne posiadające licencje Narodowego Banku Ukrainy. Takie licencje posiadają dwa banki z kapitałem polskim: Bank Pekao (Ukraina) Ltd. i Kredyt Bank Ukraina.

VI. SYSTEM PODATKOWY

Do niedawna system podatkowy Ukrainy cechował się niestabilną legislacją, wysokimi stawkami podatkowymi i nierównomiernym obciążeniem. Pod naciskiem Międzynarodowej Korporacji Finansowej wprowadzono wiele zmian, z których najważniejszą była likwidacja przepisów, które pozwalały lokalnym izbom skarbowym na zatrzymywanie 30 % dochodów pochodzących z kar i pobieranie z konta bankowego płatnika każdej kwoty, jaką zdaniem urzędników skarbowych, podatnik był winien (tzw. Kartoteka II)⁴⁷.

W 2003 roku, w ramach planowanej od dawna radykalnej reformy systemu podatkowego, uczyniono kolejny krok – uchwalono ustawę o liniowym podatku dochodowym od osób fizycznych. Stawka tego podatku wynosi 13 % od stycznia 2004 i będzie zwiększona do 15 % od stycznia 2007 roku). Podatek ten płacą zarówno rezydenci, jak i tzw. stałe przedstawicielstwa firm zagranicznych⁴⁸.

Od stycznia 2004 roku obowiązują następujące podatki i opłaty:

- a) podatek dochodowy od przedsiębiorstw: 25 % (poprzednio 30 %);
- b) podatek dochodowy od osób fizycznych: liniowy 13 % (poprzednio progresywny od 10 % do 40 %);
- c) podatek VAT (stawka 20 % i 0 %);
- d) podatek socjalny (37,5 % od płacy brutto);
- e) akcyza (maksymalnie 300 %);
- f) podatek gruntowy;
- g) podatek od pojazdów samochodowych;
- h) cła importowe;
- i) podatek od lokat bankowych 5 %;
- j) podatek od nagród i wygranych na loteriach 30 %.

Do pozostałych podatków i opłat należą: opłaty skarbowe, opłaty licencyjne za wydobywanie ropy i gazu, opłaty za pozyskiwanie surowców naturalnych, opłaty za zanieczyszczanie środowiska naturalnego, opłaty patentowe i honoraria autorskie. Oprócz tego istnieje 16 różnych rodzajów podatków ustanawianych przez władze lokalne. Specjalne stawki podatkowe przewidziane są dla firm ubezpieczeniowych.

⁴⁷ Zniesiona w październiku 2001 roku.

⁴⁸ *Stale przedstawicielstwo* nie wymaga prowadzenia działalności w odrębnym budynku. Wystarczy biurko, pokój lub coś, co będzie nosiło znamiona stałej działalności. Zakwalifikowanie działalności jako stałe przedstawicielstwo – podobnie jak w Polsce – oznacza konieczność płacenia podatku dochodowego.

Podatki powszechne

Podatek dochodowy od przedsiębiorstw

Od 1 stycznia 2004 roku obowiązuje jednolita stawka podatku dochodowego od przedsiębiorstw w wysokości 25 % od zysku do opodatkowania (zamiast dotychczasowej stawki 30 %). Stawka tej wysokości obowiązuje wszystkie firmy z wyjątkiem ukraińskich firm ubezpieczeniowych, dla których stawka tego podatku liczona jest od dochodu brutto i wynosi 3 %.

Zyskiem do opodatkowania jest dochód brutto pomniejszony o koszty brutto i stawki amortyzacji. Za termin uzyskania dochodu uważa się datę wysyłki towaru/realizacji usługi, bądź datę otrzymania zapłaty, w zależności od tego, która z tych dat jest wcześniejsza. W przypadku kosztów przyjmuje się datę płatności bądź datę otrzymania towarów lub realizacji usług, zależnie która z nich jest wcześniejsza.

Kwartalne stawki amortyzacji są zróżnicowane w zależności od grupy, do której zalicza się dany środek trwały:

- a) grupa I: budynki; stawka 2 % (poprzednio 1,25 %);
- b) grupa II: środki transportu, meble, sprzęt biurowy, sprzęt gospodarstwa domowego, aparaty optyczne, elektroniczne i elektryczne; stawka 10 % (poprzednio 6,25 %);
- c) grupa III: pozostałe środki trwałe; stawka 6 % (poprzednio 3,75 %);
- d) grupa IV: komputery i oprogramowanie, inne systemy informacyjne, urządzenia do automatycznego przetwarzania danych, urządzenia do skanowania i drukowania, telefony, w tym komórkowe, mikrofony, przenośne nadajniki radiowe; stawka 15 %.

Czwarta grupa środków trwałych została wprowadzona 1 stycznia 2003 roku i dotyczy aktywów zakupionych po tym terminie. Urządzenia zakupione przed 1 stycznia 2003 roku powinny być ujęte w grupie drugiej i amortyzowane według stawki 6,25 %. W stosunku do tych środków dopuszczalne jest stosowanie przyspieszonej amortyzacji w ciągu 7 lat. Przyspieszona amortyzacja nie dotyczy środków trwałych zakupionych po 1 stycznia 2003 roku. Aktywa niematerialne i prawne mogą być amortyzowane metodą liniową przez maksimum 10 lat⁴⁹.

Poniesione w danym roku podatkowym straty mogły być przez podatników-rezydentów odliczane w przyszłych okresach obrachunkowych w ciągu kolejnych 5 lat począwszy od kwartału, w którym strata została poniesiona. Na mocy znowelizowanej ustawy o podatku dochodowym straty sprzed 1 stycznia 2003 roku mogą być odliczane przez kolejne 3 lata, zaś straty poniesione po tej dacie mogą być odliczane przez czas nieokreślony.

⁴⁹ *Ukraine: A business and investment guide*, PricewaterhouseCoopers Ukraine. May 2004, p. 19.

Rezydentów i nierezydentów obowiązuje kwartalne składanie deklaracji podatkowych. Deklaracje winny być złożone ciągu 40 dni kalendarzowych następujących po ostatnim dniu kwartału, np. do 10 maja, do 9 sierpnia, 9 listopada i 9 lutego. Nierezydenci płacą podatek kwartalnie, do 20 dnia miesiąca następującego po zakończeniu kwartału. Wszyscy rezydenci, z wyjątkiem producentów rolnych, są zobowiązani do płacenia podatku w ratach miesięcznych i ostatecznego rozliczenia kwartału do 20 dnia miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

Opodatkowanie nierezydentów

Dochody nierezydentów uzyskane na Ukrainie są opodatkowane w miejscu uzyskania według następującej skali:

- 15 % od odsetek, dywidend, opłat licencyjnych i patentowych, składek ubezpieczeniowych, dochodów z leasingu i wynajmu, dochodów z własności i nieruchomości, obrotu papierami wartościowymi, opłat za prowadzenie działalności kulturalnej, edukacyjnej, religijnej, sportowej i rozrywkowej, od prowizji brokerskich i agencyjnych, dochodów z loterii i gier hazardowych, darowizn na cele charytatywne i innych dochodów uzyskanych na Ukrainie oprócz kwot należnych z tytułu sprzedaży towarów, prac lub usług świadczonych rezydentom ukraińskim;
- 30 % od dochodu osiągniętego z inwestycji w oprocentowane bony skarbowe, skrypty dłużne i obligacje emitowane przez rezydentów, składek i premii reasekuracyjnych oraz od dochodu z usług reklamowych na terytorium Ukrainy;
- 6 % od dochodów za usługi przewozowe.

Zwolniony z opodatkowania jest dochód z rządowych obligacji sprzedawanych przez licencjonowanych agentów za granicą i odsetki od pożyczek udzielanych rządowi przez kredytodawców nierezydentów.

Znowelizowana ustawa *O podatku dochodowym* wprowadziła podatek w miejscu uzyskania dochodu od usług inżynierskich (15 %) i spedycyjnych (6 %), chyba że bilateralna umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania stanowi inaczej.

Zgodnie z ukraińskim ustawodawstwem przepisy międzynarodowe mają wyższość nad przepisami krajowymi, co oznacza, że wyżej wymienione stawki podatku mogą być zredukowane lub zniesione na mocy umowy międzynarodowej. (np. o unikaniu podwójnego opodatkowania).

Podatek dochodowy od osób fizycznych

W styczniu 2004 roku, na mocy ustawy *O podatku dochodowym od osób fizycznych* z 7 lipca 2003 roku wszedł w życie 13 % podatek liniowy. Próg 13 % będzie obowiązywać do 31 grudnia 2006 roku, a następnie zostanie podniesiony do 15 %. Ponadto nowa ustawa wprowadziła podatek od lokat bankowych⁵⁰ w wysokości 5 % oraz podatek od nagród i wygranych na loteriach wynoszący 30 %, a także stawkę 0 % dla podatku od spadków i darowizn (w niektórych przypadkach) oraz stawkę 1 % od sprzedaży określonego rodzaju nieruchomości⁵¹.

Od 1 stycznia 2004 roku obywatele Ukrainy mogą korzystać z dodatkowych socjalnych ulg podatkowych. W 2004 roku ulgi te wynoszą 30 % od kwoty minimalnego wynagrodzenia miesięcznego, w 2005 roku zostaną podwyższone do 50 %, w 2006 roku do 80 %, a w 2007 roku przewidziano ulgę w wysokości 100 % minimalnego wynagrodzenia. Dla osób samotnie wychowujących dzieci stworzono preferencyjną stawkę ulgi socjalnej w wysokości 150 %.

Podstawę opodatkowania stanowią wszystkie dochody osiągnięte przez osoby fizyczne, po odliczeniu sumy *kredytu podatkowego*⁵². W większości przypadków podatek jest pobierany u źródła. Płatnik dochodów, zwany agentem podatkowym, jest zobowiązany potrącić należny podatek z wypłaconych podatnikowi dochodów. W niektórych przypadkach jednak podatnik otrzymuje dochody z zagranicy lub źródeł, których nie dotyczy obowiązek pobrania podatku u źródła. Dla właściwego obliczenia należnego podatku za dany rok podatnik zobowiązany jest do składania rocznej deklaracji, w której wykazać należy osiągnięte dochody, poniesione wydatki podlegające odliczeniu od podstawy opodatkowania i inne zwolnione kwoty oraz zapłacone w danym roku kwoty podatku.

Ustawa dotyczy rezydentów-osób fizycznych niezależnie od obywatelstwa, mających miejsce stałego pobytu na Ukrainie. Jeśli dana osoba ma jednocześnie miejsce stałego pobytu na Ukrainie i w innym kraju to będzie uznana za rezydenta, w przypadku gdy ma bardziej ścisły związek osobisty lub ekonomiczny z Ukrainą, tj. Ukraina jest centrum jej życiowych interesów (np. tu ma rodzinę lub jest przedsiębiorcą). Jednak gdyby nie było możliwe ustalenie centrum życiowych interesów podatnika, albo gdyby nie miał on miejsca stałego pobytu w żadnym kraju, to jest on uznany za ukraińskiego rezydenta i

⁵⁰ Podatek ten obowiązuje od dnia 1 stycznia 2005 r.

⁵¹ Podatek ten obowiązuje od dnia 1 stycznia 2005 r.

⁵² Kredyt podatkowy składa się z wyłączeń socjalnych od podatku oraz bieżących wydatków płatnika, które on może potrącić z opodatkowywanych dochodów (np. darowizny na rzecz organizacji charytatywnych lub non-profit, wydatki na edukację zawodową lub wyższą, na ubezpieczenie na życie i składki na niepaństwowe ubezpieczenie emerytalne).

podatnika o ile przebywał na Ukrainie przez co najmniej 183 dni w roku kalendarzowym⁵³. Również osoba, która rejestruje się na Ukrainie jako samo zatrudniająca się lub dobrowolnie wybiera Ukrainę jako główne miejsce pobytu jest uznawana za podatnika ukraińskiego⁵⁴.

Ustawą o podatku od dochodów osobistych ustanowiono dla nierezydentów stawkę podatkową będącą dwukrotnością stawki dla rezydentów, tj. w wysokości 26 % od 1 stycznia 2004 roku do 1 stycznia 2007 roku i 30 % po tej dacie⁵⁵. Wyjątkiem są dochody w postaci dywidend, zysków z lokat, opłat licencyjnych oraz wynagrodzenia za pracę. W przypadku nierezydentów opodatkowany jest wyłącznie dochód uzyskany ze źródeł ukraińskich, tj. wypłacony przez podmiot zarejestrowany na Ukrainie lub pochodzący z majątku zlokalizowanego na terytorium Ukrainy. Nie odlicza się w tym przypadku kwoty wolnej od opodatkowania. Pracodawcy mają obowiązek potrącić ten podatek wraz ze składką emerytalną i składkami na ubezpieczenie społeczne od wynagrodzenia pracowników.

Deklaracje podatkowe winny być składane w urzędach skarbowych do 1 marca następnego roku kalendarzowego. Rezydenci nie mający obywatelstwa ukraińskiego muszą składać wstępne i kwartalne deklaracje podatkowe oraz deklarację roczną w terminie do 9 lutego następnego roku. Podatek powinien być płacony w czterech ratach: do 14 marca, 14 maja, 14 sierpnia i 14 listopada na podstawie własnych szacunków. Ostateczne uregulowanie musi nastąpić w ciągu miesiąca po otrzymaniu polecenia zapłaty z urzędu skarbowego wystawionego po złożeniu końcowej deklaracji przez podatnika⁵⁶.

Podatki socjalne

Pracodawcy płacą następujące podatki, naliczane od płacy brutto:

- 32 % na Państwowy Fundusz Emerytalny,
- 2,9 % na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych,
- 1,9 % na Fundusz Bezrobocia,
- 0,2 % do 13,8 % na Fundusz Wypadkowy; stawka podatku zależy od stopnia ryzyka związanego z danym sektorem, w którym funkcjonuje przedsiębiorstwo⁵⁷.

⁵³ Konwencja między Rządem RP a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, podpisana 12.01.1993 weszła w życie dnia 11.03.1994.

⁵⁴ *Podatki na Ukrainie*, w: *Rynek-Wschodni Partnerzy* Nr 6 (96)2004, s. 14.

⁵⁵ Jest to zmiana na niekorzyść nierezydentów, gdyż do końca obowiązywała ich stawka 20 %.

⁵⁶ Wpływy do budżetu z podatków od osób fizycznych w I półroczu były tylko o 1,6 % niższe niż przed rokiem i wyniosły 5,5806 mld UAH (1,053 mld USD).

⁵⁷ *Ukraine: A business and investment guide*, PricewaterhouseCoopers Ukraine. May 2004, p. 19.

Dodatkowo pracownicy przekazują:

- 2 % od płacy brutto na fundusz emerytalny,
- 1 % na fundusz ubezpieczeń społecznych (0,5 %, jeśli miesięczna płaca brutto nie przekracza 365 hrywien),
- 0,5 % na fundusz pracy (tylko obywatele ukraińscy).

Maksymalna kwota wynagrodzenia, od której naliczane są składki na ubezpieczenia społeczne wynosi 2660 UAH miesięcznie (około 500 USD). Oznacza to, że maksymalne obciążenie pracodawcy z tytułu ubezpieczeń społecznych pracownika wynosi 984,2 UAH. W czerwcu 2003 roku Parlamentarny Komitet ds. Finansów i Działalności Bankowej poparł projekt ustawy o „zintegrowanym” ubezpieczeniu społecznym (odpowiednik ubezpieczenia realizowanego przez polski ZUS). Projekt przewiduje, że składki na ubezpieczenie społeczne, czyli:

- od nieszczęśliwych wypadków,
- związane z tymczasową utratą zdolności do pracy,
- na fundusz pracy

zostaną połączone ze składką na ubezpieczenie emerytalne, a łączna wartość obciążeń pracodawcy zmniejszy się w ten sposób z 37 % do 25 %.

Podatek VAT

Podatek od wartości dodanej płacony jest do budżetu państwa na każdym etapie przerobu towarów, wykonywania prac lub świadczenia usług i wliczony jest w cenę towaru, pracy lub usługi. Jednolita stopa podatku wynosi 20 %⁵⁸. Dla towarów eksportowanych, sprzedawanych w sklepach wolnocłowych, międzynarodowych usług transportowych oraz usług i prac wykonywanych poza terytorium Ukrainy obowiązuje stawka 0 %.

Płatnikami podatku VAT są:

- ukraińskie podmioty gospodarcze, których łączna wartość obrotów handlowych przekracza 61200 hrywien (3600 minimalnych dochodów, wolnych od opodatkowania⁵⁹) w dowolnym okresie w ciągu ostatnich 12 miesięcy;

⁵⁸ W pierwszej połowie czerwca 2004 roku Rada Najwyższa przyjęła w pierwszym czytaniu projekt *Ustawy o podatku na wartość dodaną* przewidujący obniżenie VAT z 20 % do 15 %. Według przyjętego dokumentu od 1 stycznia 2005 roku stawka podatku VAT zostanie obniżona do 17 %, a od 1 stycznia 2006 – do 15 %. Nowa ustawa przewiduje wprowadzenie zasady zwrotu VAT na podstawie deklaracji złożonej przez płatnika oraz wprowadzenie udogodnień dla niewielkich firm, które nie były płatnikami VAT. Według nowej ustawy dopiero po przekroczeniu kwoty obrotów 300 tys. UAH (dotychczas 61,2 tys. UAH) firma będzie musiała zacząć odprowadzać VAT (www.ukrainia.net.pl z 28.06.2004).

⁵⁹ Minimalny dochód wolny od opodatkowania wynosi 17 UAH.

- importerzy towarów, usług lub prac;
- podmioty sprzedające za gotówkę bez względu na wysokość ich miesięcznych obrotów;
- podmioty świadczące usługi przewozowe – pasażerskie lub towarowe – przez terytorium Ukrainy⁶⁰.

Platnik podatku VAT otrzymuje numer rejestracyjny i jest zobowiązany do wystawiania faktur w określonym formacie. Odroczenie płatności tego podatku nie jest możliwe.

Podatkiem VAT obciążone są towary importowane, a kwota podatku naliczana jest od wartości celnej towaru. Podatek pobierany jest przy odprawie celnej razem z cłem i innymi obowiązującymi opłatami i podatkami (np. opłatą za dokonanie odprawy celnej w wysokości 0,2 % wartości celnej towaru i podatkiem akcyzowym).

Podatkiem VAT nie są obciążone transakcje emisji, sprzedaży i handlu papierami wartościowymi, niektóre usługi finansowe, kredytowanie i udzielanie gwarancji bankowych, usługi ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, płatności odsetek i prowizji wynikające z umów leasingowych, dywidendy wypłacane w gotówce, opłaty licencyjne itp. Z dniem 1 stycznia 2004 roku weszła w życie ustawa z 20 listopada 2003 roku, nowelizująca ustawę o wspieraniu działalności wydawniczej na Ukrainie. Zawiera ona wykaz wyrobów wykorzystywanych w działalności wydawniczej, które w okresie od 1 stycznia 2004 roku do 1 stycznia 2009 roku są zwolnione z opłat celnych w przypadku importu na Ukrainę. Ponadto, ustawa zwalnia na ten okres z podatku VAT działalność wydawniczą i rozpowszechnianie wydawnictw ukraińskich przez podmioty ukraińskie, a także produkcję papieru i kartonu na Ukrainie.

Od 1 stycznia 2003 roku transfer aktywów w ramach umowy leasingowej podlega opodatkowaniu podatkiem VAT. Zobowiązanie z tytułu podatku VAT dla leasingodawcy i możliwość odliczenia VAT przez leasingobiorcę występuje z dniem przekazania majątku w użytkowanie leasingobiorcy. Przekazanie majątku w ramach leasingu operacyjnego jest zwolnione z podatku VAT.

Kwota należności lub zobowiązań z tytułu VAT stanowi różnicę między podatkiem należnym i naliczonym. Terminem płatności jest albo data wysyłki towaru do klienta, albo data otrzymania należności od klienta, zależnie od tego, która z nich jest wcześniejsza. Zobowiązania podatkowe można kompensować z należnościami z tytułu zwrotu tego podatku, powstałymi w tym samym okresie rozliczeniowym.

⁶⁰ Obecnie trwają prace na nowelizacją ustawy o transporcie samochodowym w zakresie montażu w taksówkach kas fiskalnych.

Dla podatników, których wolumen obrotów w poprzednim roku kalendarzowym przekraczał 122.400 UAH (7200 dochodów wolnych od opodatkowania⁶¹), okresem rozliczeniowym jest miesiąc. Podatnicy, których wolumen obrotów jest niższy, mogą wybrać pomiędzy miesiącem a kwartałem. Deklaracje składane są w ciągu:

- 20 dni kalendarzowych po upływie miesięcznego okresu rozliczeniowego lub
- 40 dni kalendarzowych po upływie ostatniego dnia kwartału (jeśli kwartał jest okresem rozliczeniowym).

Płatność powinna być dokonana w ciągu 20 dni po upływie okresu rozliczeniowego. Prawo do zwrotu podatku VAT następuje w dniu zapłaty lub w dniu otrzymania faktury VAT, zależnie która z tych dat jest wcześniejsza. Eksporter może domagać się zwrotu VAT po uregulowaniu płatności wobec dostawców i po udokumentowaniu, że wyeksportowane towary przekroczyły granicę Ukrainy. Należność z tytułu zwrotu jest obliczana jako procentowy udział transakcji eksportowych w wolumenie transakcji dokonanych w okresie rozrachunkowym.

Refundacja podatku VAT dla transakcji opodatkowanych stawką 0 % (w eksporcie) powinna nastąpić w ciągu 30 dni kalendarzowych po przedłożeniu administracji podatkowej następujących dokumentów:

- rozliczenia podatku VAT;
- deklaracji celnej potwierdzającej wyeksportowanie towaru za granicę lub oświadczenia stwierdzającego wykonanie prac lub usług, zrealizowanych za granicą;
- kopii poleceń wypłaty poświadczonych przez bank, potwierdzających transfer płatności na rzecz dostawców towarów, prac lub usług, albo deklaracji celnych importowanych towarów, oclonych i dopuszczonych do obrotu.

Kwota refundacji VAT dla pozostałych transakcji, opodatkowanych stawką 20 %, może być odliczona od zobowiązań powstałych w ciągu trzech miesięcy następujących po zakończeniu okresu rozliczeniowego. Jeśli nie nastąpiło odliczenie, podatek VAT musi być zwrócony podatnikowi w ciągu miesiąca od daty zgłoszenia wniosku o refundację.

Podatnik może odliczyć kwotę refundacji podatku VAT od przyszłych zobowiązań z tego tytułu lub od innych zobowiązań wobec państwa. Jeśli administracja podatkowa nie zwróci podatku VAT zgodnie z przepisami, od kwoty niezwróconego podatku nalicza się odsetki na podstawie stopy dyskontowej NBU pomnożonej przez współczynnik 1,2.

Przedsiębiorstwa, którym państwo zalega ze zwrotem podatku VAT za transakcje eksportowe, mogą występować o zaliczanie tych kwot na poczet należnych cel w

⁶¹ 17 UAH

importcie na własne potrzeby produkcyjne. We wrześniu 2004 roku zadłużenie budżetu państwa z tytułu nie zrefundowanego podatku VAT wynosiło 200 mln UAH.

Warunki zwrotu podatku VAT są następujące:

- przy eksporcie – na podstawie deklaracji celnej, protokołu wykonania prac oraz kopii dokumentów płatniczych, która świadczyć będzie o tym, że zostały przekazane należności za nabyte towary, usługi i wykonane prace na rzecz drugiej strony;
- w rozliczeniach krajowych – na podstawie przelewu należności za nabyte towary, usługi i wykonane prace.

Z końcem sierpnia 2004 roku Państwowa Administracja Podatkowa wprowadziła nowy program pilotażowy, na podstawie którego płatnicy podatku VAT zostali podzieleni na cztery grupy, którym odpowiadają następujące kolory: zielony, żółty, pomarańczowy i czerwony. Płatnik o statusie *zielony* to firma, która rzetelnie reguluje podatek VAT do budżetu państwa. Status *żółty* oznacza, że można spodziewać się kontroli skarbowej, natomiast do grupy *czerwony* zaliczani są płatnicy niesolidni, kwalifikujący się do stałych kontroli podatkowych. W rozporządzeniu Państwowej Administracji Podatkowej, Ministerstwa Finansów i Skarbu Państwa z dnia 3 sierpnia 2004 roku, wprowadzono nowe ograniczenia dotyczące zwrotu VAT dla przedsiębiorców. Obecnie nie wystarczy już sam fakt zadłużenia przez państwo wobec przedsiębiorstwa. Kwota zadłużenia musi zostać potwierdzona przez kontrolę dokumentacji dokonaną przez miejscowe urzędy skarbowe.

Od września 2004 roku regionalne organy podatkowe, nie później niż do dwudziestego dnia każdego miesiąca, kierują swoje propozycje dotyczące zwrotu podatku VAT dla przedsiębiorców do Departamentu opodatkowania osób prawnych przy Państwowej Administracji Podatkowej Ukrainy. Departament dokonuje zestawień zgłaszanych wysokości podatku VAT do zwrotu z limitami Ministerstwa Finansów i na tej podstawie wydaje decyzje.

Akcyza i opłaty specjalne

Towary podlegające podatkowi akcyzowemu określane są ustawowo przez Radę Najwyższą Ukrainy, która ma wyłączność w tym zakresie. Płatnikami tego podatku są podmioty gospodarcze zajmujące się produkcją, dystrybucją i importem towarów akcyzowych. Zalicza się do nich napoje alkoholowe, piwo, wyroby tytoniowe, samochody, benzynę, paliwa silnikowe. Akcyza naliczana jest od jednostki towaru lub w procentach od jego wartości (w przypadku towarów importowanych od ich wartości celnej). Wyroby alkoholowe i tytoniowe oznakowane są banderolą.

W 2004 roku obowiązują następujące stawki akcyzy:

- wina krajowe – od 0,25 do 2,6 UAH za litr;
- wina importowane – od 3 do 5 UAH za litr;
- spirytus i „mocne” alkohole – 16 UAH za litr 100 % spirytusu;
- koniak, brandy – 3 UAH w przypadku wyrobów krajowych i 16 UAH w przypadku wyrobów importowanych, za litr 100 % spirytusu;
- piwo – 0,23 UAH za litr;
- wyroby tytoniowe – stawka kombinowana, obejmująca składową ad valorem w wysokości 5 % wartości sprzedaży (na podstawie deklarowanych przez przedsiębiorstwa maksymalnych cen detalicznych) oraz w przypadku cygar 20 UAH za 100 sztuk, w przypadku papierosów bez filtra 5 UAH za 1000 sztuk, w przypadku papierosów z filtrem 11,5 UAH za 1000 sztuk, a w przypadku tytoniu 10 UAH za 1 kg;
- samochody – od 0,2 do 3 EUR za każdy cm^3 pojemności silnika, w zależności od pojemności i rodzaju silnika oraz wieku samochodu;
- benzyna – od 12 do 60 EUR za tonę;
- olej napędowy – 30 EUR za tonę.

Podatek gruntowy

Płacony jest co miesiąc przez właścicieli i użytkowników gruntu. Wysokość tego podatku jest zróżnicowana w zależności od rodzaju i położenia gruntu.

Podatek od pojazdów samochodowych

Płacony jest przez osoby prawne i fizyczne posiadające pojazdy samochodowe zarejestrowane na Ukrainie. Wysokość podatku uzależniona jest od pojemności silnika i wynosi od 3 do 30 hrywien za każde 100 cm^3 pojemności skokowej silnika. Podmioty prawne płacą podatek kwartalnie.

Podatki specjalne

Wprowadzone zostały w celu zgromadzenia środków na zapłacenie zaległych emerytur. Przekazywane są do Państwowego Funduszu Emerytalnego i będą obowiązywały do odwołania. Są to podatki od:

- transakcji wymiany walut (1,5 % od wartości transakcji na rynku międzybankowym, płacą podmioty prawne i osoby fizyczne; transakcje w kantorach walutowych zwolnione są z tego podatku);
- handlu biżuterią (5 % od wartości sprzedanej biżuterii, z wyjątkiem obrączek ślubnych, płacą jubilerzy);

- nabycia samochodu (3 % od wartości transakcji, płacą podmioty prawne i osoby fizyczne; podatek nie dotyczy samochodów przeznaczonych dla inwalidów i nabytych w drodze dziedziczenia);
- zakupu nieruchomości (1 % od wartości transakcji, płacą podmioty prawne i osoby fizyczne, obowiązuje do 2005 roku);
- usług telefonii komórkowej (6 % od wartości usług, płacą podmioty prawne i osoby fizyczne w ramach rachunków wystawianych przez operatorów sieci komórkowych, obowiązuje do 2005 roku);

Podatki lokalne

Prawo nakładania i anulowania podatków lokalnych mają władze terenowe (rady miejskie i wiejskie). Do podatków lokalnych należą m.in.: podatek gruntowy, czynsz dzierżawny, opłaty za zanieczyszczanie środowiska i wykorzystywanie surowców naturalnych.

Do ważnych podatków lokalnych należą również:

- podatek reklamowy – płacony od wartości usług świadczonych przez agencje reklamowe inne podmioty; maksymalna stawka tego podatku wynosi 0,5 % od wartości usług reklamowych,
- podatek komunalny – płacony co miesiąc przez podmioty prawne; maksymalna stawka wynosi 10 % od kwoty minimalnego dochodu wolnego od opodatkowania pomnożonego przez liczbę pracowników danego podmiotu.

Lokalne opłaty obejmują: opłatę hotelową, parkingową, targową, klimatyczną, za uczestnictwo w wyścigach, od wygranej w wyścigach i grach losowych, wynajmu powierzchni ogłoszeniowej, używania lokalnych symboli, filmowania na potrzeby filmu i telewizji, organizowania aukcji i loterii, pojazdów samochodowych przekraczających granicę, działalności handlowej i usługowej i posiadania psów.

Przykładowe stawki opłat lokalnych wynoszą:

- opłata hotelowa – do 20 % ceny noclegu,
 - opłata za wykorzystanie lokalnych symboli (np. herbów miast, nazw, wyobrażeń zabytków architektury itp.) – w przypadku osób prawnych do 0,1 % wartości produkcji lub usługi wykonanej z wykorzystaniem tych symboli, a w przypadku osób fizycznych nie więcej niż pięciokrotna wysokość minimalnej kwoty dochodu wolnej od opodatkowania,
 - opłata za wydanie pozwolenia na lokalizację obiektów handlowych i usługowych – nie więcej niż dwudziestokrotna wysokość minimalnej kwoty dochodu wolnej od opodatkowania.
-

Wpływy z podatków i opłat lokalnych zasilają budżety władz terenowych, a kontrolę nad poborem sprawuje Państwowa Administracja Podatkowa.

Rozliczenia z urzędem podatkowym

W rozliczeniach z urzędem podatkowym obowiązuje system polegający na składaniu zeznań podatkowych i płaceniu podatków na podstawie własnych szacunków. Występuje jednak niezgodność określeń używanych w przepisach podatkowych z zasadami księgowości i praktyką międzynarodową. Przy wielkiej zawłości i niejasności ukraińskich przepisów prawnych prowadzi to do kosztownych sporów z urzędami podatkowymi, które wciąż stosują wygórowane kary niezwiązane ze skalą przewinienia czy wielkością niezapłaconej kwoty.

Obowiązek składania deklaracji podatkowych dotyczy rezydentów i nierezydentów posiadających stałe przedstawicielstwa na Ukrainie. Deklaracje muszą być składane co kwartał, do 40 dnia kalendarzowego od ostatniego dnia kwartału obrachunkowego (tzn. do 10 maja, 9 sierpnia, 9 listopada, 9 lutego). Podatek należy zapłacić w ciągu 10 dni kalendarzowych po upływie terminu składania deklaracji. Za pierwsze trzy kwartały podatnicy wypełniają uproszczone deklaracje podatkowe, a pełny formularz składają za cały rok.

Deklaracje podatkowe mogą być przesyłane pocztą, ale wtedy muszą być wysłane co najmniej na 10 dni przed upływem terminu ich składania. Zniesiono obowiązek wpłacania miesięcznych zaliczek na poczet należności podatkowych. Jednak w 2003 roku do 30 listopada podatnicy nadal płacili zaliczki w oparciu o wyniki ze stycznia. Terminy składania deklaracji ustalono na 20 lutego i 20 grudnia 2003 roku; termin płatności wynosił 10 dni od daty wypełnienia deklaracji.

W przypadku uchybień wobec podatników stosowane są następujące sankcje:

- za niewypełnienie lub nieterminowe wypełnienie deklaracji podatkowej kara wynosi 170 UAH;
- za oszacowanie przez urząd podatkowy zobowiązań w związku z niewypełnieniem przez podatnika deklaracji kara wynosi 10 % wyliczonej kwoty za każdy miesiąc opóźnienia, ale nie może przekroczyć 50 % dodatkowej kwoty zobowiązania podatkowego;
- za niedoszacowanie zobowiązań podatkowych może być nałożona kara w wysokości 10 % (poprzednio 5 %) niedopłaconej kwoty podatku za każdy okres zaległości, ale nie więcej niż 50 % dodatkowego zobowiązania podatkowego;
- za niedoszacowanie zobowiązań w wyniku błędu rachunkowego lub metodologicznego kara wynosi 5 % niedoszacowanej kwoty podatku;

- jeśli urząd skarbowy uzna, że firma uchyla się od zapłaty podatku lub znacznie niedoszacowuje swoje zobowiązania podatkowe, to może podlegać karze w wysokości 50 % niedoszacowanego podatku⁶²; nie mniej jednak niż 1700 UAH;
- za nieterminowe płacenie zobowiązań podatkowych stosowane są kary:
 - 10 % kwoty zaległego podatku za opóźnienie w płatności do 30 dni kalendarzowych,
 - 20 % kwoty zaległego podatku za opóźnienie w płatności od 31 do 90 dni kalendarzowych,
 - 50 % kwoty zaległego podatku za opóźnienie w płatności powyżej 91 dni.
- jeśli prawo wymaga wcześniejszej zapłaty podatku, a podatnik sprzedaje towary bądź wypłaca pieniądze bez uprzedniego zapłacenia podatku, to kara wynosi 200 % wyliczonej kwoty zobowiązania podatkowego.

Podatnicy powinni być zawiadamiani o zbliżającym się terminie egzekwowania zobowiązań podatkowych i mogą zwrócić się do sądu z prośbą o ochronę przed nieuzasadnioną egzekucją. Oddzielne zasady sprawozdawczości podatkowej dotyczące transakcji barterowych zostały zniesione.

Koszty zakupu towarów w raju podatkowym

Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych, podmiot ukraiński dokonujący zakupu towarów, prac bądź usług od nierezydenta pochodzącego z obszaru „raju podatkowego”⁶³, może odliczyć jedynie 85 % faktycznie poniesionych kosztów zakupu.

Ceny transferowe

Dla celów podatkowych stosowane są następujące zasady w przypadku transakcji zawieranych przez podatnika z podmiotami powiązanymi⁶⁴:

- dochód osiągnięty przez podatnika z transakcji z podmiotami powiązanymi określany jest na podstawie cen umownych, które nie mogą być niższe niż ceny zwyczajowe obowiązujące w dniu zawarcia transakcji;

⁶² Kodeks karny definiuje „znaczną” kwotę jako sumę przekraczającą 51 tys. UAH.

⁶³ Według prawa ukraińskiego są to: Andora, Anguilla, Antigua i Barbuda, Aruba, Alderney, Bahrajn, Bahamy, Barbados, Bermudy, Belize, Kajmany, Wyspy Cooke’a, Gibraltar, Guernsey, Grenada, Jersey, Liberia, Wyspy Marshalla, Monako, Montserrat, Antyle, Nauru, Niue, Malediwy, Panama, Puerto Rico, Samoa, Seszele, Wyspy Dziewicze, Vanuatu.

⁶⁴ Podmiotem powiązanym jest podmiot/osoba zależny(a) od interesów decydentów i który(a) może wpłynąć na ceny oraz inne warunki transakcji. Powiązanie ma miejsce wtedy, kiedy jedna ze stron ma kontrolę lub znaczący wpływ na drugą stronę. Przykładem podmiotów powiązanych są firmy-matki i ich filie, zaś przykładem transakcji powiązanych są transakcje leasingowe lub kontrakty menedżerskie.

- wydatki podatnika związane z zakupem dóbr bądź usług od podmiotów powiązanych ustalane są w oparciu o ceny umowne, które nie mogą być niższe niż ceny zwyczajowe z dnia zawarcia transakcji;
- jeśli podmiot powiązany otrzymuje od podatnika opłatę za usługę, to jest ona kosztem uzyskania przychodu jedynie wówczas, gdy można udokumentować, iż usługi te były faktycznie świadczone;
- wydatki podatnika z tytułu płatności odsetek od lokat, czynszu i innych zobowiązań umownych na rzecz podmiotu powiązanego nie mogą przewyższać zwyczajowych kwot z tego tytułu (odsetek obowiązujących w dniu zawarcia transakcji).

Cena zwyczajowa definiowana jest jako cena rynkowa, jaką sprzedawca może uzyskać przy sprzedaży dóbr, usług oraz prac świadczonych w normalnym toku prowadzonej działalności. Cena zwyczajowa ustalana jest na podstawie porównywalnych cen identycznych lub homogenicznych dóbr lub usług bądź na podstawie ogólnie dostępnych danych. Jeśli ustalenie ceny zwyczajowej w oparciu o powyższe wytyczne jest niemożliwe, to można poziom cen uzasadnić w oparciu o ukraińskie standardy rachunkowości.

Ciężar udowodnienia, że cena umowna odbiega od ceny zwyczajowej, spoczywa na organach podatkowych.

Leasing

Znowelizowana ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych wprowadza nowe definicje leasingu finansowego. Leasing określa się jako finansowy, jeśli spełniony jest jeden z poniższych warunków:

- majątek przekazywany jest na okres, przez który co najmniej 75 % jego wartości początkowej jest amortyzowane według stawek ustalonych w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych, a leasingobiorca jest zobowiązany do zakupu przekazywanego w użytkowanie majątku w okresie obowiązywania umowy leasingowej lub po jej wygaśnięciu po ustalonej cenie;
- wartość płatności leasingowych jest równa lub przekracza wartość początkową przekazywanego do użytkowania majątku;
- jeśli majątek użytkowany przez leasingodawcę został zamortyzowany w 50 % w stosunku do wartości początkowej, płatności leasingowe powinny wynosić co najmniej 90 % zwyczajowej ceny majątku obowiązującej w momencie zawierania umowy, powiększonej o stawkę oprocentowania kredytów NBU z dnia zawarcia umowy za cały okres objęty umową;
- majątek będący przedmiotem leasingu został wytworzony na zlecenie leasingobiorcy i po wygaśnięciu umowy nie będzie mógł być użytkowany przez inne podmioty ze względu na jego parametry jakościowe lub technologiczne.

Dla celów podatkowych leasing finansowy traktowany jest jako sprzedaż, a więc przekazanie środka trwałego jest dla leasingodawcy przychodem podlegającym opodatkowaniu. Dochód z odsetek i prowizji, będący częścią płatności leasingowych, powinien być również zaliczony do dochodu podlegającego opodatkowaniu w okresie, kiedy dana płatność leasingowa jest wymagalna. Leasingobiorca przyjmuje przekazywany majątek na swój stan aktywów trwałych i dokonuje odpisów amortyzacyjnych. Może on także traktować koszty naliczanych odsetek i prowizji jako koszt uzyskania przychodu.

Z dniem 1 stycznia 2004 roku wprowadzono szereg zmian w zakresie leasingu na Ukrainie, m.in. zlikwidowano pojęcie leasingu operacyjnego oraz wprowadzono wymóg, że leasingodawcą może być tylko podmiot gospodarczy posiadający osobowość prawną, leasingobiorcą może być również osoba fizyczna. Okres umowy leasingowej nie jest aktualnie uwarunkowany czasem amortyzacji, ale nie może być krótszy niż 1 rok, co daje możliwość zawierania krótkoterminowych umów. Towar będący przedmiotem leasingu, za zgodą leasingodawcy może być podnajmowany. O połowę uległ skróceniu czas zalegania z zapłatą raty (do 30 dni), powyżej którego leasingodawca ma prawo żądać zwrotu przedmiotu leasingu. Dodatkowo utrzymano istotne ograniczenia dla leasingu np. zakaz leasingu w sferze mieszkalnictwa, zasadę odpowiedzialności leasingodawcy za skutki wykorzystania obiektu leasingu, zakaz leasingu działek ziemi. *Ustawa o leasingu finansowym* (z 11 grudnia 2003 roku) umożliwia jednostronną rezygnację z umowy leasingu, umożliwia także nie określanie kwoty leasingu od razu a wpisanie jej dopiero po dokonaniu zakupu leasingowanych urządzeń.

Dywidendy

Zniesiono 30 % podatek płacony w miejscu uzyskania dochodu od dywidend wypłacanych krajowym akcjonariuszom. Od stycznia 2004 roku wypłacający dywidendę z własnych środków wpłaca zaliczkę na poczet podatku w wysokości 25 %. Podatek ten może być odliczony od przyszłych zobowiązań z tytułu podatku dochodowego od przedsiębiorstw. Rozwiązanie to nie dotyczy firm ubezpieczeniowych oraz firm prowadzących gry hazardowe.

Powyższy podatek nie obowiązuje, jeśli dywidendy wypłacane są w postaci nowych akcji, ale pod warunkiem, że udziały własnościowe akcjonariuszy pozostają bez zmian, a dywidendy wypłacane są do krajowych funduszy inwestycyjnych.

Dywidendy wypłacane osobom fizycznym (rezydentom i nierezydentom) posiadającym akcje uprzywilejowane, są opodatkowane tak samo jak wynagrodzenia. Kwota wypłaconej dywidendy może być odliczona od zobowiązań podatkowych.

Zgodnie z artykułami 13.1 i 13.2 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, wypłata dywidendy firmie nie będącej rezydentem powoduje konieczność uiszczenia 15 % podatku u źródła uzyskania, chyba że umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania stanowi inaczej.

Opodatkowanie obrotu nieruchomościami

Wydatki na zakup gruntów nie stanowią kosztów uzyskania przychodu i nie są amortyzowane. Jednak w sytuacji, kiedy nieruchomość nabywana jest razem z gruntem, który znajduje się pod nią, wówczas grunt ten może być amortyzowany razem z nabytą nieruchomością. Przychód ze sprzedaży gruntu włącza się do dochodu podlegającego opodatkowaniu. Przy obliczaniu przychodu ze sprzedaży, koszt nabycia powinien być indeksowany wskaźnikiem inflacji. W przypadku gruntu nabytego w drodze prywatyzacji, podstawę opodatkowania ustala się na podstawie oficjalnych zasad wyceny. Straty powstałe w wyniku zbycia nieruchomości nie podlegają odliczeniu.

Dochody z polis ubezpieczeniowych

Przychody firm ubezpieczeniowych ze sprzedaży polis (tzw. premia ubezpieczeniowa) są opodatkowane według stawki 3 %. Przychody ze sprzedaży długoterminowych polis ubezpieczeniowych opodatkowane są według stawki 0 %. Umowa długoterminowa dotycząca ubezpieczenia na życie definiowana jest jako umowa na okres minimum 10 lat, z płatnościami dokonywanymi przez co najmniej 5 lat oraz zapisem o wypłacie kompensaty po wygaśnięciu umowy lub po osiągnięciu przez ubezpieczonego określonego wieku. Umowa nie może przewidywać częściowych płatności w ciągu pierwszych 10 lat, z wyjątkiem przypadku, kiedy ma miejsce zgon ubezpieczonego, wypadek lub choroba prowadząca do inwalidztwa.

W przypadku naruszenia warunków umowy, w tym np. wcześniejszego rozwiązania umowy, dochody uzyskane z umowy są opodatkowane według stawki 6 % wraz z odsetkami karnymi za okres rzeczywistego trwania umowy. Dochody nie pochodzące z działalności ubezpieczeniowej opodatkowane są według stawki podstawowej, która od 1 stycznia 2004 roku wynosi 25 % (wcześniej 30 %).

VII. OCHRONA PRAW WŁASNOŚCI

Własność ziemi

Długo oczekiwany Kodeks Ziemski, uchwalony 25 października 2001 roku, obowiązuje od 1 stycznia 2002 roku. Kodeks ten wprowadza prywatne, państwowe i komunalne (municipalne) formy własności ziemi oraz potwierdza ich równorzędność wobec prawa. Kodeks stanowi, że:

- zagraniczne osoby prawne mogą nabywać prawo własności do ziemi o charakterze nierolniczym w celu prowadzenia działalności gospodarczej;
- zagraniczne osoby fizyczne mogą uzyskać prawo własności działek ziemi nierolniczej w miastach i poza miastami drogą:
 - a) umowy kupna-sprzedaży, darowizny, zamiany lub na podstawie innej umowy cywilnoprawnej,
 - b) zakupu działek, na których zlokalizowane są nieruchomości będące ich prawną własnością,
 - c) spadku;
- zagraniczne osoby prawne i fizyczne oraz osoby bez obywatelstwa (bezpaństwowcy) nie mogą uzyskać prawa własności ziemi o przeznaczeniu rolniczym, a jedynie prawo do dzierżawy na okres do 50 lat.

Jak zostało wspomniane w jednym z wcześniejszych rozdziałów⁶⁵ – w połowie czerwca 2004 roku Rada Najwyższa przedłużyła moratorium na handel gruntami do stycznia 2010 roku. W nowelizacji zmieniono z 1 stycznia 2010 roku na 1 stycznia 2015 roku termin, od kiedy osoby fizyczne i prawne będą mogły nabywać prawo własności gruntów o przeznaczeniu rolnym o powierzchni do 100 ha. Najnowsza uchwała deputowanych (z października 2004 roku) wydłużyła również o kolejne 3 lata zakaz wolnego obrotu ziemią. Do 1 stycznia 2008 roku właściciele nieruchomości ziemskich mogą je jedynie przekazywać w spadku lub na potrzeby publiczne.

Umowa kupna-sprzedaży nieruchomości (gruntu i/lub budynków) wymaga formy notarialnej i podlega obowiązkowej rejestracji. W myśl ustawy ziemia o przeznaczeniu rolniczym to ziemia, na której może być prowadzona produkcja rolna, działalność naukowo-badawcza w dziedzinie rolnictwa lub budowana infrastruktura związana z produkcją rolną.

Obce państwa mogą nabywać działki pod budynki przedstawicielstw dyplomatycznych na podstawie umów międzynarodowych. Zagraniczne osoby prawne mogą nabywać działki ziemi, jeśli zarejestrowały prowadzenie działalności gospodarczej na terytorium

⁶⁵ Rozdział III. Gospodarka – Rolnictwo, s. 32.

Ukrainy. Sprzedaż działek, zarówno obcym państwom, jak i zagranicznym osobom prawnym, prowadzą:

- Rada Ministrów w uzgodnieniu z Radą Najwyższą w przypadku działek będących własnością państwa,
- rady terenowe w uzgodnieniu z Gabinetem Ministrów Ukrainy w przypadku działek będących własnością wspólnot terytorialnych.

Rynek ziemi nie przeznaczonej na cele rolnicze dotyczy działek zabudowanych lub tych, na których trwa budowa. Opracowano i zatwierdzono metody wyceny tych działek. W większości przypadków działki są sprzedawane za wartość szacunkową, a przeciętna wielkość sprzedanej działki wynosi 0,56 ha. Ceny rynkowe działek nierolniczych są wyższe niż ziem ornych.

Ochrona własności intelektualnej

Ukraina jest członkiem Konwencji, która powołała Światową Organizację Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization), Paryskiej Konwencji o Ochronie Własności Przemysłowej, Madryckiego Porozumienia o Międzynarodowej Rejestracji Znaków, Traktatu o Współpracy Patentowej, Światowej Konwencji o Prawie Autorskim, Brneńskiej Konwencji o ochronie utworów literackich i artystycznych, Umowy GATT o międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych, Konwencji *O ochronie interesów producentów dzieł fonograficznych przed nielegalnym odtwarzaniem*. Podpisała również szereg dwustronnych umów o ochronie praw do własności intelektualnej (z Unią Europejską, Stanami Zjednoczonymi, Szwajcarią i państwami byłego ZSRR).

W *Porozumieniu o partnerstwie i współpracy* podpisanym z Unią Europejską, Ukraina zobowiązała się dostosować swój system ochrony własności intelektualnej do poziomu obowiązującego w Unii. Ustawą z 21 grudnia 2001 roku, opublikowaną 6 lutego 2002 roku, znowelizowano m.in. ustawy:

- 1) *O ochronie praw do znaków towarowych dla usług,*
- 2) *O ochronie praw do wykazania pochodzenia towarów,*
- 3) *O ochronie praw do wynalazków,*
- 4) *O ochronie praw do wzorów przemysłowych.*

W styczniu 2001 roku weszła w życie ustawa *O rozpowszechnianiu utworów audiowizualnych i dzieł fonograficznych*, która wprowadziła m.in. obowiązek znakowania wszystkich dzieł audiowizualnych i fonograficznych sprzedawanych na Ukrainie, w handlu hurtowym i detalicznym, importowanych i eksportowanych. Znakowanie wykonuje się po wyprodukowaniu lub po przeprowadzeniu odprawy celnej. Znak A przeznaczony jest dla kaset audio, B – dla kaset video i C – dla płyt

kompaktowych. Przedmioty nieoznakowane są wycofywane z obrotu, konfiskowane i niszczone na podstawie decyzji sądu.

Państwowy Komitet Własności Intelktualnej prowadzi jednolity rejestr podmiotów (w tym eksporterów i importerów utworów audiowizualnych i fonogramów) otrzymujących znaczki kontrolne. Licencje na eksport i import CD oraz urządzeń do ich produkcji wydaje Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej, zaś licencje na produkcję płyt CD wydaje Ministerstwo Oświaty i Nauki.

Ochrona praw autorskich

W sierpniu 2001 roku weszła w życie długo oczekiwana ustawa *O ochronie praw autorskich i pokrewnych*, która stanowi pierwszy krok w kierunku zabezpieczenia kraju przed piractwem fonograficznym. Pod naciskiem rządu USA (który 24 sierpnia 2001 roku zagroził likwidacją ulg celnych na importowane z Ukrainy produkty), rząd ukraiński przyspieszył prace nad nową ustawą *O specyficie produkcji, eksportu i importu płyt kompaktowych*, która została uchwalona w styczniu 2002 roku, a weszła w życie w marcu 2002 roku.

Ustawa *O ochronie praw autorskich i pokrewnych* dotyczy praw powstałych po 16 sierpnia 2001 roku (z trzema wyjątkami). W szczególności ustawa ta:

- uprawnia Ministerstwo Oświaty i Nauki do dokonywania inspekcji u producentów płyt kompaktowych;
 - rozszerza listę praw i podmiotów objętych ochroną;
 - wprowadza definicję kontrabandy dokonywanej z pogwałceniem praw autorskich;
 - rozszerza definicję *programów komputerowych*, zaliczając do nich również komputerowe bazy danych;
 - daje twórcy lub właścicielowi praw autorskich wyłączone prawo dysponowania swoimi dziełami i pobierania korzyści majątkowych;
 - zapewnia ochronę tłumaczeń, adaptacji, aranżacji i innych tego typu prac;
 - przedłuża okres ochrony do 70 lat po śmierci autora (i współautora);
 - wprowadza, w przypadku naruszenia praw autorskich, obowiązek wynagrodzenia wszelkich strat, łącznie z utraconymi zyskami;
 - nakłada obowiązek sądowego rozstrzygania wszelkich sporów z tytułu naruszenia praw autorskich;
 - definiuje pojęcie *praw pokrewnych*, które obejmują:
 - wykonawstwo dzieł z dziedziny literatury, dramaturgii, muzyki, choreografii czy folkloru,
 - nagrywanie płyt dźwiękowych i kaset video,
 - nadawanie programów na falach radiowych lub za pomocą połączeń kablowych;
-

- określa podmioty korzystające z *praw pokrewnych*, którymi są:
 - wykonawcy dzieł, ich spadkobiercy i osoby, które legalnie te prawa nabyły,
 - producenci płyt kompaktowych i ich prawni następcy,
 - producenci kaset video i ich prawni następcy,
 - organizacje zajmujące się emisją programów i ich prawni następcy;
- zrównuje prawa obcokrajowców (osób prawnych i fizycznych) z prawami obywateli Ukrainy (obcokrajowcy nie będą musieli przyjeżdżać na Ukrainę, będą mogli działać przez swoich przedstawicieli).

Organem rządowym, powołanym do działań w zakresie ochrony praw intelektualnych, jest *Ukraińska Agencja ds. Praw Autorskich i Pokrewnych*, usytuowana w Ministerstwie Oświaty i wyposażona w szerokie kompetencje. Oprócz realizowania polityki rządu i czuwania nad przestrzeganiem praw autorskich, Agencja:

- ustala minimalną wysokość honorarium autorskiego i przedkłada Gabinetowi Ministrów do zatwierdzenia;
- zaopatruje producentów w specjalne holograficzne znaki kontrolne (pomysłowo zresztą podrabiane przez fałszerzy) i prowadzi rejestr producentów posiadających te znaki;
- zajmuje się rejestracją praw autorskich do dzieł naukowych, literackich i artystycznych;
- publikuje katalog zarejestrowanych praw autorskich, biuletyny informacyjne i prowadzi szkolenia.

Agencja ma prawo żądać od producentów i importerów informacji na temat wielkości produkcji, importu i sprzedaży wszelkiego sprzętu i nośników CD, które umożliwiają odtwarzanie dzieł chronionych prawami autorskimi. Agencja pobiera 3 % wartości tego sprzętu na poczet honorariów autorskich. Importerzy przekazują opłaty po dostarczeniu sprzętu na terytorium Ukrainy, a producenci w ciągu miesiąca po jego sprzedaży. Pozyskane w ten sposób środki są rozdzielane wśród organizacji, z którymi Agencja podpisała umowy o zarządzaniu prawami autorskimi. Jeśli nie ma odrębnej umowy, ustawa przewiduje następujący podział środków: 50 % dla autora, 25 % dla wykonawców i 25 % dla producentów.

Ustawa nakłada obowiązek zapłaty honorarium autorowi lub posiadaczowi praw pokrewnych, ale nie przewiduje żadnych sankcji w przypadku niezapłacenia i nie określa terminu zapłaty. Te mankamenty mogą prowadzić do sytuacji, w której użytkownicy cudzych praw autorskich, nie mając prawnie ustalonego terminu, nie będą płacić, dopóki nie zostanie to wykryte.

Nowa ustawa po raz pierwszy precyzuje pojęcie *piractwa* w dziedzinie praw autorskich i pokrewnych, wymienia takie rodzaje pogwałcenia praw autorskich, jak: plagiat, łamanie kodów, fałszowanie znaków kontrolnych, fałszywe reprodukcje itp. oraz rozszerza zakres działań, jakie właściciel praw autorskich i pokrewnych może podjąć w przypadku ich naruszenia. Może on m.in.:

- a) żądać uznania i przywrócenia swoich praw;
- b) wystąpić do sądu z powództwem o przywrócenie praw lub o zaprzestanie działalności naruszającej, lub grożącej naruszeniem jego praw;
- c) wystąpić z powództwem o odszkodowanie za poniesione straty moralne;
- d) wystąpić z powództwem sądowym o zrekompensowanie strat moralnych i utraconych zysków, a także odzyskanie lub zrekompensowanie dochodu przejętego przez naruszającego prawa;
- e) żądać zaprzestania działań zmierzających do naruszenia jego praw, włącznie z zawieszeniem czynności celnych, jeśli podejrzewa, że pirackie nagrania lub kasety video są importowane;
- f) uczestniczyć w inspekcji zakładu, hurtowni, procesu technologicznego lub działań firmy, związanych z produkcją nagrań dźwiękowych i kaset video, jeśli istnieje podejrzenie naruszenia jego praw, lub zagrożenia, że takie naruszenie może nastąpić;
- g) żądać, również na drodze sądowej, opublikowania informacji o naruszeniu praw autorskich w środkach publicznego przekazu;
- h) żądać od naruszającego prawo informacji o osobach trzecich, biorących udział w produkcji i rozpowszechnianiu pirackich nagrań;
- i) żądać podjęcia innych kroków prawnych związanych z ochroną praw autorskich.

O ile punkty od a) do e) są typowe dla środków prawnych stosowanych w krajach zachodnich, o tyle punkty od f) do h) są nowatorskie, ponieważ zakładają bezpośrednie uczestnictwo autora lub posiadacza praw autorskich i upoważniają go do lustrwania siedziby naruszającego prawo w poszukiwaniu śladów, które świadomie lub nieświadomie przedstawiciele oficjalnej inspekcji mogliby przeoczyć.

Ustawa rozszerza nie tylko uprawnienia właścicieli praw autorskich, ale także sądów. Na przykład sąd może obecnie zasądzić rekompensatę za straty moralne wynikłe na skutek naruszenia praw autorskich, chociaż nie ma żadnych wskazówek, co oznaczają *straty moralne* w tym przypadku. Również sądy mają prawo żądać od piratów informacji o osobach trzecich biorących udział w przestępstwie. Sądy są również uprawnione do podjęcia ostatecznej decyzji o rozmiarze szkód wyrządzonych posiadaczowi praw autorskich oraz do ukarania podmiotu naruszającego te prawa grzywną. Sądy mogą zarządzić konfiskatę wszystkich nielegalnych kaset, taśm, negatywów, matryc i innych przedmiotów związanych z procesem nielegalnej produkcji. Pirackie nagrania powinny być zniszczone, maszyny, sprzęt i materiały sprzedane, a pieniądze pochodzące ze sprzedaży – przekazane do budżetu państwa.

Kolejnym krokiem przybliżającym przepisy ukraińskie do regulacji w krajach zachodnioeuropejskich, jest nowy kodeks gospodarczy, obowiązujący od 1 stycznia 2004 roku (tytuł 16. *Wykorzystywanie praw własności intelektualnej w działalności gospodarczej* art. 154 - 162). Warunki ogólne ochrony praw własności intelektualnej zostały sprecyzowane także w kodeksie cywilnym (Księga czwarta *Prawo własności intelektualnej*), który wszedł w życie 1 stycznia 2004 roku⁶⁶.

Na podstawie art. 155 nowego kodeksu gospodarczego i art. 420 kodeksu cywilnego przedmiotem ochrony praw autorskich są:

- wynalazki i modele użytkowe;
- projekty przemysłowe;
- odmiany roślin i gatunki zwierząt;
- znaki towarowe (produktów i usług);
- nazwa handlowa firmy;
- wskazanie lokalizacji geograficznej;
- tajemnica handlowa;
- bazy danych i oprogramowanie;
- twórczość literacka i artystyczna;
- odtwarzanie, wykonywanie;
- fonogramy, programy video;
- odkrycia naukowe;
- programy racjonalizatorskie;
- inne obiekty przewidziane ustawą.

Ochrona znaku towarowego

Ustawa *O ochronie praw do znaków towarowych* określa znak towarowy jako słowne, graficzne, przestrzenne lub inne oznaczenia i ich kombinacje („inne” może oznaczać także dźwięki, melodie, zapachy itp.). Kwestie rejestracji i ochrony znaków towarowych na Ukrainie są uregulowane następującymi przepisami prawnymi:

- Konwencją Paryską *O ochronie własności przemysłowej* z 20 marca 1883 roku,
- ustawą *O ochronie praw do znaków towarowych* z 15 grudnia 1993 roku,
- rozporządzeniem Rady Ministrów Ukrainy *O zatwierdzeniu przepisów o zasadach opłaty podatków za działania związane z ochroną praw do wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, topografii układów scalonych i znaków towarowych* z 10 października 1994 roku,

⁶⁶ Informacje na temat ustawodawstwa z zakresu ochrony własności intelektualnej, tryb rejestracji znaków towarowych, logo itp., patentowania oraz formy umów w tej dziedzinie można znaleźć na stronie <http://patent.km.ua> lub <http://www.patent.com.ua> (strony biur prawniczych wyspecjalizowanych w tej dziedzinie).

- zarządzeniem Urzędu Patentowego Ukrainy *O wprowadzeniu zmian i uzupełnień do przepisów dotyczących uzyskania świadectwa na znak towarowy*, z 20 sierpnia 1997 roku;
- ustawą *O ochronie praw do znaków towarowych* z 15 grudnia 1999 roku znowelizowaną 21 grudnia 2001 roku i opublikowaną 6 lutego 2002 roku;
- ustawą z 17 stycznia 2002 roku włączającą Ukrainę do Umowy GATT *O międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych*.

Rejestrację znaków towarowych prowadzi Ukraiński Instytut Własności Przemysłowej (UKRPATENT), podległy Państwowemu Departamentowi Własności Intelektualnej Ministerstwa Oświaty i Nauki. Wnioski o rejestrację znaków towarowych muszą zawierać: podanie o rejestrację znaku towarowego, rysunek znaku towarowego, wykaz towarów i usług, które mają być objęte znakiem towarowym, inne wymagane dokumenty wraz z potwierdzeniem wniesienia należnych opłat. Decyzję odmowną wnioskodawca ma prawo zaskarżyć do Rady Apelacyjnej w ciągu trzech miesięcy, a decyzję tej Rady – do sądu – w terminie sześciu miesięcy. Obowiązuje następująca procedura rejestracji:

a) *Złożenie wniosku*

Może być dokonane osobiście lub przez rzecznika patentowego, z jednoczesnym wniesieniem opłaty za przyjęcie podania i wykonanie ekspertyzy; podmioty zagraniczne mogą dokonać rejestracji wyłącznie przez rzecznika patentowego.

b) *Ustalenie daty uzyskania priorytetu roszczeń do znaku towarowego.*

Zazwyczaj jest to data złożenia wniosku lub pierwszej prezentacji znaku na targach (wystawie). Decyzja jest przekazywana wnioskodawcy w ciągu miesiąca od daty złożenia wniosku; od tego momentu wnioskodawca uzyskuje prawo umieszczania obok znaku towarowego oznaczenia TM informującego, że znak jest w trakcie rejestracji;

c) *Ekspertyza*

W przypadku gdy urząd odrzuca wniosek, wnioskodawca ma prawo, w ciągu dwóch miesięcy od daty otrzymania odmowy, wnieść poprawki konieczne do przyjęcia wniosku. Czas na wykonanie ekspertyzy nie jest ograniczony ustawowo, w praktyce może trwać do 2 lat;

d) *Decyzja o rejestracji znaku*

Podejmowana jest na podstawie wyników ekspertyzy i przekazywana wnioskodawcy;

e) *Wniesienie opłaty za wydanie świadectwa*

Powinno nastąpić w ciągu trzech miesięcy od momentu otrzymania decyzji; w przypadku braku opłaty wniosek uważa się za nieważny;

f) *Ogłoszenie decyzji o rejestracji i wprowadzenie znaku do Państwowego Rejestru*

Następuje w ciągu trzech miesięcy od daty wniesienia opłaty za wydanie świadectwa; od tego momentu wnioskodawca ma prawo umieszczania obok znaku towarowego symbolu ®;

g) *Otrzymanie świadectwa*

Następuje w ciągu miesiąca od daty rejestracji znaku. Świadectwo jest ważne przez 10 lat, po czym może być wielokrotnie odnawiane, każdorazowo na następne 10 lat.

Bezprawne wykorzystywanie znaku towarowego jest zagrożone karą i ewentualną konfiskatą wyrobów, maszyn i urządzeń, surowców, itd. Gdy właściciel znaku towarowego uzna, że naruszone zostały jego prawa, może, zgodnie z § 25 Ustawy *O ochronie przed nieuczciwą konkurencją*, wystąpić do Komitetu Antymonopolowego z wnioskiem o zajęcie towarów oferowanych przez producenta lub sprzedawcę naruszającego jego prawa. Dodatkowo Komitet Antymonopolowy może nałożyć wysoką karę pieniężną na podmiot stosujący nieuczciwe praktyki.

Własność jako zabezpieczenie kredytu

Papiery wartościowe

Do wiosny 1999 roku, zabezpieczenia kredytów oferowane przez dłużników, były obciążone dużym stopniem ryzyka ze względu na brak wiarygodnych rejestrów. Dopiero w marcu 1999 roku znowelizowano tę ustawę i utworzono państwowy rejestr zastawów w papierach wartościowych. Jest on nadzorowany przez Centrum Informacyjne Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy (www.informjust.kiev.ua), które prowadzi rejestr centralny i 25 oddziałów regionalnych. Zastawy można rejestrować bezpośrednio w Ministerstwie Sprawiedliwości lub przez lokalne banki i notariuszy. Ponadto urzędy podatkowe mają obowiązek rejestrowania w tym systemie wszelkich zobowiązań podatkowych, jeśli chcą mieć pierwszeństwo w zaspokojeniu swoich roszczeń z majątku zadłużonego podatnika.

Rejestr ten stanowi wiarygodny mechanizm określający kolejność zaspokajania roszczeń w oparciu o zastawione papiery wartościowe. Planuje się połączenie tego systemu z systemem rozliczeniowym NBU, do którego włączone są wszystkie banki.

Nieruchomości

W przeciwieństwie do stosunkowo dobrze rozwiniętego systemu zabezpieczeń w oparciu o papiery wartościowe, możliwość zabezpieczenia kredytu w oparciu o hipotekę dotychczas była niewystarczająca. W praktyce ograniczała się ona do obciążania hipotek prywatnych domów i mieszkań, co udokumentowane było w aktach notarialnych sporządzonych w miejscu lokalizacji danej nieruchomości i przechowywanych przez poszczególnych notariuszy. Brakowało centralnego systemu informującego o istnieniu wcześniejszych obciążeń na hipotece danej nieruchomości.

Rejestr praw własności do nieruchomości, zgodnie z postanowieniem Gabinetu Ministrów z 16 kwietnia 2001 roku, był tworzony przez Centrum Informacji w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Od 20 kwietnia 2004 roku zaczął działać na Ukrainie Państwowy Rejestr Hipotek, czyli Księgi Wieczyste⁶⁷. W ciągu 5 miesięcy funkcjonowania rejestru (maj-wrzesień 2004 roku), kredyty hipoteczne zaciągnięte zostały na 29,5 tys. zarejestrowanych wpisów. Najwięcej takich kredytów wzięli mieszkańcy Kijowa – ponad 15,5 % oraz obwodu donieckiego – 12 %. Dostyc duża aktywność w tym zakresie istnieje również w obwodach zaporoskim, mikołajowskim, odeskim, połtawskim, charkowskim oraz na Krymie⁶⁸.

⁶⁷ Podstawą prawną jest *Ustawa o hipotece* (Nr 898-IV z 5.06.2003).

⁶⁸ W pierwszym miesiącu funkcjonowania rejestrów hipotek na Ukrainie zanotowano łącznie 78,5 tys. operacji związanych z kupnem, sprzedażą, darowizną oraz innymi formami przekazania praw własności na nieruchomości (na podstawie informacji portalu www.ukraina.net z 17 września 2004 r.).

VIII. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Podstawy prawne działalności gospodarczej

Specyfika ukraińskiego prawa gospodarczego polega m.in. na tym, że przepisy tego prawa są oparte na Konstytucji Ukrainy, kodeksie cywilnym, gospodarczym, celnym, ziemskim, budżetowym, wodnym, leśnym, prawie pracy oraz na innych, łącznie 21 kodeksach, a także na szczegółowych i nadmiernie rozbudowanych ustawach, regulaminach, instrukcjach itp.

Nowy Kodeks Gospodarczy, uchwalony w 2003 roku, wszedł w życie jako ustawa z dniem 1 stycznia 2004 roku. Obejmuje on i reguluje wszelkie rodzaje działalności gospodarczej w tym:

- działalność typu *non-profit*,
- formy i sposób funkcjonowania przedsiębiorstw prywatnych, przedsiębiorstw państwowych i komunalnych,
- rodzaje spółek,
- powiązania między spółkami,
- majątek podmiotów prawnych,
- wykorzystywanie zasobów naturalnych w sferze działalności gospodarczej,
- ochronę własności intelektualnej,
- obrót papierami wartościowymi,
- zobowiązania spółek,
- umowy spółek,
- ceny i politykę ustalania cen,
- rozwiązywanie stosunków umownych,
- odpowiedzialność podmiotów prawnych,
- kompensaty strat,
- kary i sankcje ekonomiczne,
- sankcje administracyjne,
- ustawodawstwo antymonopolowe,
- pośrednictwo handlowe,
- uregulowania prawne transportu towarowego,
- tworzenie kapitału,
- działalność innowacyjną,
- działalność finansową,
- koncesje handlowe,
- działalność gospodarczą za granicą,
- inwestycje zagraniczne,
- wolne strefy ekonomiczne,
- koncesje importowe i eksportowe.

W związku z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2004 roku nowych kodeksów – cywilnego, gospodarczego oraz celnego – część dawnych przepisów utraciło moc albo uległo zmianie, np. ustawa z 18 lipca 1963 roku – Kodeks cywilny, ustawa z 7 lutego 1991 roku *O przedsiębiorczości*, ustawa z 27 marca 1991 roku *O przedsiębiorstwach na Ukrainie*.

Kodeks cywilny

Nowy kodeks, opracowany w oparciu o kodeksy cywilne Niemiec i Holandii, uchwalony przez Radę Najwyższą 16 stycznia 2003 roku, wszedł w życie 1 stycznia 2004 roku wraz z nowym kodeksem gospodarczym i nowym kodeksem celnym. Kodeks cywilny jest obok Konstytucji najważniejszym aktem prawnym na Ukrainie.

Nowy kodeks cywilny opiera się na zasadach:

- nieingerowania w życie prywatne,
- niedopuszczalności pogwałcenia czyjejs własności,
- swobody zawierania umów,
- swobody podejmowania działalności gospodarczej,
- poszanowania praw i interesów obywateli,
- sprawiedliwości, dobrej wiary i rozsądku.

Kodeks cywilny składa się z sześciu ksiąg, 10 rozdziałów, 5 podrozdziałów, 90 tytułów podzielonych na paragrafy i 1308 artykułów. Wszystkie Księgi (poza szóstą dotyczącą prawa spadkowego) regulują zagadnienia związane z działalnością gospodarczą. Księga pierwsza zawiera przepisy ogólne. Księga druga poświęcona jest niemajątkowym prawom osobistym osób fizycznych, w tym osób prowadzących działalność gospodarczą. Księga trzecia poświęcona jest prawu własności oraz innym prawom rzeczowym (przepisy ogólne, nabycie i zawieszenie prawa własności, prawo wspólnej własności, prawo własności ziemi, ochrona prawa własności, prawa rzeczowe do majątku osoby trzeciej, prawo zarządzania cudzym majątkiem, prawo do korzystania z ziemi należącej do osoby trzeciej i przeznaczonej pod zabudowę, itd.). Księga czwarta poświęcona jest prawu własności intelektualnej. Księga piąta zawiera istotne dla przedsiębiorcy przepisy o zobowiązaniach (określenie, wykonanie, zabezpieczenie, rodzaje zobowiązań itp., art. 509 - 1257).

Kodeks cywilny określa osobę prawną jako organizację utworzoną i zarejestrowaną według trybu określonego przepisami prawa. Osoba prawna może być utworzona poprzez połączenie osób i/lub majątku. Osoby prawne w zależności od trybu ich tworzenia dzielą się na osoby prawne prawa prywatnego oraz osoby prawne prawa

publicznego⁶⁹. Kodeks cywilny określa tryb tworzenia, formy organizacyjno-prawne i status prawny osób prawnych prawa prywatnego.

Tworzenie i funkcjonowanie przedsiębiorstw

Rodzaje przedsiębiorstw

Artykuł 63 Kodeksu Gospodarczego określa następujące rodzaje przedsiębiorstw:

- przedsiębiorstwo prywatne, działające w oparciu o własność prywatną osób,
- przedsiębiorstwo kolektywne/zespołowe, oparte na własności załogi przedsiębiorstwa, spółdzielni, stowarzyszenia, organizacji społecznej lub religijnej,
- państwowe przedsiębiorstwo komunalne, oparte na własności jednostek administracyjno-terytorialnych,
- przedsiębiorstwo państwowe,
- przedsiębiorstwo mieszane, oparte na kombinacji różnych form własności,
- innego typu przedsiębiorstwa (dopuszczalne jest zakładanie innego rodzaju przedsiębiorstw w ramach obowiązującego na Ukrainie ustawodawstwa)⁷⁰.

Według kryterium liczby pracowników i wielkości rocznych przychodów brutto ze sprzedaży, przedsiębiorstwa można podzielić na małe, średnie i duże. Małe przedsiębiorstwa to te, które zatrudniają do 50 osób i osiągają w danym roku obrachunkowym obroty do 500 tys. EUR według średniorocznego kursu Narodowego Banku Ukrainy (NBU). Duże przedsiębiorstwa zatrudniają w danym roku obrotowym ponad 1000 osób i osiągają obroty przekraczające 5 mln EUR. Wszystkie pozostałe firmy uznawane są za średnie⁷¹.

Wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości

W Kodeksie Gospodarczym pomoc dla małych i średnich firm przewidziana jest w artykule 48, dotyczącym wspierania przez państwo rozwoju przedsiębiorczości. Państwo powinno m.in.:

⁶⁹ Osoby prawne prawa prywatnego tworzone są na podstawie dokumentów założycielskich przewidzianych w kodeksie cywilnym, natomiast osoby prawne prawa publicznego na podstawie rozporządzenia Prezydenta Ukrainy, organu administracji państwowej, organu władzy Autonomicznej Republiki Krym bądź samorządu terytorialnego.

⁷⁰ W przypadku wystąpienia zależności od innej firmy, o której mowa w artykule 126 Kodeksu Gospodarczego, firmę uważa się za filię.

⁷¹ Na Ukrainie na 1000 osób przypadają 4 firmy sektora MSP (w krajach UE – 45, w USA – 74, w Rosji – 7). Ukraiński sektor MSP wytwarza 7 % PKB, przy 19 % zatrudnieniu spośród ogólnej liczby zatrudnionych.

- udostępniać grunty oraz własność państwową niezbędną do prowadzenia działalności,
- ułatwiać przedsiębiorcom zaopatrzenie materiałowo-techniczne oraz obsługę informacyjną prowadzonej działalności i szkolenie personelu,
- wyposażać obszary słabiej rozwinięte gospodarczo w środki produkcji i obiekty infrastruktury socjalnej poprzez sprzedaż lub inny transfer tych środków w ramach obowiązującego prawa,
- stymulować rozwój nowych technologii i działalności innowacyjnej, nowych produktów oraz usług,
- zapewnić odpowiednie warunki dla rozwoju przedsiębiorczości.

Łączenie przedsiębiorstw

Kodeks Gospodarczy dopuszcza łączenie przedsiębiorstw, pod warunkiem, że nowo powstały podmiot nie będzie naruszał prawa antymonopolowego (art. 40). Utworzenie nowego podmiotu wymaga pisemnej zgody Komitetu Antymonopolowego, jeśli:

- wartość aktywów lub przychodów ze sprzedaży wszystkich podmiotów fuzji przekracza kwotę 12 mln USD w ciągu roku obrotowego, oraz kiedy wartość aktywów lub przychodów ze sprzedaży co najmniej dwóch podmiotów, które nie są ze sobą powiązane, przekracza kwotę 1 mln USD dla każdego z tych podmiotów;
- udział w rynku wszystkich podmiotów przed połączeniem przekracza 35 % lub kiedy jeden z uczestników jest monopolistą;
- udział w rynku nowego podmiotu powstałego wskutek połączenia się niezależnych podmiotów przekroczy 35 %.

Połączone przedsiębiorstwa mogą działać w formie stowarzyszenia, korporacji, konsorcjum lub koncernu. Posiadają osobowość prawną i podlegają przepisom ustawy o przedsiębiorstwach. Mogą prowadzić działalność w oparciu o umowę lub odrębny statut⁷². W skład połączonych przedsiębiorstw mogą wchodzić przedsiębiorstwa innych państw. Każde przedsiębiorstwo może wystąpić z korporacji.

Przejęcie pośrednio lub bezpośrednio 25 % lub 50 % udziału w przedsiębiorstwie wymaga zgody Komitetu Antymonopolowego, jeśli w danym roku obrotowym wartość aktywów lub przychodów ze sprzedaży realizowanej przez podmiot przejmujący i przejmowany przekracza 12 mln USD, oraz jeśli wartość aktywów lub przychodów ze sprzedaży każdego z tych podmiotów przekracza 1 mln USD. Zezwolenie jest wymagane również, gdy jeden z tych podmiotów zajmuje pozycję monopolisty na rynku.

⁷² Oba te dokumenty muszą być uzgodnione z Komitetem Antymonopolowym Ukrainy.

Zgodnie z Kodeksem Gospodarczym, w przypadku nadużywania pozycji monopolistycznej na rynku, Komitet Antymonopolowy Ukrainy jest zobowiązany do podjęcia stosownej decyzji o podziale grup monopolistycznych. Termin wykonania takiej decyzji nie może być krótszy niż 6 miesięcy. Decyzje Komitetu Antymonopolowego i jego oddziałów terenowych mogą być zaskarżane. Ewentualne koszty bezprawnych decyzji są pokrywane z budżetu państwa.

Ochrona socjalna

Zgodnie z Kodeksem Gospodarczym, wszelkie decyzje dotyczące kwestii socjalnych związanych z działalnością przedsiębiorstwa są podejmowane przez jego kierownictwo z udziałem załogi i jej uprawnionych organów przedstawicielskich.

Zasady działalności gospodarczej

Podstawą prawną działalności gospodarczej są kodeksy – cywilny i gospodarczy, które weszły w życie 1 stycznia 2004 roku. Ład prawny w zakresie działalności gospodarczej gwarantują również inne akty prawne: Konstytucja Ukrainy, akty normatywne i prawne wydawane przez Prezydenta Ukrainy, Radę Ministrów oraz inne organy państwowe i samorządowe.

Zgodnie z art. 3 Kodeksu Gospodarczego działalność gospodarcza to działalność podmiotów gospodarczych zmierzająca do wytworzenia określonego produktu społecznego poprzez produkcję dóbr, usług lub świadczenie określonych prac, które mają określoną wartość (cenę). Działalność podmiotów o charakterze niehandlowym, polegająca na utrzymaniu bazy materiałowo-technicznej i prowadzona bez udziału podmiotów gospodarczych, określana jest mianem działalności gospodarczej prowadzonej przez podmioty niekomercyjne.

Przedsiębiorczość w rozumieniu nowego Kodeksu Gospodarczego jest to działalność prowadzona odrębnie, systematycznie i na własne ryzyko przez podmioty prawne (przedsiębiorców) dla osiągnięcia określonych celów ekonomicznych i społecznych oraz wygenerowania zysku. Prowadzenie działalności gospodarczej na Ukrainie opiera się na następujących zasadach:

- różnorodności podmiotów gospodarczych i równym ich traktowaniu przez państwo,
- swobodzie prowadzenia działalności gospodarczej w granicach wolnego przepływu kapitału, towarów i usług,
- społecznej orientacji gospodarki, uczciwej konkurencji, ochronie środowiska i interesów konsumentów,
- ochronie producentów krajowych,

- nieingerowaniu władz oraz urzędników państwowych i samorządowych w stosunki gospodarcze między podmiotami (poza przypadkami określonymi przez prawo).

Podmiotami działalności gospodarczej mogą być osoby fizyczne i prawne, ukraińskie i zagraniczne, podmioty gospodarcze, państwo i organy samorządowe, organizacje publiczne i prywatne. Osoba fizyczna może prowadzić działalność gospodarczą po dokonaniu rejestracji działalności gospodarczej (przedsiębiorca), bądź w formie spółki jednoosobowej.

Działalności gospodarczej nie mogą podejmować m.in.:

- osoby zajmujące stanowiska w aparacie kontroli,
- funkcjonariusze aparatu wymiaru sprawiedliwości, bezpieczeństwa, spraw wewnętrznych, arbitrażu i notariatu,
- osoby, w stosunku do których prawomocnym wyrokiem sądowym został orzeczony zakaz podejmowania określonej działalności lub które zostały skazane za kradzieże, łapówkarstwo i inne przestępstwa popełnione z chęci osiągnięcia korzyści majątkowych; osoby te również nie mogą w podmiotach gospodarczych zajmować stanowisk kierowniczych i związanych z odpowiedzialnością materialną,
- zagraniczne osoby fizyczne, które w swoim kraju nie prowadzą działalności gospodarczej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami przedsiębiorca:

- ma wolny wybór działalności, którą zamierza podjąć (za wyjątkiem nierezzydentów Ukrainy – firm zagranicznych, którym nie wydaje się licencji na wykonywanie niektórych usług np. budowlanych czy prawniczych)⁷³,
- decyduje o środkach finansowych przeznaczonych na działalność gospodarczą,
- według własnej woli układa stosunki z kontrahentami,
- ustala ceny na swoje produkty,
- dowolnie dysponuje zyskiem.

W związku z wejściem w życie 1 lipca 2004 roku nowych przepisów dotyczących państwowej rejestracji osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, do końca 2005 roku Państwowy Komitet ds. Polityki Regulacyjnej i Przedsiębiorczości zamierza przeprowadzić ponowną rejestrację wszystkich podmiotów gospodarczych na Ukrainie⁷⁴.

⁷³ Od 2003 roku obcokrajowcy mają możliwość świadczenia usług adwokackich.

⁷⁴ Podstawą prawną jest ustawa *O państwowej rejestracji osób prawnych i fizycznych – przedsiębiorców* (Nr 755-IVz 15.05.2003). Ustawa w sposób zasadniczy zmienia system rejestracji osób prawnych i przedsiębiorców prywatnych. Skraca termin rejestracji do 4 dni.

Licencje i koncesje

Zgodnie z nowym Kodeksem Gospodarczym licencja jest standardowym dokumentem państwowym (urzędowym), potwierdzającym prawo podmiotu gospodarczego (licencjobiorcy) do wykonywania działalności wyszczególnionej w tym dokumencie po spełnieniu określonych warunków.

Obecnie ponad 60 rodzajów działalności podlega licencjonowaniu. Zgodnie ze znowelizowaną w marcu 2002 roku ustawą *O licencjonowaniu poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej*, która weszła w życie 4 kwietnia 2002 roku, obowiązkiem posiadania licencji objęto produkcję wyrobów perfumeryjno-kosmetycznych, w której stosuje się spirytus etylowy.

Rodzaje działalności objęte licencjonowaniem to także m.in.: obrót środkami narkotycznymi i substancjami psychotropowymi, produkcja i handel uzbrojeniem wojskowym, amunicją i środkami wybuchowymi, wydobywanie bursztynu, ochrona ważnych obiektów państwowych, usługi teleinformatyczne, prowadzenie prac ziemnych, świadczenie usług turystycznych i przewozowych transportem samochodowym (osób i towarów), przemysłowy połów ryb hodowlanych, działalność brokerów celnych, projektowanie, budowa i rekonstrukcja systemów melioracyjnych, usługi dezynfekcyjne, dezynsekcyjne i deratyzacyjne, produkcja blankietów papierów wartościowych, produkcja pestycydów i środków chemicznych dla rolnictwa, handel detaliczny i hurtowy lekami oraz środkami weterynaryjnymi i innymi. Licencje na prowadzenie działalności gospodarczej wydaje w sumie ponad 30 instytucji (załącznik nr 5).

Uzyskanie koncesji wymagane jest przy prowadzeniu działalności z zakresu użyteczności publicznej (dostawa wody, ciepła, gazu, wywóz i utylizacja odpadów i ścieków, dostawa i wytwarzanie energii elektrycznej), transportu publicznego, telekomunikacji, telewizji kablowej. Zezwolenia wymaga zarządzanie portami, lotniskami i drogami. Umowę koncesyjną zawiera się na okres od 10 do 50 lat.

Działalność firm z udziałem kapitału zagranicznego

Podstawy prawne

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego tworzone są na podstawie tych samych aktów prawnych, co przedsiębiorstwa ukraińskie i zgodnie z przepisami prawa walutowego i podatkowego uważane są za ukraińskie podmioty gospodarcze, tzw. *rezydentów*. Przedsiębiorstwa te mogą prowadzić wszelką działalność zgodną z prawem ukraińskim, z wyjątkiem działalności koncesjonowanej.

Aby firma była uznana za firmę z udziałem zagranicznym, kapitał zagraniczny musi stanowić co najmniej 10 %. Górna granica nie jest limitowana. Wkłady podmiotów zagranicznych mogą być wnoszone w formie pieniężnej lub aportu rzeczowego, który podlega zwolnieniu z cła i podatku VAT, jeśli jest środkiem trwałym i wwożony jest na teren Ukrainy przed upływem terminu wniesienia kapitału założycielskiego.

Są trzy podstawowe rodzaje firm z udziałem kapitału zagranicznego:

- spółki ze 100 % udziałem kapitału zagranicznego,
- wspólne przedsiębiorstwa (tzw. joint-ventures) w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością,
- przedstawicielstwa zagranicznych podmiotów gospodarczych, nie prowadzące samodzielnej działalności gospodarczej, lecz występujące w imieniu i na polecenie zagranicznego podmiotu gospodarczego.

Podmioty gospodarcze z udziałem zagranicznym mogą działać w formie:

- spółki akcyjnej (typu zamkniętego lub otwartego),
- spółki z ograniczoną odpowiedzialnością,
- spółki z rozszerzoną odpowiedzialnością,
- oddziału (filii), przedstawicielstwa,
- spółki jawnej (zwanej spółką pełną),
- spółki komandytowej,
- przedsiębiorstwa (odpowiednik polskiej jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością).

Spółka akcyjna

Jest osobą prawną, której kapitał podzielony jest na akcje i która musi mieć co najmniej dwóch akcjonariuszy. Akcjonariusze mają prawo do dywidendy, uczestnictwa w zarządzaniu i otrzymania części aktywów pozostałych po likwidacji lub rozwiązaniu spółki. Istnieją dwa typy spółek akcyjnych:

- otwarte, których akcje oferowane są publicznie i notowane na giełdzie,
- zamknięte, których akcje należą wyłącznie do założycieli.

Wymagane minimum kapitału założycielskiego dla spółki akcyjnej wynosi 1250 płac minimalnych⁷⁵. Co najmniej 50 % wartości nominalnej kapitału akcyjnego musi być wpłacone przed odbyciem założycielskiego zgromadzenia akcjonariuszy, a pełny wkład – najpóźniej w terminie 1 roku od dnia zarejestrowania spółki akcyjnej. Statutowymi ciałami zarządzającymi są zebranie wspólników i zarząd. Powołanie rady nadzorczej w

⁷⁵ Płaca minimalna wynosi 205 UAH miesięcznie.

spółkach posiadających ponad 50 wspólników jest obowiązkowe, w mniejszych – jest uzależnione od decyzji wspólników.

Zawiazać spółkę akcyjną może jedna lub więcej osób. Spółka akcyjna nie może być zawiązana wyłącznie przez jednoosobową spółkę gospodarczą (spółkę akcyjną, spółkę z ograniczoną lub dodatkową odpowiedzialnością). W celu zawiązania spółki akcyjnej założyciele zawierają umowę na piśmie o utworzeniu spółki akcyjnej, a jeśli co najmniej jeden z założycieli jest osobą fizyczną – w formie notarialnej. Dokumentem założycielskim spółki akcyjnej jest jej statut (art. 153, 154 k.c.).

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Jest osobą prawną, której kapitał statutowy podzielony jest na udziały o wartości określonej w dokumentach założycielskich, a udziałowcy ponoszą odpowiedzialność do wysokości swoich wkładów. Spółka ta musi posiadać co najmniej dwóch udziałowców. W określonych przypadkach udziałowcy, którzy nie wnieśli swoich wkładów w całości, ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki do pełnej wysokości należnego wkładu. Prawo przewiduje również możliwość utworzenia spółki z o.o. z tzw. *rozszerzoną odpowiedzialnością*. W takiej spółce fundusz statutowy podzielony jest na udziały o konkretnej wartości, a udziałowcy odpowiadają za zobowiązania spółki swoim własnym majątkiem do wysokości stanowiącej wielokrotność (taką samą dla wszystkich) udziałów każdego z nich. Zakres odpowiedzialności wspólników musi być określony w dokumentach założycielskich.

Zgodnie z art. 141 nowego kodeksu cywilnego zawiązać spółkę może jedna lub więcej osób, ale spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością mogą powołać co najmniej dwie osoby. Nie może być ona utworzona wyłącznie przez jednoosobową spółkę gospodarczą (spółkę akcyjną, spółkę z ograniczoną lub rozszerzoną odpowiedzialnością). W celu zawiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością założyciele zawierają umowę założycielską oraz zatwierdzają statut spółki. W świetle przepisów nowego kodeksu cywilnego dokumentem założycielskim spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest tylko statut (do końca 2003 roku była umowa założycielska i statut).

Kapitał założycielski spółki z o.o. nie może być mniejszy niż 100 minimalnych płac. Przed rejestracją należy wpłacić 30 % kapitału na tymczasowy rachunek bankowy w formie bezgotówkowej (nierezydenci w walutach obcych) i potwierdzić to dokumentami bankowymi, a pozostałą część – w ciągu roku od dnia rejestracji. Jeśli udziałowiec nie wywiąże się z tego obowiązku, musi zapłacić odsetki w wysokości 10 % od niezapłaconej kwoty, jeśli dokumenty założycielskie spółki nie przewidują inaczej.

Przedstawicielstwa i filie

Przedstawicielstwo to wyodrębniona jednostka osoby prawnej, która się mieści poza miejscem siedziby tej osoby. Nie prowadzi samodzielnej działalności gospodarczej. Występuje w imieniu i na zlecenie zagranicznego podmiotu gospodarczego. Rejestrację przedstawicielstw zagranicznych podmiotów gospodarczych prowadzi Wydział Przedstawicielstw Zagranicznych Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej.

Oddział (filia) to wyodrębniona jednostka osoby prawnej, która się mieści poza miejscem siedziby tej osoby i może prowadzić działalność gospodarczą w takim zakresie, jaki jest przedmiotem działalności osoby prawnej.

Przedstawicielstwa i filie zagranicznych podmiotów gospodarczych nie posiadają osobowości prawnej, działają na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez osobę reprezentowaną (art. 95 k.c.).

Zakładanie spółki z udziałem kapitału zagranicznego

Aport rzeczowy

Po ustaleniu wartości aportu rzeczowego wspólnicy muszą przedłożyć organom lokalnej administracji umowę potwierdzającą wszelkie wkłady rzeczowe do spółki. Umowa powinna określać typy, formy i wartości wkładów rzeczowych i wykazać, że przedmioty te zostały już wniesione jako część kapitału założycielskiego. Umowa musi być podpisana przez przedstawicieli wspólników (upoważnienia powinny być dołączone). Umowa nie musi być poświadczona notarialnie, wystarczy, jeśli będzie opatrzona pieczęciami podmiotów założycielskich.

Majątek wwożony na Ukrainę jako wkład rzeczowy w fundusz statutowy przedsiębiorstwa jest zwolniony z cła. Wprowadzenie tego majątku na obszar celny Ukrainy wymaga od przedsiębiorstwa dodatkowej gwarancji w postaci weksla na kwotę należnego cła z odroczeniem terminu płatności na okres nie dłuższy niż 30 dni od daty dokonania odprawy celnej. Jeśli w tym czasie mienie zostaje wpisane do majątku przedsiębiorstwa – weksel zostaje umorzony. Stosownych adnotacji na blankiecie weksla dokonuje inspekcja podatkowa. Zwolniony z opłat celnych majątek powinien pozostać własnością przedsiębiorstwa przez okres co najmniej trzech lat. Gdy sprzedaż majątku nastąpi przed upływem trzech lat od daty dokonania odprawy celnej (nawet jeśli nastąpi to w związku z zakończeniem działalności), przedsiębiorstwo ma obowiązek zapłaty całej sumy należnego cła importowego, obliczonego na podstawie wartości celnej w dniu sprzedaży majątku.

Przepisy wymagają, aby założyciele przedstawili deklarację celną potwierdzającą, że aport rzeczowy bądź przekroczył granicę Ukrainy, bądź jest w składzie celnym, albo też umowę kupna-sprzedaży podpisaną przez jednego lub kilku udziałowców, lub fakturę na dowód, że przedmiot będący aportem rzeczowym do spółki został zakupiony. W praktyce najczęściej udziałowcy podpisują oświadczenie, że dany obiekt jest przeznaczony jako wkład rzeczowy i będzie wniesiony do kapitału spółki w ciągu roku od daty jej zarejestrowania.

Dokumenty założycielskie

Jednym z dokumentów założycielskich jest statut spółki. **Statut** określa prawa i obowiązki spółki oraz jej założycieli. W statucie powinny zatem znajdować się następujące informacje:

- dane założycieli spółki obejmujące:
 - nazwę firmy macierzystej (pełną i skróconą),
 - typ firmy (spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością itp.),
 - miasto i kraj, w którym firma jest zarejestrowana,
 - numer rejestracyjny firmy (jeśli posiada),
 - data rejestracji firmy,
 - nazwisko przedstawiciela firmy upoważnionego do podpisywania dokumentów i dokonania rejestracji, obywatelstwa założycieli, dane paszportowe założycieli (przez kogo paszporty wydane, do kiedy ważne itp.) i siedziba założycieli,
- pełna i skrócona nazwa tworzonej spółki (w jęz. ukraińskim i w angielskim),
- prawna siedziba spółki na Ukrainie (własna lub wynajęta);
- szczegółowe wyliczenie rodzajów działalności, które firma będzie podejmować aktualnie i w przyszłości⁷⁶,
- wielkość kapitału założycielskiego (który może się składać z wkładów pieniężnych i aportów rzeczowych⁷⁷), waluta i wielkości poszczególnych udziałów,
- zarząd firmy, struktury kierownicze, kompetencje organów spółki,
- sposób finansowania,
- postanowienia przewidziane prawem (np. obowiązkowy 25 % fundusz rezerwowy),
- zasady podziału zysku i pokrywania strat,
- tryb podejmowania uchwał z wykazem spraw wymagających jednomyślności lub kwalifikowanej większości głosów,
- tryb dokonywania zmian w dokumentach założycielskich,
- tryb likwidacji i reorganizacji spółki,
- dane osoby, do której mają być wysyłane zawiadomienia (wraz z podanym adresem),
- definicje użytych terminów i określeń.

⁷⁶ Zapis o treści: „wszelka działalność zgodna z prawem ukraińskim” jest niedopuszczalny.

⁷⁷ Jeśli przewidziany jest aport w postaci maszyn i urządzeń, szczegółowa ich lista powinna być załączona.

Wszystkie dokumenty muszą być przetłumaczone na język ukraiński przez tłumacza przysięgłego. Jeśli współnikami są osoby fizyczne, ich podpisy na dokumentach statutowych muszą być poświadczone notarialnie.

Udziałowcy muszą osobiście podpisać umowę założycielską spółki i powołać dyrektora (bądź pełnomocnika) do kierowania spółką. Obecność dyrektora /pełnomocnika jest konieczna do rejestracji firmy w organach kontroli skarbowej, założenia rachunku bankowego i podpisywania zaświadczeń i dokumentów związanych z działalnością spółki.

Weryfikacja ukraińskiego partnera

Zgodnie z art. 89 k.c. osoba prawna podlega rejestracji państwowej i wpisywana jest do jednolitego Państwowego Rejestru Przedsiębiorstw i Organizacji. Rejestr jest prowadzony przez urzędy statystyczne i za ich pośrednictwem jest dostępny dla każdego. Zasady prowadzenia rejestru określa regulamin o Państwowym Rejestrze Przedsiębiorstw i Organizacji, zatwierdzony uchwałą nr 118 z 22 stycznia 1996 roku. Każda osoba prawna zobowiązana jest zgłaszać do rejestru zmiany swoich danych w terminie pięciu dni od ich wystąpienia.

Zaświadczenie o wpisie do Państwowego Rejestru Przedsiębiorstw i Instytucji Ukrainy, w formie zatwierdzonej przez Państwowy Komitet Statystyczny w rozporządzeniu z 30 grudnia 1999 roku, można uzyskać w lokalnym (obwodowym) urzędzie statystycznym.

Zaświadczenie zawiera następujące informacje:

- nazwę podmiotu,
- numer identyfikacyjny,
- formę organizacyjną,
- adres,
- określenie organu zarządzającego (kierownik, dyrektor),
- formę własności,
- przedmiot działalności.

O wydanie zaświadczenia może wystąpić każda osoba, w tym również podmiot zagraniczny lub jego pełnomocnik. Opłata wynosi około 20 USD.

Rejestracja spółki

Podmioty gospodarcze należy rejestrować:

- w Jednolitym Rejestrze Państwowym – w Komitecie Wykonawczym Rady Terytorialnej miasta obwodowego lub w Państwowej Administracji Rejonowej (miejskiej lub obwodowej wg miejsca siedziby rejestrowanego podmiotu),
- w Państwowej Administracji Podatkowej,
- w Państwowym Wydziale Statystyki celem ujęcia spółki w Państwowym Rejestrze Przedsiębiorstw i Organizacji,
- w Funduszu Emerytalnym, Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz w Państwowym Centrum Zatrudnienia.

Certyfikat o rejestracji umożliwia otwarcie rachunku bankowego oraz uzyskanie pieczętów i stempli.

Rejestracja w organach lokalnej (miejskiej lub obwodowej) administracji państwowej.

Wymagane są następujące dokumenty:

- wniosek,
- potwierdzenie wniesienia opłaty rejestracyjnej,
- karta rejestracyjna potwierdzająca wniesienie inwestycji zagranicznej,
- indywidualny numer identyfikacji podatkowej (NIP) każdego z założycieli (przed przystąpieniem do rejestracji założyciele powinni zwrócić się do urzędu podatkowego osobiście lub przez upoważnioną kancelarię prawną o wydanie potwierdzenia NIP),
- protokół z zebrania założycielskiego zawierający decyzję o utworzeniu w Ukrainie podmiotu prawnego,
- zaświadczenie z banku, w którym otwarty został rachunek tymczasowy, o utworzeniu funduszu założycielskiego (wkłady gotówkowe),
- dokument potwierdzający ewentualne wniesienie do funduszu założycielskiego aportów rzeczowych,
- wypis z rejestru firmy założycielskiej (lub potwierdzona notarialnie kopia) lub dane osobowe i potwierdzenie meldunku założyciela – osoby fizycznej,
- 3 kopie umowy spółki i jej statutu (w przypadku osób fizycznych podpisy założycieli muszą być poświadczane notarialnie),
- adres siedziby nowej spółki i tytuł prawny do lokalu będącego siedzibą (akt kupna lub wynajmu lokalu),
- pełnomocnictwo wystawione na osobę upoważnioną do podpisywania dokumentów w imieniu firmy, otworzenia rachunku bankowego, itp. (np. na kancelarię prawną, w przypadku jeśli założyciele nie dokonują rejestracji osobiście),

- uwierzytelniony dokument bankowy potwierdzający dobrą sytuację finansową firmy macierzystej⁷⁸,
- zgoda Komitetu Antymonopolowego Ukrainy (jeśli wartość kapitału zagranicznego przekracza 100.000 USD i stanowi ponad 25 % kapitału spółki).

Dokumenty założycielskie spółki macierzystej (założycielskiej), wypis z rejestru handlowego, upoważnienie do rejestracji, decyzja o założeniu spółki na Ukrainie oraz opinia bankowa muszą być sporządzone notarialnie, przetłumaczone na język ukraiński przez tłumacza przysięgłego i zalegalizowane⁷⁹ przez Ambasadę Ukrainy w kraju, w którym zarejestrowana jest firma macierzysta (założycielska).

Rejestracja podmiotów gospodarczych jest odpłatna. Opłata za zarejestrowanie osoby prawnej wynosi 10 minimalnych nieopodatkowanych dochodów (170 UAH). W przypadku rejestracji działalności gospodarczej przez osobę fizyczną opłata ta stanowi równowartość 2 minimalnych nieopodatkowanych dochodów (34 UAH). Certyfikat rejestracyjny wydawany jest w ciągu 3 dni roboczych i stanowi podstawę do dalszych etapów procedury rejestracyjnej.

Wpisanie spółki do Państwowego Rejestru Przedsiębiorstw i Organizacji w Państwowym Wydziale Statystyki. W tym celu należy:

- złożyć wniosek o wpis i załączyć:
 - a) certyfikat wydany przez administrację państwową tzw. certyfikat rejestracyjny oraz
 - b) statut i umowę spółki.

Rejestracja w Państwowym Urzędzie Podatkowym, który stempluje oryginał statutu i wydaje numer identyfikacji podatkowej dla spółki. Należy złożyć:

- wniosek (na specjalnym formularzu),
- certyfikat wydany przez administrację państwową (certyfikat rejestracyjny),
- zaświadczenie Państwowego Wydziału Statystyki poświadczające dokonanie wpisu do Państwowego Rejestru Przedsiębiorstw i Organizacji,
- numery identyfikacji podatkowej poszczególnych założycieli spółki,
- oryginał i kopię dokumentów założycielskich spółki, potwierdzone przez administrację państwową.

⁷⁸ Może to być list o treści: „Niniejszym potwierdza się, że firma posiada w naszym banku rachunek. Rachunek otworzony był dnia i był prowadzony prawidłowo pod każdym względem, zgodnie z wymogami naszego Banku. W sprawie bardziej szczegółowych informacji prosimy kontaktować się z pod nr telefonu/faksu”.

⁷⁹ Nie podlegają legalizacji dokumenty założycielskie spółki w przypadku, gdy zostały zawarte umowy międzynarodowe.

Rejestracja w Funduszu Emerytalnym Ukrainy, gdzie przedstawia się certyfikat rejestracyjny wydany przez administrację państwową i oryginał statutu firmy do ostatecznego przez Fundusz Emerytalny. Ta sama procedura obowiązuje przy rejestracji w instytucjach ubezpieczenia społecznego i Państwowym Centrum Zatrudnienia.

Otwarcie stałego rachunku bankowego może nastąpić po zarejestrowaniu spółki w Państwowej Administracji Podatkowej. Podmioty prowadzące działalność z partnerami zagranicznymi winny mieć otwarty również rachunek w walucie wymienialnej. Celem otwarcia rachunku bankowego należy złożyć:

- wniosek,
- kopię certyfikatu rejestracyjnego,
- kopię statutu (opieczetowaną przez Państwową Administrację Podatkową, Fundusz Emerytalny, Państwowy Wydział Statystyki),
- świadectwo przyznania numeru identyfikacji podatkowej (NIP),
- notarialnie potwierdzone wzory podpisów i wzór pieczęci firmowej.

O fakcie otworzenia rachunku bankowego w ciągu 3 dni należy powiadomić Państwowy Urząd Podatkowy.

Zezwolenie regionalnego (właściwego terytorialnie) organu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.⁸⁰ Zezwolenie to jest konieczne do wyrobienia pieczęci firmowej, niezbędnej dla prowadzenia działalności firmy. Pieczęć firmowa wymagana jest na wszystkich dokumentach bankowych, finansowych, sprawozdaniach, umowach, zeznaniach podatkowych itp. Aby otrzymać zezwolenie na wyrobienie pieczęci, należy złożyć:

- podanie (na standardowym formularzu),
- oryginał i kopię certyfikatu rejestracyjnego poświadczonych notarialnie,
- dwa rysunki (szkice) pieczęci,
- dowód wniesienia opłaty za wydanie zezwolenia przez MSW,
- potwierdzenie otwarcia rachunku bankowego.

Zezwolenie jest wydawane w formie pieczęci MSW na oryginale świadectwa rejestracyjnego, z reguły w ciągu 3 dni. Po jego uzyskaniu spółka musi zamówić swoją pieczęć i podstemplować kartę bankową.

⁸⁰ W odróżnieniu od spółek, które otrzymują zgodę w terenowych organach, przedstawicielstwa firm zagranicznych muszą występować o zgodę do centrali MSW.

Skomplikowana i żmudna procedura rejestracyjna sprawia, że nowo powstające spółki korzystają z usług kancelarii prawnych⁸¹. Koszt takiej usługi wynosi od kilkuset do 1500 USD i obejmuje:

- przygotowanie wszystkich dokumentów,
- obsługę notarialną,
- otworenie tymczasowego i stałego rachunku bankowego (prowizja banku wynosi ok. 100 - 150 USD),
- rejestrację w organach administracji państwowej,
- rejestrację w organach kontroli skarbowej,
- rejestrację w urzędzie statystycznym,
- rejestrację w funduszu emerytalnym, urzędzie zatrudnienia, zakładzie ubezpieczeń społecznych,
- uzyskanie pozwolenia na wyrobienie pieczętek i stempli.

Rejestracja przedstawicielstwa zagranicznej osoby prawnej

Rejestrację przedstawicielstw zagranicznych podmiotów gospodarczych prowadzi Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej (Wydział Przedstawicielstw Zagranicznych). Opłata rejestracyjna wynosi 2,5 tys. USD.

Wniosek o rejestrację przedstawicielstwa (sporządzony na blankiecie firmowym) powinien zawierać:

- pieczęć,
- nazwę oficjalną zagranicznego podmiotu gospodarczego,
- kraj i adres jej siedziby, numery telefonów, faksu,
- podpis kierownika podmiotu zagranicznego uwierzytelniony notarialnie,
- nazwę miasta, w którym przewiduje się otworzyć przedstawicielstwo,
- liczbę obywateli zagranicznych, którzy będą zatrudnieni,
- datę utworzenia podmiotu zagranicznego,
- liczbę jego pracowników,
- nazwę banku i numer rachunku,
- sferę działalności podmiotu zagranicznego,
- cel utworzenia i sferę działalności przedstawicielstwa.

⁸¹ Pomoc prawną inwestorom zagranicznym mają zapewnić wyspecjalizowane instytucje państwowe. 29 kwietnia 2004 r. premier Wiktor Janukowycz podpisał rozporządzenie, na mocy którego ma zostać powołana Agencja ds. Inwestycji Zagranicznych. We wszystkich miastach obwodowych mają powstać jej regionalne placówki. Udziałowcem Agencji jest Fundusz Skarbu Państwa.

Do wniosku należy załączyć:

- wyciąg z rejestru handlowego kraju siedziby firmy założycielskiej,
- zaświadczenie banku, w którym podmiot zagraniczny posiada rachunek,
- pełnomocnictwo dla konkretnej osoby do pełnienia funkcji przedstawicielskiej na Ukrainie, ze wskazaniem zakresu pełnomocnictwa i z podpisem szefa firmy.

Dokumenty muszą być potwierdzone notarialnie w miejscu wydania i przetłumaczone przez tłumacza przysięgłego (nie wcześniej niż 6 miesięcy przed złożeniem wniosku). Zaświadczenie o rejestracji jest niezbędne do:

- wystąpienia do organów MSW Ukrainy w celu rejestracji paszportów i uzyskania wiz dla zagranicznych pracowników przedstawicielstwa, którzy otrzymują legitymacje służbowe,
- wystąpienia do Ministerstwa Pracy Ukrainy o zezwolenia na pracę na terenie Ukrainy dla zagranicznych pracowników przedstawicielstwa,
- założenia rachunku bankowego na Ukrainie,
- bezcłowego przywozu mienia niezbędnego do wyposażenia przedstawicielstwa,
- rejestracji samochodów będących własnością przedstawicielstwa.

Przedstawicielstwo nie ma osobowości prawnej i prowadzi działalność na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez osobę reprezentowaną. Zgodnie z prawem rejestracja winna być dokonana w ciągu 60 dni, jednak w praktyce certyfikat rejestracyjny można otrzymać już po 2 tygodniach od momentu złożenia wszystkich wymaganych dokumentów. W ciągu 30 dni od otrzymania certyfikatu rejestracyjnego przedstawicielstwo powinno zostać zarejestrowane w lokalnym urzędzie skarbowym (jeśli z danym krajem nie ma podpisanej umowy o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu).

Przedstawicielstwo zagranicznego podmiotu gospodarczego winno w ciągu 7 dni informować ukraińskie MGİE o wszelkich zmianach adresów, statusu prawnego firmy macierzystej, zmianach kierownictwa i zagranicznego personelu przedstawicielstwa, itp.

Zabezpieczenie wykonania zobowiązań

Do najbardziej znanych sposobów zabezpieczenia wykonania zobowiązań należy zaliczyć poręczenie, gwarancję oraz zastaw, w tym hipotekę.

Poręczyciel odpowiada jako współdłużnik solidarny, chyba że umowa zastrzega odpowiedzialność subsydiarną (art. 554 ust. 1 k.c.). Poręczenie wygasa m.in.:

- z upływem terminu, na który zostało wydane,
- jeśli termin poręczenia nie jest oznaczony – z upływem 6 miesięcy od terminu spłaty długu, na który było wydane poręczenie,

- jeśli termin płatności długu nie jest oznaczony lub płatność długu zależy od wypowiedzenia – po upływie roku od dnia wydania poręczenia (art. 560 k.c.).

W razie niewykonania przez dłużnika zobowiązania zabezpieczonego zastawem, wierzyciel może dochodzić swoich roszczeń z rzeczy obciążonej zastawem mając pierwszeństwo przed innymi wierzycielami tego dłużnika, chyba że prawo stanowi inaczej (art. 572 k.c.). Zastawcą rzeczy może być zarówno dłużnik, jak i osoba trzecia. Zastawcą może być właściciel rzeczy lub prawa majątkowego. Zastaw na rzeczy cudzej, jeśli do przeniesienia własności tej rzeczy wymagana jest zgoda właściciela, możliwy jest tylko za zgodą właściciela (art. 583 k.c.).

Umowa hipoteki (zastawu nieruchomości) powinna być pod rygorem nieważności sporządzona w formie aktu notarialnego. Zastaw na nieruchomości (hipoteka) podlega rejestracji państwowej. Zastaw na rzeczach ruchomych również może być zarejestrowany na wniosek każdej ze stron umowy zastawu (art. 577 k.c.).

Gwarancja jest ważna w okresie, na który została wydana i obowiązuje od dnia jej wydania, chyba że w umowie zastrzeżono inaczej. Gwarancja nie może być odwołana, chyba że w umowie zastrzeżono inaczej (art. 561 k.c.). Tytułem gwarancji (art. 560 k.c.) bank, instytucja finansowa lub towarzystwo ubezpieczeniowe (gwarant) gwarantuje wierzycielowi (beneficjentowi) spłatę długu przez dłużnika. Gwarant odpowiada przed wierzycielem (beneficjentem) za naruszenie zobowiązania przez dłużnika. Zobowiązanie gwaranta przed wierzycielem jest niezależne od zobowiązania, w celu zabezpieczenia którego gwarancja jest wydana (art. 562).

Wierzyciel może żądać zaspokojenia długu na kwotę określoną w gwarancji przed upływem terminu, na który gwarancja została wydana. Wierzyciel nie może scedować praw z gwarancji na rzecz innej osoby (art. 563 k.c.).

W celu zabezpieczenia wykonania zobowiązania wierzyciel powinien pamiętać o konieczności zweryfikowania zdolności prawnej osoby, która udziela zabezpieczenia, gdyż inaczej umowa zabezpieczająca wierzytelność może być uznana za nieważną. Należy również liczyć się z tym, że dokonanie czynności prawnej w formie notarialnej nie zawsze jest gwarancją jej zgodności z prawem.

Założenie rachunku bankowego

Ustawa *O bankach i bankowości* z 20 marca 1991 roku przyznaje przedsiębiorcom prawo swobodnego wyboru banku. Szczegółowa procedura otwierania rachunków bankowych jest zawarta w instrukcji nr 3 *O otwieraniu rachunków bankowych w walucie narodowej i walutach zagranicznych*, zatwierdzonej przez zarząd NBU 27 maja 1996 roku. Warunkiem otworzenia rachunku jest uprzednie zarejestrowanie firmy w urzędzie podatkowym.

Aby otworzyć rachunek bankowy należy przedłożyć:

- podanie (według wzoru),
- kopię świadectwa rejestracyjnego,
- kopię statutu firmy z pieczęciami urzędu skarbowego, Funduszu Emerytalnego i Państwowego Wydziału Statystyki,
- świadectwo przyznania numeru identyfikacji podatkowej przez Państwowy Urząd Podatkowy,
- notarialnie poświadczoną kartę wzorów podpisów i wzór pieczęci firmowej.

Podmioty nie posiadające osobowości prawnej przedstawiają:

- podanie podpisane przez przedsiębiorcę,
- kopię świadectwa rejestracji podmiotu gospodarczego,
- kartę z wzorami podpisów poświadczoną notarialnie.

Podmioty gospodarcze prowadzące rozliczenia z zagranicznymi kontrahentami, zgodnie z pkt. 621 instrukcji NBU, są zobowiązane do posiadania rachunku w walucie wymiennej. Prawo do prowadzenia rozliczeń z zagranicznymi podmiotami mają wyłącznie spółki, które uzyskały zezwolenie i mają odpowiedni zapis w statucie.

Bank może zamknąć konto w następujących sytuacjach:

- na wniosek organu założycielskiego (przy likwidacji firmy),
- na podstawie wyroku sądu (również arbitrażowego) o likwidacji podmiotu gospodarczego lub jego bankructwie,
- w związku z brakiem operacji na koncie przez dłuższy czas (pkt. 7, 8 Instrukcji NBU nr 3).

O zamknięciu konta bank zawiadamia inspekcję podatkową i urząd statystyczny.

Zatrudnianie pracowników

Warunki zatrudniania pracowników na Ukrainie są uregulowane w kodeksie cywilnym i kodeksie pracy. Podstawowe wymogi w zakresie prawa pracy są następujące:

- Obowiązuje 40-godzinny tydzień pracy (5 dni w tygodniu po 8 godzin). Pracodawca może wprowadzić 6-dniowy tydzień pracy, z tym że dzień pracy nie może przekroczyć 7 godzin;
- Wynagrodzenie za pracę nie może być niższe od minimalnej płacy (205 UAH), a wszelkie świadczenia pieniężne powinny być wypłacane w walucie ukraińskiej;
- Pracownik może rozwiązać stosunek pracy z 2-tygodniowym terminem wypowiedzenia; pracodawca może rozwiązać stosunek pracy z pracownikiem wyłącznie w przypadkach przewidzianych w kodeksie pracy oraz po spełnieniu określonych formalności, z reguły z zachowaniem 2-miesięcznego okresu wypowiedzenia;
- Wymiar urlopu zależy od stażu pracy, warunków pracy oraz stanowiska; minimalny wymiar urlopu w skali roku wynosi 24 dni kalendarzowe; większy wymiar urlopu przysługuje osobom z dłuższym stażem pracy, pracującym w specjalnych warunkach lub na specjalnych stanowiskach;
- Wiek emerytalny wynosi 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn.

Zatrudnienie obcokrajowca wymaga zezwolenia, które jest wydawane, gdy w kraju lub danym regionie nie ma pracowników mogących wykonywać daną pracę, lub gdy zachodzi uzasadniona konieczność zatrudnienia zagranicznego pracownika. Od obcokrajowców na stałe zamieszkających na Ukrainie, zezwolenia nie są wymagane. Zezwolenia na zatrudnianie obcokrajowców wydaje Państwowe Centrum Zatrudnienia Ministerstwa Pracy Ukrainy i jego oddziały terenowe. Zezwolenie wydawane jest na okres roku z możliwością przedłużenia maksymalnie do 4 lat. Obcokrajowiec może ponownie uzyskać zezwolenie po sześciu miesiącach od zakończenia okresu ważności poprzedniego zezwolenia. Rozpatrzenie wniosku trwa około 30 dni, a opłata wynosi 510 UAH (tj. trzydziestokrotność minimalnego dochodu nie podlegającego opodatkowaniu, który wynosi 17 UAH).

Do wniosku o zatrudnienie obcokrajowca pracodawca dołącza:

- uzasadnienie,
- kopię projektu umowy o pracę,
- zaświadczenie organu Państwowej Administracji Podatkowej o opłaceniu wszelkich wymaganych podatków przez pracodawcę.

Na mocy rozporządzenia rządu, które weszło w życie w styczniu 2000 roku, obcokrajowcy zatrudnieni bez zezwolenia będą wydaleni, a ich pracodawcy karani. Wysokość kary ustalono na 850 UAH, tj. równowartość 50 minimalnych dochodów nie podlegających opodatkowaniu.

Ustawa o imigracji, przyjęta 7 czerwca 2001 roku, wprowadza limitowanie liczby obywateli innych krajów przemieszczających się na Ukrainę. Zezwolenia imigracyjne (w ramach corocznie ustalonej kwoty) wydawane są wysoko wykwalifikowanym specjalistom (zwłaszcza deficytowych zawodów), naukowcom, artystom, osobom, które zainwestowały na Ukrainie ponad 100 tys. USD, członkom rodzin obywateli Ukrainy i innym osobom pożądanym z punktu widzenia interesów Ukrainy. Zezwoleń nie mogą otrzymać narkomani, alkoholicy, chorzy na ciężkie choroby zakaźne, przestępcy ścigani międzynarodowymi listami gończymi oraz osoby skazane na karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku za czyny uznawane na Ukrainie za przestępstwa.

W przypadku polskich pracowników delegowanych do pracy na Ukrainie składki na ubezpieczenie społeczne muszą być opłacane zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie. Dzieje się tak, gdyż osoby delegowane podlegają jednoczesnemu ubezpieczeniu w państwie stałego zatrudnienia, jak i w państwie czasowego pobytu.

Z dniem 1 stycznia 2004 roku nastąpiły zmiany w zasadach funkcjonowania ubezpieczeń emerytalnych. Ich podstawą stała się ustawa z 7 sierpnia 2003 roku *O prywatnych ubezpieczeniach emerytalnych*. Obecnie osoba ubezpieczająca się może zawrzeć umowę z Niepaństwowym Funduszem Emerytalnym (NFE – odpowiednik polskiego OFE). Kontrakt taki przewiduje ubezpieczenie z tytułu dożywotniej emerytury, odszkodowania na wypadek śmierci i inwalidztwa. Działalność NFE wymaga koncesji i jest kontrolowana przez Radę Funduszy Emerytalnych⁸².

Bankructwo i likwidacja spółki

Kwestie niewypłacalności i bankructwa reguluje nowy Kodeks Gospodarczy w sekcji IV (rozdział 23, art. 209 - 215), a procedury likwidacji przedsiębiorstwa w sekcji II (rozdział 6, art. 60 - 61). Zgodnie z postanowieniami Kodeksu rozwiązanie spółki może zainicjować:

- właściciel,
- jego przedstawiciele,
- kierownictwo lub inny organ do tego prawnie powołany.

Osoba, która podjęła decyzję o likwidacji, powinna określić procedurę i warunki likwidacji, a także ostateczny termin spłacenia wierzycieli, który nie może być krótszy niż 2 miesiące od daty ogłoszenia likwidacji spółki.

⁸² Do czerwca 2004 roku na Ukrainie zarejestrowano ok. 100 funduszy emerytalnych, z których w praktyce działa 15.

Komisja likwidacyjna lub inny organ do tego powołany powinien zamieścić ogłoszenie o likwidacji w prasie i podać tryb oraz warunki zaspokajania roszczeń wierzycieli. W tym czasie komisja likwidacyjna powinna podejmować działania na rzecz ściągania należności i obsługi wierzycieli w postaci pisemnej informacji o likwidacji spółki. Komisja powinna również wycenić masę upadłościową i zaspokoić roszczenia wierzycieli oraz sporządzić bilans z likwidacji i przedstawić go właścicielowi lub organowi, który powołał komisję.

Roszczenia wierzycieli powinny być zaspokojone z majątku spółki, chyba że przepisy kodeksu lub inne obowiązujące przepisy prawne stanowią inaczej. Roszczenia nie zaspokojone ze względu na brak masy upadłościowej i nie uznane przez komisję likwidacyjną uważa się za zaspokojone, jeśli wierzyciele nie złożą w ciągu miesiąca od daty powiadomienia o całkowitym lub częściowym odrzuceniu roszczeń, odpowiedniego wniosku w sądzie lub gdy sąd odrzuci ich roszczenia. Majątek pozostający po zaspokojeniu roszczeń wierzycieli powinien być rozdysponowany zgodnie z instrukcjami właściciela.

Ochrona konkurencji i konsumenta

Ukraińskie prawodawstwo określa podstawy wolnej konkurencji gospodarczej w oparciu o następujące ustawy:

- a) *Komitecie Antymonopolowym Ukrainy,*
- b) *ochronie przed nieuczciwą konkurencją,*
- c) *ochronie konkurencji gospodarczej.*

Ustawy te zostały ukierunkowane na przeciwdziałanie powstawaniu dominacji na rynku oraz zapobieganie dyskryminującym działaniom podejmowanym przez podmioty gospodarcze. Ponadto poddają one kontroli koncentrację podmiotów gospodarczych oraz określają zasady wydawania pozwoleń na działania zmierzające do takiej koncentracji. Dotyczą także sposobu postępowania w przypadku naruszenia przepisów o ochronie konkurencji i odpowiedzialności z tego tytułu.

Według nowego Kodeksu Gospodarczego (sekcja I, rozdziały 1 i 3), ochrona konkurencji i konsumenta jest *jedną z 5 głównych zasad prowadzenia działalności gospodarczej na Ukrainie*. Ponadto na mocy art. 18 (rozdział 1) nowego Kodeksu państwo zobowiązuje się do prowadzenia polityki antymonopolowej i ochrony konkurencji poprzez programy rządowe zatwierdzane przez ukraiński parlament. Przewidziane są pewne odstępstwa od tej reguły podyktowane względami bezpieczeństwa narodowego, interesów obronnych lub społecznych.

Organem nadzorującym realizację polityki w zakresie ochrony konkurencji jest Komitet Antymonopolowy, utworzony w 1993 roku i wyposażony w szerokie kompetencje. Organ ten może m.in.:

- zezwolić lub nie na utworzenie firmy lub połączenie firm,
- zastosować sankcje za nieprzestrzeganie zasad uczciwej konkurencji,
- doprowadzić do rozbicia istniejącego monopolu.

Komitet jest uprawniony do podjęcia działań przeciwko urzędowi administracji państwowej, jeśli urząd ten dyskryminuje lub faworyzuje któregoś z uczestników gry rynkowej. Przypadki rozpatrywane przez Komitet dotyczyły m.in. nakładania nielegalnych podatków, zmuszania prywatnych przedsiębiorców przez urzędy administracji publicznej do korzystania z niepotrzebnych pośredników przy świadczeniu usług na rzecz administracji rządowej lub korzystania z usług ubezpieczeniowych wskazanej firmy ubezpieczeniowej.

Pomimo dobrej legislacji i korzystnej roli, jaką spełnia Komitet Antymonopolowy, konkurencyjność w gospodarce ukraińskiej jest w znacznym stopniu zaburzona przez: państwowe przedsiębiorstwa objęte subsydiowaniem (np. w przemyśle stoczniowym, samochodowym), anulowanie zaległych podatków, restrukturyzację zadłużenia podatkowego, kredyty preferencyjne oraz firmy funkcjonujące w szarej strefie, niepłacące podatków ani świadczeń socjalnych.

Subsydia państwowe

Bezpośrednie subsydia, rozumiane jako transfer środków finansowych z budżetu państwa do przedsiębiorstw, które jeszcze w 1991 roku stanowiły 15 % PKB, zostały stopniowo zredukowane. Natomiast subsydia pośrednie znacznie się rozrosły i przyjęły formy:

- preferencji podatkowych gwarantowanych wybranym przedsiębiorstwom, jak np. stocziom lub fabrykom samochodów,
- zezwoleń na niepłacenie podatków, świadczeń na ubezpieczenie społeczne i innych należności,
- anulowania lub restrukturyzacji zaległości podatkowych w przypadkach niektórych przedsiębiorstw lub sektorów gospodarczych,
- udzielania rządowych kredytów celowych lub gwarancji kredytowych (np. dla przemysłu cukrowniczego i stoczniowego),
- gwarantowania praw monopolistycznych na produkcję i usługi (np. dostęp do zagranicznych sieci przetwarzania danych wyłącznie przez sieć *Ukrtelekomu*, *Ukrkosmosu*, *Inforcomu*,
- nieodpłatnego oferowania pomieszczeń produkcyjnych przez lokalne władze itp.

Konkurencyjność jest też osłabiana przez przywileje podatkowe i celne, którymi cieszą się przedsiębiorstwa-rezydenci specjalnych stref ekonomicznych.

Zgodnie z nowym Kodeksem Gospodarczym, państwo może wspierać podmioty gospodarcze w zakresie produkcji artykułów żywnościowych, leków oraz sprzętu rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych i innych wybranych produktów, a także usług transportu publicznego. Wsparcie mogą uzyskać również firmy, które popadły w krytyczną sytuację społeczno-ekonomiczną lub ekologiczną, w celu utrzymania prowadzonej działalności, poprawy warunków techniczno-technologicznych, które przyniosą w przyszłości istotne korzyści ekonomiczne oraz w innych wybranych przypadkach.

Księgowość i kontrola rachunkowa

Radziecki system księgowania obowiązywał do 1999 roku. W sierpniu 1999 roku Prezydent podpisał ustawę *O rachunkowości i sprawozdawczości finansowej na Ukrainie*, wprowadzającą Ukraińskie Standardy Rachunkowości, które miały być zgodne ze standardami międzynarodowymi (IAS). Nowy system księgowania znajduje się nadal na etapie wdrażania, a międzynarodowe standardy rachunkowości stosowane są jedynie w sektorze bankowym.

W tej sytuacji firmy z udziałem zagranicznym są zmuszone do prowadzenia podwójnego systemu księgowania: jednego na potrzeby systemu ukraińskiego i drugiego – międzynarodowego, dla swoich firm macierzystych, co czyni sprawozdawczość finansową wyjątkowo uciążliwą. Ten podwójny system jest konieczny również ze względu na konieczność zatwierdzania bilansów firm przez ukraińskich biegłych rewidentów, którzy nie stosują standardów międzynarodowych.

W zakresie sprawozdawczości przedsiębiorstwa działające na terytorium Ukrainy zobowiązane są do składania w urzędzie skarbowym kwartalnej deklaracji podatkowej (CIT), miesięcznej lub kwartalnej deklaracji VAT oraz wielu innych formularzy dotyczących pozostałych należnych podatków. Dodatkowo wymagane są sprawozdania zawierające dane finansowe na potrzeby Państwowego Komitetu Statystyki, Narodowego Banku Ukrainy czy Funduszu Emerytalnego.

Sprawozdania finansowe, badane przez ukraińskich biegłych rewidentów, mają ograniczoną międzynarodową wiarygodność. Od 1 stycznia 1999 roku Izba Biegłych Rewidentów Ukrainy zaaprobowwała 32 standardy audytorskie i Kodeks Etyki Zawodowej Ukraińskich Biegłych Księgowych. Standardy międzynarodowe, opracowane przez Międzynarodową Federację Księgowych (IFAC), nie są stosowane na Ukrainie.

Zgodnie z nowym Kodeksem Gospodarczym (sekcja I, rozdział 2, art. 19) wszystkie podmioty gospodarcze (zarówno rezydenci, jak i nierezydenci posiadający stałe przedstawicielstwa na Ukrainie) są zobowiązane do prowadzenia rachunkowości zarządczej i finansowej, dostarczania informacji statystycznych i finansowych oraz wszelkich innych danych wymaganych przez obowiązujące przepisy prawne. Audyt uregulowany jest w Kodeksie Gospodarczym w sekcji VI (rozdział 35, art. 362-365).

W praktyce przedsiębiorca na Ukrainie może zostać poddany kontroli aż przez 47 urzędów i służb uprawnionych do jej przeprowadzania. Dodatkowo państwo stymuluje kontrolujących do ściągania kar wypłacając im w zamian prowizje sięgające nawet 30 %. Efektem ułomności prawodawstwa podatkowego jest m.in. uniemożliwienie prowadzenia rozliczeń firm ukraińskich z ich zagranicznymi partnerami na zasadzie kompensaty należności. Ukraińskie organy podatkowe uważają, że tego typu rozliczenia nie są zgodne z prawem, w związku z czym brak uregulowania należności przez zagranicznego partnera w ciągu 90 dni skutkuje nałożeniem na firmę ukraińską grzywny w wysokości 0,3 % należności dziennie⁸³.

Ukraina realizuje od marca 2004 roku długofalowy program *Modernizacja Urzędów Skarbowych Ukrainy*, który potrwa do 2012 roku i będzie odbywał się w dwóch etapach. Nadzór nad realizacją programu będzie sprawować specjalna rada złożona ze specjalistów ze Szwecji, Holandii i USA. Koszt realizacji programu, finansowany kredytem z Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, to 40 mln USD. W ramach pierwszego etapu (do końca 2008 roku) przewiduje się ograniczenie ilości obwodowych okręgów podatkowych z 27 do 10 oraz zmniejszenie liczby okręgów rejonowych do 150. Przewiduje się także redukcję personelu kierowniczego o 25 %. Ponadto, organy podatkowe opracowały projekt ustawy, która ma zmniejszyć o połowę liczbę formularzy zeznań podatkowych oraz częstotliwość ich składania, jak również wydłużyć terminy spłaty podatków.

Podstawową wadą prawodawstwa ukraińskiego są zbyt rozległe uprawnienia urzędników i szeroka sfera uznaniowości. Dotyczy to m.in. ustalania wartości towaru w przypadku, gdy kontrolujący urzędnik ma wątpliwości co do wiarygodności cen podanych przez podmiot kontrolowany, od których zależy wysokość podatku VAT i np. cła⁸⁴.

⁸³ Ukraiński Sąd Najwyższy w rozporządzeniu z dnia 13 stycznia 2004 roku upoważnił inspekcje podatkowe do nakładania i egzekucji takich kar na podstawie przeprowadzonych kontroli dokumentacji przedsiębiorstw.

⁸⁴ Chodzi tu o przewidziane prawem metody obliczania wartości towaru przez urzędnika (nowy Kodeks Celny), obejmujące porównanie cenowe z identycznymi lub podobnymi towarami, dodawanie wartości (wartość towaru + koszty) oraz metodę rezerwową (nie zdefiniowaną w żadnym przepisie prawnym).

Przetargi publiczne

Podstawą prawną są ustawy:

- a) *dostawach wyrobów dla potrzeb państwowych* z 22 grudnia 1995 roku,
- b) *państwowych zamówieniach obronnych* z 3 marca 1999 roku,
- c) *zakupie towarów i usług za środki państwowe* z 22 lutego 2000 roku (znowelizowana 16 stycznia 2003 roku),
- d) *Kodeks Gospodarczy*, obowiązujący od 1 stycznia 2004 roku (art. 13, rozdział 2).

Ponadto obowiązują rozporządzenia Rady Ministrów:

- a) *prowadzeniu przetargów w budownictwie* z września 1998 roku;
- b) *zagadnieniach dotyczących zamówień obronnych* z 9 grudnia 1999 roku;
- c) *rozwiązaniach organizacyjnych dotyczących funkcjonowania systemu zakupów państwowych* z 27 września 2000 roku;
- d) *trybie formułowania i lokowania zamówień państwowych na dostawy wyrobów na potrzeby państwowe oraz kontroli ich realizacji* z 20 lutego 1996, znowelizowane 13 grudnia 2002 roku;
- e) *zatwierdzeniu trybu ochrony rynku krajowego w przypadkach zakupów prac i usług ze środków państwowych* z 11 kwietnia 2001 roku (znowelizowane rozporządzeniem Gabinetu Ministrów z 25 grudnia 2002 roku); rozporządzenie to dotyczy zakupu prac i usług przekraczających określone progi wartościowe i zawiera załącznik wyszczególniający towary, prace i usługi, które państwo powinno kupować od producentów krajowych, a nie od zagranicznych.

Treść wyżej wymienionych aktów prawnych jest publikowana na stronie internetowej Rady Najwyższej: www.rada.kiev.ua lub www.rada.gov.ua.

Ustawą z 16 stycznia 2003 roku zezwolono podmiotom zagranicznym uczestniczyć w przetargach na realizację zamówień państwowych. W przepisach tych sformułowano preferencje dla krajowych dostawców towarów i usług w stosunku do podmiotów zagranicznych. Określono np. towary, prace i usługi, które państwo winno kupować tylko od krajowych producentów lub wykonawców. Listę tę od stycznia 2003 roku rozszerzono. Ustanowiono 10 % preferencje dla krajowych uczestników przetargów w stosunku do zagranicznych, jeśli wartość zakupu nie przekracza: 200 tys. EUR (towary), 300 tys. EUR (usługi), 4 mln EUR (prace). Jeśli przedmiotem zakupu są usługi lub prace wykonywane na Ukrainie, to zamawiający ma prawo żądać od zagranicznego wykonawcy, który wygrał przetarg, aby korzystał z krajowych (ukraińskich) materiałów i siły roboczej.

Przewidziano pięć rodzajów procedur przetargowych:

- przetarg otwarty,
- przetarg z ograniczonym udziałem,
- przetarg dwustopniowy,
- żądanie propozycji cenowej,
- zakup u jednego dostawcy.

Te ostatnie podlegają uzgodnieniu z Ministerstwem Gospodarki i Integracji Europejskiej, które ocenia zasadność ich zastosowania. Ministerstwo pełni funkcję koordynatora zakupów towarów i usług za środki państwowe.

Rozporządzeniem z 13 grudnia 2001 roku znowelizowano tryb formułowania i lokowania zamówień na dostawy wyrobów na potrzeby państwowe oraz kontroli ich realizacji. Określono w nim m.in. priorytetowe dziedziny, jakich mogą dotyczyć zamówienia państwowe, kryteria formułowania przedmiotu zamówienia, procedury powstawania poszczególnych projektów i uczestnictwa w nich poszczególnych instytucji państwowych. Określono też kategorie podmiotów (krajowych) i wyrobów mających pierwszeństwo dostępu do przetargów oraz skalę preferencji cenowej (15 % lub 10 %) w stosunku do proponowanych cen na przetargu.

Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej Ukrainy wydaje biuletyn informacyjno-analityczny pt. *Informator zamówień państwowych*, w którym publikowane są ogłoszenia o przetargach na zakup towarów, prac i usług za środki państwowe, informacje analityczne oraz akty normatywno-prawne regulujące te zamówienia. Jest to jedyne na Ukrainie wydawnictwo, w którym przedstawiane są aktualne informacje na temat planowanych przetargów. Ogłoszenia przyjmowane są bezpłatnie. Strona biuletynu w sieci Internet ma adres www.vdz.ukrnet.net. Biuletyn można zaprenumerować. Informacje o ogłoszonych przetargach na Ukrainie i za granicą są podawane także na stronie www.ukrdzi.com.ua. Należy jednak zwracać szczególną uwagę na ich aktualność.

IX. HANDEL ZAGRANICZNY⁸⁵**Polityka gospodarcza**

Dobra sytuacja makroekonomiczna Ukrainy powoduje, że jest ona atrakcyjnym partnerem dla wielu krajów. Od 2000 roku kraj ten cieszy się wysokim wzrostem ekonomicznym, niską inflacją i stabilnym kursem waluty narodowej. Zdecydowanie lepsze niż przewidywano wyniki gospodarcze Ukrainy przełożyły się na większe wpływy do budżetu. Z kolei utrzymująca się od 1999 roku nadwyżka na rachunku obrotów bieżących przyczynia się także do wzrostu rezerw Narodowego Banku Ukrainy.

Pozytywne przemiany w gospodarce Ukrainy wskazują na wybór drogi w kierunku stworzenia funkcjonalnej, zdolnej do konkutowania gospodarki rynkowej. Obecnie to sektor prywatny wytwarza ponad 64 % PKB, postępuje proces prywatyzacji w rolnictwie (po wejściu w życie ustawy – Kodeks Ziemski z 25 października 2001 roku), wzmacnia się system bankowy, w którym wzrasta rola banków zagranicznych. Pozytywne zjawiska występują także w handlu zagranicznym Ukrainy, której najważniejszym partnerem handlowym stała się obecnie rozszerzona Unia Europejska (ponad 37 % udziału w ukraińskich obrotach handlowych)⁸⁶.

W 2003 roku Ukraina wyeksportowała towary za kwotę 23.080,2 mln USD, co oznacza wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim o 28,5 %. Jeszcze wyraźniej, bo aż o 35,6 % zwiększył się import towarów, który osiągnął wartość 23.020,8 mln USD. W efekcie w wymianie towarowej zanotowano niewielkie saldo dodatnie, wynoszące 59,4 mln USD, podczas gdy przed rokiem nadwyżka eksportu nad importem sięgała prawie 1 mld USD. Saldo obrotu usługami było tradycyjnie dodatnie i wyniosło 2.859,6 mln USD, co oznacza wzrost o 13,3 % w stosunku do 2002 roku⁸⁷.

Pierwsze półrocze 2004 roku wskazuje na utrzymywanie się tendencji wzrostowej w obrotach handlu zagranicznego, choć tym razem wyższa dynamika występuje po stronie eksportu. W omawianym okresie eksport wyniósł 17,8 mld USD (wzrost o 35,9 % w porównaniu z analogicznym okresem 2003 roku), zaś import osiągnął wartość 13,8 mld

⁸⁵ Rozdział opracowany na podstawie danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej Ministerstwa Gospodarki i Pracy z września 2004 roku, materiałów Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady RP w Kijowie, autorstwa dr Marii Bogackiej, dostępnych na stronie internetowej Wydziału <http://users.adamant.net/~wehamb>.

⁸⁶ Eksport UE na Ukrainę wzrósł w tym czasie z 3,5 mld do 6,3 mld euro, a import z Ukrainy z 2,9 mld do 3,6 mld euro.

⁸⁷ Patrz – tabela nr 8.

USD (wzrost o 14 %). Efektem jest ponownie wyraźna nadwyżka w obrotach towarowych sięgająca 4 mld USD.

Tab. 10. Obroty handlu zagranicznego Ukrainy w latach 1997-2003

Rok	Eksport		Import		Saldo mln USD
	mln USD	Dynamika	mln USD	Dynamika	
1997	14.232	99,3	17.128	97,2	- 2.896
1998	12.637	88,8	14.676	85,7	- 2.038
1999	11.582	91,6	11.846	80,7	- 264
2000	14.673	125,8	13.956	117,8	+717
2001	16.264	111,6	15.775	113,0	+490
2002	17.957	110,4	16.976	107,6	+980
2003	23.074	128,5	23.015	135,6	+59

Źródło: Współpraca gospodarcza Polska-Ukraina, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Warszawa, wrzesień 2004 r.

Ukraina jest wysoce uzależniona od Rosji, w szczególności od importu rosyjskich paliw i surowców, powiązań kooperacyjnych w przemyśle, zwłaszcza ciężkim, a także w branżach nowoczesnych (przemyśle lotniczym i kosmiczno-wojskowym). Na Ukrainie ciąży też zadłużenie wobec Rosji, powstałe w znacznej mierze w wyniku zaległości w płatnościach za dostawy surowców energetycznych.

Przeprowadzona w 2001 roku w Rosji zmiana zasad stosowania VAT w handlu zagranicznym z Ukrainą spowodowała wyhamowanie ukraińskiego eksportu do Rosji w II połowie 2001 roku i w I połowie 2002 roku. Negatywnie na eksport do Rosji oddziaływało także stosowanie przez Rosję licznych wyjątków od zasad umowy o wolnym handlu oraz postępowania ochronne wobec importu szeregu towarów ukraińskich, na które Ukraina odpowiadała wszczynaniem postępowań ochronnych wobec importu towarów wrażliwych z Rosji.

Politykę gospodarczą rządu Ukrainy cechują przede wszystkim działania na rzecz wzrostu eksportu przez poprawę dostępu towarów ukraińskich do rynków zagranicznych, przy jednoczesnych próbach zachowania kontroli nad poziomem i strukturą importu. Polityka ta obejmuje m.in.:

- uzgodnienia z UE w zakresie ograniczenia kwotowania i zwiększenia kontyngentów dla poszczególnych ukraińskich towarów wrażliwych w zamian za ustępstwa (np. taryfowe) ze strony Ukrainy;
- kontynuowanie prac akcesyjnych do WTO, w tym zaawansowanie negocjacji taryfowych;
- kontynuowanie uzgodnień z Rosją w sprawie wdrożenia wieloletniej umowy o wolnym handlu w ramach WNP, a następnie dalszej liberalizacji handlu w ramach zapowiadanej wspólnej przestrzeni gospodarczej;

- ochronę interesów ukraińskich eksporterów w ramach licznych postępowań ochronnych i antydumpingowych prowadzonych zagranicą wobec importu niektórych towarów z Ukrainy (dotyczy to zwłaszcza wyrobów przemysłu metalurgicznego, stanowiącego około 30 % ukraińskiego eksportu);
 - prace legislacyjne i organizacyjne, mające na celu przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy na Ukrainie, będące następstwem wprowadzenia sankcji gospodarczych przez szereg państw-członków FATF;
 - odbudowę wcześniejszych i dążenie do tworzenia nowych więzi kooperacyjnych z Rosją i innymi krajami WNP, głównie w zaawansowanym technologicznie przemyśle wojskowo-lotniczym;
 - działania prawno-administracyjne służące poprawie zaopatrzenia ukraińskich zakładów produkcyjnych w środki produkcji (np. stosowanie przejściowych ulg celnych w imporcie, wprowadzenie ułatwień dotyczących transakcji przerobowych, ustanowienie ceł w eksporcie np. złomu żelaza i stali, wprowadzanie zakazu eksportu lub wywozu przez osoby fizyczne niektórych towarów itp.);
 - działania na rzecz ochrony krajowej produkcji i usług przed importem (zwłaszcza tych produktów, które mogą być wytworzone z miejscowych surowców), obejmujące:
 - postępowania ochronne (np. antydumpingowe i chroniące przed nadmiernym importem poszczególnych towarów);
 - obowiązek certyfikacji większości towarów importowanych i nieuznawanie certyfikatów z innych krajów (w tym polskich);
 - licencjonowanie wielu rodzajów działalności gospodarczej, niejasny system organizowania przetargów na dostawy towarów i usług, utrudniający udział w nich firm zagranicznych, a także nieprzejrzysty system realizacji zamówień publicznych;
 - uzgodnienia w ramach prac akcesyjnych do WTO w sprawie harmonogramu i zakresu ustępstw taryfowych Ukrainy;
 - ograniczanie szarej strefy przez podporządkowanie przywozu artykułów spożywczych i przemysłowych przez osoby fizyczne ogólnym zasadom handlu (kontrakty, certyfikaty, cła, podatki, opłaty itd.)
 - znoszenie ulg celnych i podatkowych dla inwestorów zagranicznych w specjalnych strefach ekonomicznych;
 - ograniczanie szarej strefy w handlu zagranicznym m.in. przez większą dyscyplinę przy ściąganiu należności zagranicznych za zrealizowany eksport oraz zapewnienie wpływów z podatków i ceł do budżetu;
 - dywersyfikację źródeł zaopatrzenia gospodarki w surowce energetyczne, zmniejszanie energochłonności gospodarki i zwiększanie własnego wydobycia.
-

Prawo dewizowe

Po wyjściu Ukrainy ze strefy rubla w listopadzie 1992 roku, oficjalną walutą tego kraju stał się karbowaniec. We wrześniu 1996 roku wprowadzona została nowa waluta, hrywna (UAH). Jej kurs wobec walut obcych do marca 1999 roku ustalany był przez NBU, po czym funkcję kształtowania kursu przejął międzybankowy rynek walutowy. Kurs hrywny w ostatnim okresie charakteryzował się dużą stabilnością. W okresie od początku 2000 roku do końca pierwszego półrocza 2004 roku kurs hrywny wobec dolara amerykańskiego wahał się w przedziale od 5,2 do 5,4 UAH/USD.

Na podstawie umowy z Międzynarodowym Funduszem Walutowym, w maju 1997 roku wprowadzono wymienialność hrywny dla bieżących operacji. Dzięki temu nierezydenci:

- mogą otwierać rachunki bankowe w walutach wymienialnych i w walucie ukraińskiej na tych samych prawach co rezydenci,
- mogą kupować obcą walutę za walutę ukraińską w autoryzowanych bankach,
- autoryzowane banki mogą kupować i sprzedawać obcą walutę na Ukraińskim Międzybankowym Rynku Walutowym (przy zakupie pobierana jest 1,5 % opłata na Fundusz Emerytalny i prowizja banku w wysokości od 0,3 % do 0,6 %; nie dotyczy to zakupu walut za gotówkę).

Zagraniczni inwestorzy mają prawo swobodnego transferu dywidend i innych dochodów z inwestycji po zapłaceniu podatków i wszelkich innych zobowiązań płatniczych.

Walutę na realizację kontraktów importowych, ukraińskie podmioty gospodarcze nabywają na Międzybankowym Rynku Walutowym za pośrednictwem swoich banków i są zobowiązane do przelewu zakupionych środków za granicę w ciągu 5 dni od ich zakupu. W przypadku dokonywania przedpłaty w imporcie, towar musi być w ciągu 90 dni przywieziony na terytorium Ukrainy. Za każdy dzień opóźnienia importer płaci karę w wysokości 0,3 % wartości celnej towaru. Zabezpieczeniem jest równowartość przelanej kwoty w walucie ukraińskiej, która, w przypadku niedostarczenia towaru w ciągu 90 dni, jest przekazywana na konto Inspekcji Podatkowej. W eksporcie należność w obcej walucie powinna być przekazana na rachunek bankowy eksportera w licencjonowanym banku w ciągu 90 dni (z pewnymi wyjątkami, np. przy eksporcie farmaceutyków) od momentu odprawy celnej towarów lub realizacji zamówienia (w przypadku eksportu usług). Dłuższy termin płatności wymaga uzyskania zezwolenia NBU. Wymagają go również następujące operacje:

- stosowanie walut wymienialnych jako formy zabezpieczenia,
- otwieranie zagranicznych rachunków bankowych,
- inwestowanie za granicą,
- uzyskiwanie lub udzielanie kredytu w walutach wymienialnych,

- zagraniczne płatności w walutach wymienialnych (z wyjątkiem zapłaty za towary, usługi, prawa niematerialne, odsetki od kredytów, dochody z inwestycji zagranicznych, transfer walut po zakończeniu działalności inwestycyjnej).

Tab. 11. Zmiany zasad wwozu na Ukrainę waluty obcej, czeków i metali szlachetnych przez osoby fizyczne

Wwóz waluty obcej, czeków, metali szlachetnych na Ukrainę przez osoby fizyczne	
do 2 listopada 2003 roku	od 2 listopada 2003 roku
<i>Zezwala się na wwóz pod warunkiem ustnego zadeklarowania przez osobę fizyczną (rezydenta lub nierezydenta) w urzędzie celnym</i>	
a) środków pieniężnych do 1000 USD na osobę (niezależnie od wieku), b) czeków emitowanych przez zagraniczne banki, w wysokości do 1000 USD.	a) waluty obcej przez osoby fizyczne-rezydentów: w gotówce i/lub czekach w wysokości do 3000 USD, b) waluty obcej przez osoby fizyczne–nierezydentów: w gotówce w wysokości do 1000 USD i czekach w wysokości do 1000 USD.
<i>Zezwala się wwóz pod warunkiem zadeklarowania przez osobę fizyczną - rezydenta lub nierezydenta w deklaracji celnej:</i>	
• środków pieniężnych wywiezionych wcześniej poza granice Ukrainy w sposób oficjalny (konieczność posiadania deklaracji celnej na ich wywóz); • środków pieniężnych w kwocie do 1000 USD lub ekwiwalentu tej sumy w innej walucie obcej wg oficjalnego kursu hrywny do waluty obcej, ustalonego przez NBU na dzień odprawienia deklaracji celnej; • czeków, emitowanych przez banki zagraniczne i instytucje pozabankowe, w wysokości do 50000 USD lub ekwiwalentu tej sumy w innej walucie obcej wg oficjalnego kursu hrywny do waluty obcej ustalonego przez NBU na dzień odprawienia deklaracji celnej; • metali szlachetnych, w postaci sztabek o wadze do 100 g na osobę, niezależnie od wieku.	

Źródło: Wwóz waluty na Ukrainę przez osoby fizyczne, w: Rynek-Wschodni Partnerzy Nr 3(93)2004 r., za: CIR HZ Warszawa.

Kryzys rosyjski spowodował wprowadzenie wielu ograniczeń walutowych, które do dziś obowiązują:

- eksporterzy muszą odsprzedawać NBU 50 % swoich dochodów z eksportu w walutach wymienialnych⁸⁸,
- rezydenci ukraińscy nie mogą posiadać rachunków bankowych za granicą bez zezwolenia NBU,
- wszyscy rezydenci muszą zadeklarować posiadane za granicą zasoby walutowe i składać miesięczne raporty o dokonanych operacjach walutowych,
- wszystkie operacje walutowe na terenie Ukrainy muszą być przeprowadzane za pośrednictwem licencjonowanych banków ukraińskich,
- ukraińscy rezydenci mogą otrzymywać pensje wyłącznie w walucie ukraińskiej.

⁸⁸ Dotyczy walut klasyfikatora „A”, do których ukraiński system nie zalicza m.in. PLN.

Z dniem 2 listopada 2003 roku weszło w życie Rozporządzenie nr 401 Narodowego Banku Ukrainy z 17 września 2003 roku *O wniesieniu zmian do niektórych normatywno-prawnych aktów NBU*. Zmienia ono zasady wwozu waluty obcej i czeków na Ukrainę przez osoby fizyczne.

Wprowadzono zakaz wydawania przez urzędy pocztowe potwierdzenia wysyłki kwot przekraczających ustalone limity, a także zakaz przesyłania w kopertach (nawet z zaznaczeniem, że jest to przesyłka wartościowa) banknotów powyżej kwoty 200 USD i monet o wartości przekraczającej 300 USD. Podwyższona została z 5000 do 6000 USD kwota, jaką osoby fizyczne mogą wydawać na zakup kart Visa Travel Money.

Ramy prawne

Ukraińskie podmioty handlu zagranicznego działają na podstawie ustawy *O działalności gospodarczej w sferze stosunków gospodarczych z zagranicą* z lipca 1991 roku. Na mocy tej ustawy każde ukraińskie przedsiębiorstwo może prowadzić działalność w sferze handlu zagranicznego i wykorzystywać należną w dewizach część wpływów. Ma prawo zaciągać kredyty u swoich zagranicznych partnerów i ma prawo do otwierania swoich przedstawicielstw i oddziałów produkcyjnych za granicą.

Towary wwożone na obszar celny Ukrainy powinny spełniać wszystkie wymogi techniczne, farmakologiczne, sanitarne, weterynaryjne, fitosanitarne, ekologiczne itp., co powinno być potwierdzone stosownym certyfikatem. Przy dopuszczeniu towaru do obrotu gospodarczego pobiera się należności celne (cło oraz podatek VAT, a w przypadkach określonych w prawie również podatek akcyzowy).

Państwo sprawuje kontrolę nad przedsiębiorstwami prowadzącymi działalność w sferze handlu zagranicznego w zakresie spraw związanych z bezpieczeństwem ekonomicznym, technologicznym i społecznym. Organem regulującym działalność gospodarczą w handlu zagranicznym jest Międzyresortowa Komisja ds. Handlu Międzynarodowego. Do jej zadań należy podejmowanie decyzji o wszczęciu i prowadzeniu postępowań antydumpingowych, antysubsydialnych lub badań specjalnych oraz decyzji o zastosowaniu odpowiednich środków.

Ukraina przyjęła szereg powszechnie stosowanych w transakcjach międzynarodowych form płatności, takich jak чеки, akredytywy i weksle. Najbezpieczniejszą dla eksporterów formą płatności jest akredytywa nieodwołalna (L/C), otwarta przez bank komercyjny posiadający licencję NBU na prowadzenie transakcji zagranicznych i będący członkiem SWIFT (Society for Worldwide Inter-bank Financial Telecommunications).

Transakcje barterowe

Zakaz eksportu z Ukrainy na zasadzie barteru dotyczy: nasion i oleju słonecznikowego, piwa, wina, wódek, spirytusu etylowego, papierosów, perlitu, bursztynu i wyrobów z nich, rud i koncentratów metali szlachetnych, paku, koksu i koksiku, metali szlachetnych, skór surowych, pereł, diamentów, kamieni szlachetnych i półszlachetnych, proszku z nich, srebra i metali półszlachetnych oraz ich złomu i odpadów, wyrobów i monet z metali szlachetnych, pokrytych metalami szlachetnymi lub srebrem metali nieszlachetnych i wyrobów z nich, odpadów, półfabrykatów oraz walcówki z żelaza i stali, odpadów i złomu z metali kolorowych, pierwiastków stopowych i materiałów półprzewodnikowych, kombajnów węglowych, ruchomych obudów kopalnianych, taśm z materiałów magnetycznych, usług transportu rurociągowego ropy naftowej i produktów.

Zakaz importu do Ukrainy na zasadzie barteru dotyczy: bursztynu i wyrobów, diamentów i wyrobów jubilerskich z metali szlachetnych lub nieszlachetnych pokrytych szlachetnymi.

Zakazy te nie dotyczą:

- a) kontraktów będących realizacją umów międzynarodowych, których stroną jest Ukraina i w których przedmiotem importu są: energia elektryczna, ropa naftowa, gaz, paliwo jądrowe,
- b) kontraktów, których stronami są podmioty prowadzące działalność handlu zagranicznego oraz zagraniczni przedsiębiorcy zarejestrowani w krajach WNP, zgodnie z ich ustawodawstwem, pod warunkiem bezpośredniego wyeksportowania towaru eksportowanego z terytorium Ukrainy.

Towary importowane na podstawie kontraktów barterowych powinny być przywożone na Ukrainę nie później niż w ciągu 90 dni. Za każdy dzień opóźnienia naliczana jest kara.

W eksporcie na warunkach barteru towarów łatwo sprzedawalnych (są to: bydło, owce, kozy żywe, mięso wołowe mrożone, pszenica, żyto, jęczmień, mąka, nasiona rzepaku, amoniak, mocznik, skóry cielece, włókno lniane, żeliwo, żelazomangan, półfabrykaty żelaza i stali) termin przywozu towarów nie powinien przekroczyć 60 dni. Naliczanie ww. okresów rozpoczyna się od daty zgłoszenia dokumentów do odprawy celnej w eksporcie towarów, a w przypadku eksportu prac i usług od daty podpisania dokumentu potwierdzającego ich wykonanie. Ustawa uprawnia Gabinet Ministrów do wprowadzania zakazów transakcji barterowych na poszczególne towary. W kontrakcie barterowym wymienić należy ogólną wartość towarów eksportowanych i importowanych, obowiązkowo w walucie obcej.

Terminy przywozu towarów w ramach transakcji barterowych dotyczących kooperacji produkcji, konsygnacji, kompleksowego budownictwa, dostaw skomplikowanych wyrobów technicznych i towarów specjalnego przeznaczenia, mogą być przekraczane pod warunkiem uzyskania indywidualnej zgody, wydawanej jednorazowo przez Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej Ukrainy.

Umowy i kontrakty w handlu zagranicznym⁸⁹

Zgodnie z zarządzeniem nr 201, wydanym przez Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej, od 6 września 2001 roku obowiązuje nowa forma umów i kontraktów w handlu zagranicznym.

W kontrakcie powinny być zawarte:

1. **Nazwa dokumentu:** umowa kupna-sprzedaży, wymiany, dostawy itp.;
2. **Miejsce zawarcia kontraktu** (od tego zależy, jakiego kraju prawo będzie stosowane przy realizacji warunków umowy);
3. **Data zawarcia i data wejścia w życie kontraktu;**
4. **Preambuła:** muszą być wymienione pełne nazwy kontrahentów i skróty, które będą używane w tekście oraz główne dokumenty (statut, umowa założycielska) będące podstawą działania stron, a także osoby mające prawo do podpisania kontraktu i wprowadzania doń zmian i uzupełnień;
5. **Przedmiot umowy** (kontraktu): określa się, jaki towar (prace, usługi) jeden z kontrahentów ma obowiązek dostarczyć drugiemu; należy wskazać nazwę, rodzaj, gatunek (lub wynik wykonywanej pracy). W umowie barterowej lub dotyczącej przetwarzania surowca powierzonego, określa się nazwy dostaw wzajemnych lub nazwę towaru będącego efektem przetworzenia surowca powierzonego. Jeśli towar lub prace wymagają szczegółowej charakterystyki lub nomenklatura towaru jest szeroka, sporządza się załącznik stanowiący integralną część umowy. Załącznik do kontraktu o przetworzenie surowca powierzonego musi określać technologię przerobu tego surowca i wszystkie etapy przerobu aż do produkcji gotowej z podaniem ilościowych wskaźników i strat surowca na każdym etapie przerobu;
6. **Ilość towaru** (w jednostkach miary przewidzianych w nomenklaturze towarowej);
7. **Jakość towaru** powinna odpowiadać certyfikatowi jakości producenta; może być wskazany moment kontroli jakości (np. przed załadunkiem, po dostawie itp.). Jeśli przy przyjęciu-przekazaniu towaru nie ma możliwości sprawdzenia pewnych cech jakości (np. mocy silnika), należy to zaznaczyć w kontrakcie i określić termin wywiązania się z tego obowiązku. Należy zwrócić uwagę na przepisy obowiązujące

⁸⁹ Informacje praktyczne dla współpracujących z rynkami wschodnimi, w: Rynek - Wschodni Partnerzy, Nr 1(73)2002.

w kraju importera (np. okres ważności leków nie może być krótszy niż 80 % ogólnego okresu ważności leku). Można wskazać, że kontrola jakości będzie dokonywana przez ekspertów z niezależnych instytucji.

8. **Gwarancje i roszczenia:** należy podać termin, warunki oraz sposób udzielenia gwarancji i wniesienia roszczenia;
 9. **Czas trwania kontraktu:** jeśli strony nie postanowiły inaczej, kontrakt z reguły wchodzi w życie w dniu jego podpisania. W przypadku obowiązkowej rejestracji kontraktu w organach państwowych kontrakt nie może wejść w życie przed rejestracją. Jeśli wymagane jest uzyskanie odpowiednich zezwoleń, należy to określić. Kontrakt jest ważny do czasu pełnego wykonania przez strony swoich zobowiązań. Należy określić, w jakich sytuacjach czas ten może być przedłużony;
 10. **Informacja i sprawozdawczość:** należy ustalić tryb wzajemnego informowania się o wypełnieniu, lub gotowości do wypełnienia umowy (np. przygotowanie towaru do wysyłki, odprawa celna, itp.);
 11. **Cena:** należy określić cenę za jednostkę lub za partię towaru, za różnego rodzaju czynności (przewozy, załadunek, przeładunek, rozładunek), a także ogólną wartość towaru z VAT oraz innymi podatkami i opłatami;
 12. **Wynagrodzenie:** jest przewidziane np. za świadczenie różnych usług, terminową dostawę towaru, szybką odprawę dokumentów, fracht czy ubezpieczenie towaru;
 13. **Rozliczenia i płatności:** nazwa waluty, forma i termin rozliczenia, kary, itp.;
 14. **Opakowanie i cechowanie:** należy określić rodzaj opakowania (skrzynki, worki, kontenery, itp.), jego wymiary i oznakowanie, miejsce przeznaczenia, warunki składowania, transportu, itp. a w razie konieczności – warunki zwrotu. W znakowaniu stosuje się standardy międzynarodowe (np. „ostrożnie szkło”, „wierzch”, itp.);
 15. **Warunki transportu:** należy określić tryb załadunku, transportu, przeładunku, i rozładunku. Jeśli transport odbywa się różnymi środkami transportu, to muszą być podane miejsca przeładunku i przechowywania towaru. Należy określić warunki dostarczenia towaru, sposób i termin potwierdzenia dostarczenia lub zawiadomienia o niedostarczeniu towaru. Należy określić dokumenty transportowe, celne i towarowe.
 16. **Pełnomocnicy:** strony mogą wyznaczyć osoby fizyczne lub prawne jako swoich pełnomocników. Powinni oni posiadać pisemne pełnomocnictwa do wykonywania warunków kontraktu (kontrola jakości, terminowości prac, itp.) oraz do podpisywania odpowiednich dokumentów;
 17. **Bazowe warunki dostawy:** należy określić warunki dostawy na bazie Incoterms, co pozwala na sprecyzowanie zobowiązań stron w zakresie dostawy towaru i momentu przejścia ryzyka z jednej strony kontraktu na drugą. W celu rozgraniczenia wydatków, wykorzystuje się bazowe warunki dostawy, wypracowane w międzynarodowej praktyce handlowej. Zostały one usystematyzowane w zbiorze Incoterms-2000 (patrz tabela 12);
-

-
18. **Kontrola i próby:** należy uwzględnić ten punkt w przypadku, gdy przedmiotem kontraktu są maszyny, urządzenia i linie produkcyjne, wymagające prób przed rozpoczęciem eksploatacji;
 19. **Odbiór - przekazanie:** należy określić tryb przeprowadzenia odbioru-przekazania, czas i osoby, które będą miały prawo do podpisywania odpowiednich dokumentów, a także kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzony odbiór jakościowy, ilościowy i inny;
 20. **Dokumentacja towarzysząca i inna:** należy określić dokumentację wymaganą dla danego towaru. Oprócz dokumentów potwierdzających pochodzenie towaru, jakość, ilość i wymagane standardy, w odniesieniu do niektórych towarów wymagane są świadectwa fitosanitarne bądź weterynaryjne. Urządzenia przemysłowe wymagają dokumentacji technicznej dotyczącej montażu, eksploatacji, obsługi technicznej, modernizacji itp.;
 21. **Obsługa techniczna:** należy określić termin i tryb przeprowadzania bieżących remontów w ramach gwarancji;
 22. **Ubezpieczenie**
 23. **Odstąpienie praw (cesja):** regułą jest nieprzekazywanie swoich praw i zobowiązań stronom trzecim; w razie potrzeby można taki wariant przewidzieć w kontrakcie;
 24. **Zwolnienie z zobowiązań:** strony ustalają kwestię zwolnienia z obowiązku rekompensaty w przypadku straty wskutek nieprzewidzianych sytuacji (np. wzrost stawek cła, wzrost ceny itp.), jeśli strona wykaże, że nastąpiło to bez jej winy;
 25. **Vis maior (siła wyższa):** należy określić nieprzewidziane przypadki, które mogą uniemożliwić wypełnienie warunków kontraktu, np. powódź, pożar, trzęsienie ziemi, strajki itp. Druga strona powinna być o takim przypadku poinformowana, aby realizacja kontraktu mogła być przeniesiona na inny termin bez stosowania sankcji;
 26. **Zmiany i uzupełnienia:** należy określić, czy i w jakiej formie można wnosić zmiany i uzupełnienia, a także podać wielkość zmian (w procentach lub w kwocie), które mogą być wnoszone bez wzajemnej zgody stron;
 27. **Zerwanie lub rozwiązanie kontraktu:** należy przewidzieć sytuacje, terminy i sposoby zerwania lub rozwiązania umowy (np. jeśli jedna ze stron nie wypełnia zobowiązań lub wypełnia je nienależycie);
 28. **Ograniczenie praw dotyczących kontraktu:** należy jednoznacznie określić, czego w żadnym przypadku nie może dokonać żadna ze stron (np. nie może przekazać swych praw osobie trzeciej);
 29. **Tryb wypełnienia kontraktu:** należy ustalić kolejność i terminy realizacji poszczególnych etapów;
 30. **Odpowiedzialność stron:** należy określić, jaką odpowiedzialność ponoszą strony w przypadku niewypełnienia lub nienależytego wypełnienia swoich zobowiązań;
 31. **Poufność kontraktu:** należy zaznaczyć, jeśli obowiązuje;
 32. **Rozwiązywanie sporów:** należy określić, którego kraju prawo będzie obowiązywało przy rozwiązywaniu spraw nie uregulowanych kontraktem;
-

33. **Końcowa część kontraktu:** należy określić język kontraktu, liczbę oryginałów kontraktu oraz liczbę egzemplarzy przewidzianych dla każdej ze stron;
34. **Adresy prawne, pocztowe i numery kont bankowych stron;**
35. **Załączniki:** należy określić załączniki stanowiące integralną część kontraktu.

Sankcje i tryb ułatwiony

Na podstawie art. 37 ustawy *O działalności gospodarczej w sferze stosunków gospodarczych z zagranicą* z 1991 roku (z późniejszymi zmianami) wobec ukraińskich i zagranicznych podmiotów gospodarczych mogą być ustanawiane specjalne sankcje: zastosowanie indywidualnego trybu licencjonowania działalności lub tymczasowe wstrzymanie działalności w handlu zagranicznym.

Sankcje te ustanawiane są przez MGiE Ukrainy wobec tych ukraińskich i zagranicznych podmiotów, które naruszyły wymogi powyższej ustawy lub innych przepisów, w szczególności ustawodawstwa walutowego, celnego, podatkowego, dotyczącego działalności w handlu zagranicznym. Sankcje mogą być wprowadzone również w przypadkach *takich poczynañ podmiotów, które mogą szkodzić interesom ekonomicznego bezpieczeństwa narodowego Ukrainy*⁹⁰.

Podmioty ukraińskie, wobec których zastosowano sankcje w handlu zagranicznym nie mają prawa zawierać umów, które umożliwiłyby prowadzenie działalności handlu zagranicznego przez inne osoby lub na zlecenie innych osób. Dotyczy to umowy komis, agencyjnej, wspólnej działalności, dzierżawy, wynajmu, leasingu i innych. Taki sam zakaz odnosi się do zawierania powyższych umów z zagranicznymi podmiotami, wobec których ustanowione są omawiane sankcje. Podmioty objęte sankcjami nie mogą także przekazywać swojego majątku w celu wykorzystania go do prowadzenia działalności w handlu zagranicznym.

Sankcja – indywidualny tryb licencjonowania oznacza konieczność występowania do MGiE Ukrainy lub do upoważnionych organów o jednorazowe indywidualne licencje (zezwoenia) na poszczególne operacje handlu zagranicznego, takie jak jednorazowe przekazanie towaru, realizacja prac lub usług, pełne rozliczenie z tego tytułu w formie pieniężnej, towarowej lub innej.

Sankcja – czasowe wstrzymanie działalności w handlu zagranicznym przewiduje „*pozbawienie podmiotu ukraińskiego lub zagranicznego uprawnień do prowadzenia działalności we wszelkich formach za wyjątkiem: zakończenia rozliczeń z tytułu*

⁹⁰ Ww. sankcje są ustanawiane do czasu podjęcia przez ukarane nimi podmioty odpowiednich działań w celu doprowadzenia do zgodności z naruszonymi normami prawnymi. Mogą być wówczas zniesione, na podstawie wniosków sankcjonowanych podmiotów złożonych do MGiE.

kontraktów, w ramach realizacji których przekazano środki przed zastosowaniem sankcji oraz zakończenia rozliczeń za dostawy, których dokonano przed zastosowaniem sankcji. Na zakończenie ww. operacji należy uzyskać licencję jednorazową (indywidualną)”. Oznacza to dla podmiotów ukraińskich zakaz prowadzenia handlu zagranicznego z podmiotem zagranicznym, na który nałożono taką sankcję oraz zakaz prowadzenia handlu zagranicznego przez podmiot ukraiński, na który nałożono taki rodzaj sankcji.

Z wnioskami o zastosowanie ww. sankcji mogą występować: organy państwowych służb podatkowych i kontrolno-rewizyjnych, organy celne, organy ochrony prawa, komisja zajmująca się sprawami zwrotu wartości walutowych niezgodnie z prawem pozostających za granicą, a także Narodowy Bank Ukrainy i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Sankcje nakłada Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej.⁹¹

O zastosowaniu sankcji i zmianach w tym zakresie w ciągu 3 dni od decyzji poinformowane zostają organy, które wniosły o ich zastosowanie, a także Państwowa Administracja Podatkowa, Państwowa Służba Celna oraz NBU. Natomiast zainteresowane podmioty ukraińskie i zagraniczne o nałożeniu sankcji mogą się dowiedzieć przeglądając publikowany wykaz podmiotów, wobec których zastosowano te restrykcje⁹².

Podmioty, wobec których zastosowano sankcje winny, przedstawić do Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej (01008 Kijów-8, ul. M. Gruszeńskiego 12/2) dokumenty potwierdzające doprowadzenie do zgodności ich działalności z obowiązującymi na Ukrainie normami prawnymi, co jest warunkiem zniesienia lub złagodzenia sankcji. Maksymalny termin na rozpatrzenie wniosków w tej sprawie

⁹¹ Wobec podmiotów zagranicznych ukaranych sankcją czasowego wstrzymania działalności w handlu zagranicznym stosuje się zasadę blokowania wszystkich operacji (płatności od wszelkich podmiotów ukraińskich) na ich korzyść. W przypadkach zastosowania sankcji – indywidualnego trybu licencjonowania, każda operacja bankowa na rzecz ukaranego podmiotu zagranicznego wymaga uzyskania przez płatnika – podmiot ukraiński – licencji indywidualnej na przeprowadzenie tej operacji. Sankcje są nakładane na podmioty gospodarcze, także zagraniczne, bez wyroków sądowych.

⁹² Wykaz przedsiębiorstw ukraińskich (wg regionów Ukrainy) oraz przedsiębiorstw zagranicznych (wg krajów) z podaniem rodzaju sankcji, które na nie nałożono, jest na bieżąco aktualizowany i dostępny od listopada 1999 r. pod adresem internetowym: <http://www.ukrdzi.com.ua/cgi-bin/sanktion.cgi>. Obecnie w wykazie tym znajduje się ponad 400 podmiotów polskich.

W wyniku prac Polsko-Ukraińskiej Komisji Mieszanej ds. Współpracy Gospodarczej i Handlu od lipca 2002 roku ukraińskie Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej zawiadamia poszczególne polskie podmioty gospodarcze o zagrożeniu nałożeniem sankcji, podając przyczynę (głównie są to zarzuty dotyczące zaległych płatności wobec partnerów ukraińskich) oraz dając 45 dniowy termin na złożenie wyjaśnień, które mogłyby zapobiec nałożeniu sankcji. Dostępny jest także telefon MGİE (+380442124477), pod którym można uzyskać dodatkowe informacje.

wynosi 30 dni. Istnieje również możliwość występowania o przedterminowe zniesienie lub zmianę rodzaju sankcji.

Tryb ułatwiony polega na zwolnieniu z niektórych wymogów regulacji nietaryfowej, np. z tzw. „deklaracji wyprzedzających” w imporcie towarów. Podmioty zarejestrowane na Ukrainie i prowadzące działalność handlu zagranicznego mogą wystąpić do Państwowej Służby Celnej o *zwolnienie z jednego lub kilku wymogów regulacji nietaryfowej*, jeśli od co najmniej dwóch lat są płatnikami podatku VAT, akcyzy i podatku dochodowego, wykazują zysk, nie zalegają z podatkami ani zobowiązaniami z tytułu kontraktów zagranicznych i nie naruszyły prawa celnego, podatkowego ani walutowego, a także nie podlegały w tym czasie sankcjom.

Wykaz podmiotów, w stosunku do których stosuje się *tryb ułatwiony*, wydaje Państwowa Służba Celna w uzgodnieniu z Ministerstwem Gospodarki i Urzędem Podatkowym.

Instrumenty kontroli handlu zagranicznego

Licencjonowanie i kwotowanie⁹³

Corocznie ustalane są wykazy towarów, których import i/lub eksport podlega licencjonowaniu oraz wielkości kwot dla towarów, w handlu którymi stosuje się ograniczenia ilościowe. Od 13 kwietnia 2004 roku nowelą ustawy o działalności w handlu zagranicznym wprowadzono zasadę, że kwotowanie i licencjonowanie eksportu i importu ustanawiane będzie przez rząd (poprzednio przez parlament na wniosek rządu), a w przypadku konieczności ochrony producentów krajowych przez Międzyresortową Komisję ds. Handlu Zagranicznego. Nowela ustawy o działalności gospodarczej, zmieniająca artykuł 16 dotyczący licencjonowania działalności w handlu zagranicznym, określa rodzaje licencjonowania (automatyczne i nieautomatyczne), warunki dla ustanawiania licencjonowania, tryb wydawania licencji, tryb odprawy celnej towarów podlegających licencjonowaniu w handlu zagranicznym, tryb ogłaszania wykazów towarów, które podlegają temu licencjonowaniu oraz tryb ogłaszania podziału ustanowionych kwot.

Rozporządzenie Gabinetu Ministrów z 23 grudnia 2004 roku o wykazach towarów, których eksport/import podlega w 2005 roku kwotowaniu i licencjonowaniu zawiera następujące postanowienia:

- a) licencji wymaga eksport z Ukrainy: bursztynu, rudy i koncentratów metali szlachetnych, metali szlachetnych w stanie koloidalnym, diamentów, kamieni szlachetnych i

⁹³ Podrozdział zaktualizowany w lutym 2005 roku.

- półszlachetnych, srebra, złota, platyny, odpadów albo złomu metali szlachetnych. Eksport tych towarów poza licencjonowaniem ograniczony jest kwotami;
- b) licencji wymaga import do Ukrainy: insektycydów, fungicydów, herbicydów, regulatorów wzrostu roślin, innych środków opóźniających kiełkowanie, redentydów i analogicznych im środków, nieostemplowanych znaczków pocztowych i analogicznych produktów, papieru stempłowego, poliwęglanu optycznego do produkcji płyt CD do laserowych systemów odtwarzania, sulfamidu miedzi;
 - c) licencji wymaga eksport z Ukrainy: rud i koncentratów żelaza, w tym wyprażonych piritów żelazowych, cielęciny świeżej, chłodzonej i mrożonej, wieprzowiny świeżej, chłodzonej i mrożonej, mięsa i spożywczych podrobów drobiowych pozycji towarowej 0105-świeże, chłodzone lub mrożone, słoniny, tłuszczu wieprzowego i drobiowego, mięsa i podrobów spożywczych, maki spożywczej, wyrobów z mięsa lub podrobów, poliwęglanu optycznego do produkcji płyt CD do laserowych systemów odtwarzania;
 - d) licencjonowaniu i kwotowaniu do krajów UE podlega eksport: wyrobów walcowanych w rulonach SA1 w ilości 83460 t, wyrobów walcowanych w rulonach SA2 w ilości do 263434 t, wyrobów walcowanych SA3 w ilości do 96950 t, wyrobów walcowanych innych; półfabrykaty i profile SB1 w ilości do 17430 t, pręty i sztaby walcowane na gorąco w nieregularnie zwijanych kręgach SB2 w ilości do 81790 t, półfabrykaty, pręty, sztaby i profile SB3 w ilości do 160000 t, pręty, sztaby, pustaki, posiadające wgniecenia, żeberka rowki lub inne odkształcenia w ilości do 703070 t. Eksport tych towarów na obszar celny UE nie podlega ilościowym ograniczeniom w przypadku, gdy są one przeznaczone do reeksportu za granice UE w takim samym stanie lub po przetworzeniu pod istniejącym w UE administracyjnym systemem kontroli. Odprawa celna tych towarów odbywa się na podstawie odpowiednich pism wyjaśniających Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej Ukrainy;
 - e) licencji wymaga eksport wyrobów gotowych i półfabrykatów z metali kolorowych i ich stopów, a także wyrobów z ich wykorzystaniem; żelazonikiel, miedź i określone wyroby (półfabrykaty) z miedzi, aluminium i określone wyroby (półfabrykaty) z niego, ołów, wlewnice i kadzie odlewnicze, części konwertorów, kadzi, wlewnic i maszyn odlewniczych w rodzaju stosowanych w hutnictwie lub w odlewniach metali, części walcarek do metali oraz ich walców, części maszyn do sortowania, klasyfikowania, przesiewania, oddzielania itp., skrzynki formierskie dla odlewni metalu, modele odlewnicze, formy do metali (inne niż wlewnice) węglików metali, szkła, materiałów mineralnych, gumy lub tworzyw sztucznych.

W przypadku niektórych środków leczniczych wymóg licencjonowania importu został zniesiony. Jednocześnie w celu niedopuszczenia do importu niezarejestrowanych leków, nie posiadających certyfikatów jakości producenta, przy przekraczaniu granicy przez importowane środki lecznicze, importerzy przedkładać muszą organom celnym potwierdzenie Państwowego Departamentu Kontroli Jakości, Bezpieczeństwa i Produkcji Środków Leczniczych i Wyrobów Przeznaczenia Medycznego w określonej formie.

Potwierdzenie to jest wydawane pod warunkiem zarejestrowania środka leczniczego na Ukrainie oraz poświadczenia zalegalizowanego certyfikatu jakości producenta.

Od 1 stycznia 2004 roku Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej na podstawie rozporządzenia Gabinetu Ministrów z 6 sierpnia 2003 roku wydaje zezwolenia na reeksport towarów wg wykazów. Dotyczy to towarów pochodzenia ukraińskiego, których reeksport realizuje się z terytoriów innych państw, zgodnie z umowami międzynarodowymi zawartymi przez Ukrainę oraz towarów pochodzenia zagranicznego, których reeksport realizowany jest poza granice celne Ukrainy. Nie dotyczy to towarów, których reeksport realizowany jest na podstawie dekretu prezydenta z 13 lutego 1998 roku w sprawie państwowej kontroli eksportu.

System licencjonowania i kwotowania w handlu zagranicznym Ukrainy obejmuje również obowiązek uzyskiwania licencji importowych (częstokroć do wysokości ustalonych kwot) na podstawie decyzji Międzyresortowej Komisji ds. Handlu Zagranicznego, kończących wszczęte postępowania ochronne (np. antydumpingowe). Ponadto, istnieje system licencjonowania uprawnień do eksportu i importu spirytusu, napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych, funkcjonujący w oparciu o ustawę o państwowym regulowaniu produkcji i handlu spirytusem etylowym, koniakowym i owocowym, napojami alkoholowymi i wyrobami tytoniowymi z 19 grudnia 1999 roku z późniejszymi zmianami oraz rozporządzenia Gabinetu Ministrów w sprawie tymczasowego trybu wydawania licencji na prawo importu ww. wyrobów (z 13 maja 1996 roku)⁹⁴.

Ustawa *O złomie metali* zawiera zakaz eksportu złomu i odpadów metali kolorowych oraz umożliwia wprowadzenie kwotowania eksportu złomu żelaza i stali, a także wprowadzenie zakazu eksportu złomu żelaznego (za wyjątkiem eksportu złomu i odpadów żelaza do krajów, z którymi Ukraina przyjęła odpowiednie wzajemne zobowiązania międzynarodowe)⁹⁵.

Ustawą zawężono krąg osób prawnych, które mogą prowadzić transakcje dotyczące skupu i sprzedaży złomu. Wyłączono z takiej możliwości osoby fizyczne. Transakcje dotyczące złomu mogą być realizowane tylko przez wyspecjalizowane przedsiębiorstwa lub

⁹⁴ Na Ukrainie stosuje się regulacje dotyczące produkcji i sprzedaży oraz handlu zagranicznego poszczególnymi towarami (w tym zakazy eksportu niektórych towarów). Obowiązuje „tymczasowy” zakaz wywozu skór surowych (4101–4103) na warunkach surowca powierzonego do przerobu, zakaz eksportowych transakcji przerobowych nasion słonecznika, kwota w imporcie makulatury do Ukrainy (40 tys. ton).

⁹⁵ Zabroniono eksportu złomu metali pochodzących z: instytucji i organizacji wojskowych (wg wykazu GM) oraz przekazanych do złomowania agregatów, maszyn, statków, techniki wojskowej, składów pociągów. Zabroniono eksportu złomu stali stopowych. Zabroniono wywozu poza granice celne Ukrainy złomu i odpadów metali kolorowych na warunkach surowca powierzonego (do przerobu).

wyspecjalizowane przetwórnictwo metalurgiczne oraz ich punkty skupu, spełniające określone w ustawie wymogi, na podstawie ponownie wydanych licencji na działalność dotyczącą złomu. Kontrakty dotyczące eksportu złomu podlegają obowiązkowi powtórnej rejestracji. Administracyjne ustanowienie wymogu powtórnej rejestracji ważnych kontraktów jest stosowane nie po raz pierwszy i stanowi faktyczne ograniczenie eksportu złomu. Na eksport złomu żelaza i stali obowiązuje cło eksportowe 30 EUR/t. Przejściowo od lutego 2004 roku decyzją administracyjną wstrzymano odprawy celne w eksporcie niektórych wyrobów z aluminium i miedzi do czasu przeprowadzenia kontroli i zaostrożenia trybu tego eksportu (ponowna rejestracja kontraktów, weryfikacja eksportowych uprawnień podmiotów-realizatorów kontraktów).

Od 13 lipca 1999 roku obowiązuje ustawa *O państwowej regulacji produkcji i sprzedaży cukru*. Określa ona kwoty dla produkcji i dostaw cukru na rynek krajowy (kwota „A” – maksymalna ilość cukru dla dostaw na rynek krajowy, w okresie od 1 września danego roku do 1 września roku następnego, celem zaspokojenia potrzeb wewnętrznych) oraz na eksport (kwota „B” – ilość cukru na dostawy za granicę zgodnie z umowami międzynarodowymi). Gabinet Ministrów określa tryb i warunki rozdysponowania wielkości produkcji cukru w ramach wspomnianych kwot. Ustawa definiuje ponadto kwotę „C”, obejmującą cukier wyprodukowany ponad kwoty A+B, przeznaczoną do sprzedaży za granicą. W 2002 roku rząd wzmocnił państwową regulację rynku cukru, ustanawiając krajowe ceny minimalne i znosząc ulgi w imporcie, w celu doprowadzenia do zaspokojenia potrzeb krajowych własną produkcją. Zabroniono importu cukru przez specjalne strefy ekonomiczne.

W celu ochrony przed BSE Ukraina zabroniła importu bydła i mięsa wołowego, innych surowców bydlęcych i przetworów z nich, a także importu wszelkich wyrobów mogących zawierać białka BSE z 16 krajów (W. Brytania, Irlandia, Portugalia, Francja, Szwajcaria, Hiszpania, Niemcy, Belgia, Holandia, Włochy, Dania, Luksemburg, Lichtenstein, Kanada, Oman, Wyspy Falklandzkie). Od II kwartału 2002 roku zakaz objął również import z Polski, w związku z zarejestrowanymi przypadkami BSE, a z końcem 2003 roku także import z USA. Zakazy importu z powodów zdrowotnych dotyczą też od stycznia 2004 roku mięsa drobiowego sprowadzanego z niektórych krajów azjatyckich oraz świń i mięsa wieprzowego pochodzących z szeregu krajów europejskich (nie dotyczy Polski).

Obowiązuje również znowelizowany w grudniu 2002 roku zakaz wywozu poza granice Ukrainy przez osoby indywidualne niektórych wyrobów o przeznaczeniu przemysłowym. Wykaz obejmuje określone rodzaje metali rzadkich i stopów, drewna, skór oraz pierze i puch.

Rejestracja kontraktów

Zgodnie z dekretem Prezydenta z listopada 1994 roku Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej prowadzi rejestrację kontraktów handlu zagranicznego, których przedmiotem są:

- towary, których reeksport odbywa się w ramach umów międzynarodowych i obowiązującego ustawodawstwa ukraińskiego,
- towary ukraińskie, których eksport jest ograniczany międzynarodowymi umowami w celu przeciwdziałania dumpingowi (wg wykazu);
- towary ukraińskie, wobec których prowadzone są postępowania antydumpingowe (wg wykazu);
- towary ukraińskie, których import w innych państwach jest objęty kontyngentami lub jest licencjonowany;
- towary ukraińskie, których eksport realizowany jest na warunkach barteru lub kompensaty.

Ponadto obowiązuje wymóg rejestracji kontraktów na eksport złomu żelaza i stali. Pod koniec 2003 roku wprowadzono obowiązek rejestracji kontraktów na eksport koksu. Przejściowo wymagano także rejestracji kontraktów na eksport ropy naftowej i produktów naftowych. Rejestracja kontraktów nie obowiązuje wobec towarów podlegających licencjonowaniu w handlu zagranicznym, gdyż i tak są one odnotowywane.

Wymóg rejestracji dotyczy również kontraktów eksportowych realizowanych za pośrednictwem giełd towarowych w odniesieniu do takich towarów jak np. zboża czy złom. Odmowa rejestracji kontraktu handlu zagranicznego następuje, gdy warunki kontraktu niezgodne są z ustawodawstwem ukraińskim lub z danymi na karcie informacyjnej. Odmowa następuje także w następujących sytuacjach:

- gdy zastosowano sankcje wobec podmiotu występującego o rejestrację kontraktu lub jego kontrahenta zagranicznego,
- z powodu naruszenia przez podmiot ukraiński lub jego zagranicznego partnera ustawodawstwa ukraińskiego obowiązującego w handlu zagranicznym,
- gdy zabroniono przywozu do innych krajów określonych towarów pochodzących z Ukrainy,
- gdy wyczerpano w innych państwach kontyngenty na import z Ukrainy.

Kontrakty do wartości 500 tys. USD są rejestrowane przez terenowe oddziały Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej. Kontrakty o wartości przekraczającej 500 tys. USD oraz kontrakty na niektóre towary (stal walcowana, żelazokrzemomangan, tekstylia itp.), są rejestrowane bezpośrednio w Ministerstwie. W celu zarejestrowania kontraktu należy przedłożyć wniosek, kartę informacyjną o kontrakcie na formularzu

Ministerstwa (w przypadku kontraktów barterowych – wraz z załącznikiem) oraz oryginał i kopię kontraktu, poświadczoną przez kierownictwo firmy.

Kontrola transakcji

W celu przeciwdziałania nielegalnemu wywozowi kapitału NBU wydał zakaz realizacji przez banki komercyjne zleceń płatniczych klientów bez potwierdzenia, że importowane towary rzeczywiście przekroczyły granicę. W lutym 2001 roku NBU w porozumieniu z Państwowym Urzędem Celnym wdrożyły nowy system kontroli transakcji handlu zagranicznego, polegający na:

- przekazywaniu informacji przez administrację celną do NBU,
- przekazywaniu informacji przez NBU do odpowiednich banków komercyjnych,
- realizacji płatności przez uprawnione banki komercyjne.

Kontrola handlu towarami o przeznaczeniu militarnym

Tryb i warunki eksportu i importu towarów o przeznaczeniu militarnym oraz towarów tzw. *podwójnego przeznaczenia*, uregulowane są przepisami o państwowej kontroli eksportu oraz rozporządzeniem Gabinetu Ministrów z maja 1999 roku.

Handel tymi towarami jest licencjonowany, a eksport towarów jest kontrolowany przez Państwową Służbę Kontroli Eksportu⁹⁶ (Deržeksportkontrol). Ekspersi tej służby badają (na życzenie eksporterów) czy dane przedsiębiorstwo posiada odpowiednie dokumenty i czy jest w stanie dostarczyć towar do danego kraju. Wszelkie informacje na temat kontroli są poufne i nie mogą być ujawniane bez pisemnej zgody jednostki zamawiającej usługę ekspercką. Ze względu na szybko zmieniające się przepisy, o aktualne informacje należy każdorazowo zwracać się do Ukraińskiego Centrum Eksportu i Importu Specjalnych Technologii, Maszyn i Materiałów⁹⁷.

Pozwolenia przywozu

Procedura wydawania pozwoleń przywozu uregulowana jest ustawą *O zagranicznej działalności gospodarczej*. Aby uzyskać pozwolenie przywozu należy złożyć w Ministerstwie Gospodarki i Integracji Europejskiej:

- formalny wniosek z gwarancją pokrycia opłaty za wydanie pozwolenia,
- kopie kontraktu i specyfikacji towarowej, poświadczone przez kierownictwo firmy,
- kopię certyfikatu rejestracyjnego, poświadczoną przez kierownictwo firmy,
- zgodę upoważnionej agencji nadzorującej import,

⁹⁶ 04080 Kijów, ul. Frunze 19-21, e-mail: dsec@ukr.net.

⁹⁷ Dodatkowe informacje na ten temat można znaleźć w publikacjach p. dr M. Bogackiej z WEH Ambasady Polskiej w Kijowie.

- świadectwo badania towarów wydane przez Izbę Przemysłu i Handlu z potwierdzeniem oznakowania towarów kodem numerycznym, obowiązującym w klasyfikacji towarów w handlu zagranicznym.

Ministerstwo może wydać decyzję negatywną, gdy załączniki są niekompletne, niezgodne z prawem, wniosek jest niewłaściwie wypełniony, albo gdy firma występująca z wnioskiem ma zakaz prowadzenia działalności w handlu zagranicznym. Od negatywnej decyzji można odwołać się do Sądu Apelacyjnego.

Ceny indykatywne

W trosce o niedopuszczenie do wytoczenia postępowań antydumpingowych, Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej co miesiąc zatwierdza wykaz cen indykatywnych na bazie FOB porty Ukrainy. Eksport po cenach niższych od indykatywnych jest zabroniony. Ceny indykatywne dotyczą:

- towarów, takich jak: żelazokrzem, żelazokrzemomangan, mocznik, amoniak, żywe zwierzęta (bydło, barany, owce), skóry bydłęce i owcze, nasiona słonecznika i lnu;
- towarów podlegających licencjonowaniu lub kwotowaniu;
- towarów eksportowanych do poszczególnych regionów lub krajów (UE, Bliski Wschód, NAFTA, USA, Egipt, Indie, Argentyna, Ameryka Łacińska);
- energii elektrycznej eksportowanej do Polski, Bułgarii, Czech, Mołdowy, Rumunii, Słowacji i na Węgry.

W październiku 2000 roku Unia Europejska przyznała Ukrainie specjalny status kraju o gospodarce rynkowej, co powoduje, że ceny eksportowanych towarów ukraińskich są porównywane nie z cenami na rynkach krajów trzecich, ale z cenami rynku ukraińskiego, uwzględniającymi niskie ceny krajowej siły roboczej i surowców. Wzmacnia to pozycję eksporterów ukraińskich w wytaczanych przeciwko nim postępowaniach antydumpingowych.

Ulgi dla innowacji

Ukraińskie przedsiębiorstwa mają również możliwość korzystania z instrumentów finansowych, skierowanych na wspieranie rozwoju innowacyjności w gospodarce. Istnieje możliwość wykorzystania 50 % należnego podatku VAT i 50 % podatku dochodowego na finansowanie przez płatnika działalności innowacyjnej i naukowo-technicznej. Inne rodzaje dostępnych ulg to np. przyspieszona amortyzacja środków, obniżona o 50 % stawka podatku ziemskiego, ulgi celne i ulgi w podatku VAT w imporcie. Ulgi te można uzyskać w przypadku importu *na cele produkcyjne, zgodnie z zarejestrowanym projektem innowacyjnym*.

Instrumenty ochrony rodzimej produkcji

Krajowa produkcja korzysta ze szczególnej ochrony. Obowiązuje w tym zakresie wiele ustaw, które chronią krajowego producenta, nie tylko przed dumpingowym lub subsydiowanym importem, ale także przed nadmiernym importem, który mógłby zagrozić krajowej produkcji.

Ustawa O ochronie krajowego producenta towarów przed dumpingowym importem przewiduje zastosowanie takich środków, jak: ustanowienie ciał antydumpingowych, uzyskanie od importera zobowiązania do przejrzania swych cen lub wstrzymania importu oraz wprowadzenia antydumpingowych kwot i licencji.

Ustawa O ochronie producenta krajowego przed subsydiowanym importem chroni przed importem towarów korzystających z subsydiów na produkcję, przetwórstwo, transport lub eksport. Ustawa przewiduje zastosowanie środków kompensacyjnych w postaci ciał, licencji i kwot.

Ustawa O zastosowaniu specjalnych środków wobec importu na Ukrainę chroni przed nadmiernym importem, który powoduje szkody lub grozi wyrządzeniem szkód producentowi krajowemu. Ustawa wprowadza specjalne cła, licencje i kwoty. Nowelą tej ustawy wprowadzono w 2003 roku możliwość ustanawiania ciał specjalnych.

Ustawa O wprowadzeniu zmian do ustawy o działalności w handlu zagranicznym wprowadza cła antydumpingowe, kompensacyjne, specjalne kwoty i licencje. Definiuje *eksport bez wywozu z Ukrainy* i *import bez przywozu na Ukrainę*. Powołuje Międzyresortową Komisję ds. Handlu Zagranicznego.

Ustawa O wprowadzeniu zmian do ustawy o jednolitej taryfie celnej wprowadza różne rodzaje ciał, odpowiednie do potrzeb wynikających z innych ustaw oraz utrzymuje cła eksportowe obok importowych.

Ustawa O wprowadzeniu zmian do ustawy o systemie podatkowym upoważnia Międzyresortową Komisję ds. Handlu Zagranicznego do podejmowania decyzji w sprawie zastosowania środków antydumpingowych, kompensacyjnych, specjalnych, określenia odpowiednich stawek celnych oraz trybu ich opłaty.

Ochrona krajowej produkcji samochodów

W celu zwiększenia krajowej produkcji i sprzedaży nowych samochodów wprowadzono:

- zakaz importu i sprzedaży samochodów osobowych bez katalizatorów,
- konieczność opłaty cła wraz z opłatami celnymi przy imporcie czasowym na własne potrzeby,
- obowiązkową certyfikację nowych samochodów przywożonych przez osoby fizyczne i prawne,
- trzykrotne zwiększenie stawki akcyzy na samochody ponad 5-letnie i dwukrotne – na samochody eksploatowane krócej niż 5 lat,
- nie pobieranie podatku VAT przy imporcie komponentów do produkcji samochodów montowanych na Ukrainie.

VAT od towarów importowanych

Największą przeszkodą, na jaką napotyka eksporter wchodzący na rynek ukraiński, jest cena, po jakiej importowany towar może być sprzedany. Towary importowane obłożone są podatkiem VAT (20 %), cłem i akcyzą, której wysokość dochodzi nawet do 300 %.

Podatek VAT naliczany jest i opłacany (jednocześnie z wniesieniem cła i opłat celnych) według stawek obowiązujących w dniu złożenia deklaracji celnej przez płatnika podatku otrzymującego towar. Stawka podatku VAT liczona jest od kwoty będącej sumą wartości celnej towaru, cła importowego i opłaty celnej wg wzoru:

$$[(W+C+O) \times 20 \%]$$

gdzie:

W - wartość celna towaru, C - cło importowe, O - opłaty celne

Przepisy przewidują zwrot podatku VAT przy eksporcie towarów, które przekroczyły granicę Ukrainy⁹⁸. Zwrotem kwot do 300 tys. UAH zajmują się terenowe służby podatkowe, a powyżej 300 tys. UAH przez centralę administracji podatkowej. Zwrot VAT nie przysługuje w eksporcie na zasadach barteru.

W celu poprawy zaopatrzenia w towary, których brakuje na Ukrainie, lub potaniania towarów niezbędnych dla przetwórstwa krajowego, stosowano ulgi polegające np. na przedłużeniu o 30 dni obowiązujących terminów opłat VAT przy wykorzystaniu weksli podatkowych. Od 10 stycznia 2002 roku wekslami tymi mogą się posługiwać

⁹⁸ Zobowiązania budżetu państwa z tytułu nie zwróconego podatku VAT, we wrześniu 2004 r. wynosiły ok. 200 mln UAH. Zmianie uległy zasady zwrotu podatku VAT (patrz rozdział *System podatkowy*).

przedsiębiorstwa, które importują towary na własne potrzeby produkcyjne i wobec których państwo zalega ze zwrotem podatku VAT z tytułu eksportu⁹⁹.

Państwowa Administracja Podatkowa i Państwowa Służba Celna zatwierdziły w połowie lipca 2004 roku tryb współpracy przy dokonywaniu kontroli eksportu niektórych rodzajów towarów. Chodzi o przeciwdziałanie bezpodstawnym zwrotom VAT. Państwowa Administracja Podatkowa rozpoczęła równocześnie wdrażanie nowego projektu służącego dyscyplinowaniu poboru VAT.

W sierpniu 2004 roku Rząd zrezygnował z wcześniej zapowiadanego wprowadzenia systemu specjalnych rachunków VAT, na których miały być wyodrębnione kwoty dotyczące podatku VAT do rozliczenia z budżetem.

Kompensaty obciążeń w imporcie służącym własnym potrzebom produkcyjnym, należnościami z tytułu zwrotu VAT od eksportu mogą dokonywać te przedsiębiorstwa, którym państwo zalega ze zwrotem VAT od eksportu (do wysokości tych zaległości).

W praktyce służby celne odmawiały praw eksporterom, podmiotom z inwestycjami zagranicznymi (w tym polskimi), mimo zawartych umów międzynarodowych o ochronie inwestycji, do korzystania z weksli podatkowych na opłacenie VAT w imporcie, sprzecznie interpretując przepisy prawne. Wprawdzie 11 lutego 2004 roku Państwowa Służba Celna zajęła stanowisko, że dopuści korzystanie z weksli podatkowych na opłacenie VAT przez podmioty z kapitałem zagranicznym (w tym z polskim) – eksporterów z Ukrainy, to jednak ustawodawstwo ukraińskie umożliwiało to tylko do 30 czerwca 2004 roku. Obecnie zachodzi pilna potrzeba uregulowania tej sprawy na dalszy okres. Warunkiem korzystania z weksli podatkowych na opłatę VAT jest dotrzymywanie przez eksportera obowiązującego trybu wystawiania, obiegu i spłaty weksli (wystawionych na kwoty VAT wymagane przy przekraczaniu granicy importowanych towarów). Dla importerów i eksporterów funkcjonujących na rynku ukraińskim ważne jest także i to, iż ustawą opublikowaną 9 sierpnia 2003 roku wstrzymano możliwość zwrotów VAT z budżetu drogą rozliczania ich z płatnościami do budżetu z tytułu akcyzy.

Podatek akcyzowy

Płatnikami akcyzy są podmioty gospodarcze – producenci towarów akcyzowych oraz podmioty gospodarcze importujące towary akcyzowe. Ich wykazy są ustanawiane ustawą. Należą do nich napoje alkoholowe, piwo i wyroby tytoniowe, a tylko w

⁹⁹ W oparciu o dekret Prezydenta z czerwca 2004 roku, Państwowa Administracja Podatkowa wprowadziła od 1 września tego roku nowy system administrowania VAT. Zakłada on automatyzację (skomputeryzowanie) kontroli podatkowych oraz zmniejszenie ich ilości.

importcie: benzyna i paliwa silnikowe oraz samochody. Wyroby jubilerskie wyłączono z tego wykazu od 2003 roku.

Dla poprawy zaopatrzenia w importowane towary akcyzowe (np. paliwa) stosuje się okresowe obniżki stawek akcyzy. Akcyza naliczana jest według stawek liczonych od jednostek towaru lub według stawek w % liczonych od zrealizowanej wartości towaru a dla towarów importowanych w % od wartości celnej. Dla towarów importowanych na Ukrainę, akcyzę wylicza się w EUR, a opłaca w walucie narodowej według kursu Narodowego Banku Ukrainy z dnia składania deklaracji celnej (patrz podrozdział *Akcyza*).

Kwotę akcyzy oblicza się w procentach od deklarowanej wartości celnej, powiększonej o cło i opłaty celne, wg wzoru:

$$[(W+C+O) \times A]/100$$

gdzie:

W - wartość celna towaru, C - cło importowe, O - opłaty celne, A - stawka procentowa akcyzy

Dostęp do ukraińskiego rynku towarów akcyzowych (np. wyrobów tytoniowych, napojów alkoholowych i piwa) utrudnia ponadto wprowadzenie podatków (np. od 1 lipca 1999 roku od sprzedaży napojów alkoholowych i piwa), opłat (od 15 lipca 1999 roku od sprzedaży i importu wyrobów tytoniowych), oraz ustanawianie minimalnych cen krajowych na importowane towary. Od 8 lutego 2002 roku ponownie wprowadzono w Ukrainie ceny minimalne na importowane i krajowe wódki oraz likiery.

Produkcja z surowca powierzonego

Ustawa O operacjach z surowcem powierzonym w handlu zagranicznym, przyjęta przez Radę Najwyższą 4 października 2001 roku wprowadza rygorystyczne zasady:

- podmiot zagraniczny, kupujący surowiec na terenie Ukrainy, ma obowiązek zapłaty zań w walucie obcej;
 - gotowa produkcja wytworzona z surowca powierzonego, może być sprzedawana tylko za pośrednictwem stałych przedstawicielstw zarejestrowanych na Ukrainie; przedstawicielstwa te, przy sprzedaży gotowych produktów na terytorium Ukrainy, mają obowiązek płacenia wszystkich podatków przewidzianych prawem;
 - firma ukraińska, produkująca za granicą i w zagranicznej firmie, ale z surowca powierzonego, wywiezionego z Ukrainy, musi być zarejestrowana w Ministerstwie Gospodarki jako podmiot prowadzący działalność gospodarczą; w przypadku braku rejestracji urząd podatkowy może nałożyć karę w wysokości 20 % wartości wytworzonej z surowca powierzonego;
-

- w przypadku wystąpienia zagrożenia stratami gospodarczymi, Gabinet Ministrów otrzymał prawo wprowadzania, na czas określony, ograniczeń lub zakazów:
 - wwozu poszczególnych rodzajów surowców powierzonych,
 - sprzedaży produkcji gotowej wytworzonej z surowców powierzonych,
 - ograniczenia zakupu surowca powierzzonego przez zagranicznych nabywców.

Nowelizacją z 1 lipca 2004 roku ustawy o operacjach handlu zagranicznego surowcem powierzonym do przerobu umożliwiono opłatę wekslem cła i podatku VAT w imporcie cukru, syropów cukrowych i melasy, na zasadach surowca powierzzonego do przerobu.

Eksport surowców powierzonych w okresie styczeń-wrzesień 2004 roku wyniósł 27,4 mln USD. Głównymi odbiorcami ukraińskich surowców powierzonych były: Niemcy, Wielka Brytania, Rosja i Austria. Z kolei import surowców powierzonych w analogicznym czasie wyniósł 26,9 mln USD. Ich głównymi dostawcami na Ukrainę były następujące państwa: Rosja, Wielka Brytania, Niemcy, Włochy, Austria, Węgry i USA.

Certyfikacja

Na Ukrainie funkcjonuje Państwowy System Certyfikacji WYROBÓW (UKR SEPRO). Certyfikaty i zaświadczenia wydaje Państwowy Komitet Ukrainy ds. Regulacji Technicznych i Polityki Konsumenckiej (DERŻSTANDART). W maju 2001 roku przyjęto ustawy *O potwierdzeniu zgodności, O standaryzacji, O akredytacji organów ds. oceny zgodności*, które zbliżają ukraińskie rozwiązania prawne do systemu obowiązującego w Unii Europejskiej. Jednak w praktyce wymogi dotyczące certyfikacji w imporcie towarów na Ukrainę nadal znacznie odbiegają od standardów europejskich.

Certyfikacja obowiązkowa nadal dotyczy bardzo szerokiej listy towarów¹⁰⁰. Produkty rolno-spożywcze przywożone na terytorium celne Ukrainy, w tym również do składów

¹⁰⁰ Wykaz towarów podlegających obowiązkowej certyfikacji oraz wykaz instytucji certyfikujących znajdują się na stronie Państwowego Komitetu Ukrainy d/s Regulacji Technicznej i Polityki Konsumpcyjnej <http://www.dssu.gov.ua>. Wszystkie produkty rolno-spożywcze przywożone na terytorium celne Ukrainy, w tym również do składów celnych /konsygnacyjnych/, oprócz tranzytu, podlegają obowiązkowej certyfikacji, a także kontroli sanitarno-epidemiologicznej i radiologicznej oraz kontroli weterynaryjnej lub fitosanitarnej. Instytucja odpowiedzialna za wydawanie świadectw dla roślin: Główna Państwowa Inspekcja Ukrainy dla Kwarantanny Roślin ma adres 03138 Kijów 3, ul. Kołoskowa 7, tel.: (+38044) 2647707, fax: 2648902. Adres Państwowej Służby Celnej Ukrainy gdzie można uzyskać podstawy prawne wymagań dodatkowych świadectw fitosanitarnych.: <http://www.customs.gov.ua>. W sprawach wymogów weterynaryjnych można zwracać się do Państwowego Departamentu Medycyny Weterynaryjnej <http://www.minagro.kiev.ua/veterinary/index.php3>, e-mail: verbitsky@minapk.kiev.ua, tel. (+38044) 2291270, 2294761.

celnych (konsygnacyjnych), za wyjątkiem tranzytu tych towarów, podlegają obowiązkowej certyfikacji, a także kontroli sanitarno-epidemiologicznej¹⁰¹ i radiologicznej, zaś w przypadku przywożenia towarów 1 i 2 grupy NTHZ – kontroli weterynaryjnej. Na Ukrainie nie zostały jeszcze akredytowane jednostki certyfikujące i laboratoria badawcze z żadnego kraju (również z Polski), ani też nie są uznawane zagraniczne certyfikaty¹⁰².

Po przystąpieniu Polski do UE możliwa jest współpraca polskich jednostek oceny zgodności z instytucjami ukraińskimi wykonującymi podobne zadania na zasadzie wzajemnego uznawania wyników badań. Jednakże certyfikaty będące podstawą znakowania CE mogą wystawiać wyłącznie jednostki notyfikowane.

Obowiązek przeprowadzenia certyfikacji (i poniesienia kosztów z tym związanych) ciąży na importerze¹⁰³. Istnieje możliwość uzyskania certyfikatu od ukraińskich jednostek certyfikujących na partię towaru, na kontrakt i na system jakości produkcji (również w trybie przeprowadzenia badań w zakładzie produkującym towar na eksport do Ukrainy)¹⁰⁴. W pewnych sytuacjach wprowadzane są na Ukrainie okresowe zwolnienia z wymagań certyfikacji towarów importowanych, np. celem ułatwienia zaopatrzenia krajowych zakładów przemysłowych w surowce lub półfabrykaty.

Obowiązuje wykaz dodatków spożywczych, dopuszczonych na Ukrainie do stosowania w produktach spożywczych (uzupełniony rozporządzeniem Gabinetu Ministrów z 11 lutego 2004 roku). Zabronione jest wytwarzanie, import i sprzedaż produktów spożywczych zawierających dodatki spożywcze nie wymienione w powyższym wykazie. Wydane przed 1999 rokiem państwowe ekspertyzy sanitarno-higieniczne, dotyczące dodatków spożywczych, ważne są na okres, na jaki zostały wydane.

¹⁰¹ Na przewóz substancji trujących, w tym produktów biotechnologii, przez terytorium Ukrainy, wymagane jest zezwolenie wydawane przez Ministerstwo Ekologii i Zasobów Naturalnych (Minekoresursiw, 01601 Kijów, ul. Chreszczatik 5, tel.: (+38044) 2262428, 2280644, fax: (+38044) 2298383; informacji udziela p. Larisa Kalinichenko, tel. (+38044) 2283856, 2283808). Zezwolenie jest wydawane w ciągu 60 dni od złożenia wniosku. Tryb jego wydania określa rozporządzenie Gabinetu Ministrów nr 440 z 20 czerwca 1995 r., z późniejszymi zmianami.

¹⁰² W 2002 roku podpisane zostały 4 polsko-ukraińskie porozumienia o wzajemnym uznawaniu wyników prac w zakresie oceny zgodności wyrobów elektrycznych i elektrotechnicznych oraz analogiczne porozumienie dotyczące środków ochrony przeciwpożarowej (na stronie WEH Ambasady RP w Kijowie <http://users.adamant.net/~wehamb/> wymieniono grupy towarów objęte tymi umowami).

¹⁰³ Wykaz zarejestrowanych na Ukrainie preparatów medycznych można znaleźć na stronie www.mdoffice.com.ua.

¹⁰⁴ Stawki za dokonanie certyfikacji towaru różnią się w zależności od instytucji przeprowadzającej certyfikację. Z reguły są one niższe na prowincji niż w Kijowie.

Eksporterzy artykułów rolno-spożywczych kierowanych na rynek ukraiński mają obowiązek umieszczania na opakowaniach lub bezpośrednio na wyrobach napisów w języku ukraińskim. W języku obcym można jedynie podawać markę handlową, logo przedsiębiorstwa lub nazwę własną produktu. Na etykiecie produktu w języku ukraińskim muszą być podane:

- nazwa artykułu,
- skład artykułu spożywczego, jeżeli jest on przygotowany z kilku składników, z wymienieniem nazw wykorzystanych w produkcji dodatków spożywczych, barwników oraz innych składników,
- zawartość energetyczna (dla artykułów spożywczych, których to dotyczy),
- data produkcji,
- data przydatności do spożycia,
- warunki przechowywania,
- nazwa i adres producenta, miejsce produkcji,
- warunki użytkowania,
- zawartość procentowa dodatków syntetycznych,
- zastrzeżenia odnośnie spożywania przez dzieci, jeżeli dany artykuł spożywczy nie należy do artykułów przeznaczonych dla dzieci, w sytuacji gdy istnieją podstawy dla takiego zastrzeżenia,
- inne informacje przewidziane prawem ukraińskim wymagane dla danego artykułu spożywczego¹⁰⁵.

Dokumentami, które potwierdzają jakość i bezpieczeństwo artykułów spożywczych i ich komponentów oraz surowców rolnych są: deklaracje o zgodności, które uzyskują producenci wyrobów na każdą partię produktów i surowców, certyfikat zgodności lub świadectwo o uznaniu zgodności wydawane dla wyrobów przeznaczonych na eksport, świadectwo państwowej ekspertyzy sanitarno-epidemiologicznej, świadectwo o rejestracji państwowej, certyfikat higieniczny. Producent lub dostawca winien uzyskać takie świadectwa przed wprowadzeniem produktów do obrotu¹⁰⁶.

Artykuły rolno-spożywcze przywożone na Ukrainę i pozostające pod dozorem celnym winny zostać wywiezione z terytorium kraju w przypadku, gdy odmówiono potwierdzenia ich jakości i bezpieczeństwa wydaniem odpowiednich dokumentów. Odprawa celna, umożliwiającą swobodne wykorzystanie na terytorium Ukrainy importowanych artykułów spożywczych, może zostać przeprowadzona tylko po

¹⁰⁵ Przy oznakowaniu artykułów spożywczych zabrania się podawać informacje o ich właściwościach leczniczych bez zezwolenia Ministerstwa Ochrony Zdrowia.

¹⁰⁶ Ustawa stanowi, że artykuły spożywcze, surowce i materiały (komponenty) mogą być przywożone na Ukrainę pod warunkiem zastosowania się dostawców do zasad ich rejestracji i potwierdzenia ich zgodności lub certyfikacji. Ponadto, ustawa stwierdza, że tryb przywozu zostanie ustanowiony przez rząd.

przedstawieniu: certyfikatu zgodności lub świadectwa o przyznaniu zgodności, świadectwa państwowej ekspertyzy sanitarno-epidemiologicznej lub świadectwa o państwowej rejestracji sprzedaży artykułu spożywczego, świadectwa weterynaryjnego, zezwolenia dotyczącego kwarantanny i oznakowania artykułów oraz surowców spożywczych, zgodnie z ukraińskimi wymogami. Tryb odprawy celnej importowej towarów, które podlegają obowiązkowej certyfikacji (grupy 1-24), i które są przywożone jako wzory i próbki doświadczalne na podstawie zaświadczenia Państwowej Służby Ochrony Praw do Gatunków Roślin, został znowelizowany rozporządzeniem Gabinetu Ministrów z 27 sierpnia 2003 roku.

Przy oznakowaniu artykułów spożywczych muszą być wykorzystane zatwierdzone symbole, którymi oznacza się artykuły spożywcze, lecznicze i profilaktyczne, dietetyczne, żywność dla dzieci, dla sportowców, odżywki, artykuły ekologicznie czyste, dodatki biologicznie aktywne itd.

Świadectwo pochodzenia towaru

Świadectwo pochodzenia jest dokumentem określającym kraj pochodzenia towaru. Dokument ten jest wydawany przez organ państwa eksportera, posiadający pełnomocnictwa na podstawie obowiązującego w danym kraju ustawodawstwa. Krajem pochodzenia jest ten kraj, w którym towar został wytworzony w pełni lub poddany wystarczającemu przetworzeniu.

Za towary całkowicie wytworzone w danym kraju uznaje się na Ukrainie w szczególności:

- a) produkty mineralne wydobyte na terytorium tego kraju lub w strefie ekonomicznej,
- b) produkty roślinne uprawiane na jego terytorium,
- c) zwierzęta wyhodowane w danym kraju i produkty z nich,
- d) produkty łowiectwa, rybołówstwa i oceanicznego przetwórstwa rybnego,
- e) produkty rybołówstwa ze statków danego kraju lub wydzierżawionych przez ten kraj i operujących na wodach międzynarodowych,
- f) produkty i surowce wtórne pochodzące z procesów produkcyjnych w danym kraju,
- g) towary przetworzone w danym kraju wyłącznie z produktów wymienionych w punktach od a) do f).

Zgodnie z ukraińskimi przepisami przetworzenie towarów uznaje się za wystarczające jeśli:

- a) deklarowany towar ma inny kod niż materiały i półprodukty pochodzące z państw trzecich wykorzystane dla jego produkcji,
 - b) udział wartości dodanej wynosi nie mniej niż 50 % deklarowanej wartości towaru.
-

W dniu 1 stycznia 2004 roku weszło w życie rozporządzenie Gabinetu Ministrów z 27 grudnia 2002 roku, ze zmianami z 18 stycznia 2003 roku, które zawiera wykaz operacji technologicznych przerobu, pozwalających na ustalenie kryterium przetworzenia wybranych grup towarów w celu określenia kraju pochodzenia.

W przypadku importu towarów z krajów rozwijających się stosowane są zasady przyznawania preferencji zgodnie z Ogólnym Systemem Preferencji 1980 roku (GSP). Najszerzej stosowane są wzory świadectw A i ST-1, świadectwa pochodzenia dla towarów z UE (EUR 1, EUR 2), a także dokumenty ESCS i APR¹⁰⁷. Prowadzone są obecnie prace nad dostosowaniem obowiązujących na Ukrainie reguł dotyczących ustalania pochodzenia towarów do wymogów WTO.

Świadectwo pochodzenia towaru wzoru A, przyjęte w ramach Ogólnego Systemu Preferencji, wydawane jest w kraju, w którym towar został wytworzony. Dla partii towaru o wartości celnej nie przekraczającej 5000 USD certyfikat nie jest konieczny, a określenie kraju pochodzenia towaru odbywa się na podstawie faktury, rachunku lub deklaracji celnej. Świadectwa te obowiązują towary ukraińskie, w stosunku do których kraje Unii Europejskiej stosują preferencje celne. Preferencje celne dotyczące towarów z krajów rozwijających się, udzielane są wyłącznie przy bezpośrednim zakupie towarów w tych krajach i bezpośredniej dostawie do kraju udzielającego preferencji. Brak certyfikatu zobowiązuje importera do zapłaty maksymalnej stawki. Świadectwo pochodzenia wzoru A jest wydawane przez Izbę Handlowo-Przemysłową Ukrainy i jej oddziały regionalne („Zovnishservice”). Opłata wynosi 80,75 UAH plus VAT. Świadectwo pochodzenia towaru ST-1 stosowane jest w handlu z krajami WNP.

Dokument eksportowy ESCS potwierdza pochodzenie ukraińskiego towaru wysyłanego do krajów Unii Europejskiej. Obowiązuje w handlu niektórymi wyrobami stalowymi. Świadectwo pochodzenia towaru APR jest stosowane w ramach Ogólnego Systemu Preferencji. Certyfikat ten na towary pochodzenia ukraińskiego wydaje Izba Przemysłowo-Handlowa Ukrainy.

Cła i polityka celna

Ustawa *O taryfie celnej Ukrainy* z 5 kwietnia 2001 roku, która weszła w życie 1 lipca 2001 roku, zawiera trzy grupy stawek celnych:

- preferencyjne, wobec importu towarów pochodzących z krajów tworzących z Ukrainą związki celne; dotychczas nie stosowane,

¹⁰⁷ Świadectwo pochodzenia towaru stanowi podstawę do przyznania ulg celnych w ramach trybu największego uprzywilejowania lub innego. Informacja o świadectwie musi być podana w towarowej deklaracji celnej.

- ulgowe, stosowane wobec importu towarów pochodzących z krajów objętych klauzulą najwyższego uprzywilejowania (*KNU*), w tym z Polski,
- pełne, stosowane wobec importu z pozostałych krajów.

Większość stawek celnych (80,2 %) to stawki *ad valorem*, 16,1 % to stawki specyficzne, a 3,7 % – kombinowane, przy czym zakłada się ich stopniowe zastępowanie stawkami *ad valorem*. W taryfie zastosowano 10-znakową klasyfikację towarów i zlikwidowano stosowane wcześniej wyjątki. Usunięto pozycje nie odpowiadające międzynarodowej praktyce klasyfikacji taryfowej. Taryfą celną objęto również import towarów rolno-spożywczych, dotąd regulowany ustawą *O państwowej regulacji importu towarów rolno-spożywczych*.

Importowe stawki celne mogą być ustanawiane przez Radę Najwyższą w drodze ustawy z uwzględnieniem wskazań Gabinetu Ministrów. Stawki nie mogą być zmieniane częściej niż raz w roku. Zmiany stawek są publikowane w gazecie *Uriadowyj Kurier* lub w wydawnictwie Ministerstwa Sprawiedliwości *Oficijnij Wistnik Ukrainy*. Ustawa *O taryfie celnej* i jej nowelizacje, wraz z wykazami zmienionych stawek celnych, są publikowane na stronie Państwowej Administracji Celnej Ukrainy www.customs.gov.ua.

Ukraina prowadzi prace związane z akcesją do WTO, w ramach których zobowiązała się w najbliższych latach do stopniowej obniżki obciążeń celnych w imporcie oraz do przystosowania prawa gospodarczego do wymogów WTO. Ukraina obniżyła średnią arytmetyczną wartość stawek celnych w imporcie do 10,5 % w 2003 roku, przy czym w imporcie artykułów przemysłowych średnia stawka wynosi 8,32 % a w imporcie artykułów rolno-spożywczych 19,7 %. Z kolei średnia ważona stawka celna w imporcie Ukrainy wyniosła w 2003 roku 5,64 % (4,72 % dla towarów przemysłowych i 19,77 % dla rolno-spożywczych). Do 2007 roku zakłada się obniżenie średniej arytmetycznej stawki celnej w imporcie na Ukrainę do 7,2 % (do 5,5 % w imporcie artykułów przemysłowych oraz do 10,4 % w imporcie artykułów rolno-spożywczych).

W imporcie towarów przemysłowych, w ukraińskiej taryfie celnej stosuje się obecnie stawki z kolumny stawek ulgowych, do 25 % Zakłada się, że do 2005 roku ich maksymalny poziom zostanie obniżony do 20 %. Znacznie wyższe stawki, są stosowane w imporcie *wrażliwych* towarów rolno-spożywczych (grupy 0 - 24). Spodziewane jest również pewne ich obniżenie, przy pozostawieniu najwyższych stawek dla cukru, niektórych ryb, oleju słonecznikowego i przetworów mięsnych.

Od 2002 roku obowiązują zmienione zasady odprawy celnej przedmiotów przywożonych na Ukrainę przez osoby fizyczne. Obywatele ukraińscy mogą wwieźć towary osobistego przeznaczenia o wartości do 200 EUR i wadze do 50 kg nie płacąc cła oraz towary o wartości od 200 do 1000 EUR płacąc cło w wysokości 20 %. Zwolniony z ceł i podatków jest także wwóz ograniczonych ilości towarów akcyzowych

na potrzeby osobiste. Wwieźć można 1 litr napojów alkoholowych wysoko-procentowych, 2 litry wina, 5 litrów piwa i 200 sztuk papierosów oraz inne towary wyszczególnione w wykazie, w pojedynczych egzemplarzach.

Artykuły spożywcze na potrzeby własne można przywozić do łącznej wartości 50 EUR/osobę, w pojedynczych opakowaniach detalicznych lub do 2 kg bez opakowania. Prawo przywozu towarów na sprzedaż o wartości ponad 1000 EUR mają obecnie tylko podmioty gospodarcze na podstawie kontraktów i innych dokumentów wymaganych w handlu zagranicznym. Ustawa z 13 września 2001 roku określiła też m.in. zasady przywozu samochodów przez obywateli. Od przesyłek o wartości celnej poniżej 100 USD nie pobiera się cła, co ma praktyczne znaczenie przy przesyłaniu pocztą materiałów reklamowych.

Obrót towarowy pomiędzy krajami WNP regulują porozumienia z 15 kwietnia 1994 roku *O utworzeniu strefy wolnego handlu*. W ramach dwustronnych porozumień o wolnym handlu z krajami WNP i trzema krajami nadbałtyckimi – cła nie są pobierane od towarów wyprodukowanych w tych krajach. Od tej zasady stosowane są liczne wyjątki. Wiele z nich wprowadziła jednostronnie Rosja wobec importu z Ukrainy. Na przykład ustanowiła cła na eksport ropy i produktów naftowych do krajów WNP (z wyjątkiem Białorusi). W odpowiedzi na to Ukraina wprowadziła cła na import z Rosji samochodów ciężarowych z silnikiem o pojemności do 3 tys. cm³.

W celu ochrony produkcji krajowej przed konkurencyjnym importem, w październiku 2001 roku zniesiono zasadę wolnego handlu w imporcie cukru białego z Rosji i Białorusi, a w marcu 2002 roku także z Mołdowy. Ponadto działając na zasadzie wzajemności rząd ukraiński wyłączył z wolnego handlu również import cukierków i innych wyrobów cukierniczych (w tym czekoladowych) z Rosji. W eksporcie do krajów WNP Ukraina nie stosuje (poza wyjątkami) ceł eksportowych.

Kodeks celny

W styczniu 2004 roku wszedł w życie nowy Kodeks Celny, nad którym prace w parlamencie ukraińskim trwały trzy lata. Prezydent Ukrainy podpisał go dopiero 11 lipca 2002 roku po uwzględnieniu licznych uwag, w tym także dotyczących terminu jego wejścia w życie¹⁰⁸.

Poszczególne części Kodeksu dotyczą m.in. terminologii celnej, procedur celnych, świadczenia usług celnych, przemieszczania przez granicę przedmiotów własności

¹⁰⁸ Wprowadzenie ustawy Kodeks Celny wymagało przygotowania kilku innych ustaw i rozporządzeń oraz reorganizacji Państwowej Służby Celnej. Mimo, iż większość tych aktów prawnych było przygotowanych w 2002 roku termin wejścia ustawy przesunięto na 1 stycznia 2004 r.

intelektualnej, metod określania wartości celnej i kraju pochodzenia towaru, statystyki celnej, klasyfikatora towarów w handlu zagranicznym, działalności organów celnych, kontroli celnej, ulg celnych, zapobiegania przemytowi, naruszania przepisów celnych i konsekwencji z tym związanych.

Kodeks przyznaje Prezydentowi najwyższe uprawnienia w zakresie kontroli służb celnych. Z Kodeksu usunięto przepisy uprawniające organy celne do naliczania, pobierania i kontrolowania opłat w momencie, gdy towar przekracza granicę celną. Ponadto zostały utworzone specjalne wydziały kontroli towarów o znacznej wartości. Zwiększone zostały także uprawnienia ukraińskich służb celnych, które obecnie mają prawo kontrolowania działalności finansowej przedsiębiorstw zajmujących się handlem zagranicznym (w tym przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego). Oprócz tego obowiązują surowe kary za podanie nieprawdziwej informacji o towarze oraz za próbę wwiezienia go na ukraiński obszar celny¹⁰⁹.

W 2004 roku nie przestały być pobierane opłaty celne za odprawę towarów. Podyktowane jest to faktem, iż zgodnie z ustawą budżetową do 1 stycznia 2005 roku obowiązują niektóre artykuły poprzedniego Kodeksu Celnego, dotyczące właśnie opłat celnych.

Ustalanie wartości celnej

Przepisy kodeksu celnego zmierzają do zapewnienia zgodności metod określania wartości celnej z porozumieniami międzynarodowymi (zastosowanie art. VII GATT), jednak w dalszym ciągu kwestie sporne związane z wartością celną są rozpatrywane z punktu widzenia celu fiskalnego.

Naliczanie cła za towary jest dokonywane na podstawie ich wartości celnej, czyli ceny, jaka faktycznie została (lub musi być) zapłacona za towar. Zgodnie z ustawą *O jednolitej taryfie celnej* wartość ta obliczana jest przez ukraińskie służby celne. Obca waluta przeliczana jest na hrywny wg kursu NBU stosowanego w rozliczeniach handlu zagranicznego w dniu przedstawienia deklaracji celnej.

¹⁰⁹ W razie naruszenia przepisów lub procedur celnych urząd celny może wymierzyć eksporterowi lub importerowi grzywnę (w zależności od rodzaju wykroczenia) w wysokości od 50 do 1000 minimalnych dochodów niepodlegających opodatkowaniu (czyli obecnie od 850 do 17.000 UAH). Kara za podanie nieprawdziwej informacji o towarze lub próba nielegalnego wwiezienia na Ukrainę wynosi od 50 do 200 % wartości towaru. W przypadku rażącego naruszenia ukraińskiego prawa celnego wwożony lub wywożony towar może zostać skonfiskowany.

Aby obliczyć wartość celną, do ceny towaru wskazanej na fakturze dodaje się pozostałe faktyczne wydatki (jeśli nie uwzględniono ich w fakturze), zgodnie z zasadami INCOTERMS. Do wydatków tych zaliczane są:

- koszty ubezpieczenia, załadunku, rozładunku, przeładunku i transportu towarów do punktu przekroczenia granicy Ukrainy,
- wydatki komisyjne i brokerskie,
- opłata za wykorzystanie praw własności intelektualnej dotyczących tych towarów i inne opłaty, jakie musi uiścić importer lub eksporter bezpośrednio lub pośrednio jako warunek wwozu lub wywozu tych towarów.

Zgodnie z rozporządzeniem Gabinetu Ministrów Ukrainy z 5 października 1998 roku, dotyczącym trybu określenia wartości celnej towarów i innych przedmiotów przy przewożeniu ich przez granicę celną Ukrainy, wartość celna importowanych towarów musi być uwidocznioma w deklaracji towarowej. Jeśli przedstawiona w deklaracji cena towaru (potwierdzona rachunkami, fakturami pro forma itp.) nie budzi wątpliwości, to wartość celna towarów zostaje określona na podstawie deklaracji. Jeśli określona wartość celna towaru lub innych przedmiotów jest niezgodna ze stanem rzeczywistym lub nie można sprawdzić sposobu jej naliczenia, służby celne określają ją na podstawie ceny na *identyczne towary* lub przedmioty, obowiązującej w wiodących krajach-eksporterach tych towarów (lub przedmiotów). Za *identyczne* uznawane są towary posiadające takie same cechy, a mianowicie: oznaczenie i charakterystykę, jakość, znak towarowy i markę na rynku, kraj pochodzenia i producenta.

Nieznaczące różnice w wyglądzie zewnętrznym nie mogą być podstawą do odmowy uznania towarów za identyczne, jeśli pozostałe cechy są takie same. Towary wyprodukowane przez różnych producentów można uznać za identyczne, jeśli posiadają taki sam znak towarowy i nie ma informacji o identycznych towarach wyprodukowanych przez producenta, którego towar podlega ocenie.

Jeśli nie można określić wartości celnej towaru ani na podstawie przedstawionej dokumentacji, ani ceny za towar identyczny, to jest ona określana na podstawie cen za *towary podobne*. *Towary podobne* mają podobne charakterystyki, składają się z podobnych komponentów i mogą być zamiennikami handlowymi. Informacje o cenach na identyczne i podobne towary w wiodących krajach-eksporterach zawarte są w bazie danych Państwowej Służby Celnej Ukrainy.

W celu potwierdzenia wiarygodności zadeklarowanej wartości celnej mogą zostać wykorzystane: rachunki-faktury lub rachunki *pro-forma*, specyfikacje, konosamenty, listy towarowo-transportowe, licencje, karty rejestracyjne kontraktów, certyfikaty pochodzenia, dokumenty bankowe o rozliczeniach kontraktu, kopia deklaracji towarowej kraju eksportera, kontrakty dotyczące dostawy, umowy o wspólnej działalności, kontrakty z osobami trzecimi, mające związek z umowami dostawy,

rachunki płatności dla osób trzecich obciążające sprzedawcę, umowy licencyjne lub autorskie, umowy zlecenia, komisju, agencyjne i brokerskie, zamówienia na dostawy, umowy przewozowe i ubezpieczenia, listy cenowo-towarowe producentów i sprzedawców towaru, odpowiednie dokumenty księgowe, dokumenty kalkulacyjne z firmy-producenta towaru i inne dokumenty, które można wykorzystać do potwierdzenia wartości celnej towaru wymienionego w deklaracji celnej.

W każdym przypadku wartość celna podlega korekcie, w zależności od technicznych, funkcjonalnych i jakościowych charakterystyk towaru, gatunku, warunków kontraktu, sezonowych wahań cen, kosztów transportu i ubezpieczenia itp. Za obiektywność informacji o cenach odpowiada instytucja przekazująca tę informację. Zalecane jest korzystanie z informacji przekazywanych przez:

- Państwowe Informatyczno-Analityczne Centrum Monitoringu Rynków Zagranicznych (Goswnieszinform),
- Ukraińską Izbę Handlowo-Przemysłową,
- Ukraiński Instytut Marketingu i Handlu Zagranicznego.

Ostateczna decyzja co do wartości celnej należy do urzędu celnego. Ma on obowiązek określenia wartości celnej towaru w terminie do 15 dni roboczych. W szczególnych przypadkach okres ten może być przedłużony, ale nie jest to równoznaczne z odroczeniem płatności za odprawę celną towaru.

W celu określenia wartości celnej towaru eksportowanego stosowane są ceny indykatywne, zatwierdzone przez Ministerstwo Gospodarki (Departament Polityki Handlu Zagranicznego). Podmioty prowadzące handel zagraniczny mają obowiązek stosowania cen indykatywnych przy zawieraniu i realizacji wszystkich rodzajów kontraktów handlowych, dotyczących wywozu lub sprzedaży towaru włączonego do wykazu cen indykatywnych. Dotyczy to również kontraktów na surowce powierzone i towary wyprodukowane z surowców powierzonych, które to towary – zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem – są pochodzenia ukraińskiego.

Jeśli w kontrakcie niepodlegającym rejestracji lub licencjonowaniu cena towaru odbiega od poziomu indykatywnego, a towar jest objęty cenami indykatywnymi, przy odprawie celnej należy przedstawić pisemne uzasadnienie odejścia od ceny indykatywnej, wydane przez Ministerstwo Gospodarki lub przez organizację uprawnioną do wydawania takich opinii.

Moment przekroczenia granicy celnej określany jest w sposób następujący:

- dla przewozów lotniczych:
 - przy eksporcie jest to zakończenie odprawy celnej w porcie lotniczym, w którym odbywa się załadunek,
-

- przy imporcie jest to rozpoczęcie lub kontynuacja odprawy celnej w pierwszym porcie lotniczym na terytorium Ukrainy, w którym następuje rozładunek lub przeładunek (jeśli fakt przeładunku jest potwierdzony przez organy celne tego portu lotniczego);
- dla przewozów morskich i rzecznych:
 - przy eksporcie – kontynuacja lub zakończenie odprawy celnej w porcie załadunku na terytorium Ukrainy,
 - przy imporcie – rozpoczęcie lub kontynuacja odprawy celnej w pierwszym porcie rozładunku lub przeładunku na terytorium Ukrainy (jeśli fakt przeładunku jest potwierdzony przez służby celne tego portu);
- dla towarów dostarczanych za pośrednictwem poczty:
 - odprawa celna towaru w urzędzie granicznym międzynarodowej wymiany pocztowej;
- dla przewozów kolejowych i samochodowych:
 - przy eksporcie i imporcie – kontynuacja lub zakończenie odprawy celnej w punkcie przekroczenia granicy celnej Ukrainy.

Tab. 12. Określanie wartości celnej w zależności od warunków dostawy INCOTERMS 2000)

Kod warunków dostawy	Wartość celna	
	Eksport	Import
EXW (ex works) loco fabryka	Wartość fakturowa plus wydatki transportowe do granicy Ukrainy plus wydatki celne z tytułu eksportu	wartość fakturowa plus wydatki transportowe do granicy Ukrainy plus wydatki celne z tytułu eksportu
FCA (free carrier) franco-przewoźnik	Wartość fakturowa plus wydatki transportowe do granicy Ukrainy	wartość fakturowa plus wydatki transportowe do granicy Ukrainy
CPT (carriage paid to...) przewoźne zapłacone do...	Wartość fakturowa minus wydatki transportowe poza terytorium celnym Ukrainy	wartość fakturowa minus wydatki transportowe poza terytorium celnym Ukrainy do miejsca dostawy
CIP (carriage and insurance paid to...) przewoźne i ubezpieczenie zapłacone do...	Wartość fakturowa minus wydatki transportowe, ubezpieczenie od miejsca dostawy do granicy Ukrainy	wartość fakturowa minus wydatki transportowe, ubezpieczenie od granicy Ukrainy do miejsca dostawy
DAF (delivered at frontier) dostarczone na granicę	Wartość fakturowa (w przypadku DAF – oznaczone miejsce na granicy ukraińskiej)	wartość fakturowa (w przypadku DAF – oznaczone miejsce na granicy ukraińskiej)
DDU (delivered duty unpaid...) dostarczone, cło nie opłacone	Wartość fakturowa minus wydatki transportowe od granicy Ukrainy do miejsca dostawy	wartość fakturowa minus wydatki transportowe na terytorium Ukrainy
DDP (delivered duty paid) dostarczone, cło opłacone	Wartość fakturowa minus wydatki transportowe od granicy Ukrainy do miejsca dostawy, wydatki za odprawę celną towaru eksportowanego	wartość fakturowa minus wydatki transportowe na terytorium Ukrainy, wydatki za odprawę celną towaru importowanego

Źródło: CIR HZ Warszawa

Jeśli w deklaracji celnej wyszczególniono kilka rodzajów towaru, to wydatki na transport dzielą się proporcjonalnie do wagi lub wartości tych towarów. Wydatki na transport po przekroczeniu granicy celnej Ukrainy nie są wliczane do wartości celnej.

Odprowa celna towarów

Nowy kodeks celny, obowiązujący od stycznia 2004 roku, znacznie rozszerza uprawnienia państwowej służby celnej, która otrzymała prawo kontroli działalności finansowo-ekonomicznej i gospodarczej przedsiębiorstw zajmujących się handlem zagranicznym. Zgodnie z tym kodeksem, pracownicy Państwowego Urzędu Celnego zostali uprawnieni do kontroli pomieszczeń i terenów nieruchomości należących do przedsiębiorstw (niezależnie od formy ich własności), na obszarze których znajdują się bądź mogą znajdować się towary podlegające odprawie celnej.

Odprowy celne są niezwykle czasochłonne i wymagają szczegółowej dokumentacji. Przykładowo, na deklaracji celnej przywózowej każdy importowany artykuł musi być wpisany osobno, natomiast kontrola celna takich towarów, jak alkohol i wyroby tytoniowe, może odbywać się wyłącznie w portowych urzędach celnych Sewastopola, Mariupola i Iljiczewska. Dlatego też eksporterom zaleca się korzystanie z usług agencji celnych.

Do przeprowadzenia odprowy przy imporcie towarów na Ukrainę przedłożyć należy:

- a) deklarację celną,
- b) dokument SAD,
- c) dowody opłacenia podatku VAT, akcyzy i cła,
- d) zaświadczenie o posiadaniu środków finansowych w banku zagranicznym, poświadczone przez terenowy oddział NBU i administrację podatkową,
- e) dokumenty przewozowe,
- f) świadectwo pochodzenia i świadectwo jakości towaru (zwłaszcza przy produktach rolno-spożywczych),
- g) świadectwo zgodności dla towarów podlegających obowiązkowej certyfikacji w imporcie do Ukrainy,
- h) pozwolenia przywozu lub wywozu (jeśli są wymagane),
- i) dokument uprawniający do eksportu towarów,
- j) kartę rejestracyjną kontraktu, jeśli podlega on obowiązkowi rejestracji.

Tryb deklarowania wartości celnej towarów przy przekraczaniu granicy i niezbędne dokumenty określa (od 1 stycznia 2004 roku) rozporządzenie Gabinetu Ministrów z 28 sierpnia 2003 roku, a tryb naliczania i pobierania opłat celnych rozporządzenie Gabinetu Ministrów z 27 stycznia 1997 roku, które pozostanie w mocy do końca 2004 roku. Na podstawie art. 82 ustawy o budżecie państwowym Ukrainy na 2004 rok, utrzymano do 31 grudnia 2004 roku artykuły 85 do 87 i rozdział V p. 2 starego Kodeksu Celnego, mówiące o opłatach celnych.

Za przeprowadzenie odprawy celnej towarów o wartości ponad 1000 USD opłata wynosi 0,2 % wartości, ale nie więcej niż równowartość 1000 USD. Opłata za odprawę celną towarów o wartości celnej do 100 USD nie jest pobierana, za odprawę towarów o wartości 100 - 1000 USD wynosi 5 USD.

W 2001 roku wprowadzono *jednolitą opłatę pobieraną na przejściach granicznych*. Jednolitą opłatę pobiera się jednorazowo, na podstawie ujednoliconego dokumentu, od środków transportu będących własnością osób zagranicznych i ukraińskich przy tranzycie i wjeździe na terytorium Ukrainy. Opłatę pobiera się za przejazd ukraińskimi drogami oraz z tytułu kontroli (celnej, sanitarnej, weterynaryjnej, fitosanitarnej, ekologicznej i radiologicznej) środków transportu oraz ładunków. Opłata nie dotyczy transportów pomocy humanitarnej.

W ustawie określono jednolite stawki tej opłaty. Ustanowiono obniżoną stawkę w wysokości 20 % stawki podstawowej z tytułu kontroli środków transportu samochodowego jadących bez ładunku oraz stawkę „zerową” w podobnych przypadkach dotyczących transportu kolejowego. Ustawa wprowadziła zróżnicowanie stawek dla pojazdów różnej ładowności. Pobieranie innych opłat od właścicieli środków transportu samochodowego wjeżdżających na Ukrainę lub jadących tranzytem zostało zabronione.

Tab. 13. Opłata od środków transportu przekraczających granicę Ukrainy

Rodzaj środka transportu	Pojemność lub łączny ciężar środka transportu z towarem	Stawka opłaty w EUR	
		Za dokonanie kontroli	Za przejazd 1 km
Autokary	Od 10 do 30 miejsc włącznie	2	0,02
	Powyżej 30 miejsc	5	0,02
Samochody ciężarowe z/lub bez przyczepy i ciągniki z/lub bez naczepy	Do 20 ton włącznie	5	0,02
	Od 20 do 40 ton włącznie	10	0,02
Ciężkie środki transportu	Od 40 do 44 ton włącznie	10	0,10
	Od 44 do 52 ton włącznie	10	0,20
	Od 52 do 60 ton włącznie	10	0,27
	Powyżej 60 ton (za każde następne 10 ton)	10	0,78
Ciężkie środki transportu z przekroczeniem obciążenia osiowego	Do 5 % włącznie	-	0,05
	Od 5 % do 10 % włącznie	-	0,10
	Od 10 % do 20 % włącznie	-	0,27
	Powyżej 20 %, za każde następne 5 %	-	0,15
Wielkogabarytowe środki transportu przekraczające ustalone parametry szerokości, wysokości i długości	Za każdy parametr	-	0,03
Wagon kolejowy, kontener		2	-

Zródło: Rynek - Wschodni Partnerzy, Nr 10 (70)2001, CIR HZ Warszawa,

W imporcie produktów naftowych podlegających akcyzie pobierana jest dodatkowa opłata celna 0,01 EUR/kg. Od 1 stycznia 2005 roku, zgodnie z nowym Kodeksem Celnym, pobierane będą jedynie następujące opłaty celne:

- a) opłata za odprawę celną towarów i środków transportu w innym miejscu niż to, w którym znajduje się organ celny lub poza czasem pracy organów celnych,
- b) opłata za ochronę i konwój towarów przez organy celne (straż celną).

Na podstawie rozporządzenia Gabinetu Ministrów *O ułatwieniach przekraczania granicy ciężarowymi środkami transportu samochodowego* z 7 czerwca 2002 roku, uproszczono kontrolę graniczną samochodów ciężarowych i ładunków poprzez umożliwienie przeprowadzania kontroli bezpośrednio na granicy oraz za zgodą przewoźnika w terminalach przygranicznych. Celem jest zachęcenie do tranzytu ładunków przez Ukrainę.

Od 2003 roku Państwowa Służba Celna wzmocniła kontrolę tranzytu i formy jego zabezpieczenia w celu przeciwdziałania sprzedaży artykułów tranzytowych, głównie rolno-spożywczych, na terytorium Ukrainy. Od II półrocza 2003 roku na przejściach granicznych Ukrainy odbywa się eksperymentalna uproszczona kontrola graniczna i celna (tzw. zielone korytarze). Uproszczono też odprawę oraz kontrolę celną pociągów i kontenerów przewożonych koleją.

Istnieje wykaz przejść granicznych dla samochodów, przez które mogą być dostarczane na Ukrainę lub tranzytowane przez ten kraj towary rolno-spożywcze, za wyjątkiem towarów akcyzowych. Na granicy z Polską są to następujące urzędy celne: *jagodyński* na przejściu Jagodyn - Dorohusk, *galicki* na przejściach Szegyni - Medyka i Krakowiec - Korczowa oraz *rawa-ruski* na przejściu Rawa Ruska - Hrebenne.

Z kolei do odprawy ryb i skorupiaków wyznaczono w 2003 roku następujące urzędy celne: *dniepropietrowski*, *donbaski*, *zachodniokijowski*, *krymski-północny*, *wschodni-borispolski*, *sewastopolski*, *berdiański* i *czarnomorski-regionalny*. Wszystkie te urzędy (za wyjątkiem berdiańskiego) zajmują się również odprawą celną komputerów, towarów AGD i kawy.

Od 2004 roku obowiązuje *typowy schemat* przekraczania przez granicę państwową samochodowych, kolejowych, wodnych i powietrznych środków transportu należących do przewoźników oraz towarów, które przemieszczają się razem z nimi. Schemat dotyczy także trybu przeprowadzania kontroli celnej wymienionych rodzajów środków transportu oraz przemieszczających się z nimi towarów. Dodatkowo, w celu zapobiegania wyprowadzaniu zagranicznych walut przez fikcyjny lub omijający cło import towarów, Państwowy Urząd Celny Ukrainy i Narodowy Bank Ukrainy utworzyły system wymiany informacji o transakcjach handlu zagranicznego. System ten pozwala obu urzędem na wzajemny dostęp do swoich baz danych, a jego zadaniem jest

wychwytywanie przypadków zakupu i wywozu walut z tytułu kontraktu w sytuacji, gdy towary nie przekroczyły granicy.

Tranzyt i odprawa warunkowa

Przez terytorium Ukrainy wolno przewozić towary, których tranzyt jest udokumentowany i za które opłacono należności celne. Towary podlegające podatkowi akcyzowemu są oznakowane specjalną banderolą i eskortowane przez terytorium Ukrainy przez ukraińską straż celną. Nie wolno przewozić towarów niebezpiecznych dla zdrowia, życia i środowiska naturalnego. Narkotyki i środki psychotropowe mogą być przewożone tylko na podstawie umów międzynarodowych. Jeśli towary zadeklarowane jako tranzytowe w odpowiednim czasie nie zostaną wywiezione z Ukrainy, nakładane są kary z konfiskatą towarów włącznie.

Wwóz eksponatów i próbek przeznaczonych na wystawy lub targi może być dokonany nawet przez jednostkę, która nie zarejestrowała swojej działalności w handlu zagranicznym. W przypadku wwozu na czas określony towarów, które mają być zwrócone do kraju pochodzenia, stosuje się odprawę warunkową. Opłata celna w tym przypadku wynosi 30 USD za każdą deklarację celną. W przypadku wwozu większej ilości próbek do deklaracji powinny być dołączone dodatkowe strony, a opłata wynosi po 15 USD za każdą stronę. Towary są odprawiane warunkowo maksymalnie na rok. Termin ten może być przedłużony w przypadkach uzasadnionych względami ekonomicznymi, naukowymi, humanitarnymi lub innymi, przy czym należy pamiętać o załatwieniu formalności przed upływem terminu ważności deklaracji celnej. Przed zwrotem towarów odprawionych warunkowo, urzędnicy celni sprawdzają zgodność ilości i charakterystyki towaru z deklaracją przywozową.

Składy celne

Składy celne dzielą się na zwykłe i licencjonowane. Zwykłe składy celne, należące do państwowych władz celnych, służą do obowiązkowego przechowywania towarów, których przywóz lub tranzyt jest zabroniony. Umieszczane są w nich również towary nie mające uregulowanego cła i opłat celnych.

Składy licencjonowane mogą być otwarte i zamknięte. Otwarte są dostępne dla każdego podmiotu, zamknięte służą do przechowywania towarów należących do właściciela składu. Skład musi być wyposażony w czujniki przeciwpożarowe, system alarmowy połączony z agencją ochrony mienia oraz system umożliwiający pracownikom celnym kontrolę pomieszczeń.

Otwarcie składu celnego wymaga licencji, do wydania której niezbędne są:

- kopie dokumentów założycielskich i rejestracyjnych firmy,
- dokumenty potwierdzające prawo do użytkowania pomieszczeń przeznaczonych na skład celny,
- podanie z uzasadnieniem,
- szczegółowy projekt pomieszczeń z zaznaczeniem powierzchni przeznaczonej dla urzędników celnych,
- plany instalacji przeciwpożarowej zatwierdzonej przez odpowiednie służby,
- umowa z agencją ochrony mienia,
- zezwolenie służb sanitarnych i ekologicznych (zależnie od rodzaju składowanych towarów),
- lista towarów, które mają być składowane.

Licencja jest przyznawana przez lokalny urząd celny. Opłata za wydanie licencji stanowi równowartość 1500 USD. Licencja wydawana jest bezterminowo, pod warunkiem, że rejestracja będzie co rok odnawiana. Konieczne jest też podpisanie umowy o dokonywanie odpraw celnych z lokalnym agentem celnym.

Wszystkie towary ukraińskie i zagraniczne, importowane i eksportowane, mogą być magazynowane w składzie celnym, z wyjątkiem towarów przeznaczonych na pomoc humanitarną. Towary niebezpieczne (toksyczne, łatwopalne itp.) mogą być składowane tylko w przystosowanych do tego celu pomieszczeniach i muszą być zapieczętowane. Towary mogą być zabrane ze składu wyłącznie w obecności przedstawiciela władz celnych. Właściciel składu jest zobowiązany do składania władzom celnym szczegółowego raportu o przeprowadzonych operacjach. W przypadku naruszenia przepisów, licencja może być zawieszona lub odebrana.

Giełdy towarowe

Według danych Narodowego Stowarzyszenia Giełd Ukrainy (NSGU) w kraju tym działa 255 giełd¹¹⁰, w tym 111 giełd towarowych i towarowo-surowcowych. Na giełdach zrzeszonych w NSGU zawieranych jest około 90 % wszystkich kontraktów giełdowych. Przedmiotem obrotu są nieruchomości, metale, produkty naftowe, nawozy mineralne, żywność, artykuły konsumpcyjne, maszyny rolnicze, urządzenia technologiczne itp. Znaczna część obrotów dotyczy produktów rolnych. Giełdy wykonują również inne usługi, jak np. monitorowanie rynku rolnego lub zbieranie informacji o firmach (na zasadach komercyjnych).

¹¹⁰ Adresy giełd znajdują się na stronie internetowej Ministerstwa Polityki Rolnej Ukrainy: www.minagro.kiev.ua.

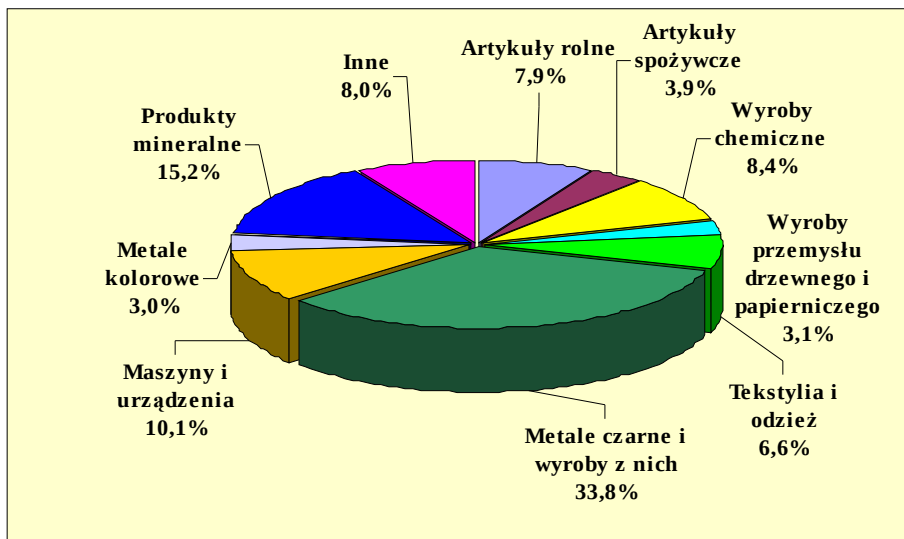
Głównymi grupami towarów rolnych sprzedawanych na giełdach towarowych są: jęczmień, pszenica, kukurydza, nasiona słonecznika i produkty ich przetworzenia. Największy udział mają zboża; udział produktów przetworzonych (mąki i kasz) jest nieznaczny. Na drugim miejscu znajdują się rośliny oleiste, głównie nasiona słonecznika. Olej i śruta poekstrakcyjna są sprzedawane w mniejszych ilościach, ale ich udział rośnie wraz ze wzrostem liczby kontraktów eksportowych. Zgodnie z Dekretem Prezydenta nr 832 z 29 czerwca 2000 roku „O pobudzaniu produkcji i rozwoju rynku zbóż”, kontrakty dotyczące eksportu zboża muszą być rejestrowane i zawierane za pośrednictwem giełd.

Struktura towarowa handlu zagranicznego

Struktura towarowa eksportu

W 2003 roku na Ukrainie nastąpił wyraźny wzrost obrotów handlu zagranicznego towarami, przy wyższej dynamice importu, co było głównie efektem dewaluacji hrywny w stosunku do euro. W rezultacie zanotowano niewielkie dodatnie saldo obrotów towarowych.

Rys 4. Struktura towarowa eksportu w 2003 roku

Źródło: Makroekonomiczne dane gospodarki Ukrainy i handel zagraniczny w latach 2001-2003, w: Rynek-Wschodni Partnerzy, Nr 6(96)2004. s. 5.

W 2003 i pierwszej połowie 2004 roku dominującą pozycją w eksporcie były metale i wyroby z nich, zwłaszcza wyroby metalurgiczne. W grupie tej 91 % stanowi żelazo i wyroby żelazne. Pozostałe produkty to aluminium, miedź i wyroby z tych metali. Metalurgia żelaza generuje około jednej trzeciej całego eksportu towarowego Ukrainy. Drugą po metalurgii grupą eksportową są produkty mineralne (ropa naftowa i produkty jej przetwórstwa). Kolejne pozycje zajmują maszyny i urządzenia mechaniczne oraz produkty chemiczne.

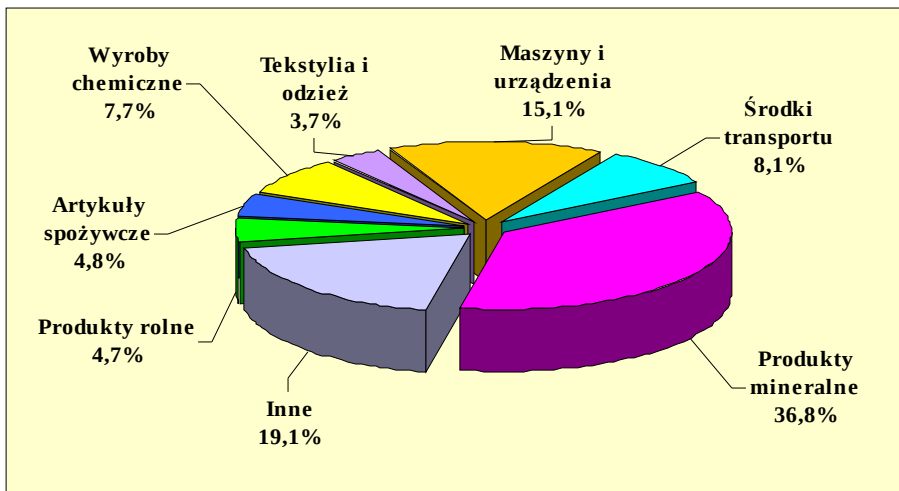
W I półroczu 2004 roku w stosunku do I półrocza 2003 roku zwiększył się udział eksportu żelaza i wyrobów, produktów mineralnych oraz wyrobów chemicznych. Jednocześnie obniżył się udział zbóż, papieru i kartonów, odzieży i tekstyliów, miedzi i wyrobów, aluminium, narzędzi, kotłów, maszyn i urządzeń mechanicznych.

Struktura towarowa importu

W 2003 roku $\frac{1}{3}$ importu stanowiły produkty mineralne (ropa, gaz, węgiel). Ważne miejsce zajmowały także maszyny, urządzenia i środki transportu, wyroby chemiczne oraz artykuły rolno-spożywcze i wyroby przemysłu lekkiego. W grupie importowanych produktów mineralnych znajdowały się przede wszystkim paliwa mineralne (95 %) i niewielkie ilości soli, siarki, cementu i rud. Z importowanych paliw mineralnych 62 % stanowił gaz ziemny, 17 % ropa naftowa, 4 % węgiel, a 17 % inne paliwa.

Import paliw jest niezwykle ważny dla Ukrainy, która „w spadku” po Związku Radzieckim odziedziczyła ogromne przedsiębiorstwa stosujące przestarzałe, energochłonne technologie, oparte na dostawach ropy naftowej i gazu z ZSRR po cenach sztucznie zaniżonych. Po rozpadzie Związku Radzieckiego, Rosja pozostała głównym dostawcą paliw, ale już po znacznie wyższych cenach, niejednokrotnie wyższych od obowiązujących na rynku światowym. Zmusiło to Ukrainę do szukania innych dostawców. Obecnie Rosja nadal dostarcza 82 % produktów mineralnych, Kazachstan 5 %, Litwa 3 %, Polska 2 %, a pozostałe 8 % pochodzi z innych krajów.

W 2003 roku udział produktów mineralnych w imporcie wyniósł 36,8 % (rok wcześniej 42,6 %), maszyn i urządzeń 15,1 % (podobnie jak w 2002 roku), wyrobów chemicznych 7,7 % (poprzednio 7,1 %), środków transportu 8,1 % (w 2002 roku 4,7 %), tekstyliów 3,7 % (poprzednio 4,1 %), artykułów rolnych – 4,7 % (w 2002 roku 3,4 %) i spożywczych 3,7 %. W I półroczu 2004 roku w stosunku do I półrocza 2003 roku zwiększył się udział ropy naftowej i produktów naftowych, innych surowców energetycznych, związków chemii organicznej, nawozów, metali żelaznych i sprzętu drogowego.

Rys. 5. Struktura towarowa importu w 2003 roku

Źródło: Makroekonomiczne dane gospodarki Ukrainy i handel zagraniczny w latach 2001-2003, w: Rynek-Wschodni Partnerzy, Nr 6(96)2004. s. 6.

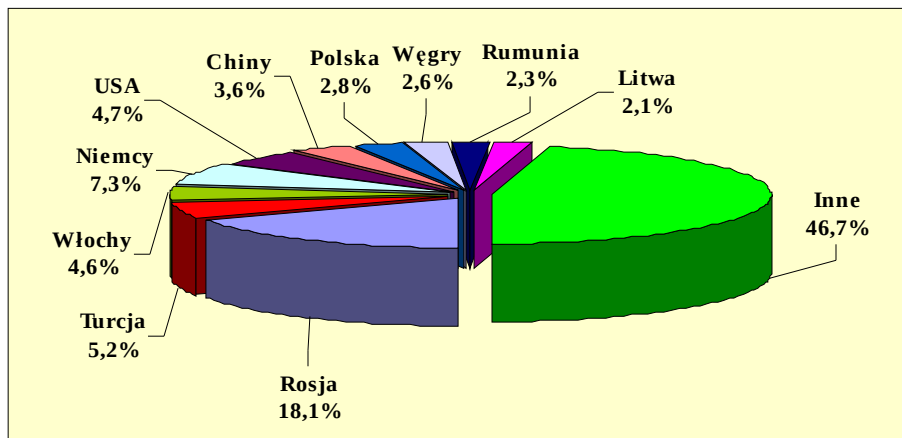
Struktura geograficzna eksportu i importu

Eksport

Eksport do krajów byłego ZSSR spadł z 41 % w 1997 do 28,7 % w 2001 roku i do 24,4 % w 2002 roku. Nastąpiła więc wyraźna reorientacja geograficzna ukraińskiego eksportu.

W 2003 roku głównymi partnerami Ukrainy były następujące kraje: Rosja 18,7 %, Niemcy 6,2 %, Włochy 5,5 %, Chiny 4,4 %, Turcja 3,9 %, Węgry 3,7 % i Polska 3,3 %. Tym samym Polska zajmowała 7 miejsce w ukraińskim eksporcie, co stanowiło poprawę o 2 miejsca w porównaniu z rokiem 2002 (2,8 % udziału) i powrót na pozycję zajmowaną w roku 2001.

W 2003 roku znacząco wzrósł eksport do krajów, które są głównymi odbiorcami ukraińskich towarów. Najbardziej wzrósł eksport do Niemiec i Włoch, bo aż o 22,7 %. Eksport do Chin wzrósł o 12,1 %.

Rys. 6. Struktura geograficzna eksportu Ukrainy (wg danych za 7 miesięcy 2004 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie obliczeń w oparciu o dane Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy.

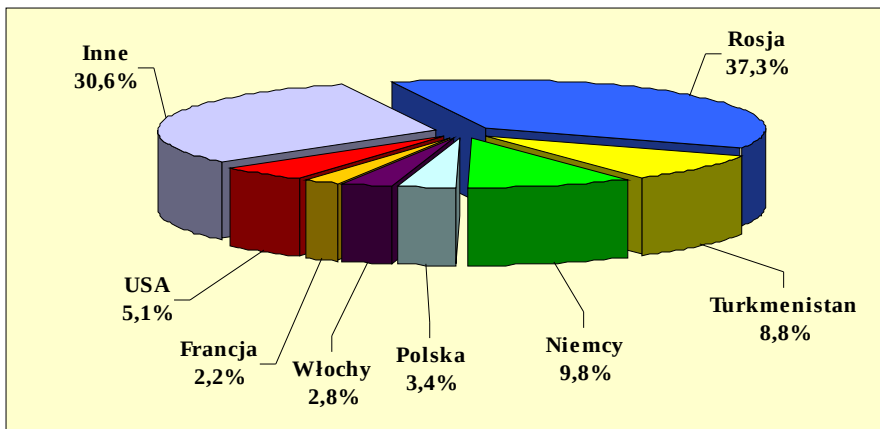
Według danych ukraińskich wartość eksportu towarów za siedem miesięcy 2004 roku wyniosła 18.270.307 tys. USD. Z kwoty tej najwięcej (18 %) przypadało na Rosję, która zakupiła ukraińskie towary o wartości 3.291.327 tys. USD. Na dalszych miejscach w kolejności byli Niemcy, Turcja, USA, Włochy, Chiny i Polska.

Import

W 2002 roku udział krajów WNP w ukraińskim imporcie wynosił 52,8 % i nieco spadł w stosunku do roku 2001, kiedy to sięgał 56 %.

Na podstawie danych Państwowego Komitetu Statystyki, główni partnerzy handlowi Ukrainy w imporcie w 2003 roku to Rosja (37,6 %), Niemcy (9,9 %), Turkmenistan (7,6 %), Polska (3,5 %), Włochy (2,8 %), Wielka Brytania (2,5 %) i Chiny (2,3 %). Szczególnie wzrósł import z Niemiec, Turkmenistanu i Polski, znacznie spadł natomiast import z Kazachstanu i z Białorusi. Polska awansowała z ósmego miejsca w roku 2000 na szóste w roku 2001 i czwarte w 2002 roku. Pozycję tę utrzymała również w 2003 roku.

Według danych Państwowego Komitetu Statystyki za siedem miesięcy 2004 roku ogólna wartość importu Ukrainy wyniosła 15.156.754 tys. USD, z czego import z Rosji stanowił 5.456.601 tys. USD (czyli 37,3 %). Znaczący udział w ukraińskim imporcie miały także Niemcy (9,8 %), Turkmenistan (8,8 %), USA (5,1 %) oraz Polska (3,4 %).

Rys. 7. Struktura geograficzna importu Ukrainy (wg danych za 7 miesięcy 2004 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie obliczeń w oparciu o dane Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy.

Znaczną część obrotów handlu zagranicznego Ukrainy stanowi eksport usług, przede wszystkim transportowych. Również i w tym sektorze głównym partnerem Ukrainy jest Rosja, mająca około 42 % udziału w eksporcie. Udział pozostałych krajów jest nieznaczny. W imporcie usług najbardziej liczą się Stany Zjednoczone, Rosja, Wielka Brytania, Niemcy i Polska.

X. INWESTYCJE ZAGRANICZNE

Podstawy prawne

Sfery inwestycji zagranicznych dotyczą następujące akty prawne: ustawa z 19 marca 1996 roku o trybie inwestowania zagranicznego, ustawy *O działalności inwestycyjnej*, *O ochronie inwestycji zagranicznych*, *O zagranicznej działalności gospodarczej*, *O własności*, *O spółkach*, *O przedsiębiorstwach rolnych*, *O bankach i ich działalności*, *O zasadach państwowej rejestracji inwestycji zagranicznych* i wiele innych. Obowiązują również umowy międzynarodowe, których stroną jest Ukraina. Jeśli w umowach międzynarodowych znajdują się regulacje inne niż w ustawach wewnętrznych, zastosowanie mają umowy międzynarodowe.

Inwestorami na terenie Ukrainy mogą być zagraniczne osoby prawne i fizyczne, posiadające pełną zdolność do wykonywania czynności prawnych. Inwestorami mogą również być: obce państwa, międzynarodowe organizacje rządowe, pozarządowe i samorządowe.

Za inwestycje zagraniczne uznaje się wszelkie dobra, wartości i walory wnoszone przez inwestorów zagranicznych *w celu uzyskania zysku lub osiągnięcia efektów społecznych*. Inwestycje te mogą być realizowane dzięki wniesieniu:

- waluty obcej, uznanej przez NBU za wymienialną;
- waluty ukraińskiej;
- dowolnego majątku ruchomego i nieruchomości oraz związanych z tym majątkiem praw własności;
- akcji, obligacji i innych papierów wartościowych oraz praw korporacyjnych¹¹¹ wyrażonych w walucie wymienialnej;
- należności pieniężnych oraz praw z nimi związanych,
- dowolnych praw własności intelektualnej (np. praw autorskich, praw wynalazczych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, *know-how* itp.) pod warunkiem, że wartość tych praw jest wyrażona w walucie wymienialnej i oceniona¹¹² przez ukraińskich ekspertów;
- praw do prowadzenia działalności gospodarczej, łącznie z prawami do korzystania i eksploataowania zasobów naturalnych, których wartość wyrażona jest w walucie wymienialnej i potwierdzona zgodnie z prawem kraju inwestora;
- innych dóbr, zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy.

¹¹¹ Prawa korporacyjne należy rozumieć jako prawa własności osoby prawnej, utworzonej zgodnie z ustawodawstwem ukraińskim lub ustawodawstwem innych państw, do udziału, lub części udziału w funduszu statutowym.

¹¹² Ustawa nie wskazuje, kto i w jakim trybie wyznacza ekspertów i nie określa warunków, jakie powinien spełniać ekspert; stanowi to poważną przeszkodę przy wnoszeniu tego rodzaju praw jako aportu majątkowego.

Ukraińska legislacja dotycząca bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest zgodna z międzynarodowymi standardami, co oznacza, iż:

- pozwala na częściowy lub całkowity udział inwestora zagranicznego w przedsiębiorstwie ukraińskim,
- zapewnia traktowanie nie gorsze niż w stosunku do przedsiębiorstw ukraińskich,
- gwarantuje swobodną wymianę walut i transfer zysków,
- zapewnia gwarancje zabezpieczające przed nacjonalizacją i wywłaszczeniem,
- zapewnia kompensatę wszelkich strat wynikających z bezprawnego działania instytucji lub urzędników państwowych,
- zapewnia inwestorowi niezmienność warunków prowadzenia działalności przez 10 lat,
- zapewnia zwolnienie od cła i podatku VAT od importowanych dóbr kapitałowych, będących wkładem rzeczowym do spółki (pod warunkiem wprowadzenia ich w ciąg 30 dni do bilansu przedsiębiorstwa i nie sprzedania tych dóbr przez 3 lata),
- zapewnia możliwość wycofania wniesionych zza granicy inwestycji – w formie pieniężnej i rzeczowej (bez opłaty cła) w ciągu 6 miesięcy od wstrzymania działalności.

Minimalny udział kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym, wymagany do uznania przedsiębiorstwa za podmiot z udziałem zagranicznym, wynosi 10 %.

Inwestor zagraniczny może uczestniczyć w prywatyzacji obiektów państwowych i samorządowych przez uzyskanie prawa własności do prywatyzowanego majątku lub wniesienie wkładu do kapitału zakładowego prywatyzowanego podmiotu. Podstawowym aktem prawnym w tym zakresie jest ustawa z 4 marca 1992 roku *O prywatyzacji majątku państwowego*.

Ustawa o trybie inwestowania zagranicznego z 19 marca 1996 roku zrównała prawa inwestorów ukraińskich i zagranicznych oraz zastąpiła wcześniejsze przepisy o ulgach dla inwestycji zagranicznych. Formalnie zapewniła ona inwestycjom (również tym na terenie specjalnych stref ekonomicznych), które zostały zrealizowane przed wejściem w życie nowych przepisów stabilność prawa, w tym zachowanie ulg przyznanych przy wniesieniu tych inwestycji.

Ograniczenia

W sektorze mediów elektronicznych (radio i telewizja) oraz telekomunikacji udział kapitału zagranicznego nie może przekroczyć 30 %, a ponadto wymagane jest zezwolenie Krajowej Rady RTV. Ograniczenia istnieją w odniesieniu do bankowości, ubezpieczeń i zakupu ziemi, choć są stopniowo znoszone lub ograniczane. Niedostępny dla zagranicznych inwestorów jest sektor produkcji specjalnej i produkcja napojów alkoholowych. W niektórych sektorach (np. produkcja środków chemicznych dla

rolnictwa, farmaceutyków, leków weterynaryjnych, kosmetyków i środków higieny) wymagane są licencje. Zakres i warunki prowadzenia działalności gospodarczej podlegającej licencjonowaniu określają przepisy ustawy z 1 czerwca 2000 roku *O licencjonowaniu poszczególnych rodzajów działalności*.

Rozwiązywanie sporów

Najczęstszą przyczyną sporów i nieporozumień jest brak przejrzystości regulacji prawnych, szybko zmieniające się przepisy i korupcja. Do rozstrzygania sporów wynikających ze stosunków umownych właściwy jest sąd tego kraju, na terytorium którego zamieszkuje lub ma siedzibę pozwany. Właściwy jest również sąd tego kraju, na którego terytorium zamieszkuje lub ma siedzibę powód, jeżeli tam znajduje się przedmiot sporu albo majątek pozwanego.

Właściwość sądu strony mogą zmienić w drodze umowy. W umowie handlowej strony mogą wybrać prawo i sąd jednego lub drugiego kraju. Należy jednak pamiętać, by wybierać prawo i sąd jednego kraju, w przeciwnym przypadku postępowanie sądowe wydłuży się i skomplikuje.

Na Ukrainie sądem państwowym właściwym do rozpatrywania spraw gospodarczych jest sąd gospodarczy. Wysokość opłaty sądowej wynosi jeden procent od wartości przedmiotu sporu, ale nie może przekroczyć stukrotnej wysokości dochodu zwolnionego z opodatkowania, tj. 1700 hrywien (około 300 USD). Ustawowy termin rozpatrzenia sprawy przez sąd gospodarczy wynosi dwa miesiące i jest to konsekwentnie realizowane przez sądy ukraińskie. Wierzyciel nie ma obowiązku wezwania dłużnika do zapłaty, chyba że przepisy szczególne lub umowa stanowią inaczej.

Na Ukrainie funkcjonują również sądy arbitrażowe. Najbardziej znanym sądem arbitrażowym na Ukrainie jest Międzynarodowy Handlowy Sąd Arbitrażowy przy Izbie Handlowo-Przemysłowej Ukrainy w Kijowie. Strony umowy handlowej mogą w umowie zawrzeć klauzulę arbitrażową, tj. uznać sąd arbitrażowy za właściwy do rozstrzygania ewentualnych sporów. Klauzula może być umieszczona w umowie lub w odrębnym porozumieniu. Jeśli umowa nie zawiera klauzuli arbitrażowej, właściwym sądem będzie państwowy sąd gospodarczy.

Oprócz ustawodawstwa ukraińskiego, na terytorium Ukrainy obowiązują przepisy międzynarodowe, m.in. Konwencja Waszyngtońska dotycząca rozstrzygania sporów inwestycyjnych pomiędzy państwem a inwestorami zagranicznymi, którą Ukraina ratyfikowała 16 marca 2000 roku. W ramach WNP obowiązuje *Umowa o współpracy w zakresie działalności inwestycyjnej* oraz szereg umów dwustronnych o wzajemnej ochronie inwestycji. Będąc członkiem Konwencji Nowojorskiej z 10 czerwca 1958 roku, Ukraina uznaje wyroki zagranicznych sądów arbitrażowych.

Ochrona inwestycji

Państwo gwarantuje bezpieczeństwo inwestycji, tj. ochronę przed zmianami legislacyjnymi, nacjonalizacją, stratami zawinionymi przez władze i utratą zainwestowanego majątku. Prawo ukraińskie traktuje inwestycje zagraniczne jak krajową działalność inwestycyjną, a podmioty zagraniczne traktowane są na równi z ukraińskimi.

Jeżeli po zarejestrowaniu podmiotu gospodarczego z udziałem zagranicznym zmiany przepisów prawnych spowodują pogorszenie sytuacji inwestora zagranicznego, to przez okres dziesięciu lat stosuje się przepisy, które obowiązywały w dniu rejestracji (art. 8 ustawy z 19 marca 1996 roku *O trybie inwestowania zagranicznego*). Ustawa gwarantuje, że inwestycje zagraniczne nie podlegają nacjonalizacji. Żaden organ państwowy nie ma prawa zająć lub zarekwirować majątku inwestora zagranicznego (z wyjątkiem sytuacji wyżej konieczności, jak np. klęski żywiołowe, katastrofy, epidemie). Takie gwarancje daje również nowy kodeks gospodarczy (rozdziały 2 i 38).

Ustawa gwarantuje, że wszelkie straty i wydatki poniesione przez inwestora wskutek konkretnych działań lub zaniechania działań oraz niewłaściwego wykonywania obowiązków przez organy państwa lub funkcjonariuszy państwowych są rekompensowane według aktualnych cen rynkowych i na podstawie wyceny potwierdzonej przez audytora. Zadośćuczynienie adekwatne do poniesionych strat ma być wypłacone bezzwłocznie i w tej samej walucie, w której poczyniono inwestycje (lub w innej za zgodą inwestora).

Po zakończeniu działalności gospodarczej inwestor zagraniczny uprawniony jest do otrzymania zwrotu, w postaci rzeczowej lub walucie inwestycji, wartości faktycznie poniesionych nakładów (po dokonaniu rozliczeń z urzędem podatkowym i uregulowaniu wszelkich zobowiązań finansowych). Inwestor zagraniczny ma prawo do odebrania dochodów, jakie przyniosła jego inwestycja. Dochody są wypłacane w formie pieniężnej lub rzeczowej zgodnie z ich realną wartością rynkową.

Struktura instytucjonalna

Do końca 1999 roku odpowiedzialność za inwestycje zagraniczne była rozproszona pomiędzy różnymi instytucjami rządowymi na szczeblu centralnym i na szczeblach lokalnych. Aby temu zaradzić, w grudniu 1999 wszystkie działające w tym zakresie agencje i instytucje zostały zintegrowane w Ministerstwie Gospodarki (obecnie Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej). Pozwoliło to rządowi na kształtowanie spójnej strategii promocji inwestycji zagranicznych, a zagranicznym inwestorom ułatwiło uzyskanie informacji i umożliwiło załatwienie formalności

w jednym miejscu. Nadal jednak brakowało centralnej instytucji, której podstawowym zadaniem byłaby obsługa zagranicznych inwestorów i realizacja rządowej strategii promocyjnej.

Dopiero w kwietniu 2004 roku powołano do życia spółkę akcyjną Agencja ds. Inwestycji Zagranicznych. Jej głównym zadaniem jest sprzyjanie przyciąganiu inwestycji zagranicznych oraz formowanie korzystnego inwestycyjnego wizerunku Ukrainy. Agencja ds. Inwestycji Zagranicznych nie jest państwową spółką akcyjną, gdyż wśród jej udziałowców są również osoby fizyczne. Trwają prace nad powołaniem oddziałów Agencji w poszczególnych obwodach Ukrainy.

Charakter doradczy ma Rada ds. Inwestycji Zagranicznych, powstała w kwietniu 1997 roku na mocy dekretu prezydenta. Zbiera się ona doraźnie w miarę potrzeb i służy jako forum dialogu pomiędzy czołowymi politykami gospodarczymi Ukrainy a przedstawicielami największych koncernów międzynarodowych (jej sukcesem było doprowadzenie do zawieszenia systemu tzw. „kartoteki”)¹¹³.

Od 1997 roku działa także Izba Niezależnych Ekspertów składająca się z 14 prawników, w tym 7 zagranicznych. Jej zadaniem jest rozsądzanie sporów pomiędzy zagranicznymi inwestorami a administracją rządową Ukrainy. Opinie Izby w poszczególnych spornych przypadkach są przedstawiane prezydentowi do ostatecznej decyzji.

Formy inwestowania

Dopuszczalne są następujące formy inwestycji zagranicznych:

- udział w przedsiębiorstwie utworzonym wspólnie z partnerem ukraińskim (osobą prawną lub fizyczną) lub nabycie udziałów w ukraińskim przedsiębiorstwie już istniejącym;
- utworzenie nowego przedsiębiorstwa ze 100 % udziałem zagranicznego inwestora lub zakup przedsiębiorstwa już istniejącego;
- nabycie majątku ruchomego lub nieruchomego (łącznie z budynkami, mieszkaniami, pomieszczeniami, urządzeniami, środkami transportu i innymi obiektami) w drodze bezpośredniego wykupu lub wykupu akcji, obligacji i innych papierów wartościowych;
- nabycie innych praw majątkowych;

¹¹³ Izby skarbowe miały prawo zatrzymać 30 % dochodów pochodzących z kar i mogły pobierać z konta bankowego płatnika każdą kwotę, jaką (w mniemaniu urzędników skarbowych), podatnik był winien izbie (tzw. Kartoteka II).

- wykonywanie działalności gospodarczej w ramach umów o podziale produkcji¹¹⁴;
- inne nie zabronione przez prawo formy, w tym inwestycje realizowane na podstawie umów z ukraińskimi podmiotami gospodarczymi.

Wycena wartości inwestycji zagranicznych

Wartość inwestycji zagranicznych oraz ukraińskich, w tym wkładów do kapitału zakładowego, wycenia się w walutach wymiennalnych oraz w walucie ukraińskiej za porozumieniem stron na podstawie światowych cen rynkowych lub cen rynku ukraińskiego. Wartość inwestycji wyrażonej w walucie wymiennalnej przelicza się na walutę ukraińską po kursie NBU.

Wartość obiektu prawa własności intelektualnej powinna być potwierdzona na Ukrainie przez kompetentną instytucję niezależną. Zwyczajowo w charakterze tej instytucji występuje Izba Handlowo-Przemysłowa Ukrainy. Potwierdzenie wartości przez właściwą instytucję zagraniczną (na przykład polską KIG) nie jest wiążące dla Izby ukraińskiej, ale może uprościć i przyspieszyć jej postępowanie. Wycena powinna być dokonana przed złożeniem wniosku o rejestrację spółki.

Ochrona konkurencji

Nowy kodeks gospodarczy utrzymał w mocy przepisy stanowiące, że tworzenie nowych spółek, przejmowanie istniejących przedsiębiorstw oraz łączenie firm jest kontrolowane przez Komitet Antymonopolowy. Zgoda Komitetu jest wymagana, gdy:

- łączna wartość aktywów lub obrotów handlowych wszystkich wspólników za ostatni rok finansowy przekracza 12 milionów USD, a aktywa lub obroty co najmniej dwóch wspólników przekraczają 1 milion USD na osobę;
- udział nowopowstałej firmy w rynku przekracza 35 %.

Przy łączeniu firm – zgoda Komitetu jest wymagana, gdy:

- co najmniej jeden z partnerów ma monopolistyczną pozycję na rynku,
- udział wszystkich partnerów w rynku przekracza 35 %,
- łączna wartość aktywów lub obrotów handlowych wszystkich uczestników fuzji za ostatni rok finansowy przekracza 12 milionów USD, a aktywa lub obroty co najmniej dwóch wspólników przekraczają 1 milion USD na osobę.

¹¹⁴ Nazwa umowy o podziale produkcji jest przyjęta z jęz. angielskiego (production sharing agreement - PSA) dla określenia umów między podmiotami/producentami, w celu podziału produkcji/wydobycia (np. ropy lub gazu) w sytuacji gdy podaż znacząco przeważa nad popytem i ma to wpływ na ceny rynkowe.

Transfer zysków i kontrola dewizowa

Na mocy umowy¹¹⁵ o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji każda z umawiających się stron przyznaje inwestorom prawo do swobodnego transferu płatności związanych z inwestycjami dokonanymi na jej terytorium, a w szczególności:

- a) odsetek, dywidend, zysków i innych bieżących przychodów,
- b) spłat pożyczek,
- c) kwot przeznaczonych na pokrycie kosztów związanych z zarządzaniem inwestycją,
- d) należności inwestycyjnych i innych płatności (roszczenia pieniężne lub roszczenia z tytułu innych świadczeń, mających wartość ekonomiczną: praw własności intelektualnej, takich jak prawa autorskie, patenty, wzory użytkowe, projekty i wzory przemysłowe, znaki towarowe, nazwy handlowe, tajemnice produkcyjne i handlowe, technologie produkcji, *know-how* i *goodwill*; praw do prowadzenia działalności gospodarczej, w tym koncesji na poszukiwanie, wydobywanie lub eksploatację zasobów naturalnych, jak również innych praw nadanych z mocy norm prawnych, umów lub decyzji właściwych organów władzy wydanych zgodnie z ustawodawstwem państwa, na którego terytorium inwestycja została dokonana),
- e) dodatkowych kwot kapitałowych niezbędnych do utrzymania lub rozwoju inwestycji,
- f) wpływów pochodzących ze sprzedaży lub częściowej albo całkowitej likwidacji inwestycji, w tym przyrostu kapitału.

Transfery będą dokonywane bez zwłoki w walucie wymiennej według kursu z dnia transferu i zgodnie z procedurą przewidzianą w ustawodawstwie państwa, na terytorium którego została dokonana inwestycja.

Zysk z działalności gospodarczej prowadzonej na Ukrainie może być bez przeszkód transferowany za granicę w obcej walucie (po zapłaceniu należnych podatków), zgodnie z ustawą *O opodatkowaniu zysku przedsiębiorstw* z maja 1997 roku (jeśli inwestor jest osobą prawną) lub zgodnie z dekretem Rady Ministrów z grudnia 1992 roku (jeśli inwestor jest osobą fizyczną). Zagraniczni inwestorzy mogą zakupić walutę zagraniczną bez żadnych przeszkód za pośrednictwem banków komercyjnych. Wprowadzie po kryzysie w 1998 roku NBU wprowadził wiele instrumentów kontrolnych, by chronić rezerwy dewizowe, jednak od 1999 roku ograniczenia w zakupie dewiz nie występowały.

W razie całkowitej likwidacji inwestycji ustawa daje inwestorom zagranicznym prawo do swobodnego transferu zainwestowanego kapitału, w tym przyrostu kapitału, w formie pieniężnej lub naturalnej w terminie sześciu miesięcy od dnia likwidacji.

¹¹⁵ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji, została podpisana 12 stycznia 1993 roku i weszła w życie 14 września 1993 roku.

Kontrola dewizowa

Banki ukraińskie mogą na zlecenie rezydentów nabywać obcą walutę tylko w celu wykonania zobowiązań wobec nierezydentów z tytułu:

- umów handlowych (zapłata za towary, prace, usługi, prawa majątkowe, z wyjątkiem umów ubezpieczenia na życie);
- spłaty odsetek z tytułu zaciągniętych kredytów;
- transferu dochodów na rzecz inwestora zagranicznego;
- transferu wpływów pochodzących z częściowej albo całkowitej likwidacji inwestycji zagranicznej.

Ustawa z 23 września 1994 roku *O trybie uregulowania rozliczeń w dewizach* wprowadza następujące zasady:

- wszystkie należności z tytułu eksportu towarów, prac i usług przez rezydenta powinny wpływać tylko na rachunek bankowy rezydenta;
- ukraiński eksporter ma obowiązek odsprzedaży NBU 50 % wpływów z eksportu w walucie wymiennej;
- podmioty ukraińskie posiadające konta w bankach zagranicznych mają obowiązek odsprzedaży NBU 50 % wpływów w walucie wymiennej;
- transakcje w handlu zagranicznym pomiędzy rezydentem i nierezydentem muszą być rozliczane w walutach (o ile umowa bilateralna z danym krajem nie stanowi inaczej);
- zabronione są rozliczenia w walucie zagranicznej pomiędzy rezydentami ukraińskimi;
- utworzenie oddziału firmy ukraińskiej za granicą, zakup zagranicznych papierów wartościowych i otwarcie rachunku w zagranicznym banku przez firmę ukraińską wymaga uzyskania zezwolenia NBU;
- kredyty zagraniczne muszą być obowiązkowo zarejestrowane w NBU przed ich otrzymaniem;
- wynagrodzenie za pracę może być wypłacane wyłącznie w walucie ukraińskiej;
- maksymalny termin płatności za wyeksportowane towary i towary importowane na warunkach przedpłaty wynosi 90 dni;
- zakup waluty zagranicznej może być dokonany wyłącznie za pośrednictwem banku komercyjnego na międzybankowym rynku walutowym.

Z dniem 28 lutego 2003 roku kwota dewiz lub czeków podróжных, jaką rezydent może wywieźć poza granice Ukrainy bez wypełniania deklaracji, została podwyższona z 1000 USD do 3000 USD. W przypadku nierezydentów maksymalna kwota pozostała bez zmian, tj. 1000 USD. Z dniem 2 listopada 2003 roku zmieniły się także zasady wwozu waluty na Ukrainę przez osoby fizyczne (Tab.11).

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE)

Na terytorium wolnych stref ekonomicznych obowiązują przepisy prawa Ukrainy z uwzględnieniem uregulowań zawartych w nowym Kodeksie Gospodarczym, ustawy *O ogólnych zasadach tworzenia i funkcjonowania specjalnych (wolnych) stref ekonomicznych* oraz ustawy *O utworzeniu konkretnej specjalnej (wolnej) strefy ekonomicznej* przyjętej zgodnie z nowym Kodeksem Gospodarczym. Na terytorium Ukrainy mogą być tworzone specjalne (wolne) strefy ekonomiczne różnych typów: wolne strefy celne i porty, specjalne strefy eksportowe, tranzytowe, składy celne, parki technologiczne, kompleksy stref produkcyjnych, strefy turystyczno-rekreacyjne, ubezpieczeniowe, bankowe itp. Poszczególne strefy ekonomiczne mogą łączyć funkcje właściwe poszczególnym typom stref.

Na podstawie ustawy *O specjalnych strefach ekonomicznych* z 1997 roku przewidującej trzy rodzaje specjalnych stref (specjalną strefę ekonomiczną, obszar o specjalnym trybie inwestowania i obszar priorytetowego rozwoju) utworzono 12 specjalnych stref ekonomicznych (załącznik nr 21) i 9 obszarów o specjalnym trybie inwestowania (załącznik nr 22). Każda ze stref tworzona jest na podstawie odrębnej ustawy i z tego powodu warunki prowadzenia działalności gospodarczej w poszczególnych strefach ekonomicznych są zróżnicowane co do okresu ich funkcjonowania, przyznawanych ulg oraz wymaganych progów inwestycyjnych.

Przyznawane ulgi dotyczą: zwolnień (na różne okresy) i obniżenia stawek podatku dochodowego, ulg w opłatach gruntowych na okres zagospodarowania działek ziemi, ulg w obowiązkowych opłatach na rzecz różnych funduszy (np. Państwowy Fundusz Innowacyjny, Fundusz Ochrony Socjalnej Ludności), zwolnień z ceł i VAT towarów importowanych do produkcji na terenie strefy (poza akcyzowymi, rolnymi i spożywczymi), wyłączenia towarów importowanych do strefy na potrzeby produkcji z kwotowania i licencjonowania (z wyjątkami przewidzianymi w umowach międzynarodowych), zwolnień z obowiązkowej odsprzedaży walut zagranicznych¹¹⁶.

¹¹⁶ Wprowadzane są częste i liczne zmiany zarówno w wykazach uprzywilejowanych, priorytetowych rodzajów działalności gospodarczej na terytoriach priorytetowego rozwoju (TPR), jak i w rodzajach przyznawanych ulg. Np. ustawą z 24 grudnia 2002 r. zniesiono ulgi w podatku VAT w imporcie towarów grup 1 - 24 (rolno-spożywczych) i akcyzowych do SSE i TPR oraz zniesiono inne ulgi w SSE i TPR dotyczące ww. towarów. Podatek VAT w imporcie do Ukrainy towarów akcyzowych oraz towarów rolno-spożywczych (z grup 1-24), za wyjątkiem tytoniu, a także wyrobów miedzianych, kabli aluminiowych oraz izolowanych kabli elektrycznych winien być (od maja 2003 r.) opłacony przy odprawie celnej – zabroniono wykorzystywania weksli podatkowych w imporcie tych towarów.

Preferowane rodzaje działalności gospodarczej w specjalnych strefach ekonomicznych to: przemysł wydobywczy, rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy, przemysł lekki (w tym tekstylny), drzewny, chemiczny, metalurgiczny i metalowy, maszynowy, materiałów budowlanych, produkcji energii elektrycznej, gazu, wód mineralnych, transport i łączność, turystyka, rekreacja, ochrona zdrowia, kształcenie. Przedsiębiorstwa tworzone na terenach specjalnych stref ekonomicznych są ściśle nadzorowane, zarówno przez władze lokalne, jak i przez specjalnie do tego celu powołaną Agencję ds. Specjalnych Stref Ekonomicznych, która w 2002 roku została włączona do Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej.

Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej przeprowadziło analizę efektywności specjalnych stref ekonomicznych i terenów rozwoju priorytetowego. Za problemowe uznano trzy specjalne strefy (Port Krym, Interport Kowel i Reni) oraz terytorium rozwoju priorytetowego – miasto Szostka w obwodzie sumskim. Rozważa się likwidację dwóch obszarów o specjalnym trybie inwestowania w obwodzie ługańskim i czterech w Żytomierskim. W 2002 roku rząd postanowił, że do 1 stycznia 2005 roku nie będą rozpatrywane nowe projekty specjalnych stref ekonomicznych i terytoriów priorytetowego rozwoju¹¹⁷. W styczniu 2003 roku prezydent Kuczma skrytykował dotychczasowe rezultaty ich działalności i zagroził likwidacją.

Od 2002 roku wprowadzono obowiązek oceny projektów inwestycyjnych w specjalnych strefach ekonomicznych przed ich zatwierdzeniem przez administrację stref. Oceny dokonuje Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej, przy udziale Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Polityki Przemysłowej i Państwowej Administracji Podatkowej.

Według danych Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej z 1 września 2004 roku, w 21 obszarach specjalnego inwestowania na Ukrainie realizowanych jest 740 projektów inwestycyjnych na sumę 5,2 mld. USD. Inwestycje zagraniczne stanowią 28,8 % wartości projektów. Realizowane projekty pozwoliły dodatkowo utworzyć 51,8 tys. miejsc pracy i utrzymać 81,5 tys. dotychczasowych miejsc. Obecnie trwają prace w Gabinecie Ministrów nad zmianami prawnymi w zakresie realizacji projektów inwestycyjnych. Prawdopodobnie nowe kryteria zostaną opracowane do 1 grudnia 2004 roku. Do tego momentu obszary specjalnego inwestowania mają funkcjonować na dotychczasowych zasadach¹¹⁸.

¹¹⁷ Moratorium zostało zawieszone w lipcu 2004 r.

¹¹⁸ K. Russkich, *Specjalne strefy będą oceniane na nowo*, w: *Gazeta Inwestycyjna* z 17-23 września 2004 r.

Klimat inwestycyjny

Obowiązujące w pierwszym okresie po odzyskaniu niepodległości ustawodawstwo przewidywało liczne zachęty dla inwestorów zagranicznych, m.in. pięcioletni okres zwolnienia firm z podatku dochodowego. W 1999 roku zwolniono podmioty zagraniczne z podatku VAT od aportu wnoszonego do spółki, a nowelą z 6 lipca 1999 roku zapewniono gwarancje stosowania w ciągu 10 lat przepisów obowiązujących w momencie rejestracji.

Po 1999 roku zaczęto zrównywać warunki działalności dla firm krajowych i zagranicznych:

- ustawą z 17 lutego 2000 roku *O likwidacji dyskryminacji w opodatkowaniu podmiotów działalności gospodarczej, utworzonych z wykorzystaniem majątku i środków pochodzenia krajowego* zniesiono ulgi finansowe dla przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym i wprowadzono taki tryb regulacji zobowiązań finansowych, jaki obowiązuje przedsiębiorstwa utworzone bez udziału inwestycji zagranicznych;
- przyjęte w październiku 2001 roku poprawki do ustawy *O transakcjach z surowcem powierzonym, realizowanych w ramach operacji handlowych* zlikwidowały ulgi dla firm zagranicznych, importujących surowiec w celu przerobu uszlachetniającego (a następnie wyeksportowania gotowych wyrobów);
- ustawą z grudnia 2001 roku zniesiono możliwość nadawania nowych przywilejów podatkowych przedsiębiorstwom z udziałem kapitału zagranicznego.

Obecnie inwestorzy zagraniczni mogą liczyć jedynie na:

- *zwolnienie z cła i podatku VAT importowanego majątku będącego rzeczowym wkładem do kapitału założycielskiego spółki;*
- *zwolnienie z cła i podatku VAT przy imporcie (w niektórych przypadkach) oraz ulgi podatkowe w odniesieniu do inwestycji lokowanych w specjalnych strefach ekonomicznych i na terenach priorytetowego rozwoju;*
- *specjalne ulgi podatkowe w odniesieniu do zakładów produkujących samochody i części zamienne, jeśli wartość inwestycji w gotówce przekracza 150 mln USD.*

Ukraińska administracja jest niezwykle rozbudowana na wszystkich szczeblach. Do końca 1999 roku istniało ponad 90 ministerstw, agencji rządowych i komitetów o randze ministerstw. Urzędnicy wszystkich szczebli administracji rządowej wyposażeni są w szerokie (i nie do końca sprecyzowane) uprawnienia do podejmowania decyzji. Procedury urzędowe są niezwykle czasochłonne, uciążliwe i nieprzejrzyste.

Aby uzdrowić sytuację, wiosną 2000 roku przyjęto pięcioletni program naprawczy, w ramach którego nastąpiła redukcja zatrudnienia w Radzie Ministrów o 25 %, a następnie zmniejszenie liczby ministerstw, komitetów i agencji o połowę (z 90

urzędów o randze ministerstw pozostało 46). Nastąpiła zmiana kierunku działań aparatu państwowego z bezpośredniego sterowania gospodarką na stwarzanie warunków do prowadzenia działań gospodarczych. Zlikwidowano urzędy nieprzydatne w nowoczesnej gospodarce (np. Ministerstwo Węgla i Kopalń, Komitet Rozliczeń Inwestycji Państwowych), a wzmocniono te, które pełnią w niej pożyteczne funkcje (np. Komitet Antymonopolowy, Fundusz Majątku Państwa, Krajową Izbę Rachunkowości).

W celu poprawy klimatu inwestycyjnego 12 lipca 2001 roku Prezydent Ukrainy wydał dekret *O przedsięwzięciach ukierunkowanych na poprawę klimatu inwestycyjnego na Ukrainie*, który przewiduje następujące kierunki działań:

- zmniejszenie ingerencji organów władzy wykonawczej w działalność gospodarczą przedsiębiorstw;
- ukształtowanie bazy normatywno-prawnej zapewniającej równość wszystkich inwestorów;
- zwiększenie tempa rozwoju branż konsumpcyjnych i sektora usług;
- zmniejszenie obciążenia podatkowego, zapewnienie przejrzystości podatkowych procedur administracyjnych;
- usprawnienie prywatyzacji poprzez poprzedzenie jej restrukturyzacją przedsiębiorstw oraz wprowadzenie standardów międzynarodowych w celu zapewnienia jednakowych warunków wszystkim uczestnikom tego procesu;
- modernizację infrastruktury transportowej;
- doskonalenie regulacji taryfowych, certyfikacji i standaryzacji w sferze usług telekomunikacyjnych;
- wzmocnienie systemu bankowego;
- ożywienie działalności inwestycyjnej w specjalnych strefach ekonomicznych i na terytoriach rozwoju priorytetowego.

Przeszkody hamujące napływ inwestycji

Przeprowadzone w czerwcu 2000 roku badania¹¹⁹ na temat klimatu dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie, wskazywały następujące przeszkody: nieustannie zmieniające się i nadmierne regulacje prawne, niejasność systemu prawnego, niepewność co do warunków gospodarczych, korupcję, wysokie podatki, problemy z jasnym określeniem stosunków własności, niski poziom dochodów ludności, trudności w negocjacjach z władzami, zmienność polityki, braki w infrastrukturze i trudności w wejściu na rynek.

¹¹⁹ International Centre for Policy Studies, Kijów, ul. Wołoska 8/5, www.icps.kiev.ua.

Stowarzyszenie Europejskich Przedsiębiorców w Kijowie (European Business Association)¹²⁰ sporządziło pod koniec 2000 roku raport dla Komitetu Współpracy UE-Ukraina, który zawierał nie tylko opis istniejących barier hamujących inwestycje zagraniczne, ale dawał wskazówki, jakie działania należy przedsięwziąć w celu usunięcia tych barier. Zdaniem Stowarzyszenia, najważniejsze działania ze strony ukraińskich władz powinny zmierzać do zmniejszenia ingerencji państwa w prywatną przedsiębiorczość i mechanizmy rynkowe oraz zwiększenia spójności, stabilności i jednolitego stosowania przepisów prawnych.

Z kolei w raporcie EBOR z 1999 roku podano, że biurokratyczne procedury w kontaktach z ukraińskimi urzędami administracji publicznej pochłaniają ponad 17 % czasu pracy dyrekcji przedsiębiorstw, co potwierdziły badania przeprowadzone przez Międzynarodową Korporację Finansową¹²¹ w 2000 roku. W ich wyniku ustalono, że w 2000 roku przedsiębiorcy najczęściej uskarżali się na: wysokie podatki, niezadowalający popyt, inflację, nieuczciwą konkurencję, korupcję, nadmierną ilość przepisów regulujących działalność gospodarczą, niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę, brak kredytów itp.

Ten pesymistyczny obraz zmienia się jednak na lepsze. W latach 2000-2003 w gospodarce Ukrainy zaszły korzystne zmiany które znacznie poprawiają klimat inwestycyjny.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie

Ogromne zapotrzebowanie na inwestycje zagraniczne, korzystne zmiany w ustawodawstwie (Kodeks Ziemski, Kodeks Gospodarczy, Kodeks Cywilny, Kodeks Celný), postępująca prywatyzacja i poprawa sytuacji gospodarczej wskazują, że w najbliższych latach Ukraina ma szansę stać się największym rynkiem inwestycyjnym w Europie.

W 2002 roku wartość napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych wyniosła 1,074 mld USD. Ogólna wartość bezpośrednich inwestycji w Ukrainie na koniec 2003 roku wynosiła 6657,6 mln USD (140 USD na jednego mieszkańca Ukrainy), z czego w 2003 roku zainwestowano 1319,9 mln USD. Z kolei bezpośrednie inwestycje zagraniczne w I półroczu 2004 roku wyniosły 863 mln USD (wzrost o 22 %).

Według danych na koniec 2002 roku, 50,4 % wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych ulokowano w przemyśle (16,0 % w spożywczym, 8,8 % w maszynowym, 5,3 % w metalurgicznym, 4,1 % w chemicznym i petrochemicznym, 3,7 % w przetwórstwie

¹²⁰ *Barriers to Investment in Ukraine*, February 2001, EBA, Kijów, www.eba.com.ua.

¹²¹ *Ukrainian Enterprises in 2000 - An IFC Survey of Ukrainian Business*, May 2001.

ropy naftowej i koksownictwie), 18,5 % w handlu, 8,1 % w sektorze finansów i 7,2 % w transporcie. Na uwagę zasługuje fakt, że rafinerie, poza zlokalizowaną w zachodniej Ukrainie *Haliczyną*, znalazły się w rękach rosyjskich.

Tab. 14. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na Ukrainę

Wyszczególnienie	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Łączna wielkość BIZ (mln USD)	1438	2064	2811	3282	3875	4555	5339	6657,6
Przyrost netto BIZ (%)	131	116	120	63	126	115	115	123,8

Najwięcej inwestycji ulokowano w Kijowie i w obwodzie kijowskim, a także w obwodzie dniepropietrowskim, w zagłębiu donieckim i obwodzie zaporoskim. Najmniej kapitału zagranicznego zainwestowano w obwodzie sewastopskim i czerniowieckim.

Tab. 15. Struktura geograficzna bezpośrednich inwestycji zagranicznych (w I połowie 2004 roku)

Kraj	Kwota inwestycji (mln USD)	Udział %
USA	1 074,8	16,1
Cypr	779,2	11,7
Wielka Brytania	686,1	10,3
Holandia	463,9	7,0
Niemcy	441,4	6,6
Rosja	350,0	5,2

Źródło: tab. 14 i 15, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej MGIP oraz WEH Ambasady RP w Kijowie

Branżowa struktura inwestycji przedstawia się następująco:

- 18,5 % handel i usługi (naprawy, remonty);
- 16 % przemysł spożywczy i przetwórstwa artykułów rolnych;
- 9 % przemysł budowy maszyn;
- 7 % transport i łączność;
- 8 % sektor finansowy;
- 5 % metalurgia i rynek nieruchomości;
- 4 % przemysł chemiczny i petrochemiczny;
- 3 % budownictwo.

Przyciąganiu inwestycji, w szczególności zagranicznych, nie sprzyja brak bazy informacyjnej o ukraińskich regionach, pozwalającej dokonać oceny stopnia zainteresowania inwestorów danym regionem i poziomu ryzyka inwestycyjnego. Tygodnik *Biznes*, dokonując analizy ważniejszych wskaźników liczbowych i ocen ekspertów, po raz pierwszy dokonał oceny atrakcyjności inwestycyjnej każdego obwodu, co pozwoliło zróżnicować regiony Ukrainy pod względem potencjału

inwestycyjnego i występujących ryzyk¹²². Z przeprowadzonych badań wynika, że absolutnym liderem, biorąc pod uwagę charakterystykę klimatu inwestycyjnego (potencjał i ryzyko) jest miasto Kijów. Pod względem potencjału inwestycyjnego do grupy wiodącej zalicza się też obwody: zaporoski, doniecki i dnipropietrowski. Kolejne miejsca zajmują obwody: odeski, połtawski i charkowski. Niską ocenę atrakcyjności inwestycyjnej mają regiony równeński, tarnopolski, chmielnicki i czernowiecki.

W zakresie ryzyka inwestycyjnego najwyższe oceny, oprócz Kijowa, otrzymały obwody odeski i zakarpacki. Średnim poziomem ryzyka charakteryzuje się Autonomiczna Republika Krym oraz obwody: iwanofrankowski, kirowogradzki, lwowski, nikołajewski, charkowski, czerkawski i czernowiecki. Pełny ranking inwestycyjny regionów Ukrainy znajduje się w załączniku nr 23.

W sektorze telekomunikacji zainwestowały takie firmy, jak: AT&T (USA), PTT Telecom (Holandia), Deutsche Bundespost Telecom (Niemcy), Telecom (Dania), i UMC. W sektorze przetwórstwa żywności działają Coca-Cola, PepsiCo, Cargill, Kraft Jacobs Suchard i McDonalds, który dynamicznie rozwija sieć swoich restauracji. W sektorze chemii gospodarczej zainwestowały: Procter&Gamble oraz SC Johnson. Coraz większym zainteresowaniem cieszy się sektor energetyki, gdzie inwestują: ABB, Westinghouse (USA), Siemens (Niemcy), AES Corporation (USA), Northland Power (Kanada), VEZ (Słowacja).

Duże zainteresowanie rynkiem ukraińskim przejawia Rosja, która inwestuje głównie w sektorze ropy naftowej, gazu i w przemyśle chemicznym (firmy Łukoil i TNK). Sprzyjają temu podpisane w 2004 roku porozumienia o współpracy, w szczególności dotyczące realizacji wspólnych projektów inwestycyjnych, w tym inwestycji rosyjskich w budowę gazociągu Bohorodczany - Użhorod, umożliwiającego tranzyt rosyjskiego gazu na zachód poprzez Ukrainę i Słowację. Ponadto, w 2002 roku rosyjska firma Mobilne Telesystemy nabyła 57,7 % akcji ukraińskiej firmy UMC (Ukraińskie Mobilne Systemy), w tym od Ukrtelekomu 25 %, od Deutsche Telecom 16,33 %, a od holenderskiej firmy KPN 16,33 % akcji.

Oprócz firm rosyjskich w ukraińskim sektorze ropy naftowej i gazu obecne są: Petroleum Corporation (USA), Eurogas (USA), RWE-DEA (Niemcy). W budownictwo zainwestowało pięć firm amerykańskich (AIDCO, Best International, OTIS, Interwindows oraz fundusz Western NIS Enterprise Fund), a także firmy niemieckie Knauff i Henkel Bautechnik.

¹²² Por. *Ranking inwestycyjny regionów Ukrainy w 2003 r.*, w: *Rynek-Wschodni Partnerzy*, Nr 3(93)2004, s. 3-6.

Indyjska grupa handlowo-przemysłowa Tata po sześciu latach działania na rynku ukraińskim przez pośredników, w drugiej połowie 2002 roku otworzyła swoje przedstawicielstwo. Plany przewidują długofalową współpracę w dziedzinie metalurgii, budownictwa, przemysłu samochodowego, produkcji obuwia i wyrobów skórzanых, hotelarstwa, telekomunikacji oraz oprogramowania komputerowego.

Ukraińskie bezpośrednie inwestycje za granicą do końca 2003 roku wyniosły 163,5 mln USD (o 19,6 mln USD więcej niż w 2002 roku). Z tej kwoty w krajach WNP ukraińskie firmy zainwestowały 90,0 mln USD, czyli 55 %.

Międzynarodowe i lokalne sieci handlowe na Ukrainie

W rankingu rozwoju sieci sprzedaży detalicznych na świecie sporządzanym przez firmę konsultingową A.T. Kearney Ukraina przesunęła się w 2004 roku z 20 miejsca zajmowanego rok wcześniej na miejsce 11. Ukraińskim rynkiem interesują się międzynarodowe sieci hipermarketów, takie jak *Paterson*, czy *Wal-Mart*. Natomiast te firmy, które już są obecne na Ukrainie, jak np. *Metro AG*, dynamicznie zdobywają rynek, otwierając swoje placówki w kolejnych miastach.

Handel detaliczny gwałtownie zmienia swoją strukturę, małe samodzielne sklepy są przejmowane przez duże koncerny posiadające sieć placówek. Supermarkety dynamicznie zwiększają obroty nie tylko dzięki zwiększaniu liczby punktów handlowych, lecz również dzięki prawidłowej strategii rozwoju. Formuła supermarketu zdecydowanie sprawdziła się na rynku ukraińskim. Liderami wśród ukraińskich supermarketów są sieci *Furszet*, *Silpo*, *Welyka Keszenia*.

Supermarkety rozbudowują własną infrastrukturę, przekształcając się stopniowo w centra handlowe. Własne piekarnie i kulinaria przygotowywane na miejscu dzisiaj są już uważane za standard; pojawiają się kolejne działy spożywcze oferujące np. przetwory mięsne lub żywe ryby. *Fozzy Group*, właściciel sieci *Silpo*, przy swoich marketach otworzył sieć aptek *Na zdrowie*. Podobnie uczyniła sieć *Welyka Keszenia* uzupełniając swoje placówki o perfumerie i butiki odzieżowe *Day by Day*. Jeżeli supermarket posiada wolne powierzchnie otaczające główną halę, to właściciele obiektów zazwyczaj sami otwierają na nich dodatkowe punkty handlowe, rzadziej wynajmując je innym firmom.

Plany rozwoju największych ukraińskich sieci handlowych do końca 2004 roku przedstawiają się następująco:

- 1) *Fozzy Group* zamierza zwiększyć liczbę marketów *Silpo* do 50, a *Fora* do 15.
- 2) *Welyka Keszenia* planuje rozszerzyć swoją sieć do 20 placówek.
- 3) *ATB* z Dniepropietrowska, posiadająca aktualnie 100 sklepów typu dyskont, zamierza otworzyć kolejne 20-30 sklepów.
- 4) *Metro-Ukraina* otworzy kolejną halę w Dniepropietrowsku.

Ogólna tendencja, to wyjście „poza własne podwórko” – sieci stołeczne zaczynają wchodzić na rynki lokalne, np. *Welyka Keszenia* do Charkowa, a regionalne do Kijowa, jak w przypadku *ATB*.

O nasyceniu rynku na razie nie można mówić. Doświadczenia międzynarodowe wskazują, iż jeden supermarket przypadać powinien na 20 tys. mieszkańców. W samym Kijowie, liczącym łącznie z czasowo zatrudnionymi 3,5 mln osób, działa obecnie blisko 100 supermarketów, co oznacza, że potencjał rynku stołecznego jest wykorzystany dopiero w połowie. W przypadku innych miast wskaźnik ten jest zdecydowanie niższy. Niektóre miasta, jak na przykład Lwów, stymulują rozwój handlu w formie supermarketów, by w ten sposób walczyć z handlem ulicznym.

Obroty największych sieci supermarketów w 2003 roku:

1. Silpo – 180 mln USD,
2. Furszet – 135-170 mln USD,
3. ATB – 160 mln USD,
4. PEK – 114 mln USD,
5. Welyka Keszenia – 80-100 mln USD,
6. Billa – 85 mln USD,
7. Rainford – 78 mln USD,
8. Tavria-W – 70 mln USD,
9. Rorys – 45-50 mln USD,
10. Spar – 30-60 mln USD.

Dynamicznie rozwijający się sektor handlu detalicznego powoduje rozwój całej infrastruktury niezbędnej dla jego funkcjonowania. Supermarkety powstające na Ukrainie to nie tylko sklepy o dużej powierzchni, ale nowoczesne placówki stworzone według „technologii” handlu wielkopowierzchniowego. Jednym z podstawowych elementów wyposażenia takich placówek są lody i urządzenia chłodnicze.

Początkowo ukraińskie sieci handlowe najchętniej kupowały używane urządzenia niemieckiej firmy *Linde*, uważane za najmniej zawodne na rynku. Jednak ze względu na szybki rozwój i wzrost liczby placówek handlowych oraz ograniczoną podaż używanych urządzeń tej marki większym zainteresowaniem zaczęły cieszyć się urządzenia chłodnicze innych producentów krajowych i zagranicznych.

Obecnie na Ukrainie swoje wyroby oferują producenci z Turcji (firma *Diktas*), Rosji (*Cryspi* i *Kifaro*), Polski (*Cold*, *Juka*, *JBG*, *Mawi*, *Byfuch* i *ES System*), Włoch (*EuroCryor*), a także firmy ukraińskie (*ROSS*, *Technochołod*, *Eisberg*).

Dość silną pozycję na rynku zdobyły urządzenia chłodnicze produkowane przez ukraińskie firmy z wykorzystaniem podzespołów włoskich i tureckich, co wpłynęło na wzrost ich niezawodności i poprawę wyglądu. Coraz większym zainteresowaniem cieszą się również urządzenia polskiego producenta ES System, który wszedł na rynek dopiero w 2003 roku.

Tendencje charakterystyczne dla rynku urządzeń chłodniczych na Ukrainie to przede wszystkim:

- częściowa reorientacja wśród dostawców: zmiana asortymentu z używanego na nowy,
- rozwój usług serwisowych oferowanych przez dostawców – serwis blisko klienta,
- poszerzenie oferty na urządzenia chłodnicze w wyższym segmencie cenowym,
- przygotowywanie oferty handlowej pod zamówienia klientów,
- rozszerzenie asortymentu stosunkowo niedrogich urządzeń dla supermarketów,
- poprawa jakości urządzeń wytwarzanych przez producentów krajowych.

Najlepszymi klientami na Ukrainie są duże supermarkety, gdyż preferują urządzenia najwyższej jakości. Zmiany jakościowe na ukraińskim rynku i zwrócenie się właścicieli supermarketów w stronę nowych urządzeń, ze szczególnym akcentem na ich niezawodność i walory estetyczne, zostało spowodowane pojawieniem się na rynku niemieckiej grupy Metro AG¹²³.

¹²³ Według informacji portalu www.ukraina.net.

XI. WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA Z POLSKĄ¹²⁴

Prawno - traktatowe uregulowania współpracy z Polską

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku Polska objęta została umowami i porozumieniami gospodarczymi, jakie Unia Europejska dotychczas podpisała z Ukrainą. Podstawowym aktem prawnym regulującym stosunki dwustronne UE-Ukraina jest Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy (PCA), które zostało podpisane 14 czerwca 1994 roku i weszło w życie 1 marca 1998 roku. W dniu 29 kwietnia 2004 roku Ukraina podpisała dodatkowy protokół rozszerzający zapisy PCA na kraje przystępujące, w tym Polskę.

Oprócz wspomnianego Porozumienia Unia Europejska i Ukraina podpisały szereg innych umów gospodarczych, które 1 maja 2004 roku stały się obowiązujące w polsko-ukraińskich relacjach gospodarczych. Są to m.in.:

- a) porozumienie pomiędzy Ukrainą i Wspólnotą Europejską o Handlu Wyrobami Tekstylnymi (z 5 maja 1993 roku);
- b) porozumienie pomiędzy Rządem Ukrainy a Europejską Wspólnotą Węgla i Stali o Handlu Wybranymi Wyrobami Stalowymi (z 17 lipca 1997 roku)¹²⁵.

Większość dotychczasowych polsko-ukraińskich umów dotyczących współpracy gospodarczej nie koliduje z kompetencjami UE w zakresie wyłączności kreowania polityki handlowej przez organy unijne, w związku z czym nie było konieczne ich wypowiedzenie. Do tego typu umów zaliczyć należy:

- a) Umowę między Rządem RP a Rządem Ukrainy o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji, podpisaną w 1993 roku,
- c) Konwencję między Rządem RP a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, podpisaną w 1993 roku.

Wypowiedziana została natomiast Umowa między Rządem RP a Rządem Ukrainy o handlu i współpracy gospodarczej z 4 października 1991 roku. Wypowiedziane zostały również dwie umowy między Ministerstwami Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Polski i Ukrainy, dotyczące współpracy w dziedzinie weterynarii oraz współpracy w dziedzinie kwarantanny i ochrony roślin (obie podpisane 28 września 1994 roku).

¹²⁴ Wykorzystano materiały Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej MGiP oraz WEH Ambasady RP w Kijowie.

¹²⁵ W związku z wygaśnięciem Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS) wszelkie zobowiązania wynikające z umów podpisanych przez EWWiS przejęte zostały przez Wspólnotę Europejską.

Wypowiedzenie tych dwóch ostatnich umów nie wpłynie negatywnie na polsko-ukraiński handel towarami pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, gdyż odbywa się on w oparciu o konwencje i porozumienia międzynarodowe, których oba kraje są sygnatariuszami. Natomiast w przypadku Umowy o handlu i współpracy gospodarczej, biorąc pod uwagę strategiczne znaczenie Ukrainy, jako głównego partnera handlowego Polski spośród krajów byłego ZSRR, planowane jest podpisanie nowej umowy o współpracy gospodarczej. Planuje się także utrzymać funkcjonowanie dotychczasowych instytucjonalnych formy współpracy w obszarze gospodarki w postaci Polsko-Ukraińskiej Komisji Mieszanej ds. Współpracy Gospodarczej.

Wymiana handlowa

Obroty handlowe

W latach 1992-1997 wzajemne obroty handlowe wzrosły niemal sześciokrotnie i osiągnęły w roku 1997 wartość 1622 mln USD przy dodatnim dla Polski saldzie wynoszącym 791 mln USD. Na początku 1998 roku Ukraina była dla Polski drugim po Rosji partnerem gospodarczym w regionie i siódmym rynkiem zbytu dla polskich towarów w ujęciu globalnym. W 1998 roku nastąpiło głębokie załamanie obrotów (spadek o 10 %), w tym polskiego eksportu o 11 %, importu o 9,2 %.

W ostatnich latach następuje powrót do poziomu obrotów sprzed kryzysu w 1998 roku. W 2002 roku polski eksport na Ukrainę był tylko o 2,2 % niższy od najwyższego poziomu z 1997 roku. W roku 2000 wzrósł on o 13,8 %, w 2001 o 25,6 %, a w 2002 o 17,7 % do poziomu 1,18 mld USD. Polski import z Ukrainy w 2002 roku osiągnął najwyższy poziom w ciągu ostatnich 10 lat. W 2000 roku import wzrósł o 40,5 %, w 2001 roku spadł o 5,5 %, a w 2002 wzrósł o 9,4 % i wynosił 491,5 mln USD. Wartość obrotów towarowych osiągnęła poziom 1,67 mld USD, co oznacza, że przekroczyły one o 3,1 % poziom obrotów z rekordowego roku 1997. Uzyskane zostało dodatnie saldo obrotów towarowych w wysokości 688,9 mln USD. Lepszy bilans handlowy w 2002 roku Polska osiągnęła jedynie w wymianie z Litwą.

Rok 2003 był wyjątkowo korzystny dla polsko-ukraińskiej wymiany handlowej. Wartość obrotów towarowych zwiększyła się w ciągu roku o blisko 38 % w stosunku do roku poprzedniego i wyniosła 2,3 mld USD, w tym eksport 1561,2 mln USD (wzrost o 32,2 %), a import 744,5 mln USD (wzrost o 51,47 %). Eksport z Polski do Ukrainy przewyższył polskie dostawy do Rosji o prawie 50 mln USD. W efekcie Ukraina stała się pierwszym odbiorcą polskich towarów wśród krajów Wspólnoty Niepodległych Państw (16,2 % sprzedaży do krajów WNP) i dziewiątym partnerem Polski w eksporcie ogółem (z udziałem na poziomie 2,9 %).

W pierwszym półroczu 2004 roku tendencja wzrostu obrotów utrzymała się, przy czym polski eksport na Ukrainę wzrósł o 34,6 %, a import o 38 % w stosunku do analogicznego okresu roku 2003. Polsko-ukraińską wymianę towarową w latach 1997-2003 i w okresie styczeń-czerwiec 2004 roku oraz dynamikę tej wymiany ilustruje tabela nr 16.

Tab. 16. Polsko-ukraińska wymiana towarowa w latach 1997-2004

Rok	Eksport		Import		Obroty		Saldo
	mln USD	Dynamika	mln USD	Dynamika	mln USD	Dynamika	
1997	1206,8	123,4	415,5	99,3	1622,3	116,2	+791,3
1998	1086,4	89,9	377,2	90,8	1462,3	90,1	+709,2
1999	702,2	64,6	338,4	89,7	1040,6	71,1	+363,8
2000	798,2	113,5	475,4	140,4	1273,6	122,4	+322,8
2001	1002,7	125,6	449,3	94,5	1451,5	114,0	+553,4
2002	1180,5	117,7	491,5	109,4	1672,0	115,1	+688,9
2003	1561,2	132,2	744,5	151,4	2305,8	137,9	+816,6
I - VI 2004	844,9	134,6	474,4	138,0	1319,3	136,0	+370,5

Źródło: dane Ministerstwa Gospodarki i Pracy RP z września 2004 r.

Na kształtowanie się polskiego eksportu na Ukrainę w ostatnich latach wpływały po stronie gospodarki ukraińskiej takie czynniki jak; deprecjacja hrywny, powodująca podrożenie polskich towarów w skali większej od inflacji, konkurencja relatywnie taniejących towarów rosyjskich w wyniku silniejszej deprecjacji rubla niż hrywny, pogorszenie koniunktury gospodarczej w latach 1998-1999 skutkujące zmniejszeniem popytu produkcyjnego i inwestycyjnego, a także konsumpcyjnego – wobec spadku siły nabywczej ludności. Istotnym ogranicznikiem były również regulacje prawno-systemowe ukierunkowane na ograniczenie importu dotyczące m.in. utrudnień w dostępie do walut, zakazu a następnie ograniczeń transakcji barterowych, przedpłat w imporcie, wprowadzenia dodatkowych opłat w handlu zagranicznym, wszczynania postępowań ochronnych.

W 2003 roku w polskim eksporcie na Ukrainę, podobnie jak w latach poprzednich, dominowały towary o wysokim stopniu przetworzenia. Według danych WEH w Kijowie najważniejszą pozycją towarową w eksporcie były samochody osobowe. Udział tej grupy towarowej w polskich dostawach na Ukrainę wyniósł 10,5 %. Na kolejnych pozycjach znalazły się meble, węgiel i cukier (tab. 17). W 2003 roku i pierwszej połowie 2004 roku największy wzrost eksportu zanotowano w grupie samochodów osobowych, na co decydujący wpływ miał kontrakt na eksport samochodów *Lanos*.

Tab. 17. Najważniejsze pozycje w handlu Polski z Ukrainą w 2003 roku

Kod HS4	Nazwa grupy towarowej	Wartość (w tys. USD)	Udział pozycji w handlu z Ukrainą (%)	Udziały Ukrainy w handlu ogółem (%)
EKSPORT				
8703	Samochody osobowe	163 844	10,5	8,3
9403	Mebłe (bez mebli do siedzenia i lekarskich)	53 383	3,4	3,9
2701	Węgiel, brykiety, brykiety, paliwa stałe wytwarzane z węgla	37 058	2,4	5,6
1701	Cukier trzcinowy, buraczany, chemicznie czysta sacharoza, w postaci stałej	33 944	2,2	39,0
8708	Części i akcesoria samochodowe	33 051	2,1	1,7
IMPORT				
2601	Rudy żelaza i koncentraty, łącznie z wypożeniem i piritami żelazowymi	155 350	20,9	69,7
2711	Gazy ziemne i inne węglowodory gazowe	89 854	12,1	6,1
2709	Ropa naftowa i kondensaty gazu naturalnego, surowe	83 979	11,3	2,8
7211	Wyroby walcowane ze stali niestopowej, o szerokości poniżej 600 mm, nieplaterowane, niepowielane ani niepokrywane	47 470	6,4	36,6
7208	Wyroby walcowane na gorąco płaskie ze stali niestopowej	41 833	5,6	16,1

Źródło: Polsko-ukraińskie stosunki gospodarcze w 2003 r., w: Rynek-Wschodni Partnerzy, Nr 6(96)2004, s. 6.

Tab. 18. Struktura eksportu Ukrainy do Polski w latach 2001-2003 (według sekcji)

Sekcje towarowe	2003			2002			2001		
	mln USD	strukt. w %	dynam. 02=100	mln USD	strukt. w %	dynam. 01=100	mln USD	strukt. w %	dynam. 00=100
Art. rolno-spożywcze Sekcje I-IV	160,7	10,3	131,0	122,7	10,4	86,5	141,9	14,2	115,3
Produkty mineralne Sekcja V	44,0	2,8	134,6	32,7	2,8	69,4	47,1	4,7	92,5
Wyroby przemysłu chemicznego Sekcja VI-VII	317,2	20,3	121,5	261,1	22,1	127,2	205,2	20,5	122,4
Wyroby przemysłu lekkiego Sekcje VIII, XI, XII	151,1	9,7	104,3	144,9	12,3	112,7	128,6	12,8	113,6
Drewno, papier i tektura Sekcje IX, X	146,8	9,4	119,5	122,8	10,4	130,9	93,8	9,4	147,7
Wyroby z kamienia, gipsu i cementu Sekcja XIII	59,1	3,8	142,4	41,5	3,5	129,3	32,1	3,2	162
Metale nieszlachetne Sekcja XV	160,3	10,3	136,7	117,3	9,9	115,6	101,5	10,1	150,8
Wyroby przemysłu elektromaszynowego Sekcje XVI-XVIII	441,8	28,3	170,6	259,0	21,9	140,0	185,0	18,5	151,6
Mebłe i artykuły oświetleniowe Sekcja XX	78,9	5,1	103,1	76,5	2,8	114,3	66,9	6,7	95,3
Pozostałe wyroby Sekcje XIV, XIX, XXI	1,2	0,1	63,2	1,9	0,2	316,7	0,6	0,1	75,0
OGÓŁEM	1561,2	100,0	132,2	1180,5	100,0	117,7	1002,7	100,0	125,6

Źródło: dane WEH w Kijowie, 2004 r.

Wzrost eksportu na Ukrainę dotyczył większości grup towarowych, za wyjątkiem produktów pochodzenia roślinnego (spadek o 7,14 % w stosunku do 2002 roku), tłuszczu i olejów (spadek o prawie 70 %), obuwia i okryć głowy (spadek o ok. 16 %), kamieni szlachetnych i półszlachetnych (spadek o 14 %) oraz broni i amunicji (spadek o ok. 60 %).

Tab. 19. Struktura importu Polski z Ukrainy w latach 2001-2003 (według sekcji)

Sekcje towarowe	2003			2002			2001		
	mln USD	strukt. w %	dynam. 02=100	mln USD	strukt. w %	dynam. 01=100	mln USD	strukt. w %	dynam. 00=100
Art. rolno-spożywcze Sekcje I-IV	41,9	5,6	117,4	35,7	7,3	97,5	36,6	8,1	168,7
Produkty mineralne Sekcja V	389,4	52,3	175,6	221,8	45,1	120,3	184,3	41,0	70,5
Wyroby przemysłu chemicznego Sekcja VI-VII	91,8	12,3	111,4	82,4	16,8	105,8	77,9	17,3	139,6
Wyroby przemysłu lekkiego Sekcje VIII, XI, XII	12,8	1,7	119,6	10,7	2,2	90,7	11,8	2,6	151,3
Drewno, papier i tekstura Sekcje IX, X	29,1	3,9	113,2	25,7	5,2	114,7	22,4	5,0	135,8
Wyroby z kamienia, gipsu i cementu Sekcja XIII	0,9	0,1	39,1	2,3	0,5	65,7	3,5	0,8	175,0
Metale nieślachetne Sekcja XV	154,7	20,8	166,0	93,2	19,0	94,9	98,2	21,9	101,3
Wyroby przemysłu elektromaszynowego Sekcje XVI-XVIII	22,0	3,0	136,6	16,1	3,3	126,8	12,7	2,8	113,4
Mebel i artykuły oświetleniowe Sekcja XX	1,6	0,2	100,0	1,6	0,3	88,9	1,8	0,4	150,0
Pozostałe wyroby Sekcje XIV, XIX, XXI	0,3	0,0	15,0	2,0	0,4	200,0	0,1	0,0	12,5
OGÓŁEM	744,6	100,0	151,5	491,6	100,0	109,4	449,3	100,0	94,5

Źródło: dane WEH w Kijowie, 2004 r.

Import z Ukrainy ma charakter surowcowo-materiałowy, a jego struktura jest znacznie bardziej jednolita niż struktura eksportu. Do podstawowych grup towarów sprowadzonych w 2003 roku do Polski należały: ruda żelaza i koncentraty, gaz ziemny, ropa naftowa oraz wyroby walcowane ze stali niestopowej (tab. 19). Istotne znaczenie w polskim imporcie miały również rudy i koncentraty manganu, kazeina, nasiona lnu, gummy naturalne i żywyce.

Wśród grup towarów importowanych z Ukrainy, które odnotowały w 2003 roku spadek, wymienić należy: zwierzęta i produkty pochodzenia zwierzęcego (spadek o ok. 22 %), wyroby skórzanе (spadek o prawie 50 %), wyroby z kamienia, gipsu i podobnych materiałów (spadek o ok. 60 %), perły i kamienie szlachetne i półszlachetne (spadek o ponad 50 %).

W pierwszej połowie 2004 roku wzajemnie obroty w wymianie towarowej przekroczyły 1,3 mld USD. Polski eksport o wartości 844,9 mln USD (wzrost o 34,6 % w stosunku do analogicznego okresu 2003 roku) to zwłaszcza wyroby przemysłu maszynowego i chemicznego, części i akcesoria do samochodów, papier i tektura, wyroby z masy papierniczej, papieru i tektury, meble, maszyny i urządzenia elektryczne. Wyroby te w pierwszym półroczu 2004 roku stanowiły prawie 52 % polskiego eksportu na Ukrainę; pozostała część eksportu była znacznie rozproszona. Po stronie importu z Ukrainy, który osiągnął poziom 474,4 mln USD (wzrost o 38 % w stosunku do analogicznego okresu 2003 roku), zachowały się podobne relacje jak w skali całego 2003 roku, czyli dominacja paliw, rud metali, żeliwa i stali oraz chemikaliów. Towary te stanowiły prawie 72 % polskiego importu z Ukrainy¹²⁶.

Zmiany zasad wymiany handlowej z Ukrainą w związku z przystąpieniem Polski do UE

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, od 1 maja 2004 roku stosunki handlowe między Polską a Ukrainą reguluje Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy między Ukrainą i Unią Europejską. Ukraina podpisała 29 kwietnia 2004 roku dodatkowy protokół rozszerzający zapisy powyższego porozumienia na nowe kraje członkowskie. Porozumienie to przyznaje jego stronom Klauzulę Największego Uprzywilejowania (KNU).

Wraz z przystąpieniem do UE Polska objęta została również mechanizmami wspólnej polityki handlowej UE wobec krajów trzecich. Trzema głównymi elementami tej polityki są: środki taryfowe wspólnej taryfy celnej UE, środki pozataryfowe oraz środki ochronne.

Środki taryfowe

W ramach obowiązującego aktualnie Generalnego Systemu Preferencji Celnych (Rozporządzenie Rady Europejskiej Nr 2501/2001 z 10 grudnia 2001 roku wraz z modyfikacjami) Unia Europejska udzieliła Ukrainie jednostronnych preferencji celnych. Obejmują one wszystkie grupy sektorowe oprócz tzw. *sektorów nie włączonych do systemu GSP* oraz tzw. *sektorów usuniętych* (tzn. sektorów, które zostały usunięte czasowo i dopiero po spełnieniu określonych wskaźników ekonomicznych mogą

¹²⁶ Należy zaznaczyć, że ukraińskie dane statystyczne dotyczące obrotów z Polską znacznie różnią się od polskich. Według danych ukraińskich w roku 2002 import z Polski był o 54,4 % niższy, niż wskazywały polskie dane. Świadczy to o skali nielegalnego importu z Polski, ale też i o tym, że szara strefa maleje, bowiem w roku 2000 różnica wynosiła 60 %, a w 2001 roku 55 %.

powrócić na listę preferencji celnych). Obecnie do sektorów *nie włączonych do systemu GSP* należą produkty rybne oraz żelazo i stal, a do kategorii sektorów tzw. *usuniętych* nawozy oraz nasiona i owoce oleiste. Udzielony Ukrainie generalny system preferencji obejmujący nowe kraje członkowskie jest dużo dla niej korzystniejszy niż poprzednio funkcjonujące indywidualne preferencje celne, przyznawane przez nowych członków UE w ramach umów bilateralnych.

Przeprowadzona przez Ministerstwo Gospodarki i Pracy analiza porównawcza struktury ceł wykazała, że w odniesieniu do towarów stanowiących blisko połowę (46,8 %) polskiego importu z Ukrainy stawki celne po 1 maja 2004 roku nie uległy zmianie. W tej grupie znalazły się m.in. towary, których import podlegał zerowej stawce celnej. Dla kolejnej grupy towarów, obejmującej blisko 44 % importu z Ukrainy, stawki celne uległy obniżeniu. Największe redukcje stawek celnych dotyczą wyrobów walcowanych (zmniejszenie stawki o około 20 pkt. proc.), rur ze szwem (21 pkt. proc.), miodu naturalnego (24,7 pkt. proc.) i owoców z gat. *Vaccinium myrtillus* (16 pkt. proc.). Wzrost stawek celnych dotyczy towarów, których import stanowi około 8 % wartości całego polskiego importu z Ukrainy. W tej grupie znalazły się m.in. ryby mrożone (wzrost stawki o 5 pkt. proc.), aluminium niestopowe (6 pkt. proc.), mocznik (12,2 pkt. proc.) oraz mleko, śmietana (38,2 pkt. proc.), niektóre zboża i arbuzy.

W przypadku eksportu polskich towarów na rynek Ukrainy przyjęte zostały stawki celne, jakie obowiązywały między Ukrainą a UE przed 1 maja 2004 roku. Ponadto polscy eksporterzy towarów rolnych objęci zostali unijnym systemem dopłat eksportowych¹²⁷.

Środki pozataryfowe

W polskim imporcie wyrobów przemysłowych z Ukrainy zastosowanie mają następujące środki pozataryfowe:

- nadzór nad importem wyrobów tekstylnych (rozporządzenie Rady Europejskiej nr 3030/93), opierający się na systemie podwójnej kontroli (double checking), oznaczającym, że aby uzyskać licencję importową w kraju członkowskim UE, należy przedstawić licencję eksportową wydaną przez właściwy organ kraju eksportera. Nadzór ten nie dotyczy uszlachetniania biernego,
- kontyngent w imporcie wyrobów stalowych – opierający się na systemie podwójnej kontroli (double checking), takim jak w przypadku wyrobów tekstylnych. Na rok 2004 łączna wysokość tego kontyngentu została ustalona na 530 tys. ton. W dniu 22 czerwca 2004 roku Ukraina parafowała projekt umowy o handlu wyrobami stalowymi z UE,
- system Kimberley (obróć surowcem diamentowym).

¹²⁷ Szczegółowe informacje nt. dopłat eksportowych dostępne są na stronie internetowej Agencji Rynku Rolnego.

Środki ochronne

Od 1 maja 2004 roku Polska zobowiązana jest do stosowania środków ochronnych przyjętych przez UE wobec towarów pochodzących z Ukrainy. Oznacza to objęcie polskiego importu z Ukrainy cłami antydumpingowymi na następujące towary: saletrę amonową, chlorek potasu, rury bez szwu, węgiel krzemu, stalowe liny i druty, mocznik, UAN (nawóz amonowy), rury ze szwem¹²⁸. Jednakże w związku ze zgłaszanymi przez nowe kraje członkowskie zastrzeżeniami o możliwym negatywnym wpływie istniejących środków ochronnych na współpracę handlową tych krajów z krajami trzecimi Komisja Europejska dokonała przeglądu obowiązujących środków ochronnych. W rezultacie tej weryfikacji podjęto decyzję o objęciu wyłącznie nowych krajów członkowskich mechanizmami przejściowymi w stosowaniu środków ochronnych. W przypadku polskiego importu z Ukrainy rozwiązania przejściowe obowiązywać będą w stosunku do węgliku krzemu i saletry amonowej. Jednocześnie 1 maja 2004 roku przestały obowiązywać środki, jakie państwa przystępujące, w tym Polska, wprowadziły przed datą akcesji w stosunku do krajów trzecich, w tym Ukrainy. W przypadku polskiego importu z Ukrainy dotyczy to saletry amonowej, karbidu, podgrzewaczy do wody i zapalek.

Aktualnie od 6 stycznia 2004 roku toczy się postępowanie antydumpingowe wobec importu z Polski płyt drewnopochodnych lakierowanych. W wyniku postępowania antydumpingowego z 27 grudnia 2002 roku wobec importu z Polski płyt drewnopodobnych laminowanych ustanowiono na Ukrainie cło antydumpingowe na okres 5 lat. W wyniku postępowania ochronnego z 6 grudnia 2002 roku wobec importu na Ukrainę (niezależnie od kraju pochodzenia) pieczywa cukierniczego ustanowiono cło specjalne na okres 4 lat (do końca 2007 roku).

Kwotę importu z Polski strzykawek jednorazowych zwiększono ponownie na okres roczny do 21 czerwca 2004 roku do 151,698 ton i na następny okres roczny do 159,283 ton.

Od 6 maja 2003 roku w imporcie m.in. z Polski sody kaustycznej i saletry amonowej, a od 29 maja 2003 roku w imporcie nawozów fosforowych ustanowiono dla importerów obowiązek uzyskiwania i przedstawiania przy odprawie celnej pozwoleń przywozu i

¹²⁸ W związku z prowadzonym w Polsce przez MGiP postępowaniem antydumpingowym wobec importu pochodzącej z Ukrainy saletry amonowej (3102 30 900, 3102 40 900), strona ukraińska zobowiązała się ograniczyć jej eksport do Polski do 40 tys. ton w okresie od 1 września 2003 do 30 kwietnia 2004 roku. Pozwolenia na import saletry pochodzącej z Ukrainy wydawano polskim importerom wyłącznie na podstawie kontraktu z partnerem ukraińskim oraz kopii licencji eksportowej na określoną kwotę. Strona ukraińska wprowadziła licencjonowanie eksportu ukraińskiej saletry amonowej do Polski a strona polska automatyczną rejestrację przywozu.

świadczeń pochodzenia. Postępowania wobec importu (m.in. z Polski) kawy rozpuszczalnej, tkanin opakowaniowych oraz półproduktów stalowych do produkcji rur zakończono bez ustanawiania środków ochronnych. Postępowania przeglądowe wobec importu żarówek elektrycznych oraz poliuretanu (w tym z Polski) zakończono zniesieniem ustanowionych kwot. Z kolei 25 marca 2004 roku wszczęto postępowania wobec importu na Ukrainę (niezależnie od kraju pochodzenia, a więc z Polski) żaren i tarcz do szlifowania z kamienia, rudy manganu i koncentratów oraz pomp do płynów.

Szczegółowe informacje na temat funkcjonowania mechanizmów wspólnej polityki celnej znaleźć można na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki i Pracy pod adresem: <http://clo.mg.gov.pl>.

Polskie inwestycje na Ukrainie

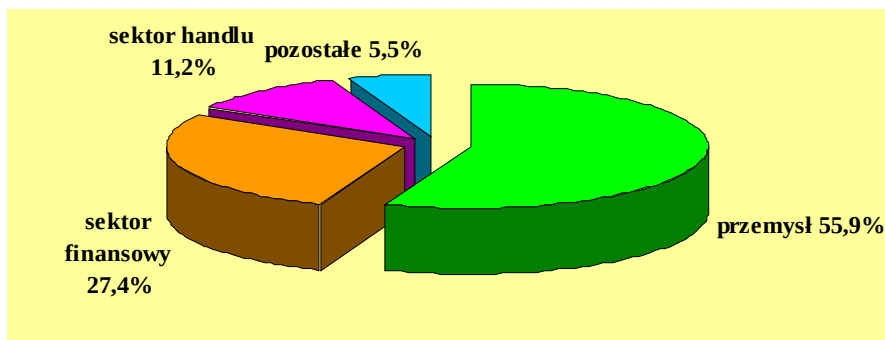
W 2001 roku na rynek ukraiński zaczęli powracać polscy eksporterzy, pojawiły się też nowe firmy. Przyczyniły się do tego promocyjne działania Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady RP w Kijowie. Mają one szczególne znaczenie dla małego i średniego biznesu, który stanowi podstawową grupę polskich eksporterów i który wymaga szczególnej pomocy ze względu na brak środków na rozeznanie rynku. Polska placówka w Kijowie obserwuje również wzrost zainteresowania partnerów ukraińskich inwestorami z Polski w takich dziedzinach jak: produkcja serów, opakowań, materiałów budowlanych, poligraficznych, prowadzenie restauracji, browarów, firm leasingowych, a także gospodarstw rolnych wyspecjalizowanych w produkcji owoców i warzyw.

Według stanu na 1 lipca 2004 roku na Ukrainie zarejestrowanych było 883 przedsiębiorstw z kapitałem polskim, co stanowi około 8,5 % wszystkich przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego na Ukrainie. Według danych z połowy 2004 roku, 58,1 % polskiego kapitału zainwestowano w przemyśle, 24,4 % w sektorze finansowym, 10,5 % w handlu. Z inwestycji ulokowanych w przemyśle 17,8 % przypadało na przemysł chemiczny, 14,1 % na metalurgię i przemysł metalowy, 3,2 % przypadało na przemysł spożywczy, 2,4 % na mineralny i 2,7 % na przemysł lekki. Z kolei struktura polskich inwestycji w ukraińskim przemyśle w samym roku 2003 przedstawiała się następująco: 18,9 % przemysł chemiczny, 4,3 % przemysł drzewny, 9,9 % przemysł spożywczy, 3,7 % metalurgia i przemysł metalowy, 2,3 % przemysł mineralny i 2,1 % przemysł lekki.

Wartość polskich inwestycji bezpośrednich na Ukrainie wynosiła 1 lipca 2004 roku 169,1 mln USD, co oznacza wzrost od początku roku o 16,6 mln USD. Inwestycje te stanowią jednak nadal tylko 2,3 % łącznej wartości wszystkich inwestycji zagranicznych, co plasuje Polskę na jedenastym miejscu wśród inwestorów zagranicznych. I choć zarówno udział polskich inwestycji, jak i tempo ich przyrostu

wyrażnie się zwiększają, to nadal nie odpowiada to miejscu Polski w handlu zagranicznym Ukrainy¹²⁹.

Rys 8. Struktura polskich inwestycji na Ukrainie w 2003 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej MGiP, wrzesień 2004 r.

Sektor finansowy reprezentują Kredyt Bank Ukraina (największa dotychczas polska inwestycja na Ukrainie, drugi pod względem wielkości kapitału bank ukraiński z udziałem zagranicznym, obecnie z większościowym pakietem akcji PKO BP), Pekao SA Ukraina oraz Polish-Re (ubezpieczenia). Do grupy największych polskich inwestorów należą także firmy:

- CanPack w Wyżgorodzie (puszki do napojów),
- Bella w SSE Jaworów (materiały opatrunkowe),
- Forte w Doniecku (meble),
- Nowy Styl w Charkowie (produkcja krzeseł, foteli, sof i mebli),
- Peri Polska w Kijowie (wynajem i sprzedaż deskowań),
- VIKO w Ługańsku (meble biurowe i sklepowe).

Wiele polskich inwestycji zostało ulokowanych w Specjalnej Strefie Ekonomicznej Jaworów (obok firmy Bella także m.in. Cyfral – produkcja nowoczesnych aparatów telefonicznych, Polfarmex i Terpol – preparaty farmaceutyczne, Marbet – elementy dekoracyjne do wnętrz, Lamella – plastikowe towary powszechnego użytku, Śnieżka-Ukraina, Top 2000, Fakro, Rermobud, Budomex Ukraina, Farma, Perfekt) oraz Nowowołyńskiej Strefie Specjalnego Inwestowania (np. Romet – fabryka rowerów).

¹²⁹ Według danych z czerwca 2004 r. całkowita wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów UE (UE-25) na Ukrainie wyniosła 2,384 mld USD.

Przykładem współpracy inwestycyjnej może być zaangażowanie PGNiG we wspólne z partnerem ukraińskim poszukiwania i eksploatację na terenie Ukrainy gazu, poprzez powołane do tego celu wspólne przedsiębiorstwo „DEWON”. Możliwości rozwoju polsko-ukraińskiej współpracy inwestycyjnej na Ukrainie są znaczące i obejmują wiele sektorów przemysłowych. Są one jednak ograniczone brakiem środków finansowych w obydwu krajach oraz niedostatecznym rozwojem infrastruktury kredytowo-ubezpieczeniowej w Ukrainie.

Współpraca w dziedzinie energetyki

W zakresie współpracy w dziedzinie elektroenergetyki Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA prowadzą zaawansowane rozmowy dotyczące włączenia Ukrainy w krąg elektroenergetycznych inicjatyw europejskich. PSE SA oferuje także Ukrainie doświadczenia zgromadzone w procesie restrukturyzacji i w procesie przygotowania połączenia polskiego systemu elektroenergetycznego z systemem UCPTe.

Współpraca w dziedzinie turystyki

Współpraca w dziedzinie turystyki pomiędzy Polską a Ukrainą jest realizowana w oparciu o postanowienia Umowy między Urzędem Kultury Fizycznej i Turystyki a Państwowym Komitetem Ukrainy do spraw Turystyki, podpisanej w Poznaniu 26 października 1994 roku. Obecnie trwają prace nad projektem Umowy między Rządem RP a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie turystyki, która zastąpiłaby dotychczas obowiązującą umowę międzyresortową i była dostosowana do nowych realiów gospodarczych i politycznych.

Wspólna granica, więzi historyczne oraz potencjał ludnościowy sprawiają, że współpraca turystyczna między Polską a Ukrainą utrzymuje się na wysokim poziomie.

Według Instytutu Turystyki, w ostatnich latach przyjazdy z Ukrainy do Polski kształtowały się następująco: w 1999 roku zarejestrowano przekroczenie granicy przez 5.302,8 tys. osób, w tym 2.920 tys. osób stanowili turyści. W 2000 roku liczby te wyniosły odpowiednio 6.184,4 tys. i 3.090 tys. osób. W 2003 roku liczba przyjazdów turystycznych z Ukrainy zmalała o 17,5 %, co było głównie spowodowane wprowadzeniem wiz w październiku tego roku.

Do dyspozycji turystów na Ukrainie jest ponad 1,4 tys. hoteli, moteli, campingów, wakacyjnych centrów wypoczynkowych oraz liczne sanatoria i kwatery prywatne. Jest to baza w dużym stopniu zdekapitalizowana, wymagająca znacznych nakładów na remonty i modernizację. Obecnie brak jest odpowiednich środków krajowych. Również inwestorzy zagraniczni nie są zbyt zainteresowani obiektami turystycznymi na Ukrainie.

Polskie firmy budowlane podejmują działania mające na celu modernizację bazy noclegowej w Ukrainie. Przykładem polsko-ukraińskiej współpracy w tym zakresie może być remont hotelu Dniestr we Lwowie. W ramach kontraktów dwustronnych strona polska deklaruje możliwość udziału przedstawicieli Ukrainy w wybranych seminariach szkoleniowych organizowanych dla branży turystycznej. Najważniejszą sprawą dla poprawy współpracy w dziedzinie turystyki jest obecnie poprawa infrastruktury połączeń drogowych, skrócenie czasu odpraw paszportowo-celnych, wypracowanie systemu wizowego, który nie ograniczy znacząco ruchu turystycznego, oraz polepszenie systemu informacji turystycznej.

Barieri i perspektywy współpracy

Obecny stan stosunków gospodarczych z Ukrainą jest ściśle związany ze stanem gospodarki ukraińskiej, która mimo licznych pozytywnych osiągnięć w ostatnich latach nadal boryka się z wieloma trudnościami. Niełatwe warunki nie zrażają jednak polskich firm, które podejmują współpracę z partnerami ukraińskimi i prowadzą działalność produkcyjną i handlową.

Ze strony polskiej wymiana gospodarcza z Ukrainą jest i będzie w przyszłości warunkowana takimi czynnikami, jak:

- tempo wzrostu produkcji w Polsce oraz jej konkurencyjność, uwzględniając relacje cenowo-kursowe;
- popyt w Polsce i dążenie producentów do sprzedaży wyrobów na rynkach o mniejszych wymaganiach;
- rozproszenie struktury towarowej polskiego eksportu na Ukrainę;
- duży udział małych i średnich przedsiębiorstw, w znacznej części mających nadal niewielkie doświadczenie w handlu na rynkach wschodnich;
- działalność informacyjno-promocyjna na rzecz wspierania eksportu na Ukrainę realizowanego przez małe i średnie firmy.

Po stronie ukraińskiej na kształtowanie się współpracy pozytywnie oddziałują takie elementy, jak:

- korzystne tendencje w gospodarce ukraińskiej i związany z tym wzrost popytu w niektórych sektorach na import zaopatrzeniowy i wyposażenie techniczne oraz towary konsumpcyjne;
 - łatwiejszy dostęp ukraińskich podmiotów gospodarczych do walut, w tym na warunkach kredytowych;
 - postępująca liberalizacja w handlu zagranicznym, w związku z przygotowaniem do akcesji do WTO, w tym obniżanie średniego poziomu ceł importowych dla niektórych grup towarowych.
-

Z kolei negatywnie na współpracę gospodarczą wpływają:

- powolne tempo restrukturyzacji gospodarki ukraińskiej, w efekcie czego popyt na polskie maszyny i urządzenia jest nadal na niskim poziomie;
- niski efektywny popyt na import w tych sektorach, które nie osiągnęły poziomu produkcji sprzed kryzysu w latach 90 ubiegłego wieku;
- niski poziom efektywnego popytu konsumpcyjnego ludności skierowanego głównie na podstawowe artykuły (tanie towary);
- trudna sytuacja finansowa i ograniczona dostępność kredytów dla wielu ukraińskich podmiotów gospodarczych;
- wstrzymywanie udzielania gwarancji rządowych dla kredytów zagranicznych, co działa hamująco na zawieranie większych kontraktów w warunkach ograniczonych wydatków budżetowych;
- pobieranie obowiązkowej opłaty na *fundusz emerytalny* przy niegotówkowych zakupach środków walutowych, co zwiększa koszty importu;
- dążenie do utrzymywania możliwie wysokiego poziomu ochrony celnej wobec importu artykułów rolno-spożywczych, a także *wrażliwych*;
- stosowanie coraz częściej takich instrumentów, jak postępowania ochronne i antydumpingowe wobec importu poszczególnych towarów skutecznie konkurujących z produktami ukraińskimi;
- trudności praktyczne i koszty certyfikacji towarów importowanych;
- brak dostępu polskich firm budowlanych do realizacji usług budowlanych na Ukrainie na skutek niewydawania nierezydentom licencji na te prace;
- słabo rozbudowane kanały zbytu;
- stosowanie sankcji wobec polskich przedsiębiorstw (ponad 300 w 2002 roku) z powodu niedopełnienia wymogów prawa ukraińskiego w handlu zagranicznym;
- przepisy prawne i działania zmierzające do ograniczania szarej strefy w gospodarce, hamujące import z Polski realizowany przez drobnych ukraińskich odbiorców, który w ponad 50 % pozostaje w ukraińskiej „szarej strefie” (dotyczy to zwłaszcza artykułów rolno-spożywczych i przemysłowych dla ludności);
- wprowadzenie wiz dla obywateli Ukrainy przy wjeździe do Polski,
- niska skala polskich bezpośrednich inwestycji w gospodarce ukraińskiej i ich struktura, co sprawia, że inwestycje te nie stanowią odpowiedniej dźwigni dla eksportu towarów z Polski;
- nierówne traktowanie podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego (w 2002 roku nie mogły one korzystać z tzw. weksli podatkowych przy opłatach VAT w imporcie zaopatrzeniowym na potrzeby produkcji eksportowej);
- znoszenie przyznanych uprzednio w specjalnych strefach ekonomicznych ulg celnych i podatkowych (VAT) w imporcie zaopatrzeniowym artykułów rolno-spożywczych do produkcji, bez zachowania zasady praw nabytych;

- podejmowanie i rozwijanie na Ukrainie produkcji szeregu rodzajów wyrobów, dotychczas importowanych z Polski (np. mebli i wyposażenia do mieszkań, artykułów spożywczych, obuwia, artykułów budowlanych itd.).

Perspektywy handlu i współpracy gospodarczej między Polską i Ukrainą zależą od sytuacji makroekonomicznej oraz postępu w zakresie reform gospodarczych. W szczególności chodzi tutaj o takie czynniki, jak: stabilność kursu hrywny, rozwój systemu bankowego i ubezpieczeniowego, poprawa kondycji banków oraz możliwości pozyskiwania gwarancji bankowych, postępy prywatyzacji, rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw, dalsza liberalizacja handlu zagranicznego (w ramach prac akcesyjnych do WTO), poprawa „klimatu” inwestycyjnego.

Uwzględniając wszystkie powyższe elementy prognoza na 2004 rok zakłada wzrost polskiego eksportu na Ukrainę. W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, część polskich firm mogłaby obsługiwać eksport towarów z innych krajów UE. Polscy eksperci – przy wykorzystaniu środków z UE – mogliby wspomagać reformowanie ukraińskiej gospodarki. Trzeba jednak pamiętać o niskiej konkurencyjności polskich towarów w porównaniu z towarami z UE. Na rynku ukraińskim znajdują się co prawda polskie towary cieszące się dużym popytem i renomą (np. farby Śnieżka, wyroby sanitarne TZMO, ceramika sanitarna KOŁO, bielizna Atlantic, kleje Atlas), ale jednocześnie duża część towarów z Polski pochodzi z niecertyfikowanego importu, jest niewłaściwie przechowywana i sprzedawana w prymitywnych warunkach na bazarach, co psuje opinię innym produktom polskiego pochodzenia.

Niewiele polskich firm widzi też potrzebę reklamy, bez której trudno już działać na coraz bardziej konkurencyjnym rynku ukraińskim.

Ryzyko handlowe¹³⁰

Każda transakcja handlu zagranicznego zawiera element ryzyka, którym jest możliwość wystąpienia zdarzeń niezależnych od firmy, których nie można przewidzieć, ani im zapobiec. Przedsiębiorcy prowadzący handel z krajami Europy Wschodniej powinni wziąć pod uwagę najczęściej występujące ryzyka.

Ryzyko utraty należności występuje często i jest związane z bankructwem lub niewypłacalnością przedsiębiorstw, szczególnie w branży rolno-spożywczej.

¹³⁰ Na podstawie: *Rynek - Wschodni Partnerzy* Nr 8/1997, artykuł *Ryzyko w handlu z partnerami z Europy Wschodniej* autorstwa Tadeusza Trocikowskiego.

Ryzyko kontraktowe występuje często i związane jest z wyborem nieodpowiedniego partnera do prowadzenia wymiany handlowej:

Eksporter ryzykuje, że:

- wysłany towar nie zostanie odebrany, lub odebrany z opóźnieniem,
- zapłata będzie częściowa lub opóźniona,
- po odebraniu towaru importer będzie działał na rzecz obniżenia ceny towaru.

Importer ryzykuje, że:

- nie otrzyma towaru z winy partnera zagranicznego,
- dostawa będzie celowo i rozmyślnie opóźniona,
- towar będzie złej jakości, lub niższej od ustalonej w kontrakcie,
- dokumenty dotyczące ilości, jakości i cech danego towaru będą sfałszowane,
- zamówienie nie będzie wykonane pomimo wpłacenia zaliczki,
- dokumenty dotyczące pobrania pieniędzy z akredytywy będą źle wypełnione.

Ryzyko złej jakości towaru występuje często i związane jest z niedotrzymywaniem norm i wzorców jakościowych. Może dotyczyć ilości towaru oraz jego opakowania (np. niepełne słoiki lub butelki, zbyt słabe opakowanie powodujące uszkodzenie towaru, itp.). Zmusza to importera do żądania zamiany lub naprawy towaru, żądania zwrotu poniesionych kosztów związanych z importem (transport, cło, podatki) lub dochodzenia zapłaty kar umownych.

Ryzyko zatrudnienia przedstawiciela za granicą wiąże się z zawarciem umowy z:

- osobą o niskich kwalifikacjach lub ograniczonej sprawności działania, lub
- osobą nieuczciwą, która będzie działała na rzecz firmy konkurencyjnej udostępniając jej treść ofert handlowych, blokując towary eksportera i prowadząc działania pozorne zwane „fałszywą aktywnością”.

Ryzyko transportowe powstaje przy korzystaniu z usług niedoświadczonych przewoźników. Najczęściej spotykane są sytuacje, gdy firma przewozowa jest jedno lub dwuosobowa i posiada tylko jeden lub dwa środki transportu lub właściciel firmy przewozowej jest jednocześnie kierowcą pojazdu transportowego, bądź też stan techniczny środka transportu jest zły. Eksporter ryzykuje, że jakość towaru przewożonego w nieodpowiednich warunkach może ulec pogorszeniu albo też wybór niewłaściwej trasy spowoduje jej wydłużenie, a co za tym idzie wzrost kosztów transportu i opóźnienie dostawy.

Ryzyko związane z ceną wiąże się z ustaleniem ceny zbyt niskiej lub zbyt wysokiej. Ustalenie ceny zaniżonej spowoduje w eksporcie pogorszenie opłacalności transakcji, a w imporcie – spadek popytu na towar (niska cena w powszechnym odczuciu jest odzwierciedleniem niskiej jakości). Ustalenie ceny zawyżonej spowoduje w eksporcie osiągnięcie niższej wielkości sprzedaży oraz konieczność udzielenia upustów i rabatów na żądanie importera, a w imporcie – pogorszenie opłacalności transakcji.

Ubezpieczenia kredytów eksportowych oferowane przez KUKE SA¹³¹

Ukraina znajduje się w obszarze zawodowego zainteresowania Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych, która zgodnie ze swoją misją, tworzy warunki sprzyjające promocji polskiego eksportu na warunkach kredytowych oraz umacnianiu pozycji polskich eksporterów oraz ich towarów i usług na rynku międzynarodowym. W ramach tych działań, w zależności od konkretnego zapotrzebowania, rozszerzana jest gama produktów ubezpieczeniowych i utrzymywane są stałe kontakty z wieloma agencjami ubezpieczeń kredytów działających w różnych krajach, co pozwala na bieżąco identyfikować potrzeby eksporterów.

Jednym z ważnych elementów konkurencyjności w handlu międzynarodowym jest stosowanie kredytu kupieckiego. Importerzy z kraju takiego jak Ukraina często mogą zapłacić za towar dopiero po jego sprzedaży na własnym rynku, a w niektórych branżach udzielenie kredytu jest warunkiem nawiązania współpracy. Zatem, by znaleźć odbiorcę na tym rynku, nie wystarczy być konkurencyjnym cenowo oraz jakościowo. Trzeba także zaproponować atrakcyjną formę płatności. Sprzedaż z odroczonym terminem płatności jest jednym z najważniejszych elementów, dzięki któremu polscy eksporterzy mogą poprawić swoją pozycję konkurencyjną na rynku i zwiększyć możliwości negocjacyjne wobec kontrahentów. Jednak ryzyko takich transakcji jest wysokie, gdyż wiąże się z niebezpieczeństwem braku zapłaty za wysłany towar lub zrealizowaną usługę.

W odpowiedzi na rosnące potrzeby polskich eksporterów w zakresie ubezpieczania ryzyka transakcji zagranicznych, Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych Spółka Akcyjna przygotowała zestaw rozwiązań ubezpieczeniowych uwzględniających indywidualne potrzeby różnych grup polskich eksporterów, zarówno tych, którzy już funkcjonują na rynku ukraińskim jak również tych, którzy dopiero chcą znaleźć odbiorców na tym rynku.

Oferta dla eksporterów realizujących kontrakty w kredycie krótkoterminowym do 2 lat

Polisa na Wschód – gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenia kontraktów eksportowych, kredyt krótkoterminowy poniżej dwóch lat, ryzyko nierynkowe

Korporacja obejmuje ochroną ubezpieczeniową utratę należności, jeśli nastąpiła ona w wyniku zdarzeń określonych jako ryzyko nierynkowe. W ramach tej grupy ryzyka eksporter zabezpiecza się od bankructwa i zwłoki w płatnościach, jak również ryzyka

¹³¹ Na podstawie materiału informacyjnego Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych KUKE.

politycznego, w tym ryzyka siły wyższej w 30 wybranych krajach o podwyższonym ryzyku. Przedmiotem ubezpieczenia są należności z tytułu eksportu towarów lub usług z zapłatą w kredycie poniżej dwóch lat. Ubezpieczenie to w zależności od potrzeb i wymagań eksporterów może obejmować swoją ochroną zarówno sukcesywnie realizowane kontrakty handlowe, jak też pojedyncze wysyłki. Ważnym atutem tej formy ubezpieczenia jest elastyczna cena, tj. stawka ustalana jest w zależności od długości okresu kredytowania importera, przedstawionych zabezpieczeń oraz ryzyka kraju – siedziby dłużnika.

Program „Łatwy Eksport”

„Łatwy Eksport” jest specjalnym programem przygotowywanym przez KUKĘ S.A. wspólnie z Bankiem Gospodarstwa Krajowego, adresowanym do przedsiębiorstw realizujących sprzedaż towarów i usług z zapłatą w kredycie nie przekraczającym dwóch lat, które ubiegają się o kredyt obrotowy na sfinansowanie konkretnego kontraktu eksportowego. Program stanowi połączenie ubezpieczenia kontraktu eksportowego w KUKĘ S.A. z kredytem zaciągniętym w banku komercyjnym poręczonym przez BGK.

Eksporter, który chce zostać objęty programem, zobowiązany jest posiadać promesę zawarcia kontraktu lub podpisany kontrakt. Kredyt może zostać udzielony na okres nie dłuższy niż dwa lata, natomiast kwota kredytu może pokrywać 100 % wartości kontraktu. Maksymalna wysokość poręczenia wynosi nie więcej niż równowartość 5 mln euro. Wszystkich formalności związanych z programem eksporter może dopełnić w banku komercyjnym. Program ten ma na celu ułatwienie polskim eksporterom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania w formie kredytów bankowych, dzięki czemu wpłynie na zwiększenie ich płynności finansowej, eliminując jednocześnie ryzyko nieotrzymania zapłaty od kontrahentów.

Gwarancje celne

Korporacja udziela gwarancji na zabezpieczenie zapłaty kwoty należności długu celnego. Gwarancje te, po przedłożeniu urzędowi celnemu, umożliwiają wprowadzenie towaru na polski obszar celny bez potrzeby uprzedniego dokonywania stosownych opłat oraz objęcie go procedurą celną (dopuszczenia do obrotu, uszlachetniania czynnego w systemie zawieszek, tranzytu, składu celnego, odprawy czasowej). Korporacja jest gwarantem akceptowanym przez wszystkie urzędy celne.

Oferta dla eksporterów realizujących kontrakty na warunkach kredytu o okresie spłaty dwa i więcej latGwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenia kontraktów eksportowych finansowanych kredytem dostawcy oraz kredytem dla nabywcy

Ubezpieczenia kontraktów eksportowych finansowanych kredytem o okresie spłaty wynoszącym dwa lata i więcej, zabezpieczające eksportera lub finansujący bank przed szkodą spowodowaną wystąpieniem zdarzeń określanych jako ryzyko handlowe lub ryzyko polityczne. Ubezpieczeniem może być objęte zarówno ryzyko kredytu (okres po realizacji dostaw lub usług), jak również ryzyko produkcji obejmujące okres przed wysyłką towarów lub realizacją usług. Ubezpieczenie kontraktów średnio i długoterminowych realizowane jest w dwóch podstawowych formach: jako ubezpieczenie kredytu dostawcy i jako ubezpieczenie kredytu dla nabywcy.

Kredyt dostawcy jest najbardziej tradycyjną formą kredytowania kontrahenta zagranicznego przez eksportera, który udzielając kredytu kupieckiego świadomie godzi się na odroczenie zapłaty za dostarczony towar czy zrealizowaną usługę. Przedmiotem ubezpieczenia są należności z tytułu realizacji kontraktu eksportowego finansowanego kredytem o okresie spłaty dwóch lat i dłuższym. Należności ubezpieczane są zarówno od ryzyka istniejącego przed, jak i po wysyłce towarów lub usług.

Kredyt dla nabywcy jest to kredyt celowy, udostępniony bezpośrednio kontrahentowi zagranicznemu bądź jego bankowi, z przeznaczeniem na finansowanie konkretnego projektu eksportowego przez bank krajowy lub zagraniczny, bądź inną instytucję finansującą eksport. Kredyt dla nabywcy stanowi dogodną formę finansowania sprzedaży bez angażowania środków własnych eksportera i umożliwia natychmiastowe otrzymanie należności za dostarczony towar czy zrealizowaną usługę po przedłożeniu w banku dokumentów potwierdzających, iż całość lub część kontraktu została zrealizowana.

Gwarantowane przez Skarb Państwa gwarancje dla banków refinansujących kredyt dostawcy

Gwarancja ułatwia krajowym przedsiębiorcom dostęp do refinansowania udzielonych przez nich kredytów dostawcy o okresie spłaty dwóch lat i dłuższym. Beneficjentami gwarancji są banki, które nabywają wierzytelności eksporterów powstałe z tytułu udzielonych przez nich kredytów dostawcy. Gwarancje mogą dotyczyć skupu weksli wystawionych w związku z udzielonymi przez krajowych przedsiębiorców kredytami dostawcy lub wierzytelności, na które nie zostały wystawione weksle, lecz została zawarta przez bank umowa kredytowa z dłużnikiem zagranicznym.

Gwarancje ubezpieczeniowe

Gwarancje kontraktowe

KUKE SA udziela eksporterowi gwarancji, które potwierdzają wiarygodność polskiego przedsiębiorstwa i umożliwiają zawarcie kontraktu. Ponadto pozwalają spełnić wymogi importera i podnoszą skuteczność prawną kontraktu. Do gwarancji kontraktowych udzielanych przez KUKE SA należą:

- *gwarancja przetargowa* – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdyby zleceniodawca, który wygrał przetarg, odmówił podpisania kontraktu na warunkach oferty lub w inny sposób naruszył zobowiązania wynikające z przystąpienia do przetargu; gwarancja przetargowa jest składana jako wadium przez przystępującego do przetargu;

- *gwarancja zwrotu zaliczki* – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdyby eksporter nie wykonał umowy i odmówił zwrotu zaliczki; zleceniodawcą gwarancji jest eksporter i na jego wniosek Korporacja wystawia stosowną gwarancję; sumą gwarancji jest kwota zaliczki przekazanej eksporterowi przez importera;

- *gwarancja wykonania kontraktu* – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdy zleceniodawca (eksporter) nie wykona bądź nieprawidłowo wykona kontrakt i odmówi naprawienia szkody, zrekompensowania straty bądź też zapłacenia kar umownych; tym rodzajem gwarancji importer stara się zabezpieczyć przed wszystkimi negatywnymi konsekwencjami niewłaściwego wykonania kontraktu;

- *gwarancja dobrego wykonania kontraktu* – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdy zleceniodawca (eksporter) odmówi naprawienia szkody bądź też zrekompensowania straty w okresie rękojmi.

Regwarancje

Korporacja udziela również regwarancji będących zabezpieczeniem gwarancji wystawionych przez bank. Regwarancja może być wykorzystana przez eksportera jako zabezpieczenie dla banku wystawiającego gwarancję kontraktową na rzecz importera.

Gwarantowane przez Skarb Państwa gwarancje dla banków potwierdzających akredytywy

Gwarancja ta wspiera polskich eksporterów realizujących kontrakty, w których formą płatności za dostarczone towary i usługi jest akredytywa nieodwołalna, potwierdzona przez bank polski. W ramach udzielanych gwarancji Korporacja jest zobowiązana do pokrycia części płatności wynikającej z akredytywy w przypadku niezrealizowania zobowiązań przez bank zagraniczny, który akredytywę otworzył. Umożliwia ona bankowi polskiemu ograniczenie ryzyka związanego z potwierdzeniem akredytywy poprzez przekazanie tego ryzyka Korporacji.

Inne ubezpieczenia dla eksporterów

Polisa na Nowe Rynki – gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenie kosztów poszukiwania zagranicznych rynków zbytu

Ubezpieczenie adresowane jest do polskich przedsiębiorstw, które planują wejście na nowe zagraniczne rynki zbytu. Przedmiotem ubezpieczenia są koszty i wydatki ponoszone w związku z rozpoczęciem sprzedaży towarów lub usług na nowych rynkach lub rozszerzeniem sprzedaży o nowe towary lub usługi, bądź nowych odbiorców.

O ubezpieczenie to mogą ubiegać się przedsiębiorcy, którzy:

- a) prowadzą działalność gospodarczą nie krócej niż trzy lata,
- b) uzyskują roczne przychody netto ze sprzedaży nie przekraczające równowartości 50 mln euro.

Korporacja ubezpiecza koszty ponoszone w związku z podejmowaniem działań zmierzających do wejścia na zagraniczne rynki zbytu od ryzyka niezawarcia kontraktów eksportowych o wartości wystarczającej do pokrycia poniesionych kosztów i wydatków. Dużą zaletą tego ubezpieczenia jest również możliwość otrzymania przez przedsiębiorców zaliczek na poczet odszkodowania, co de facto oznacza uzyskanie przez nich środków finansowych, zanim działania na zagranicznych rynkach zbytu przyniosą wymierne rezultaty w postaci przychodów ze sprzedaży.

Bezpieczne Inwestycje – gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenie inwestycji bezpośrednich za granicą

Korporacja obejmuje ochroną ubezpieczeniową długoterminowe inwestycje bezpośrednie polskich przedsiębiorstw, realizowane poza granicami Polski. Celem ubezpieczenia jest zapewnienie przedsiębiorcom bezpieczeństwa zainwestowanych przez nich środków, w przypadku gdy ich działania zmierzają do utworzenia i prowadzenia zagranicą nowego przedsiębiorstwa lub uzyskania skutecznego wpływu bądź całkowitej kontroli nad już istniejącym przedsiębiorstwem. Ubezpieczenie udzielane jest na wypadek strat poniesionych przez polskich inwestorów w następstwie zdarzeń określonych jako ryzyko polityczne w kraju, w którym dokonali inwestycji. Ochroną ubezpieczeniową objęta jest wartość inwestycji oraz uzyskane z niej zyski.

Wszystkie szczegółowe informacje można otrzymać pod adresem:

Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych Spółka Akcyjna
ul. Sienna 39, 00-121 Warszawa
tel. (22) 313 0110, fax (22) 313 0120
e-mail: market@kuke.com.pl
<http://www.kuke.com.pl>

Działalność Ministerstwa Gospodarki i Pracy w zakresie promocji i wspierania eksportu¹³²

Ministerstwo Gospodarki i Pracy realizuje szereg działań promocyjnych, mających na celu kreowanie pozytywnego wizerunku polskiej gospodarki, rozwój współpracy gospodarczej z zagranicą i przede wszystkim wzrost polskiego eksportu.

Odbywa się to poprzez wsparcie (w formie dotacji) działań promocyjnych podejmowanych głównie przez przedsiębiorców czy organizacje samorządu gospodarczego, a także realizację własnych przedsięwzięć promocyjnych, przede wszystkim przy wykorzystaniu wydziałów ekonomiczno-handlowych ambasad i konsulatów RP za granicą (WEH).

Dofinansowanie udziału polskich przedsiębiorstw w targach i wystawach za granicą a także dofinansowanie uczestnictwa polskich firm w wyjazdowych misjach gospodarczych za granicą związanych z udziałem w targach¹³³

27 października 2004 roku weszły w życie:

- rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 15 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy *de minimis* przedsiębiorcom uczestniczącym w targach i wystawach za granicą oraz
- rozporządzenie w sprawie udzielania pomocy *de minimis* przedsiębiorcom uczestniczącym w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą.

Rozporządzenia określają szczegółowe warunki i tryb udzielania pomocy publicznej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego – Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (SPO-WKP), lata 2004-2006, przedsiębiorcom uczestniczącym w targach i wystawach za granicą oraz w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą.

Istotnym *novum* w zakresie dofinansowywania kosztów udziału polskich przedsiębiorstw w targach i wystawach zagranicznych, a także kosztów udziału polskich przedsiębiorców w misjach gospodarczych związanych z udziałem w imprezach targowo-wystawienniczych za granicą – w porównaniu z dotychczas obowiązującym systemem – jest objęcie tych instrumentów Sektorowym Programem Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności

¹³² Na podstawie informacji opracowanej przez Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu Ministerstwa Gospodarki i Pracy (listopad 2004).

¹³³ Dofinansowaniem objęte są imprezy wystawiennicze wyszczególnione na listach (tzw. listy „A”, „B” i „C”) publikowanych na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki i Pracy. Lista imprez objętych dofinansowaniem odbywających się w latach 2005-2006 na terytorium Ukrainy znajduje się w załączniku 29.

Przedsiębiorstw, lata 2004-2006. Program zapewnia, obok środków budżetu państwa, współfinansowanie również ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – stąd też wysokość dostępnych na ten cel środków wzrosła blisko trzykrotnie w stosunku do roku 2003. Zmianie ulega procedura ubiegania się o dofinansowanie, katalog kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, zmienia się również – w przypadku udziału w targach i wystawach – wysokość możliwego dofinansowania.

Wsparcie udziału w targach i wystawach za granicą

Pomoc jest udzielana na wsparcie udziału w targach i wystawach za granicą, znajdujących się w wykazie imprez targowo-wystawienniczych, które mają istotne znaczenie dla polskiej gospodarki. Wykaz ten ustalany jest na dany rok kalendarzowy i ogłaszany na stronach internetowych www.konkurencyjnosc.gov.pl i www.eksporter.gov.pl oraz w dzienniku ogólnopolskim.

Poziom wsparcia

- Wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 50% poniesionych i udokumentowanych fakturami oraz dokumentami potwierdzającymi dokonanie płatności wydatków kwalifikowanych netto uczestnictwa w targach i wystawach i wynieść jednorazowo więcej niż **20.000,- PLN**.
 - Do wydatków kwalifikowanych zalicza się koszty:
 - 1) wynajęcia powierzchni wystawienniczej i zabudowy stoiska podczas imprezy targowo-wystawienniczej;
 - 2) transportu eksponatów w związku z udziałem w imprezie targowo-wystawienniczej;
 - 3) przygotowania i druku materiałów promocyjnych w związku z udziałem w imprezie targowo-wystawienniczej;
 - 4) przejazdu i zakwaterowania przedstawicieli przedsiębiorcy uczestniczących w targach i wystawach poniesione zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikom zatrudnionym w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju* (Dz.U. Nr 236, poz. 1991).
 - Przy obliczaniu wysokości dofinansowania uwzględnia się koszty udziału maksymalnie dwóch przedstawicieli przedsiębiorcy w targach lub wystawach.
 - Przedsiębiorca może otrzymać w ciągu jednego roku dofinansowanie części wydatków kwalifikujących się do objęcia pomocą uczestnictwa w maksymalnie pięciu targach i wystawach.
-

Kryteria oceny

Wybór projektów ubiegających się o współfinansowanie dokonywany jest w ramach procedury konkursu i odbywa się według ściśle określonych kryteriów:

KRYTERIA FORMALNE

- wniosek złożono w terminie,
- wersja papierowa wniosku o dofinansowanie jest tożsama z wersją elektroniczną,
- do wniosku dołączono komplet wskazanych dokumentów, tj.:
 - kopię zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, albo kopię odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego, wystawione nie wcześniej niż 6 m-cy przed datą złożenia wniosku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię zaświadczenia o nadaniu numeru identyfikacji w krajowym rejestrze podmiotów gospodarki narodowej REGON i kopię decyzji o nadaniu Numeru Identyfikacji Podatkowej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - zaświadczenie za okres ostatnich trzech miesięcy właściwego naczelnika urzędu skarbowego oraz właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o niezaleganiu z należnościami wobec Skarbu Państwa (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię potwierdzenia wynajęcia powierzchni wystawienniczej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopie umów z wykonawcami usług, jeżeli umowy takie zostały zawarte (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - oświadczenie wnioskodawcy o możliwości odzyskania podatku VAT,
 - informację na temat liczby targów/wystaw, w których przedsiębiorca brał udział w danym roku (oświadczenie podpisane przez osobę uprawnioną do reprezentacji podmiotu);
 - pełnomocnictwo – w przypadku, gdy wniosek składany jest przez pełnomocnika, podpisane przez osoby udzielające takiego pełnomocnictwa,
 - kopie wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis*, jaką wnioskodawca otrzymał w ciągu 3 ostatnich lat poprzedzających datę wystąpienia z wnioskiem o dofinansowanie wydanych na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, a także dane o pomocy *de minimis* otrzymanej przed dniem 31 maja 2004 roku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną).

W trakcie rozpatrywania wniosków dokonywana jest ich ocena formalna, ekonomiczno-techniczna oraz merytoryczna. Celem oceny formalnej i techniczno-ekonomicznej jest wybranie wniosków, które zostaną poddane ocenie merytorycznej. Za kryteria formalne i techniczno-ekonomiczne punktów nie przyznaje się, ale muszą być one wszystkie spełnione. Wnioski niekompletne, niepoprawne lub złożone po terminie nie podlegają rozpatrzeniu.

KRYTERIA MERYTORYCZNE

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Trwałość projektu w czasie			
Wpływ planowanych rezultatów projektu będzie znaczący i trwały w zakresie rozwoju aplikującego przedsiębiorstwa	5 pkt	Wniosek część IV, pkt 23	5 pkt
Wielkość przedsiębiorstwa			
- MSP	20 pkt	Wniosek część III, pkt 11	20 pkt
- inne	10 pkt		
Ilość imprez w ciągu roku, w których przedsiębiorca brał już udział			
- 0 – 3	20 pkt	Wniosek część IV, pkt 16	20 pkt
- 4 – 5	15 pkt		
Powiązanie z innymi programami			
Projekt jest powiązany z innymi programami operacyjnymi i działaniami/projektami	2 pkt	Wniosek, część IV, pkt 24	2 pkt
Źródła finansowania			
Deklarowany wkład własny Beneficjenta jest wyższy od minimalnego	10 pkt	Wniosek, część IV, pkt 20	10 pkt
Zakwalifikowanie targów lub wystawy do tzw. list dotowanych*			
- targi lub wystawa znajduje się na liście A lub B	40 pkt	Wniosek, część IV, pkt. 16	40 pkt
- targi znajdują się na liście C	25 pkt	* zgodnie z rozporządzeniem RM w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy de minimis przedsiębiorcom uczestniczącym w targach i wystawach za granicą	

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Realizacja polityk horyzontalnych UE			
- ochrony środowiska	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 5.1-5.3. W przypadku, gdy „Projekt bezpośrednio dotyczący ochrony środowiska” lub „Projekt, którego dodatkowym efektem będzie pozytywny wpływ na środowisko”	3 pkt
- równości szans	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 6.1 - 6.3. W przypadku, gdy „Projekt zorientowany na kwestie równych szans kobiet i mężczyzn” lub „Projekt pozytywny pod względem równych szans kobiet i mężczyzn”	
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego	1 pkt	Wniosek, część IV, pkt 16. W przypadku, gdy projekt ma pozytywny wpływ na zagadnienia z zakresu społeczeństwa informacyjnego.	

Celem oceny merytorycznej jest przyznanie określonej liczby punktów za spełnienie przyjętych kryteriów merytorycznych. Następnie projekty trafiają na listę rankingową. Za spełnienie kryterium merytorycznego przyznawane są punkty, za brak spełnienia kryterium merytorycznego – 0 pkt. Maksymalna liczba punktów wynosi 100, minimalna liczba punktów niezbędnych, aby projekt miał szansę uzyskać wsparcie wynosi 51.

Procedura składania wniosków

Procedura składania wniosków jest przeprowadzana w trybie ciągłym przez cały okres trwania Programu. Runda aplikacyjna rozpoczęła się 2 sierpnia 2004 r.

Wnioski należy składać nie później niż na 14 tygodni przed rozpoczęciem targów lub wystaw w Instytucji Wdrażającej, którą jest Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu w Ministerstwie Gospodarki i Pracy.

W przypadku pozytywnej oceny i zaakceptowania wniosku, dofinansowanie jest udzielane przedsiębiorcy na podstawie podpisanej – co najmniej na 2 tygodnie przed rozpoczęciem targów lub wystawy, nie później jednak niż 15 listopada danego roku – „Umowy o dofinansowanie projektu” oraz po przedstawieniu przez przedsiębiorcę wniosku beneficjenta o płatność (Dz. U. Nr 216, poz. 2206) wraz z ankietą oceny targów stanowiącymi rozliczenie poniesionych wydatków uczestnictwa w targach lub wystawie. Do sprawozdania załączane są faktury oraz dokumenty potwierdzające dokonanie płatności.

Formularz wniosku a także obowiązujące przepisy dostępne są na stronach internetowych Ministerstwa: www.konkurencyjnosc.gov.pl oraz www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela

Ministerstwo Gospodarki i Pracy

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

Plac Trzech Krzyży 3/5, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 50 40, 022/693 50 55

e-mail: dze@mg.gov.pl

Wsparcie uczestnictwa w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą

Pomoc jest udzielana przedsiębiorcom uczestniczącym w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą i zaakceptowanych przez ministra właściwego do spraw gospodarki. Lista zaakceptowanych wyjazdowych misji gospodarczych jest ogłaszana na stronie internetowej www.eksporter.gov.pl

Poziom Wsparcia

- Wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 50% poniesionych i udokumentowanych fakturami oraz dokumentami potwierdzającymi dokonanie płatności wydatków kwalifikowanych netto, poniesionych przez uczestniczącego w misji przedsiębiorcę i wynieść więcej niż **7.500 PLN**.
 - Do wydatków kwalifikowanych zalicza się koszty:
 - 1) przejazdu i zakwaterowania przedstawiciela przedsiębiorcy uczestniczącego w misji poniesione zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju* (Dz.U. Nr 236, poz 1991);
-

- 2) biletu wstępu w celu zwiedzenia targów lub wystawy związanych z daną misją gospodarczą;
 - 3) przygotowania i druku materiałów promocyjnych w związku z udziałem w misji gospodarczej; obsługi technicznej misji gospodarczej.
- Przedsiębiorca może otrzymać dofinansowanie na pokrycie kosztów uczestnictwa w misji jednego przedstawiciela;
- Przedsiębiorca może otrzymać w ciągu jednego roku kalendarzowego dofinansowanie części kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą w ramach uczestnictwa w maksymalnie pięciu wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą.

Kryteria oceny

Wybór projektów odbywa się według ściśle określonych kryteriów:

KRYTERIA FORMALNE

- wniosek o dofinansowanie złożono w terminie,
- wersja papierowa wniosku o dofinansowanie jest tożsama z wersją elektroniczną,
- do wniosku dołączono komplet wskazanych dokumentów, tj.:
 - kopię zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, albo kopię odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego, wystawione nie wcześniej niż 6 m-cy przed datą złożenia wniosku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię zaświadczenia o nadaniu numeru identyfikacji w krajowym rejestrze podmiotów gospodarki narodowej REGON i kopię decyzji o nadaniu Numeru Identyfikacji Podatkowej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - zaświadczenie za okres ostatnich trzech miesięcy właściwego naczelnika urzędu skarbowego oraz właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o nie zaleganiu z należnościami wobec Skarbu Państwa (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię zgłoszenia udziału w wyjazdowej misji gospodarczej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię umów z wykonawcami usług, jeżeli umowy takie zostały zawarte (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - oświadczenie wnioskodawcy o możliwości odzyskania podatku VAT;

- informację na temat liczby misji, w których przedsiębiorca brał udział w danym roku (oświadczenie podpisane przez osobę uprawnioną do reprezentacji podmiotu);
- pełnomocnictwo – w przypadku, gdy wniosek składany jest przez pełnomocnika, podpisane przez osoby udzielające takiego pełnomocnictwa;
- kopię wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis*, jaką wnioskodawca otrzymał w ciągu 3 ostatnich lat poprzedzających datę wystąpienia z wnioskiem o dofinansowanie wydanych na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, a także dane o pomocy *de minimis* otrzymanej przed dniem 31 maja 2004 roku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną).

W trakcie rozpatrywania wniosków dokonywana jest ich ocena formalna, ekonomiczno-techniczna oraz merytoryczna. Celem oceny formalnej i techniczno-ekonomicznej jest wybranie wniosków, które zostaną poddane ocenie merytorycznej. Za kryteria formalne i techniczno-ekonomiczne punktów nie przyznaje się, ale muszą być one wszystkie spełnione. Wnioski niekompletne, niepoprawne lub złożone po terminie nie podlegają rozpatrzeniu.

KRYTERIA MERYTORYCZNE

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Trwałość projektu w czasie			
Wpływ planowanych rezultatów projektu będzie znaczący i trwały w zakresie rozwoju aplikującego przedsiębiorstwa	15 pkt	Wniosek część IV, pkt 23	15 pkt
Wielkość przedsiębiorstwa			
- MSP	30 pkt	Wniosek część III, pkt 11	30 pkt
- inne	15 pkt		
Powiązanie z innymi programami			
Projekt jest powiązany z innymi programami operacyjnymi i działaniami/projektami	2 pkt	Wniosek, część IV, pkt 24	2 pkt
Źródła finansowania			
Deklarowany wkład własny Beneficjenta jest wyższy od minimalnego	10 pkt	Wniosek, część IV, pkt 20	10 pkt

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Kierunek geograficzny wyjazdowej misji gospodarczej			
- kraje UE, Rosja, Ukraina, Białoruś, Kazachstan, kraje CEFTA, USA, Kanada, Chiny, Japonia	40 pkt	Wniosek, część IV, pkt. 16 „Opis projektu”	40 pkt
- pozostałe kraje	20 pkt		
Realizacja polityk horyzontalnych UE			
- ochrony środowiska	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 5.1-5.3. W przypadku, gdy „Projekt bezpośrednio dotyczący ochrony środowiska” lub „Projekt, którego dodatkowym efektem będzie pozytywny wpływ na środowisko”	3 pkt
- równości szans	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 6.1 - 6.3. W przypadku, gdy „Projekt zorientowany na kwestie równych szans kobiet i mężczyzn” lub „Projekt pozytywny pod względem równych szans kobiet i mężczyzn”	
- rozwoju społeczeństwa informatycznego	1 pkt	Wniosek, część IV, pkt 16. W przypadku, gdy projekt ma pozytywny wpływ na zagadnienia z zakresu społeczeństwa informatycznego.	

Celem oceny merytorycznej jest przyznanie określonej liczby punktów za spełnienie przyjętych kryteriów merytorycznych. Następnie projekty trafiają na listę rankingową. Za spełnienie kryterium merytorycznego przyznawane są punkty, za brak spełnienia kryterium merytorycznego – 0 pkt. Maksymalna liczba punktów wynosi 100, minimalna liczba punktów niezbędnych, aby projekt miał szansę uzyskać wsparcie wynosi 51.

Procedura składania wniosków

Procedura składania wniosków jest przeprowadzana w trybie ciągłym przez cały okres trwania Programu. Runda aplikacyjna rozpoczęła się 2 sierpnia 2004 roku.

Wnioski należy składać nie później niż na 12 tygodni przed rozpoczęciem misji związanej z udziałem w targach lub wystawie w Instytucji Wdrażającej, którą jest

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu w Ministerstwie Gospodarki i Pracy.

Informacja dla organizatora misji

Najpóźniej na 4 miesiące przed terminem rozpoczęcia misji gospodarczej, jej organizator składa wniosek do ministra właściwego do spraw gospodarki o objęcie misji gospodarczej dofinansowaniem.

Organizator misji uzgadnia program misji z właściwym wydziałem ekonomiczno-handlowym ambasady Rzeczypospolitej Polskiej (WEH) oraz uzyskuje jego opinię w formie pisemnej.

Uzgodnieniu programu misji gospodarczej podlegają:

- termin i czas trwania misji gospodarczej,
- liczba uczestników,
- program misji,
- cel wyjazdu misji gospodarczej,
- propozycje planowanych spotkań z potencjalnymi partnerami handlowymi.

Wniosek organizatora misji gospodarczej może zostać pozytywnie rozpatrzony, jeżeli:

- 1) do udziału w misji zgłosi się nie mniej niż 5 uczestników;
- 2) wydana została pozytywna opinia WEH;
- 3) przedsiębiorcy, których dotyczy wniosek, nie ubiegają się jednocześnie o udzielenie im pomocy publicznej na udział w danych targach lub wystawie w charakterze wystawcy.

Lista zaakceptowanych do dofinansowania wyjazdowych misji gospodarczych jest ogłaszana na stronie internetowej www.eksporter.gov.pl

Informacja dla przedsiębiorcy uczestniczącego w misji gospodarczej

Po pozytywnym rozpatrzeniu i zaakceptowaniu przez ministra właściwego do spraw gospodarki wniosku organizatora misji odnośnie objęcia jej dofinansowaniem, najpóźniej na 12 tygodni przed rozpoczęciem misji, przedsiębiorca uczestniczący w danej misji gospodarczej zobowiązany jest do złożenia wniosku o dofinansowanie. Wzór wniosku o dofinansowanie jest dostępny na stronach internetowych www.konkurencynosc.gov.pl i www.eksporter.gov.pl

W przypadku pozytywnej oceny i zaakceptowaniu wniosku przedsiębiorcy, dofinansowanie jest udzielane na podstawie podpisanej – co najmniej na 2 tygodnie przed rozpoczęciem misji, nie później jednak niż 15 listopada danego roku – „Umowy o

dofinansowanie projektu” oraz po przedstawieniu przez przedsiębiorcę wniosku beneficjenta o płatność (Dz. U. Nr 216, poz. 2206) a także ankiety oceny misji stanowiącymi rozliczenie poniesionych wydatków uczestnictwa w misji gospodarczej. Do sprawozdania załączane są faktury oraz dokumenty potwierdzające dokonanie płatności.

Formularze wniosków wraz z obowiązującymi przepisami dostępne są na stronach internetowych Ministerstwa: www.konkurencyjnosc.gov.pl oraz www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu
Plac Trzech Krzyży 3/5, 00-507 Warszawa
tel: 022/693 50 55, 022/693 50 40
e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie branżowych projektów promocyjnych

Branżowe projekty promocyjne to m.in. pokazy, degustacje, wystawy, demonstracje, spotkania branżowe, szkolenia i warsztaty realizowane w kraju i za granicą, mające na celu promocję produktów i usług, bądź nawiązanie kontaktów handlowych, które zaowocują zwiększeniem eksportu.

29 października 2004 roku weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na realizację branżowych projektów promocyjnych w zakresie eksportu.

Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych przez grupę co najmniej pięciu przedsiębiorców z jednej lub kilku pokrewnych branż.

Pomoc przewidziana w ramach niniejszego rozporządzenia nie obejmuje firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Wniosek o dofinansowanie należy złożyć najpóźniej 45 dni przed terminem realizacji projektu. Przy jego rozpatrywaniu brane są pod uwagę m.in. takie kryteria, jak: wybór promowanej branży lub grupy towarowej, wybór kraju i miejsca realizacji projektu, jego odbiorcy oraz zaangażowanie partnerów zagranicznych.

Do objęcia pomocą zaliczane są m.in. koszty transportu eksponatów, wynajmu powierzchni wystawienniczej, obsługa techniczna, budowa scenografii, przejazd i

zakwaterowanie jednego przedstawiciela przedsiębiorcy uczestniczącego w projekcie. Maksymalną kwotę dofinansowania jednego projektu określono na 50.000 zł. Udzielana pomoc de minimis nie może przekroczyć 50 proc. kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Ustanowiono również górny pułap dla poszczególnych przedsiębiorców, wynosi on 7 tys. 500 zł.

Treść rozporządzenia oraz formularz wniosku – dostępne również na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
tel: 022/693 47 14, fax: 022/693 40 24
e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie kosztów udziału w szkoleniach w ramach „Akademii Handlu Zagranicznego”

29 października 2004 roku weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na szkolenia o tematyce handlu zagranicznego.

Określona w rozporządzeniu pomoc polega na dofinansowaniu udziału przedsiębiorców w szkoleniach poświęconym technikom i organizacji handlu zagranicznego, a jej celem jest podniesienie ich wiedzy i kwalifikacji w tym zakresie, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu i jakości kształcenia. Pomoc jest udzielana w ramach tzw. programu „Akademia Handlu Zagranicznego”.

Szkoleniami objętymi pomocą są kursy (min. 6 godzin lekcyjnych), studium handlu zagranicznego (min. 95 godzin lekcyjnych) oraz studia podyplomowe handlu zagranicznego (min. 220 godzin lekcyjnych i maksymalnie 40 osób).

Jednostką szkoleniową może być każdy podmiot, który spełnia wymagania konieczne do prowadzenia działalności w zakresie doskonalenia zawodowego i doksztalcania oraz nie posiada zaległości podatkowych i z tytułu składek ZUS. Natomiast w przypadku studium i studiów podyplomowych jednostkami szkoleniowymi mogą być wyłącznie państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe oraz wyższe szkoły zawodowe, a także Polska Akademia Nauk.

Maksymalne dopuszczalne koszty, które kwalifikują się do objęcia pomocą wynoszą m.in. 1000 zł za 1 godzinę lekcyjną w przypadku wynagrodzenia osób realizujących zajęcia dydaktyczne, 250 zł za komplet materiałów szkoleniowych dla 1 uczestnika, 3000 zł za jeden dzień wynajmu lub użytkowania własnych sal szkoleniowych i sprzętu dydaktycznego.

Minister właściwy ds. gospodarki ocenia nadsyłane przez jednostki szkoleniowe zgłoszenia szkoleń, biorąc pod uwagę takie kryteria, jak: co najmniej trzyletnie doświadczenie w realizacji usług w zakresie doskonalenia zawodowego i doksztalcania, doświadczenie w realizacji szkoleń o tematyce handlu zagranicznego, profesjonalizm jednostki szkoleniowej, adekwatność kwalifikacji i doświadczenia kadry dydaktycznej do programu szkolenia oraz odpowiednie miejsce i zaplecze techniczne do przeprowadzenia szkolenia. W przypadku pozytywnej oceny zostaje zawarta z jednostką szkoleniową umowa na realizację wspieranych szkoleń.

Przedsiębiorcy zainteresowani skorzystaniem z pomocy publicznej zgłaszają swój udział bezpośrednio do jednostki szkoleniowej, która ustala cenę szkolenia jednego uczestnika w wysokości pomniejszonej o kwotę dofinansowania i wystawia fakturę.

Aby skorzystać z pomocy przedsiębiorca nie może mieć zaległości podatkowych oraz z tytułu składek ZUS, nie otrzymał pomocy publicznej na udział w danym szkoleniu z innych źródeł, a w okresie kolejnych 3 lat poprzedzających zgłoszenie udziału w szkoleniu nie otrzymał pomocy de minimis, której wartość brutto, łącznie z tą, o którą się ubiega, przekraczałaby 100 tys. euro. Ponadto warunkiem udzielenia pomocy jest pozytywne ukończenie szkolenia.

Przepisy rozporządzenia nie obejmują firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Wielkość pomocy przypadająca na jednego uczestnika szkolenia wynosi 50 proc. kosztów netto szkolenia, jednak nie więcej niż: 1 tys. zł w przypadku kursu, 2 tys. zł w przypadku studium i 4 tys. zł w przypadku studiów podyplomowych. Natomiast roczny limit wsparcia finansowego, jakie może być udzielone jednemu przedsiębiorcy wynosi 12 tys. zł.

Pomoc w ramach programu Akademia Handlu Zagranicznego może być udzielana nie dłużej niż do 30 czerwca 2007 roku.

Treść rozporządzenia wraz ze wszystkimi załącznikami, w tym m.in. zakresem tematycznym studiów podyplomowych i studium handlu zagranicznego objętych pomocą w ramach programu Akademia Handlu Zagranicznego oraz formularzami

zgłoszeniowymi – dostępne na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
tel: 022/693 47 06, fax: 022/693 40 24
e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie kosztów uzyskania certyfikatów wyrobu wymaganych na rynkach zagranicznych

29 października 2004 roku weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy *de minimis* na uzyskanie certyfikatu wyrobu wymaganego na rynkach zagranicznych.

Na podstawie rozporządzenia przedsiębiorcy mogą ubiegać się o dofinansowanie części kosztów poniesionych na uzyskanie certyfikatu zgodności wyrobów z wymaganiami stawianymi na rynkach zagranicznych.

Pomoc jest udzielana małym i średnim przedsiębiorcom na pokrycie części kosztów związanych z uzyskaniem certyfikatów zgodności wyrobu, świadectw lub atestów wymaganych w obrocie towarami na rynkach zagranicznych, a także kosztów przedłużenia ich ważności. Pomoc nie obejmuje certyfikatów wymaganych na jednolitym rynku Unii Europejskiej. Celem wsparcia jest ułatwienie polskim przedsiębiorcom dostępu do rynków zagranicznych, a tym samym pobudzenie eksportu. Przepisy rozporządzenia nie obejmują firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Refundowanie obejmuje koszty usług doradczych, przygotowania i tłumaczenia dokumentacji technicznej, transportu i ubezpieczenia próbek wyrobu i dokumentacji technicznej wysłanych do badań certyfikacyjnych, koszty przeprowadzenia badań certyfikacyjnych, a także wystawienia certyfikatu. Wielkość dotacji nie może przekroczyć 50 proc. kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Natomiast roczny limit pomocy dla jednego przedsiębiorcy wynosi 50 tys. zł.

Aby móc skorzystać z pomocy przedsiębiorca powinien złożyć wniosek przed terminem wystawienia certyfikatu, nie później niż do 31 października danego roku. Ponadto nie może mieć zaległości podatkowych oraz z tytułu składek wobec ZUS, nie otrzymał

pomocy publicznej na uzyskanie certyfikatu wyrobu objętego wnioskiem z innych źródeł, a w okresie kolejnych 3 lat poprzedzających zgłoszenie udziału w szkoleniu nie otrzymał pomocy de minimis, której wartość brutto, łącznie z tą, o którą się ubiega, przekraczałaby 100 tys. euro.

Treść rozporządzenia oraz formularze wniosków są dostępne na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
tel: 022/693 47 03, fax: 022/693 40 24
e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie konferencji, seminariów, szkoleń, imprez promocyjnych

29 października 2004 roku weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na realizację niektórych przedsięwzięć w zakresie promocji i wspierania eksportu.

Rozporządzenie przewiduje dofinansowanie m.in. konferencji, seminariów, warsztatów, szkoleń poświęconych problematyce gospodarczej, promocji polskiej gospodarki i eksportu. Wśród dofinansowywanych projektów przewidziane są również pokazy mody oraz promocja polskiego przemysłu obronnego.

Wsparcie udzielane jest wyłącznie przedsięwzięciom o charakterze zbiorowym. Wyjątek stanowią jedynie te, które promują eksport przemysłu obronnego – ze względu na jego specyfikę. Pomoc przewidziana w ramach niniejszego rozporządzenia nie obejmuje firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Przy rozpatrywaniu wniosku o pomoc brane są pod uwagę takie kryteria jak: zasięg przedsięwzięcia promocyjnego, jego rodzaj z uwzględnieniem programu, uczestników lub współorganizatorów, zamierzone efekty promocyjne, źródła finansowania, doświadczenie organizatorów.

Pomoc może zostać udzielona na pokrycie np. kosztów wynajęcia sali, obsługi technicznej, tłumaczenia i druk materiałów informacyjnych. Udzielana pomoc *de minimis* nie może przekroczyć 50% kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Wniosek o dofinansowanie należy złożyć najpóźniej na 60 dni przed terminem realizacji przedsięwzięcia.

Treść rozporządzenia oraz formularz wniosku – dostępne również na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
tel: 022/693 47 10, fax: 022/693 40 24
e-mail: dze@mg.gov.pl

Wydawnictwa i materiały promocyjne

29 października 2004 roku weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na realizację przedsięwzięć wydawniczych promujących eksport.

Na podstawie tego rozporządzenia dofinansowywane są koszty wydawania katalogów, informatorów (branżowych i regionalnych), folderów, obcojęzycznych wersji czasopism, publikacji książkowych oraz materiałów promocyjnych i informacyjnych na nośnikach elektronicznych. Z uwagi na możliwości finansowe ministerstwa wspierane będą wydawnictwa o charakterze zbiorowym, a nie publikacje materiałów reklamowych indywidualnego przedsiębiorcy.

Oceniając projekt minister właściwy ds. gospodarki bierze pod uwagę takie kryteria jak: proeksportowy i zbiorowy charakter wydawnictwa, zawartość merytoryczną, przeznaczenie, sposób dystrybucji, nakład, wersje językowe, wybrane języki.

Dofinansowanie obejmuje m.in. koszty papieru, druku, składu, tłoczenia płyt oraz naświetlania i nie może przekroczyć 50% kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Wniosek o dofinansowanie należy złożyć najpóźniej na 60 dni przed terminem realizacji przedsięwzięcia wydawniczego.

Pomoc przewidziana w ramach niniejszego rozporządzenia nie obejmuje firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Treść rozporządzenia oraz formularze wniosków są dostępne na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
tel: 022/693 47 02, fax: 022/693 40 24
e-mail: dze@mg.gov.pl

Oprócz wymienionych powyżej instrumentów wspierania i promocji eksportu, polegających na udzielaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców MGIP prowadzi także własne działania promocyjne.

Portal Promocji Eksportu

30 kwietnia 2003 roku uruchomiony został Portal Promocji Eksportu. System ten integruje rozproszone zasoby informacji o tematyce gospodarczej istotnej dla eksportera i udostępnia je w portalu internetowym: www.eksporter.gov.pl. W szczególności zawiera on informacje o profilach eksportowych polskich przedsiębiorstw, zapytaniach ofertowych z zagranicy, ofertach polskich eksporterów, możliwościach oferowania polskich produktów na rynkach międzynarodowych, warunkach dostępu do rynków międzynarodowych (tak w rozumieniu geograficznym jak i branżowym), dostępnym w Polsce instrumentarium wspierania eksportu dla przedsiębiorców.

Działalność promocyjna WEH

Kolejnym ważnym obszarem działań Ministerstwa Gospodarki i Pracy podejmowanych na rzecz polskich eksporterów jest działalność promocyjna wydziałów ekonomiczno-handlowych ambasad i konsulatów RP za granicą.

Placówki koncentrują się na sferze promocji polskiego eksportu i inwestycji zagranicznych w Polsce. Zadaniem placówek jest przygotowywanie analiz rynkowych i branżowych, analizowanie regulacji prawnych, organizacja seminariów, konferencji, udział w targach i wystawach (przede wszystkim w tych, na których nie są obecni polscy wystawcy), działalność wydawnicza. Obok zadań dotyczących makroekonomicznej reprezentacji naszych interesów za granicą polskie placówki w coraz większym stopniu zajmują się wspomaganiem małych i średnich firm w ich kontaktach gospodarczych z partnerami w kraju urzędowania placówki.

Usługi bankowe dla polskich eksporterów

Na Ukrainie działają dwa banki z polskim kapitałem: Bank Pekao (Ukraina) Ltd. i Kredyt Bank (Ukraina) SA.

Bank Pekao (Ukraina) Ltd posiada dwa oddziały: w Łucku i w Kijowie. Centrala Banku mieści się w Łucku. Kapitał własny tego banku wg stanu na dzień 1 stycznia 2003 roku wynosił 37 mln UAH (około 7 mln EUR). Strategicznym inwestorem Banku Pekao SA w Polsce jest włoska Grupa UCI, należąca do największych inwestorów w Europie Środkowo-Wschodniej.

Kredyt Bank Ukraina SA posiada 18 oddziałów i 28 filii w całej Ukrainie. Centrala banku mieści się we Lwowie. Z kapitałem akcyjnym wynoszącym w marcu 2003 roku 144 mln UAH (około 30 mln EUR) zajmował siódme miejsce wśród banków działających na Ukrainie. Strategicznym inwestorem do sierpnia 2004 roku był polski Kredyt Bank SA. Obecnie pakiet większościowy posiada PKO BP SA. Drugim inwestorem jest Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju posiadający ponad 28 % udziału. Kredyt Bank (Ukraina) kredytuje podmioty ukraińskie, w tym przedsiębiorców współpracujących z podmiotami polskimi.

Oferta obu banków ukierunkowana jest na zapewnienie maksymalnego bezpieczeństwa rozliczeń między polskimi i ukraińskimi firmami, m.in. przez potwierdzanie i finansowanie akredytyw otwieranych przez „banki-córki” na Ukrainie oraz akceptowanie gwarancji tych banków przez „banki-matki”.

Szczególnym aspektem oferty tych banków dla polskich eksporterów są także:

- możliwość rozliczeń w polskich złotych (eksporter unika ryzyka kursowego);
- szybkość rozliczeń w walutach wymienialnych (rozliczenia dokonywane są na bazie rachunków korespondenckich w „bankach-matkach” w Polsce);

Ponadto w przypadku rozliczeń w złotych polskich kontrahent ukraiński nie ma obowiązku odsprzedaży 50 % wpływów dewizowych, co ma miejsce przy otrzymywaniu należności w tzw. „walutach twardych”. Za złote polskie podmiot ukraiński ma natomiast możliwość zakupu waluty wymienialnej.

Szczegółowe oferty obu banków przedstawione są na stronach internetowych: www.pekao.com.ua oraz www.kredytbank.com.ua.

Polsko-ukraińskie spotkania, konferencje i imprezy gospodarcze

Od 13 lat, co roku we wrześniu, odbywa się w Krynicy Forum Ekonomiczne organizowane przez Instytut Wschodni. Podczas sesji plenarnych i seminariów tematycznych poruszane są zagadnienia dotyczące integracji europejskiej i współpracy regionalnej, a także finansów i rynków kapitałowych. W Forum uczestniczą przedstawiciele rządów, parlamentów, środowisk gospodarczych i naukowych. XIV Forum Ekonomiczne odbyło się w Krynicy w dniach 9-11 września 2004 roku.

Od 7 lat organizowany jest Polsko-Ukraiński Szczyt Gospodarczy pod patronatem i z udziałem prezydentów Polski i Ukrainy oraz przedstawicieli środowisk gospodarczych obu krajów. Podjęto decyzję, że impreza ta będzie odbywać się naprzemiennie: w Polsce i na Ukrainie. W 2001 roku szczyt odbył się w dniach 3 i 4 czerwca w Dniepropietrowsku, w roku 2002 – w dniach 20 i 21 czerwca w Rzeszowie, a w 2003 roku – w czerwcu w Odessie.

W 2004 roku Polsko-Ukraiński Szczyt Gospodarczy odbył się w dniach 24-25 czerwca w Jałcie. Uczestniczyły w nim, obok Prezydentów Polski i Ukrainy, oficjalne delegacje rządowe oraz przedstawiciele biznesu z obu krajów. Na czele ukraińskiej delegacji rządowej stał Mykoła Iwanowycz Derkacz – Minister Gospodarki i Integracji Europejskiej oraz Igor Jurijewicz Charczenko – Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej. Polskiej delegacji rządowej przewodniczył Jerzy Hausner, Wicepremier, Minister Gospodarki i Pracy. Na uwagę zasługuje także fakt, iż Szczyt Gospodarczy połączony został ze spotkaniem przedstawicieli administracji ukraińskiej i polskiej, w trakcie którego zajmowano się problematyką współpracy regionalnej i transgranicznej.

Grupa uczestników Szczytu reprezentujących ukraińskie środowiska biznesowe liczyła około 300 osób. Byli to m.in. przedstawiciele centralnych i regionalnych izb gospodarczych, instytucji certyfikacyjnych, stowarzyszeń zajmujących się współpracą międzynarodową, zakładów państwowych i spółek prywatnych. Delegacja ukraińska reprezentowała nieomal wszystkie branże przemysłowe i usługowe sektora państwowego oraz prywatnego. Stronę polską reprezentowali szefowie kilkudziesięciu polskich przedsiębiorstw, zainteresowanych kontaktami gospodarczymi z firmami i instytucjami ukraińskimi.

W czasie Szczytu odbyły się spotkania dyskusyjne w ramach czterech grup roboczych:

- a) grupy ds. współpracy bankowo-finansowej;
- b) grupy ds. dwustronnej współpracy gospodarczej, handlowej i inwestycyjnej;
- c) grupy ds. integracji europejskiej i wpływu przystąpienia Polski do UE na polsko-ukraińską współpracę gospodarczą;
- d) grupy ds. branży energetycznej.

W czasie sesji plenarnej miały miejsce m.in. wystąpienia obu prezydentów oraz ministrów gospodarki Polski i Ukrainy. Podkreślono w nich konieczność intensyfikacji współpracy handlowej i inwestycyjnej, wskazywano na istniejące w dalszym ciągu bariery. Strona polska podkreśliła, że 2005 rok został ogłoszony w Polsce rokiem Ukrainy. Posiedzenie plenarne zakończyło się podpisaniem na szczuble Ministrów Spraw Wewnętrznych umowy o współpracy międzyregionalnej i transgranicznej.

Pod patronatem polskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy organizowane są na terenie Ukrainy imprezy gospodarcze, targi i wystawy. Najważniejsze z nich, o priorytetowym znaczeniu dla polskiej gospodarki, to:

- 1) BIZNES POLSKA, wielobranżowa wystawa organizowana co roku w Kijowie,
- 2) POLSKA WYSTAWA NARODOWA, coroczna wystawa wielobranżowa. W 2003 roku odbyła się ona w Doniecku, natomiast w 2004 roku, który został ogłoszony Rokiem Polski na Ukrainie, wystawa narodowa POLEXPO miała miejsce w dniach 28 września - 1 października w Charkowie.

Do najważniejszych targów i wystaw odbywających się na Ukrainie, w czasie których polskie firmy prezentują swoją ofertę, należą:

- a) w Kijowie: Interchem (kosmetyki), Prodexpo (artykuły spożywcze, napoje), Budownictwo i Architektura (budownictwo, architektura, oświetlenie, instalacje elektryczne), AQUA THERM (technika wodno-kanalizacyjno-grzewcza), AGRO (przetwórstwo rolno-spożywcze, sprzęt i maszyny rolnicze), SIAMAC (pojazdy samochodowe, serwis, części zamienne i wyposażenie), UKRAINE`04 (turystyka), Kiev Expo Mebel (meble, akcesoria), Nafta&Gaz (energetyka), World Food (artykuły spożywcze);
- b) we Lwowie: Auto-Tech (samochody, autobusy, części zamienne, technika drogowa i garażowa), Gal-MED (sprzęt medyczny, instrumenty, wyposażenie szpitali i gabinetów, leki, rehabilitacja),
- c) w Odessie: Intertransport (transport, logistyka).

Na terenie Polski odbywa się wiele imprez promocyjnych organizowanych przez izby gospodarcze, stowarzyszenia i organizacje zajmujące się promocją polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej. Niektóre z nich, jak np. Forum Gospodarcze Rynków Wschodnich, organizowane przez Polsko-Litewską Izbę Gospodarczą Rynków Wschodnich w Mikołajkach dwa razy w roku (w lutym i w listopadzie), odbywają się już od kilku lat.

Liczne konferencje, szkolenia, misje wyjazdowe, przyjazdowe, seminaria itp. zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie od lat organizuje Instytut Integracji Europejskiej w Rzeszowie.

Dużą aktywność na rynkach wschodnich przejawia część organizacji samorządu gospodarczego, np. Polska Izba Przemysłu Skórzanego z Łodzi, organizująca m.in. misje gospodarcze i wyjazdy na zagraniczne imprezy branżowe.

Współpraca transgraniczna ¹³⁴

Polsko-Ukraińska Międzyrządowa Rada Koordynacyjna ds. Współpracy Międzyregionalnej powstała na podstawie porozumienia pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Ukrainy z 24 maja 1993 roku. Do statutowych zadań Rady należy m.in. określanie ogólnych kierunków i założeń rozwoju współpracy międzyregionalnej, opracowywanie wspólnych programów rozwoju współpracy między władzami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego Polski i Ukrainy.

Rada koordynuje działania w zakresie:

- rozwoju i doskonalenia infrastruktury przejść granicznych;
- ochrony środowiska na obszarach przygranicznych;
- rozwoju turystyki na obszarach przygranicznych;
- współpracy euroregionalnej.

W ramach Rady działa pięć komisji: ds. współpracy międzyregionalnej, współpracy przygranicznej, planowania przestrzennego, przejść granicznych i infrastruktury oraz współpracy z PHARE i TACIS.

Komisja ds. współpracy międzyregionalnej zajmuje się współpracą transgraniczną na poziomie samorządów lokalnych, które w Polsce mają duże możliwości pogłębiania współpracy zagranicznej. Działalność komisji ma sprzyjać rozwiązywaniu problemów lokalnych i wpływać na aktywizację kontaktów mieszkańców pogranicza.

Komisja ds. współpracy przygranicznej koordynuje m.in. stałą wymianę informacji oraz współpracę inspekcji, straży i służb, zwłaszcza w zakresie zagrożeń o charakterze ponadgranicznym. Współdziałanie podejmowane w ramach Komisji ma na celu zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców regionów przygranicznych.

Komisja ds. planowania przestrzennego ma przyczyniać się do podejmowania wspólnych inicjatyw w zakresie gospodarki przestrzennej.

Komisja ds. przejść granicznych i infrastruktury zajmuje się koordynacją prac związanych z rozbudową i modernizacją przejść granicznych wraz z drogami

¹³⁴ Na podstawie informacji Departamentu Integracji Europejskiej i Współpracy Międzynarodowej MSWiA.

dojazdowymi, mostami i całą infrastrukturą przygraniczną, a także tworzeniem warunków do wspólnych polsko-ukraińskich odpraw granicznych oraz harmonizacji rozwoju sieci transportowej z wymogami ochrony środowiska.

Komisja ds. współpracy z PHARE i TACIS została utworzona w celu lepszego wykorzystania funduszy PHARE i TACIS do współfinansowania projektów euroregionalnych sprzyjających rozwojowi współpracy transgranicznej.

W latach 2004-2006 współpraca transgraniczna pomiędzy Polską i Ukrainą skoncentrowana jest na realizacji trójstronnego (polsko-ukraińsko-białoruskiego) programu współpracy przygranicznej, wdrażanego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA. Trójstronny program współpracy będzie po stronie polskiej finansowany ze źródeł INTERREG IIIA, natomiast po stronie ukraińskiej i białoruskiej ze środków TACIS CBC. Priorytetowymi obszarami wspieranymi w ramach tego programu są między innymi: wzrost konkurencyjności regionów przygranicznych poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury obszaru transgranicznego oraz rozwój kapitału ludzkiego i instytucjonalnych form współpracy transgranicznej.

Nową propozycją Komisji Europejskiej jest uruchomienie po roku 2006 specjalnego instrumentu dla państw sąsiedzkich z Europy Wschodniej, tzw. Instrumentu Nowego Sąsiedztwa. Instrument ten ma umożliwić regionom przygranicznym realizowanie wspólnych projektów na zewnętrznych granicach UE, w tym na granicy polsko-ukraińskiej, w celu niwelowania różnic i stymulowania rozwoju regionów państw członkowskich UE i krajów pozostających poza Wspólnotą.

Współpraca między władzami samorządowymi

Współpracę, unormowaną prawie 50 porozumieniami, prowadzi wszystkie 16 województw z 15 obwodami na terenie Ukrainy. 29 polskich miast podpisało umowy o współpracy z miastami Ukrainy. Szczególnie intensywnie współpracują województwa graniczne: podkarpackie i lubelskie z obwodami: zakarpackim, lwowskim, wołyńskim i ługańskim, co wynika z naturalnej potrzeby współdziałania w rozwiązywaniu problemów. Do współpracy włączają się również województwa, które nie graniczą z Ukrainą, takie jak śląskie, świętokrzyskie, mazowieckie, lubuskie, pomorskie, łódzkie i dolnośląskie. Współpraca ukierunkowana jest na wymianę gospodarczo-handlową, ochronę środowiska i współdziałanie w dziedzinie kultury i nauki.

Gminy i powiaty polskie również wykazują wzrost zainteresowania współpracą. Prowadzą ją głównie powiaty i gminy województwa opolskiego (np. powiat Kluczbork z rejonem Bereżany, powiat Głubczyce z rejonem Halicza, gmina Kluczbork z gminą Bereżany) i podkarpackiego (np. powiat Krosno z rejonem Drohobycza, powiat Jarosław z rejonem Jaworowskim).

Współpraca między miastami

Miastami partnerskimi są np. Gdańsk i Odessa, Olsztyn i Łuck, Jarosław i Jaworów, Przemyśl i Lwów, Ustrzyki Dolne i Stary Sambor. Dzięki temu wspólnie rozwiązywane są problemy ochrony środowiska, a polscy przedsiębiorcy znajdują doskonałe warunki do inwestowania w specjalnej strefie ekonomicznej „Jaworów”.

Organizowane jest Forum Miast Partnerskich Polska-Ukraina. Pierwsze Forum w 2000 roku zorganizował Ostrowiec Świętokrzyski, którego partnerem po stronie ukraińskiej jest Biała Cerkiew. Drugie Forum odbyło się w Równem, w dniach 4-5 października 2001 roku. Forum zgromadziło 45 burmistrzów, zastępców burmistrzów, przedstawicieli rad miejskich i członków władz Związku Miast Polskich z 22 miast oraz równie liczną grupę ich ukraińskich partnerów.

Współpraca naukowa

Rozwija się współpraca między instytucjami naukowymi obu krajów: w Lublinie powstało Europejskie Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów, które w przyszłości ma się przekształcić w Polsko-Ukraiński Uniwersytet a Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyśle współpracuje z naukowcami ze Lwowa i oferuje studentom ukraińskim bezpłatne studia.

Tarnopolska Akademia Medyczna podpisała w 2000 roku umowę o współpracy ze Śląską Akademią Medyczną, Politechnika Łucka z Politechniką Wrocławską i Politechniką Krakowską, Tarnopolska Akademia Gospodarstwa Narodowego z Akademią Ekonomiczną w Krakowie, a Akademia Pedagogiczna w Krakowie z Państwowym Uniwersytem Pedagogicznym w Kamieńcu Podolskim.

W kwietniu 2001 roku w Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Instytut Integracji Europejskiej zorganizował spotkanie rektorów wyższych uczelni z Polski i Ukrainy (członków Instytutu reprezentujących ponad 30 uczelni ukraińskich), podczas którego przedstawił programy i kierunki kształcenia oraz koncepcję powołania uniwersytetu. Rektorzy przyjęli koncepcję uwzględniając oczekiwania polskich uczelni oraz wystosowali list otwarty do Prezydentów obu krajów o gotowości powołania uniwersytetu.

Euroregiony

Euroregiony stanowią ważną formę współpracy transgranicznej. Na terenach przygranicznych Polski i Ukrainy działają dwie formacje tego typu: Euroregion Bug i Euroregion Karpacki. Ich celem jest tworzenie warunków rozwoju społeczno-gospodarczego i współpracy naukowo-kulturalnej na obszarach przygranicznych.

Związek Transgraniczny Euroregion Bug powstał 29 września 1995 roku w Łucku na Ukrainie. Tworzyły go początkowo Polska i Ukraina, a w roku 1998 dołączyła się Białoruś. Obecnie w skład Euroregionu wchodzi:

- ze strony polskiej – województwo lubelskie,
- ze strony ukraińskiej – obwód wołyński oraz rejony sokalski i żółkiewski z obwodu lwowskiego,
- ze strony białoruskiej – obwód brzeski.

Euroregion Bug zajmuje obszar położony na styku granic: polsko-ukraińskiej, polsko-białoruskiej i białorusko-ukraińskiej. Jego powierzchnia wynosi 80.916 km², w tym część polska stanowi 31,1 %, część białoruska 40,5 % i ukraińska 28,4 %. Liczba ludności zamieszkałej na tym obszarze wynosi 4.975,2 tys. osób. Stronę polską reprezentuje Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Bug zarejestrowane w dniu 27 kwietnia 2000 roku. Siedzibami Sekretariatów i Biur Krajowych są miasta: Chełm, Brześć i Łuck.

W ramach Euroregionu działa siedem grup roboczych do spraw:

- zagospodarowania przestrzennego, komunikacji, transportu i łączności,
- ochrony i monitoringu środowiska naturalnego,
- promocji, informacji i baz danych,
- współpracy gospodarczej i instytucjonalnej,
- oświaty, ochrony zdrowia, kultury i sportu,
- kontaktów między samorządami i mieszkańcami, turystyki i młodzieży,
- bezpieczeństwa i zagrożeń.

Prowadzone przez Euroregion Bug działania obejmują: rozbudowę infrastruktury granicznej, realizację programu *Czysty Bug*, realizację programów badawczych wspólnie z Komitetem Badań Naukowych, organizowanie imprez kulturalnych oraz współpracę placówek oświatowych (tzw. szkoły bliźniacze). Szczególnie dobrze układa się współpraca kulturalna. Do tradycji już weszły takie imprezy, jak: Nadbużańskie Spotkania Artystyczne, Dni Kultury Polskiej na Wołyniu, Poleskie Lato z Folklorem, Międzynarodowe Spotkania Chórów i inne.

Związek Transgraniczny Euroregion Bug od 1998 roku aktywnie współpracuje z funduszami PHARE-CREDO i PHARE-SPF. W 1999 roku Związek uzyskał szerokie uprawnienia w zakresie wdrażania Funduszu Małych Projektów PHARE. W 2002 roku ERB dysponował kwotą 250 tys. EUR na realizację projektów euroregionalnych. Z 68 zgłoszonych projektów 17 uzyskało akceptację i zostało zakwalifikowanych do realizacji. Z ważniejszych projektów, które uzyskały dofinansowanie w latach 2002/2003 i były realizowane przy udziale partnerów z Ukrainy i Białorusi, należy wymienić:

1. Zamojskie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej w Zamościu – IX Międzynarodowy Festiwal Sportu Dzieci i Młodzieży – Zamość 2003,
2. Muzeum Chełmskie w Chełmie – *Do piękna nadprzyrodzonego* – sesja naukowa i wystawa na temat rozwoju sztuki sakralnej od X do XX wieku na terenie dawnych diecezji chełmskich: kościoła rzymskokatolickiego, cerkwi prawosławnej i greckokatolickiej,
3. Białkopodlaskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego w Białej Podlaskiej – Rozwój transgranicznej współpracy gospodarczej w regionie Brześć-Biała Podlaska,
4. Gmina Miasto Chełm – Partnerstwo bez granic – spotkania miast bliźniaczych,
5. Fundacja Akademii Rolniczej w Lublinie im. W. Witosa – *Współpraca Polsko-Ukraińska – II Międzynarodowe Targi Nadbużańskie*, Hrubieszów 2003,
6. Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo w Lublinie – Sieć współpracy regionalnej w Euroregionie Bug.

Jedną z dziedzin współpracy jest ochrona środowiska i czystości wód. W tym celu opracowano projekt *Promocja długotrwałego rozwoju w kontekście współpracy transgranicznej – ochrona środowiska naturalnego w obszarze Euroregionu Bug ze szczególnym uwzględnieniem ochrony jakości wód od źródła do konsumenta*. Partnerami w realizacji tego projektu są województwo lubelskie, obwód wołyński oraz francuski region Lotaryngii. Projekt o wartości 281 tys. EUR sfinansowany będzie głównie ze środków Funduszu TACIS oraz udziałów własnych każdej ze stron.

Od 1996 roku Związek Transgraniczny Euroregion Bug należy do Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych.

Euroregion Karpacki utworzono 14 lutego 1993 roku w Debreczynie, gdzie przedstawiciele Polski, Ukrainy, Węgier, Słowacji i Rumunii podpisali porozumienie o utworzeniu Związku Międzyregionalnego Euroregion Karpacki. Rozciąga się on na powierzchni 141 tys. km² (część polska liczy 18,6 tys.km²) i zamieszkały jest przez 14,8 mln mieszkańców (w Polsce 2,4 mln). W skład Euroregionu wchodzi:

- polskie województwo podkarpackie;
- ukraińskie obwody: Zakarpacki, Lwowski, Iwanofrankowski i Czerniowiecki;
- rumuńskie okręgi Satu Mare, Maramures, Bihor, Salaj i Botosani, Suceava;
- węgierskie prowincje: Borsod-Abauj-Zemplen, Szabolcs-Szatmar-Bereg, Hajdu-Bihar, Heves, Jasz-Nagykun-Szolnok;
- słowackie regiony: Koszyce i Preszow.

Siedziba Euroregionu znajduje się na Węgrzech. Strona polska w Euroregionie Karpackim reprezentowana jest przez Stowarzyszenie Na Rzecz Euroregionu Karpackiego Euro-Karpaty (powołane 4 lipca 2000 roku) z siedzibą w Krośnie. Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Stowarzyszeniu zostały przekazane zadania związane z prowadzeniem Biura Polskiego Euroregionu Karpackiego.

W celu maksymalizacji potencjalnych korzyści płynących ze współpracy transgranicznej i euroregionalnej oraz efektywnej działalności w ramach Związku Międzyregionalnego Euroregion Karpacki, Zarząd Stowarzyszenia Euro-Karpaty przyjął założenia systemu umownie nazwanego *Euroregionalny System Współpracy*. W jego ramach działania operacyjne Stowarzyszenia Euro-Karpaty (wraz z podległym mu Biurem Polskim Euroregionu Karpackiego) podzielone zostały na 12 akcji tematycznych (1) młodzież i edukacja, 2) turystyka, 3) administracja i rozwój regionalny, 4) sport i rekreacja, 5) społeczeństwo informacyjne, 6) kultura i tradycja, 7) polityka społeczna i ochrona zdrowia, 8) współpraca międzynarodowa i integracja europejska, 9) zarządzanie, gospodarka i handel, 10) nauka i innowacja, 11) ekologia i ochrona środowiska, 12) rozwój obszarów wiejskich).

Z ważniejszych imprez gospodarczych, targów i wystaw organizowanych na terenie Polski i Ukrainy należy wymienić:

- Euroregionalne Targi Turystyczne w Krośnie,
- Euroregionalne Targi Gospodarcze *Kontakt* w Krośnie,
- Wielobranżowe Targi Galicyjskie we Lwowie,
- Targi *Euroregion Karpacki* w Użhorodzie.

Organizowane są liczne imprezy kulturalne (wystawy, plenery, koncerty), spotkania przedstawicieli świata nauki i kultury, wymiana młodzieży, imprezy sportowe. Zorganizowany po raz pierwszy w 1998 roku Festiwal Sportowy dla Niepełnosprawnych na stałe wszedł do kalendarza imprez. Władze Euroregionu Karpackiego współpracują z samorządami lokalnymi z różnych części Euroregionu, a także z władzami innych Euroregionów (np. Euroregionu Moza-Ren).

Stowarzyszenie Euro-Karpaty zostało wybrane jako jednostka zarządzająca w województwie podkarpackim Funduszem Małych Projektów Programu PHARE, między innymi PHARE SPF *Polska Granica Wschodnia*. Edycja 2000 tego programu pozwoliła na dofinansowanie siedmiu projektów na granicy województwa z Ukrainą o łącznej wartości 196,8 tys. euro. Niewątpliwy sukces Stowarzyszenia to uzyskanie dofinansowania w ramach ww. Programu dla własnego projektu pn. *Euroregionalny System Współpracy. Komponent: Polsko-Ukraiński System Wsparcia Współpracy Transgranicznej*.

16 listopada 1996 roku Euroregion Karpacki wstąpił się do Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych. Euroregion korzysta z funduszy Fundacji Karpackiej, która ma siedzibę w Koszycach. Wspiera ją m.in. nowojorski East-West Institute, ale większość środków finansowych pochodzi z Fundacji Charlesa Stewarta Motta.

Instytucje i organizacje zaangażowane w rozwój współpracy

Realizacją założeń polityki gospodarczej rządu w dziedzinie współpracy polsko-ukraińskiej zajmuje się Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej w Ministerstwie Gospodarki i Pracy oraz polskie placówki za granicą: Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady RP w Kijowie i Konsulaty Handlowe RP we Lwowie i w Charkowie. Działania rządu i polskich placówek na Ukrainie wspomagane są przez Polsko-Ukraińską Izbę Gospodarczą w Warszawie, Polsko-Litewską Izbę Gospodarczą Rynków Wschodnich w Suwałkach oraz przez warszawskie biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego UNIDO, którego staraniem przygotowano niniejszy przewodnik.

Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady RP w Kijowie ma własną stronę internetową (<http://users.adamant.net/~wehamb>), na której publikuje informacje o warunkach dostępu do rynku ukraińskiego. Strona jest na bieżąco aktualizowana i oprócz informacji gospodarczych, rynkowych i danych makroekonomicznych zawiera m.in.: kalendarz wystaw i targów, informacje o specjalnych strefach ekonomicznych i obszarach o specjalnym trybie inwestowania, adresy instytucji certyfikacyjnych i ukraińskich regionalnych izb handlowo-przemysłowych.

Placówka prowadzi działalność informacyjną i pomaga polskim przedsiębiorcom w nawiązywaniu kontaktów z partnerami ukraińskimi, w tym również podczas imprez targowo-wystawienniczych (np. na Międzynarodowych Targach Turystycznych w Kijowie), organizowaniu spotkań, misji, seminariów, wystaw, indywidualnych prezentacji firm i konferencji promocyjnych. Wszystkie usługi świadczone są nieodpłatnie.

Prowadzona jest szeroko zakrojona działalność promocyjna, m.in. w takich regionach jak: Kijów, Odessa, Dniepropietrowsk, Chersoń, Donieck, Połtawa, Żytomierz, Nowa Kachowka. Działalność promocyjna WEH obejmuje także współpracę ze środowiskami polonijnymi w zakresie turystyki przyjazdowej do Polski.

Nawiązywane są również kontakty z władzami lokalnymi i izbami przemysłowo-handlowymi w regionach. W ramach działalności Trade-Clubu organizowane są spotkania z władzami wybranych obwodów i miast (m.in. Kijowa, Lwowa, Odessy, Połtawy, Charkowa i Winnicy).

Krajowa Izba Gospodarcza Centrum Promocji Sp. z o.o. specjalizuje się w organizowaniu targów i wystaw za granicą, w tym również na Ukrainie. Jest członkiem Warszawskiej Korporacji Targowej oraz Federacji Organizatorów Targów i Wystaw za Granicą. Dzięki bezpośrednim kontaktom z organizatorami targów i wystaw w kraju i za granicą oraz doświadczeniu w organizowaniu przedsięwzięć promocyjnych,

KIG Centrum Promocji oferuje polskim przedsiębiorcom szeroki wachlarz usług obejmujących:

- uczestnictwo w targach i wystawach w kraju i za granicą,
- pomoc w nawiązywaniu kontaktów handlowych,
- organizację misji gospodarczych za granicą,
- przygotowanie materiałów reklamowych i informacyjnych,
- organizację konferencji prasowych,
- doradztwo i szkolenie w zakresie prawa gospodarczego,
- promowanie wizerunku przedsiębiorstwa.

Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza, została powołana w 1992 roku jako organizacja samorządu gospodarczego dobrowolnie zrzeszająca polskie i ukraińskie podmioty zainteresowane współpracą handlową i naukowo-techniczną. Głównym celem PUIG jest promowanie gospodarki polskiej na rynku ukraińskim, wspomaganie kooperacji firm polskich i ukraińskich, prezentacja podmiotów gospodarczych obu państw podczas misji, targów, sympozjów naukowych i seminariów szkoleniowych, udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów ekonomicznych oraz kreowanie obrazu Polski i Ukrainy jako interesujących partnerów gospodarczych.

PUIG jest członkiem Krajowej Izby Gospodarczej, a także rzecznikiem Izby Handlowo-Przemysłowej Ukrainy na terytorium Polski. PUIG jest też akredytowanym wykonawcą usług w ramach Programu Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych PHARE 2001, jak również w ramach Akademii Handlu Zagranicznego przy Ministerstwie Gospodarki i Pracy.

Polskim przedsiębiorcom Izba oferuje następujące usługi:

- uczestnictwo w targach, wystawach, misjach handlowych i gospodarczych;
- wyszukiwanie partnerów zarówno ze strony polskiej, jak i ukraińskiej;
- pomoc przy uzyskiwaniu certyfikatów;
- umieszczanie reklamy firmy;
- wprowadzenie firmy do bazy danych;
- doradztwo w zakresie obowiązujących przepisów dotyczących rejestracji spółek na Ukrainie i w Polsce.

Polsko-Litewska Izba Gospodarcza Rynków Wschodnich w Suwałkach działa na rynku polskim od 1992 roku, pierwotnie pod nazwą Polsko-Litewska Izba Gospodarcza. Powołana z inicjatywy firm polskich i litewskich, Izba objęła swym zasięgiem początkowo również pozostałe kraje nadbałtyckie, a następnie także część państw członków WNP. W związku z rozszerzeniem działalności zmieniono jej nazwę na Polsko-Litewską Izbę Gospodarczą Rynków Wschodnich. Izba jest partnerem regionów, instytucji i izb gospodarczych z Ukrainy, Rosji, Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi i

Kazachstanu, jest również członkiem Krajowej Izby Gospodarczej i Stowarzyszenia Bałtyckich Izb Gospodarczych (Baltic Sea Chamber of Commerce Association BCCA) w Kilonii. PLIG jest akredytowanym ośrodkiem Krajowego Systemu Usług na Rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz Programu Promocji Eksportu PHARE 2000.

W ramach działań na rzecz intensyfikacji współpracy gospodarczej ze Wschodem i tworzenia narzędzi wspomagających eksport, Izba stworzyła i realizuje kompleksowy program POLEXPORT, mający na celu promowanie i wprowadzanie polskich firm na rynki wschodnie. W ramach tego programu Izba organizuje targi, wystawy, szkolenia, spotkania biznesowe, misje gospodarcze, badania rynku, doradztwo eksportowe i konsultacje. Kilkakrotnie w ciągu roku organizowane są misje handlowe na Ukrainę i przyjmowane grupy przedsiębiorców z Ukrainy.

Do stałych imprez organizowanych przez Izbę należą:

- Bałtyckie Forum Gospodarcze,
- Forum Gospodarcze Rynków Wschodnich,
- spotkania biznesowe i branżowe szkolenia dla eksporterów,
- polskie wystawy narodowe POLEXPORT w Kaliningradzie, Kownie, Rydze i Ałmaty.

Izba wydaje szereg publikacji, m.in. *Poradnik eksportera na Wschód*, skrypty o poszczególnych krajach (Białoruś, Estonia, Kazachstan, Litwa, Łotwa, Rosja, Ukraina), raporty marketingowe i branżowe. Wydała również przewodnik turystyczny „Suwalszczyzna” oraz poradnik dla lokalnej społeczności Euroregionu Niemen o odnawialnych źródłach energii.

Polsko-Amerykańsko-Ukraińska Inicjatywa Współpracy (PAUCI - Polish-American-Ukrainian Cooperation Initiative) jest pięcioletnim programem grantowym utworzonym jako trójstronna inicjatywa międzyrządowa Stanów Zjednoczonych, Polski i Ukrainy. Celem PAUCI jest umocnienie partnerstwa między Polską a Ukrainą i wykorzystanie doświadczeń zdobytych w trakcie transformacji polskiej gospodarki. Twórcom programu przyświecała wizja Ukrainy jako państwa zasobnego, demokratycznego i ściśle związanego z resztą Europy. Działalność PAUCI koncentruje się na trzech obszarach:

- rozwoju małej przedsiębiorczości,
- samorządności terytorialnej,
- polityce makroekonomicznej.

Program finansowany jest przez Amerykańską Agencję Rozwoju Międzynarodowego USAID i zarządzany przez Freedom House (założony w 1941 roku przez Eleonorę Roosevelt). Pomoc udzielana jest w formie dotacji (grantów) na realizację konkretnych

projektów. Z wnioskami o przyznanie dotacji mogą występować pozarządowe organizacje niekomercyjne i inne, nie nastawione na osiąganie zysku, a także uczelnie i instytucje edukacyjne oraz samorządy lokalne. Wnioski mogą być też składane przez prywatne organizacje komercyjne (np. media, agencje rozwoju przedsiębiorczości, firmy doradcze itp.) jeśli realizują projekt niekomercyjny. Wnioskodawcy muszą mieć osobowość prawną. Lista realizowanych obecnie programów finansowanych przez PAUCI przedstawiona jest w załączniku nr 11.

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE), pozarządowa organizacja typu *non-profit*, działająca w Warszawie od przełomu lat 1991/1992, od roku 1993 jest zaangażowana w działalność ekspercką i doradczą dla rządu ukraińskiego. W 1999 roku powołane zostało w Kijowie **CASE Ukraina (Centre for Social and Economic Research)**, zajmujące się działalnością naukowo-badawczą w takich dziedzinach jak polityka makroekonomiczna (monetarna i fiskalna), restrukturyzacja i rozwój przedsiębiorstw, sektor bankowy, polityka handlowa, polityka społeczna, reforma sektora państwowego. Publikacje CASE Ukraina (w języku ukraińskim, rosyjskim i angielskim) dostępne są na stronie internetowej: www.case.org.ua. Publikowany tam biuletyn Ukraiński Przegląd Ekonomiczny zawiera analizy makroekonomiczne i prognozy gospodarcze. CASE Ukraina publikuje także comiesięczną i kwartalną analizę gospodarki Ukrainy w języku angielskim.

Warszawskie Biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO - Biuro Promocji Inwestycji i Technologii) na mocy umowy pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Centralą UNIDO w Wiedniu w roku 2001 roku objęło swym zasięgiem wybrane kraje Europy Środkowej i Wschodniej (Ukrainę, Białoruś, Mołdowę, Bułgarię, Rumunię) oraz Azji Środkowej (Kazachstan, Uzbekistan, Azerbejdżan). Biuro UNIDO prowadzi działania wspierające polskie inwestycje i kooperację przemysłową, eksport polskich towarów i usług oraz eksport polskich technologii. Wszystkie usługi biura UNIDO świadczone są polskim przedsiębiorstwom nieodpłatnie. Promocji służą m.in.:

- komputerowe bazy danych zawierające polskie oferty eksportowe, technologiczne i kooperacyjne, promowane w międzynarodowej sieci UNIDO Exchange oraz w ww. wybranych krajach;
- wydawnictwa przewodników o poszczególnych krajach.

Centrum Informacji Rynkowej Instytutu Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego wychodząc naprzeciw potrzebom polskich przedsiębiorców wydawało od początku 1991 roku do marca 2003 roku serie biuletynów informacyjnych poświęconych najważniejszemu dla polskiego handlu zagranicznego rynkom, w tym miesięcznik „Rynek – Wschodni Partnerzy”, dotyczący głównie Rosji, Ukrainy, Białorusi i innych krajów. W biuletynach publikowane są bieżące informacje gospodarcze, niezbędne przedsiębiorcom polskim działającym na omawianych rynkach. Od 2004 roku seria

biuletynów jest dostępna na stronach internetowych rządowego Portalu Promocji Eksportu (www.eksporter.gov.pl). Tam też Centrum Informacji Rynkowej IKC HZ (Redakcja Makroekonomiczna) publikuje informacje dotyczące poszczególnych krajów, podzielone są na osiem kategorii: podstawowe informacje o kraju, rozwój gospodarczy, handel zagraniczny, współpraca gospodarczo-handlowa z Polską, regulacje prawno-administracyjne dostępu do rynku, rynki branżowo-towarowe, targi i wystawy oraz informacje praktyczne.

Redakcja www.UKRAINA.net.pl – jest specjalistycznym serwisem informacyjnym, który zajmuje się ukraińską gospodarką. Pomaga polskim przedsiębiorstwom zorientować się w możliwościach prowadzenia działalności na tym rynku. Serwis zawiera materiały specjalnie przygotowane dla polskiego czytelnika na podstawie ukraińskich renomowanych agencji informacyjnych, gazet i doniesień prasowych. Aktualne informacje o gospodarce ukraińskiej (m.in. dane statystyczne, tendencje, zmiany w przepisach, ceny, rankingi, targi, stopy kredytowe, kursy walut i giełda ofert) pochodzą wprost ze źródeł. Ponadto redakcja wspólnie z ukraińskimi specjalistami świadczy szerokie spektrum usług dotyczących rynku ukraińskiego.

Międzynarodowe Stowarzyszenie Przedsiębiorców Polskich w Ukrainie (MSPPU), działa od 1998 roku. Stowarzyszenie zrzesza ponad 200 przedstawicieli polskich spółek i przedsiębiorstw działających na rynku ukraińskim, przedstawicieli organizacji społecznych działających w Polsce i na Ukrainie oraz przedstawicieli Polonii ukraińskiej. Zadania, które postawiło sobie MSPPU to wspieranie polskiej elity gospodarczej działającej na Ukrainie i reprezentowanie interesów swoich członków wobec polskich i ukraińskich instytucji i organizacji rządowych i pozarządowych.

MSPPU oferuje swoim członkom:

- prezentacje logo i adresu na stronie internetowej www.polukrbusiness.com.ua i w materiałach promocyjnych,
- bezpłatne lub ulgowe uczestnictwo w organizowanych spotkaniach biznesowych,
- bezpłatną reklamę w ulotkach MSPPU,
- bezpłatne umieszczanie ogłoszeń biznesowych w prasie ukraińskiej i na ukraińskich stronach internetowych,
- wyszukiwanie informacji na ukraińskich stronach internetowych i w drukowanych źródłach,
- bezpłatne tłumaczenia krótkich informacji,
- pomoc w załatwianiu formalności związanych z przekroczeniem granicy,
- wsparcie polskich przedsiębiorców zainteresowanych działalnością gospodarczą na Ukrainie,
- stałą wymianę informacji merytorycznych podczas organizowanych spotkań.

MSPPU wyszukuje partnerów do wspólnego prowadzenia działalności gospodarczej, organizuje konferencje, spotkania, misje, wyjazdy na imprezy wystawiennicze, spotkania dla firm przyjeżdżających z Polski, udziela informacji z zakresu prawa gospodarczego, spraw celnych, certyfikacji, targów itp. Prowadzi badania marketingowe, pomaga w doborze kadr przedsiębiorcom poszukującym absolwentów uczelni władających językiem polskim i ukraińskim.

W Dniepropietrowsku działa **„Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy w zakresie Rozwoju Przedsiębiorczości, Zarządzania i Inwestycji”**. UPC zostało założone przez Wyższą Szkołę Biznesu w Nowym Sączu, Uniwersytet Prawa i Ekonomiki w Dniepropietrowsku, spółkę OPTIMUS S.A. oraz UKRTELECOM. Uroczyste otwarcie nastąpiło 4 czerwca 2001 roku podczas spotkania prezydentów Polski i Ukrainy w Dniepropietrowsku. Centrum wspiera polsko-ukraińską współpracę w dziedzinie gospodarczej, naukowej i szkoleniowej. Prowadzi konsulting gospodarczy i – przez internetową giełdę ofert – pośredniczy w wyszukiwaniu partnerów do współpracy w biznesie (www.upcfc.org). Organizuje seminaria, konferencje i wystawy.

Instytut Integracji Europejskiej w Rzeszowie jest stowarzyszeniem zrzeszającym wyższe uczelnie, przedsiębiorstwa, ekspertów oraz polskich i ukraińskich przedstawicieli administracji państwowej. Instytut prowadzi działalność szkoleniową i wydawniczą. Ponadto rynkami wschodnimi zajmują się m.in.: **Instytut Wschodni**, **Ośrodek Studiów Wschodnich**, **Klub Wschodni** i szereg prywatnych firm.

XII. MIESZKAĆ NA UKRAINIE

Status obcokrajowca

Status prawny obcokrajowców na Ukrainie oraz ich prawa i obowiązki uregulowane są w Konstytucji oraz w ustawie z dnia 4 lutego 1994 roku *O statusie prawnym obcokrajowców*. Zgodnie z ustawą obcokrajowiec ma prawo do:

- inwestowania, zajmowania się eksportem, importem i wszelką legalną działalnością gospodarczą,
- pracy na równi z rezydentami, jeżeli ustawy lub międzynarodowe umowy nie stanowią inaczej,
- wolności sumienia, odpoczynku, ochrony zdrowia, opieki socjalnej, ochrony praw osobistych, wykształcenia, korzystania z dziedzictwa kulturowego,
- posiadania własności, dziedziczenia ustawowego i testamentowego oraz posiadania praw niematerialnych,
- członkostwa w społecznych stowarzyszeniach (ale zgodnie z art. 16 nie może być członkiem partii politycznej),
- małżeństwa i rozvodu, zarówno z obywatelem ukraińskim, jak i innymi osobami, zgodnie z prawem ukraińskim,
- wolności poruszania się na terytorium Ukrainy i wyboru miejsca zamieszkania.

Dnia 7 czerwca 2001 roku przyjęto ustawę o imigracji, wprowadzającą kwotowanie ilości obywateli innych krajów przesiedlających się na Ukrainę. Zezwolenia imigracyjne, w ramach corocznie ustalonej kwoty, będą wydawane osobom, których imigracja odpowiada interesom Ukrainy, tj.:

- osobom o wybitnych osiągnięciach w dziedzinie nauki i kultury,
- specjalistom w deficytowych zawodach,
- osobom, które zainwestowały na Ukrainie ponad 100 tys. USD,
- członkom rodzin obywateli ukraińskich,
- uciekinierom z innych krajów, przebywającym legalnie na Ukrainie ponad trzy lata.

Automatycznie zezwolenie jest wydawane obywatelom przybywającym na Ukrainę ze starym paszportem ZSRR. Nie otrzymają natomiast zgody na imigrację narkomani, alkoholicy, chorzy na ciężkie choroby zakaźne, przestępcy międzynarodowi oraz osoby skazane na karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku za czyny uznawane na Ukrainie za przestępstwa.

Przekraczanie granicy

Obywatele krajów, z którymi Ukraina podpisała umowy o ruchu bezwizowym mogą przekraczać granicę Ukrainy na podstawie ważnego paszportu. Długość pobytu nie może przekraczać 90 dni. Obywatele pozostałych krajów muszą posiadać paszport i wizę wjazdową. Wizy wydawane są przez konsulaty ukraińskie za granicą; zaproszenie nie jest wymagane. Wizę ukraińską można podczas jednego pobytu przedłużyć najwyżej trzykrotnie. Obcokrajowcy mają obowiązek zarejestrować się tylko raz, przy przekraczaniu granicy, a później mogą swobodnie poruszać się po terytorium Ukrainy. Hotele nie mają już prawa wymagać okazania pisma instytucji przyjmującej. Ponadto, 15 czerwca 2001 roku zniesiony został wymóg obowiązkowej rejestracji obcokrajowców w organach milicji w ciągu 72 godzin od przyjazdu.

Umowa o ruchu bezwizowym pomiędzy Polską a Ukrainą obowiązywała od sierpnia 1997 roku do 1 października 2003 roku. 30 lipca 2003 roku podpisano porozumienie o *Zasadach ruchu wizowego*, które weszło w życie z dniem 1 października 2003 roku. Zgodnie z tym porozumieniem Polacy nadal udają się na Ukrainę w systemie bezwizowym, zobowiązani są tylko do posiadania paszportów. Na granicy wydawany jest tzw. dokument migracyjny (meldunkowy), na podstawie którego Polacy mogą przebywać na terytorium Ukrainy do 90 dni. Po okresie 90 dni obywatele polscy mogą ubiegać się o wizę pobytową lub czasowy pobyt. Formalności załatwia się w Oddziale Wiz i Rejestracji odpowiednim do zgłoszonego miejsca pobytu i zamieszkania. Z kolei obywatele ukraińscy zobowiązani są do posiadania polskich wiz, wydawanych bezpłatnie przez polskie placówki konsularne. Wizy wydawane są w trybie zwykłym, przyspieszonym i z możliwością wielokrotnego przekraczania granicy. Jednak od wjeżdżających do Polski ukraińskich turystów i biznesmenów nie posiadających zaproszenia, wymaga się przedstawienia zabezpieczenia finansowego w wysokości 150 USD na trzy dni lub posiadania karty kredytowej. Szczegółowe informacje wraz z formularzem wniosku wizowego znajdują się na stronie internetowej Ambasady RP w Kijowie: www.polska.com.ua.

Wizy uprawniające do wielokrotnego przekraczania granicy są wydawane na okres jednego roku kierowcom międzynarodowych firm spedycyjnych, biznesmenom, przedstawicielom samorządów terytorialnych, obywatelom posiadającym nieruchomości na terenie Polski, osobom odwiedzającym groby członków rodziny oraz emerytom.

Podróżni udający się z Ukrainy do Rosji muszą posiadać ważną wizę rosyjską. Na Ukrainie uzyskanie wizy pozwalającej na wielokrotne przekraczanie granicy rosyjsko-ukraińskiej jest bardzo kosztowne. Za wystawienie takiej wizy w ciągu 1 dnia należy zapłacić około 495 USD, zaś w ciągu 10 dni – 170 USD.

Przekraczanie granicy samochodem

Od 1 grudnia 2001 roku obowiązuje wzmocniona kontrola przywozu samochodów. Cła, podatki i opłaty za przywóz samochodów są pobierane w punktach przekraczania granicy, a nie w urzędach celnych na terytorium Ukrainy. Urzędy te wydają jedynie dokumenty uprawniające do rejestracji samochodów przez Państwową Inspekcję Samochodową MSW.

Procedura odprawy samochodu trwa od 30 minut do godziny. Na granicy otrzymuje się osobny druk (tzw. „talończyk”), w którym podaje się markę samochodu, numer rejestracyjny, numer silnika, nazwisko właściciela i liczbę osób podróżujących w samochodzie. Przy wjeździe służba graniczna zatrzymuje jedną część wypełnionej karty („przybycie”), a przy wyjeździe drugą („wyjazd”). Zawarte w karcie informacje kierowane są do centralnej bazy danych Państwowego Komitetu ds. Ochrony Granicy Państwowej. Dokumentu tego nie można zgubić, bo stanowi on dowód rejestracyjny samochodu, jest wymagany przy kontrolach drogowych na Ukrainie i musi być zwrócony przy wyjeździe. Polski dowód rejestracyjny nie jest honorowany. Podróżując samochodem służbowym należy okazać upoważnienie wystawione przez firmę i przetłumaczone na ukraiński.

W grudniu 2001 roku zniesiono wprowadzić kontrolę ekologiczną samochodów, ale utrzymano kontrolę ekologiczną ładunków przewożonych samochodami oraz kontrolę radiologiczną samochodów osobowych.

Opłaty

Przy przekraczaniu granicy należy uregulować kilka obowiązkowych opłat:

- opłata ekologiczna (10 hrywien),
- ubezpieczenie medyczne (35 hrywien),
- wystawienie deklaracji na samochód (15 hrywien),
- podatek za użytkowanie dróg (27 hrywien, płatne w drodze powrotnej).

Płatności mogą być dokonane w walucie ukraińskiej lub w dolarach. Od 1 września 2001 roku, na mocy rozporządzenia Gabinetu Ministrów, obowiązuje zakaz sprawdzania przez służbę celną, czy wyjeżdżający obywatele ukraińscy i przyjeżdżający obcokrajowcy posiadają ubezpieczenie medyczne.

Rejestracja obcokrajowców

Na podstawie dekretu Prezydenta z 15 czerwca 2001 roku w styczniu 2002 roku Państwowy Komitet ds. Ochrony Granicy Państwowej wydał instrukcję w sprawie rejestracji obcokrajowców i ich paszportów na przejściach granicznych. Tryb rejestracji został uproszczony, a szefowie państw, rządów, parlamentarzyści, członkowie delegacji parlamentarnych i rządowych oraz personel obsługujący delegacje i członkowie ich rodzin zaproszeni przez ukraińskie organa władzy centralnej lub przybywający w ramach systemu ONZ – zostali zwolnieni z obowiązku rejestracji. Rejestracja nie obowiązuje również osób poniżej 18 roku życia oraz turystów przybywających na wczasy, załóg niektórych samolotów, statków i pociągów.

Odprawa celna

Państwowy Urząd Celny Ukrainy zniósł obowiązkową kontrolę celną wszystkich osób fizycznych przekraczających granice Ukrainy. Kontrola będzie przeprowadzana wyrywkowo, głównie w odniesieniu do osób podejrzanych. Obowiązkowa jest nadal kontrola rentgenowska bagaży.

Zgodnie z rozporządzeniem Gabinetu Ministrów Ukrainy nr 1652 z 13 grudnia 2001 roku, osoby fizyczne mogą wwieźć bez cła towary o wartości do 200 euro i wadze do 50 kg. Towary o wartości od 200 do 1000 euro obłożone są cłem w wysokości 20 %. Bez cła można wwieźć nie więcej niż 2 kg każdego rodzaju artykułów żywnościowych o łącznej wartości nie przekraczającej 50 euro. Zatwierdzono wykaz 20 rodzajów przedmiotów, zaliczanych do artykułów osobistego użytku. Rzeczy osobiste mogą być, na życzenie obywatela, zadeklarowane ustnie. Bez cła można wwieźć 1 litr alkoholu wysokoprocentowego lub 2 litry wina, 5 litrów piwa, 200 szt. papierosów. Na wwóz broni palnej i amunicji konieczne jest zezwolenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy. Od środków transportu, części zamiennych i opon pobiera się opłaty. Przy przewozie psów należy okazać międzynarodowy certyfikat kynologiczny oraz świadectwo szczepienia. Przewożone rośliny podlegają kontroli fitosanitarnej.

Prawo przywozu towarów na sprzedaż o wartości ponad 1000 euro mają tylko podmioty gospodarcze.

Zabroniony jest wywóz przedmiotów dotowanych przez państwo i przedmiotów przeznaczonych do produkcji przemysłowej, metali i kamieni szlachetnych oraz wykonanych z nich wyrobów. Zabroniony jest także wywóz zabytków, zwłaszcza ikon. Przy wyjeździe należy posiadać zaświadczenie o dopełnieniu obowiązku zameldowania. Zaświadczenie takie wydawane jest przez hotel, w którym się mieszkało, lub administrację mieszkaniową, jeśli korzystało się z prywatnej gościny.

Podróżowanie

Podróże służbowe

Osobiste kontakty z kontrahentami są na Ukrainie normą, do rzadkości należą kontakty wyłącznie telefoniczne i korespondencyjne. Dobrze jest zabrać ze sobą wizytówki, koniecznie z tłumaczeniem na język ukraiński lub rosyjski. Częstym zwyczajem jest, iż przedsiębiorcy ukraińscy zapraszają swoich partnerów handlowych na kolację do swojego domu, co stanowi oznakę zaufania. Odmawianie jedzenia może być odebrane jako grubiaństwo. Mile widziane jest też życzenie najbliższej rodzinie kontrahenta wszelkiej pomyślności i zdrowia oraz pamiętanie o jego urodzinach, imieninach czy dniach świątecznych.

Karty kredytowe i чеки podróżne akceptowane są w zasadzie jedynie w większych miastach, głównie w hotelach i restauracjach w stylu zachodnim. Posługiwanie się kartami kredytowymi nie jest zalecane ze względu na dużą ilość nadużyć. W związku z powyższym należy przygotować odpowiednią ilość gotówki na pokrycie kosztów zakwaterowania i drobnych wydatków, zwracając uwagę na to, aby banknoty były w dobrym stanie. Przywiezioną walutę można wymienić w kantorach działających w większości hoteli i supermarketów. Wymiana walut poza kantorami i bankami jest nielegalna i wysoce ryzykowna.

Zwyczajowe godziny urzędowania to 9:00 - 18:00.

Rozmowy międzynarodowe można przeprowadzać z aparatów telefonicznych na karte Utel w różnych punktach Kijowa, w tym na lotnisku. Alternatywnie można wykręcić 10, następnie numer kierunkowy kraju, kierunkowy miasta oraz na końcu numer abonenta. Przy rozmowach międzymiastowych należy wykręcić najpierw 8 i poczekać na sygnał, po czym wykręcić numer abonenta.

Podróżowanie samochodem

Drogi są przeważnie złej jakości, a sieć warsztatów samochodowych jest niewystarczająca. Dlatego nie powinno się podróżować nocą, zwłaszcza w okresie zimowym. Nie ma problemu z wynajęciem samochodu, można skorzystać z usług znanych agencji, jak Avis, Hertz czy Europcar. Sieć stacji benzynowych jest dość dobrze rozbudowana, ale na wszelki wypadek warto zabrać ze sobą kanister, bo w małych miejscowościach może nie być stacji benzynowych. W 2004 roku znacznie zmieniły się ceny paliw na Ukrainie. Obecnie litr benzyny 95-cio oktanowej (A-95) kosztuje około 2,90 UAH (0,54 USD), a litr oleju napędowego 2,05 UAH (0,37 USD).

Najlepiej tankować na dużych stacjach benzynę A-95. W sprzedaży są również inne tańsze paliwa, jednak ich jakość pozostawia wiele do życzenia.

Przy drogach ulokowane są punkty DAI (Derżawna Awtoinspekcja czyli Państwowa Inspekcja Samochodowa). Przejeżdżając obok tych punktów należy zwolnić lub nawet się zatrzymać. Milicjanci kontrolują, czy nie przekracza się dozwolonej prędkości. Mandaty wynoszą od 10 do 30 hrywien. Artykuł 16 *Ustawy O ruchu drogowym* stanowi, że kierowca ma prawo:

- korzystać z dróg publicznych, przewozić pasażerów i ładunek,
- zezwolić na prowadzenie prywatnego środka transportu osobie posiadającej prawo jazdy,
- w przypadku zatrzymania przez milicję drogową – poznać przyczynę zatrzymania i dane funkcjonariusza milicji drogowej,
- w przypadku zarekwirowania i zniszczenia pojazdu – otrzymać odszkodowanie,
- uzyskać pomoc od osób odpowiedzialnych za ruch drogowy.

Artykuł 14 wymienionej ustawy nakłada na kierowcę obowiązek posiadania i okazania na żądanie milicjanta: prawa jazdy, dokumentów rejestracyjnych i innych potwierdzających prawo do kierowania środkiem transportu, a w przypadku przewożenia ładunku w celach komercyjnych – listów przewozowych i innych dokumentów dotyczących przewożonego ładunku itp. Należy pamiętać, iż na Ukrainie obowiązuje już ubezpieczenie OC.

Ustawa *O milicji* (pkt. 21 art. 11) daje funkcjonariuszom milicji prawo i obowiązek zatrzymania środka transportu w przypadkach:

- naruszenia zasad ruchu drogowego,
- zauważenia oznak niesprawności technicznej pojazdu,
- nadmiernego zanieczyszczania środowiska.

Pojazd może być zatrzymany przez milicjanta machnięciem ręki, pałki, gwizdkiem lub sygnałem świetlnym, przy czym znaki powinny być wyraźne i zrozumiałe dla kierujących pojazdami i dla pieszych. Przy zatrzymywaniu pojazdu milicjant wskazuje, który pojazd ma się zatrzymać i gdzie ma zjechać. W przypadku naruszenia przepisów, milicjant może ukarać mandatem płatnym w walucie krajowej. Mandat nie może być zapłacony przez firmę czy organizację, jedynie przez osobę fizyczną, która popełniła wykroczenie, w ciągu 15 dni od daty wystawienia. Kierowca podejrzany o nietrzeźwość jest zobowiązany do poddania się próbie, a w przypadku odmowy – płaci karę w takiej wysokości, jak w przypadku spożycia alkoholu¹³⁵. Przy spisywaniu protokołu milicjant ma obowiązek poinformować osobę naruszającą przepisy o przysługujących jej prawach.

¹³⁵ Przepisy nie dopuszczają jakiegokolwiek zawartości alkoholu we krwi.

W przypadku poważnych wykroczeń drogowych lub odmowy zapłacenia mandatu – milicjant ma prawo:

- pozbawić kierowcę prawa jazdy na okres do 30 dni,
- zarekwirować tymczasowo środek transportu.

W przypadku naruszenia przepisów przez milicjanta, osoba poszkodowana może domagać się odszkodowania lub publicznych przeprosin (art. 25 Ustawy *O milicji*). Kolegium do spraw wykroczeń ma obowiązek rozpatrzyć sprawę w ciągu 15 dni. Cudzoziemcom przysługuje prawo do tłumacza, a wszystkim – prawo do adwokata.

Podróżowanie koleją i samolotem

Koleje są najtańszym i najwygodniejszym środkiem lokomocji. Sieć kolejowa jest dobrze rozwinięta, niestety pociągi nie kursują punktualnie i standard usług pozostawia wiele do życzenia.

Podróżowanie lokalnymi liniami lotniczymi jest możliwe, jeśli się podróżuje z Kijowa do poszczególnych miast. Nie ma natomiast bezpośrednich połączeń lotniczych pomiędzy nimi. Rozkłady lotów nie są zbyt ściśle przestrzegane, nagminne są opóźnienia, zwłaszcza przy złej pogodzie, a jakość usług jest często niska. Samoloty używane do lokalnych lotów to ponad 20-letnie Antonowy-24 i Jakowlewy-40. Połączenia wewnętrzne obsługują dwie linie lotnicze: Aerosvit i Ukrainiskije Avialinii.

Kijowski międzynarodowy port lotniczy Boryspol, po modernizacji stał się znacznie wygodniejszy, chociaż nie udało się zlikwidować kolejek do kontroli paszportowej i celnej. Liczba linii lotniczych korzystających z tego lotniska wciąż wzrasta. Austriackie linie lotnicze mają bezpośrednie połączenia nie tylko z Kijowem, ale także z Odessą, Dniepropietrowskiem i Charkowem. Połączenia z Kijowem obsługują też inne linie, z których największe to Air France, British Airways, Lufthansa, KLM, Finnair, Swissair, Malev, CSA, Turkish Airlines, Aerofłot, Transaero. Polskie Linie Lotnicze LOT utrzymują połączenia z Kijowem, Lwowem i Odessą.

Mieszkania

Mieszkania na ogół są niskiej jakości, nie odpowiadającej zachodnim standardom. Ze względu na wiek, dzielą się na:

- budowane w okresie od lat trzydziestych do pięćdziesiątych XX wieku, wysokie (od 3,40 do 4,20 m), tzw. „stalinki”; koszt wynajęcia takiego mieszkania o powierzchni 80-100 m², po renowacji, wynosi od 1300 do 5000 USD miesięcznie;
- budowane w latach sześćdziesiątych, o wysokości od 2,2 do 2,5 m, przeważnie 1-2 pokojowe, w budynkach bez wind, nie wynajmowane przez cudzoziemców ze względu na niski standard;

- najpopularniejsze mieszkania; od 1 do 4 pokoi z kuchnią, łazienką i ubikacją w budynkach wielopiętrowych, niskie, o małej powierzchni, również nie są wynajmowane przez cudzoziemców;
- wysokiej jakości apartamenty o powierzchni od 100 do 150 m², zbudowane w ostatnich latach, dopiero zaczynają pojawiać się na rynku; koszt ich wynajęcia dochodzi do 40 USD/m².

Napięcie w sieci wynosi 220 V. Przerwy w dopływie prądu zdarzają się rzadko, ale częste są skoki napięcia, które mogą uszkodzić przenośne komputery i inne elektroniczne urządzenia. Dlatego też zaleca się stosowanie stabilizatorów, lub wyłączanie urządzeń z sieci na czas nieobecności w domu.

Hotele

Ceny hoteli są zróżnicowane; należy je sprawdzić przed przybyciem, aby uniknąć niespodzianek. Niektóre większe hotele i restauracje akceptują karty kredytowe, jednak nie zaleca się ich używania, ze względu na częste przypadki nadużyć.

W hotelach, zwłaszcza w niektórych rejonach kraju poza Kijowem, należy liczyć się z niedostatecznym ogrzewaniem w okresie zimowym. Brakuje też ciepłej wody przez pewien okres (od 2 do 6 tygodni) w okresie letnim, kiedy to ma miejsce coroczny remont instalacji. W mniejszych miejscowościach gorąca woda dostarczana jest w określonych godzinach lub wcale.

Zasady korzystania z usług hotelowych reguluje rozporządzenie Państwowego Komitetu Turystyki nr 77/44 z 10 września 1996 roku. Zgodnie z powyższym rozporządzeniem:

1. przebywanie w hotelu dłużej niż 45 dni wymaga zezwolenia administracji hotelu;
2. zameldowanie w hotelu odbywa się na podstawie paszportu lub innego równoważnego dokumentu,
3. cudzoziemcy są rejestrowani na podstawie paszportu, a porządek rejestracji określa Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Ukrainy,
4. po załatwieniu formalności i wniesieniu opłaty, hotel wydaje tzw. *kartę hotelową*, która uprawnia do otrzymania klucza,
5. administracja hotelu nie ma prawa do zatrzymywania paszportu pod zastaw,
6. rezerwacji można dokonywać w formie pisemnej lub ustnej,
7. opłata za rezerwację wynosi 50 % ceny za dobę hotelową¹³⁶,

¹³⁶ Większość hoteli nie korzysta z tego uprawnienia lub stosuje je tylko w przypadku rezerwacji grupowych.

8. w przypadku opóźnienia przybycia – oprócz płatności za rezerwację pobiera się należność za niewykorzystany pokój, nie więcej jednak niż za 1 dobę; po upływie doby – rezerwacja zostaje anulowana,
9. cennik zgodny z kategorią hotelu, termin i formę płatności ustala administracja hotelu; w hotelach należących do przedsiębiorstw, instytucji lub organizacji – cennik, termin i formę płatności ustala właściciel,
10. za pobyt krótszy niż pełna doba pobiera się opłatę jak za pełną dobę hotelową; za pobyt do 12 godzin po upływie pierwszej doby hotelowej pobiera się opłatę za połowę doby, a powyżej 12 godzin – jak za pełną dobę hotelową,
11. dzieci do lat 2 i dzieci do lat 12, które nie korzystają z dodatkowego łóżka, są zwolnione z opłat, za pobyt osoby dorosłej z dzieckiem w pokoju 2-osobowym – opłata za łóżko dla dziecka wynosi 50 %,
12. osoby zakwaterowane w hotelu zobowiązane są do przestrzegania regulaminu hotelowego, a w przypadku spowodowania szkód – do ich pokrycia,
13. osobom zakwaterowanym w hotelu zabrania się:
 - przechowywania materiałów i przedmiotów niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi,
 - pozostawiania w pokoju osób trzecich podczas swojej nieobecności,
 - przekazywania klucza do pokoju osobom trzecim bez powiadamiania administracji hotelu,
 - przekazywania osobom trzecim *karty hotelowej*;
14. administracja hotelu ma obowiązek:
 - zapewnić poziom obsługi odpowiadający kategorii hotelu,
 - przy załatwianiu formalności – poinformować gości o głównych i dodatkowych usługach, formach i terminach płatności,
 - usunąć usterki zgłoszone przez gości lub wypłacić odszkodowanie, jeśli usterki nie zostały usunięte,
 - wydać zaświadczenie o zamieszkiwaniu w hotelu.

Meldunek jest obowiązkowy, jeśli pobyt na terytorium Ukrainy przekracza 48 godzin. Obowiązek ten spoczywa na hotelu, a przy korzystaniu z prywatnej gościny – należy zameldować się we właściwej dla danego lokalu administracji budynków mieszkalnych, zwanej ŻEK (Żyłowo Komunalna Kontora). Należy pamiętać o uzyskaniu odpowiedniego poświadczenia wydawanego przez administrację hotelu lub ŻEK, które może być wymagane przez służby graniczne przy wyjeździe z Ukrainy.

Opieka zdrowotna

Najwięcej obaw wśród obcokrajowców budzi skażenie środowiska w promieniu 30 km wokół Czarnobyla po katastrofie, która wydarzyła się w 1986 roku. Skażenie promieniotwórcze w Kijowie, leżącym w odległości 110 km od Czarnobyla, jest stale badane przez pracowników biura ONZ w Kijowie i pracowników Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej i jest oceniane jako nieznaczne, a nawet mniejsze niż w innych rejonach świata. Zaleca się jednak zachowanie ostrożności w spożywaniu żywności niepewnego pochodzenia, a zwłaszcza ryb, warzyw i grzybów kupowanych na targu. Tak jak w Polsce – woda z sieci wodociągowej nie nadaje się do picia bez przegotowania.

Infrastruktura medyczna na Ukrainie jest wprawdzie rozbudowana, ale cierpi na braki w wyposażeniu w sprzęt medyczny i leki. Ostatnio powstają prywatne placówki medyczne, gdzie ceny są wysokie, ale poziom usług jest znacznie wyższy.

Rekreacja i turystyka

Dnie świąteczne:

- Nowy Rok – 1 stycznia,
- Boże Narodzenie (prawosławne) – 7 stycznia,
- Międzynarodowy Dzień Kobiet – 8 marca,
- Wielkanoc (prawosławna) – tydzień po Wielkanocy wyznania rzymsko-katolickiego,
- Święto Pracy i Wiosny – 1 i 2 maja,
- Dzień Zwycięstwa – 9 maja,
- Dzień Konstytucji – 28 czerwca,
- Dzień Niepodległości – 24 sierpnia.

Zgodnie z ukraińskim kodeksem pracy, jeśli dzień wolny od pracy przypada w sobotę lub niedzielę, to wtedy jest automatycznie przenoszony na najbliższy poniedziałek.

W dużych miastach jest wiele kin, teatrów i sal koncertowych, gdzie można posłuchać zarówno dawnej, jak i współczesnej muzyki. Ceny biletów nie są wysokie. Są także restauracje, kasyna i kluby nocne. Programy TV nadawane są na 10 kanałach ukraińskich i kilku rosyjskich. Powszechna jest telewizja kablowa i satelitarna.

W księgarniach jest obfitość książek. Wśród wydawnictw obcojęzycznych najwięcej jest książek w języku rosyjskim; znacznie trudniej o książki w innych językach. Licznie reprezentowane są tytuły prasowe – zarówno dzienniki, jak i periodyki. Wychodzą one w języku ukraińskim i rosyjskim, a niektóre są dwujęzyczne. Trzy tytuły wychodzą w

języku angielskim: *Kiev Post*, *Ukraine Weekly* i *The Day*. W Kijowie i większych miastach dostępne są angielskie, amerykańskie, francuskie, niemieckie i włoskie gazety.

Kijów jest pięknym miastem, z wieloma zabytkami historycznymi, ciekawymi muzeami i zbiorami sztuki. Słynie ze swoich parków i zieleni. Oferuje wiele możliwości rekreacji: plażę nad brzegiem Dniepru, wycieczki statkiem po rzece, korty tenisowe, baseny itp. Z zabytków budownictwa sakralnego znajdujących się w Kijowie, dwa najbardziej znane zostały w 1990 roku wpisane na listę dziedzictwa kulturowego UNESCO. Są to cerkiew Świętej Zofii, zbudowana w XI wieku jako symbol „nowego Konstantynopola” i słynny zespół pustelni anachoretów, znany jako Ławra Peczerska. Spośród obiektów historycznych zlokalizowanych w innych miastach na liście UNESCO znajduje się jeszcze od 1998 roku historyczne centrum Lwowa ze wspaniałymi zabytkami urbanistycznymi.

Ukraina ma wiele miejscowości wypoczynkowych i uzdrowisk na wybrzeżach Morza Czarnego. Najslawniejsze znajdują się na Krymie, gdzie średnia temperatura latem wynosi 24 °C, zimą nie spada poniżej 0 °C, a temperatura wody wynosi 20 °C. Dwie trzecie Krymu pokrywają stepy, a jedną trzecią stanowią góry, które schodząc do samego morza tworzą malownicze urwiska. Obfitość zabytków budownictwa greckiego i rzymskiego oraz znane uzdrowiska, jak Sewastopol, Jałta, Ałusztą, Eupatoria, Liwadia i inne, przyciągają turystów.

Rejs statkiem w dół Dniepru od Kijowa do Odessy obfituje w atrakcje. Oprócz wspaniałych soborów Spasskiego i Świętego Ducha w Chersoniu, można zobaczyć występy Zaporoskiego Teatru Konnego „Kozacy Zaporoscy”, założonego na wyspie Hortyca, najstarszej siedzibie Siczy zaporoskiej. Rejs kończy się w Odessie, gdzie, oprócz pomnika Richelieu¹³⁷ oraz gmachu Teatru Opery i Baletu z 1880 roku, atrakcją turystyczną są słynne schody „potiomkinowskie” zbudowane w latach 1837-1842, łączące bulwar nadmorski z portem.

Blżej niż Krym leży Zachodnia Ukraina, łatwo dostępna dla polskich turystów przyjeżdżających na jedno- lub kilkudniowe wycieczki. Doskonałym celem takiej krótkiej wycieczki może być Żółkiew z kolegiatą św. Wawrzyńca, renesansową synagogą ufundowaną przez Jana III Sobieskiego oraz pałacem Żółkiewskich. W pobliżu Lwowa leżą Brody z Wielką Synagogą, starym kirkutem i pięcioboczną cytadelą, w której znajduje się pałac Potockich. Na wschód od Lwowa leży Złoczów, słynne niegdyś centrum chasydyzmu. Najważniejszymi zabytkami tego miasta jest zamek Sobieskich i ufundowany przez rodzinę Sobieskich kościół parafialny, a także XVI-wieczna cerkiew św. Mikołaja.

¹³⁷ Francuski książę A.E. Richelieu był na przełomie XVIII i XIX wieku burmistrzem Odessy; przyczynił się do rozwoju portu i miasta; chciał, by Odessa była piękniejsza niż Paryż.

Na południe od Lwowa leży Borysław, w którym w XIX wieku odkryto złoża ropy naftowej. Dziś jego mieszkańcy oprowadzają turystów po polach naftowych z nieczynnymi szymbami. W pobliżu Borysławia leży Drohobycz – miasto rodzinne Brunona Schulza. Niezniszczone w czasie II wojny światowej, zachowało dawne ulice z willami przedwojennych naftowych krezusów. W Drohobycz, do zabytków polecanych do zwiedzenia należy ufundowany przez Kazimierza Wielkiego kościół św. Bartłomieja z potężną dzwonnica i zachowanymi z tamtych czasów elementami wyposażenia wnętrza oraz cerkiew św. Jerzego, która jest najstarszym zabytkiem kultury ludowej na Rusi Halickiej.

Blisko granicy z Polską leży Truskawiec, najslawniejsze przed wojną uzdrowisko w Galicji. Zachowały się jeszcze oryginalne ujęcia leczniczej wody i sporo starych pensjonatów. Jego atutem jest znakomite położenie i wody mineralne, z których najbardziej znana jest „Naftusia”, zawierająca elementy organiczne pochodzące z ropy naftowej. Leczy się tu choroby układu pokarmowego, wątroby, dróg żółciowych, nerek i układu moczowego oraz choroby kobiece. Po wojnie wybudowano 19 potężnych wielopiętrowych sanatoriów, przekształcając ten kurort w uzdrowisko dla „mas pracujących” i miejsce obozów dla dzieci z całego ZSRR. Sanatoria z komfortowo wyposażonymi pokojami i kompleksami medyczno-rehabilitacyjnymi są pięknie położone w rezerwatach leśnych, a niektóre z nich mają własne jeziora, w których można pływać i łowić ryby. Turnusy trwają z reguły 24 dni i kosztują (łącznie z zabiegami) od 360 do 1392 USD, w zależności od pokoju. Dopiero niedawno do truskawieckich sanatoriów zaczęli przyjeżdżać polscy kuracjusze. Czternastodniowe pobyty organizuje biuro Gromady w Rzeszowie. Zainteresowani mogą uzyskać informacje o sanatoriach na stronie internetowej zarządu uzdrowiska: www.truskavec.com.ua.

Krzemieniec, rodzinne miasto Juliusza Słowackiego, wymaga pobytu dłuższego niż jednodniowy. Znajdują się tu liczne kościoły i klasztory. Krzemienieckie biura turystyczne organizują wycieczki na Górę Bony – najwyższe wzniesienie na Wołyniu. Na szczycie tej góry są jeszcze ruiny zamku królowej Bony, zniszczonego w czasie powstania Bohdana Chmielnickiego. Na miejscowym cmentarzu znajduje się grób matki Juliusza Słowackiego.

W odległości 120 km od Lwowa, w Bieszczadach, na wysokości 600 metrów n.p.m. leży miejscowość Sławsko, które dla Lwowa, Kołomyi i Iwano-Frankowska jest tym, czym Zakopane dla Krakowa. Na otaczające Sławsko szczyty prowadzą wyciągi krzesełkowe. Całodzienny karnet to równowartość 3,5 USD. Schroniska górskie są bardzo skromne, ale w mieście są hotele i kwatery prywatne, gdzie za nocleg i dwa posiłki dziennie płaci się równowartość 8 USD. Okolice Sławskie są niezwykle malownicze i mogą stanowić prawdziwy raj zarówno dla miłośników narciarstwa biegowego, jak i etnografii.

XIII. ZAŁĄCZNIKI

Nr 1. Gospodarka Ukrainy - dane makroekonomiczne.....	262
Nr 2. Kurs hrywny względem dolara w latach 1997-2004	263
Nr 3. Urzędy centralne i ministerstwa	264
Nr 4. Komitety, agencje i urzędy państwowe	266
Nr 5. Instytucje wydające licencje na działalność gospodarczą.....	269
Nr 6. Instytucje certyfikujące	272
Nr 7. Przejścia graniczne - urzędy celne.....	273
Nr 8. Polskie placówki na Ukrainie.....	274
Nr 9. Instytucje wspierające polskich eksporterów.....	275
Nr 10. Instytucje i organizacje współpracujące z Ukrainą.....	276
Nr 11. Wybrane projekty PAUCI.....	278
Nr 12. Polskie firmy na Ukrainie.....	281
Nr 13. Polskie banki na Ukrainie.....	283
Nr 14. Banki ukraińskie.....	287
Nr 15. Zagraniczne banki i instytucje finansowe.....	288
Nr 16. Ukraińskie i polskie firmy prawnicze.....	289
Nr 17. Firmy doradcze.....	291
Nr 18. Firmy audytorskie.....	292
Nr 19. Firmy kurierskie	293
Nr 20. Zarządy specjalnych stref i obszarów ekonomicznych	294
Nr 21. Specjalne strefy ekonomiczne	295
Nr 22. Obszary o specjalnym trybie inwestowania.....	296
Nr 23. Ranking inwestycyjny regionów Ukrainy	297
Nr 24. Towary, których importem zainteresowane są ukraińskie przedsiębiorstwa	298
Nr 25. Giełdy.....	299
Nr 26. Stowarzyszenia handlowe i przemysłowe	300
Nr 27. Izby handlowo-przemysłowe.....	301
Nr 28. Główni organizatorzy wystaw i targów	304
Nr 29. Impezy targowe na Ukrainie objęte dofinansowaniem w ramach systemu SPO-WKP w latach 2005-2006	306
Nr 30. Program targów branżowych na rok 2005.....	308
Nr 31. Program misji gospodarczych na rok 2005.....	309
Nr 32. Informacje na stronach internetowych.....	310
Nr 33. Spis ważniejszych umów między Polską a Ukrainą.....	314

Nr 1. GOSPODARKA UKRAINY - DANE MAKROEKONOMICZNE

Wskaźniki	2001	2002	2003
PKB, w mln UAH	201.927	220.932	263.228
PKB (przyrost w % do okresu poprzedniego)	9,1	4,8	9,3
Konsumpcja prywatna (% PKB)	57,4	56,1	56,8
Konsumpcja państwowa (% PKB)	20,5	20,4	20,4
Inwestycje (% PKB)	20,4	19,0	20,0
Produkcja przemysłowa (mln UAH)	184.276	202.688	220.605
Produkcja przemysłowa (przyrost w % do okresu poprzedniego)	14,2	7,0	15,8
Produkcja rolna (w mld UAH)	65,2	64,4	64,5
Produkcja rolna (przyrost w % do okresu poprzedniego)	10,2	1,9	-10,2
W tym:			
- produkcja roślinna	13,0	-1,5	-14,9
- produkcja zwierzęca	5,3	7,2	-3,0
Transport towarowy (przyrost w % do okresu poprzedniego)	1,1	3,3	11,9
Transport osobowy (przyrost w % do okresu poprzedniego)	2,3	7,9	7,9
Handel detaliczny (przyrost w % do okresu poprzedniego)	12,6	14,8	19,4
Eksport towarów (bez usług) (w mln USD)	16.265	17.957	23.080
Eksport towarów (bez usług) (przyrost w % do okresu poprzedniego)	11,6	10,4	28,5
Import towarów (bez usług) (w mln USD)	15.775	16.977	23.021
Import towarów (bez usług) (przyrost w % do okresu poprzedniego)	13,0	7,6	35,6
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainie (pomniejszone o bezpośrednie inwestycje rezydentów Ukrainy za granicą)	769,0	688,0	923,0
Średnia miesięczna płaca (w UAH)	311,6	442,9	462,7
Średnia miesięczna płaca realna (przyrost w %)	19,3	18,2	15,2
Oficjalna stopa bezrobocia (%)	3,7	3,8	3,6
Kurs waluty średni (UAH/USD)	5,372	5,332	5,332
Liczba ludności (mln)	49,3	48,4	47,6

Źródło: dane WEH w Kijowie, 2004 r.

Nr 2. KURS HRYWNY WZGLĘDEM DOLARA W LATACH 1997-2004

Miesiąc	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Styczeń	1,891	1,909	3,427	5,381	5,433	5,312	5,333	5,334
Luty	1,843	1,956	3,470	5,543	5,429	5,321	5,334	5,336
Marzec	1,837	2,034	3,772	5,468	5,421	5,322	5,335	5,332
Kwiecień	1,847	2,039	3,933	5,422	5,418	5,327	5,334	5,331
Maj	1,842	2,049	3,923	5,404	5,414	5,328	5,333	5,321
Czerwiec	1,857	2,058	3,949	5,436	5,401	5,329	5,333	5,313
Lipiec	1,857	2,102	4,004	5,438	5,371	5,328	5,332	5,334
Sierpień	1,856	2,183	4,460	5,438	5,346	5,329	5,332	5,336
Wrzesień	1,860	2,785	4,455	5,439	5,339	5,329	5,332	5,386
Październik	1,871	3,421	4,467	5,438	5,310	5,330	5,332	5,341
Listopad	1,879	3,427	4,630	5,437	5,287	5,331	5,332	5,331*
Grudzień	1,895	3,427	5,069	5,435	5,294	5,332	5,326	

* 14.11.2004

Źródło: Narodowy Bank Ukrainy oraz www.ukraina.net.pl

Nr 3. URZĘDY CENTRALNE I MINISTERSTWA

GABINET MINISTRÓW UKRAINY
КАБИНЕТ МИНИСТРОВ УКРАИНЫ
КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
01019, Kijów, ul. M. Gruszevskogo 12/2
tel.: (+380 44) 2537379
www.kmu.gov.ua

Premier Ukrainy

Премьер-министр Украины
Прем'єр-міністр України
tel.: (+380 44) 2263263

I Wicepremier Ukrainy

Первый вице-премьер Украины
Перший віце-прем'єр-міністр України
tel.: (+380 44) 2930615

Ministerstwo Polityki Rolnej

Министерство аграрной политики
Міністерство аграрної політики
01001, Kijów, ul. Hreszczatyk, 24
tel.: (+380 44) 2263466
fax: (+380 44) 2298545
www.minagro.gov.ua

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Министерство внутренних дел
Міністерство внутрішніх справ
01024, Kijów, ul. Bohomolca 10
tel.: (+380 44) 256 03 33
fax: (+380 44) 256 16 33
e-mail: mail@centrmia.gov.ua
www.centrmia.gov.ua

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Министерство иностранных дел
Міністерство закордонних справ
01018, Kijów, Michailowska ploszcza 1
tel.: (+380 44) 2263379
fax: (+380 44) 2263169
e-mail: zsmfa@mfa.gov.ua
www.mfa.gov.ua

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Министерство культуры и искусств
Міністерство культури і мистецтв
01601, Kijów, ul. I. Franko 19
tel.: (+380 44) 2262645
fax: (+380 44) 2253257
www.mincult.gov.ua

Ministerstwo Obrony

Министерство обороны
Міністерство оборони
03168, Kijów, Wozduchoflotskij prosp. 6
tel.: (+380 44) 2247152
fax: (+380 44) 2262015
e-mail: pressmou@pressmou.kiev.ua
www.mil.gov.ua

Ministerstwo Ekologii i Zasobów Naturalnych

Министерство экологии и природных ресурсов
Міністерство екології і природних ресурсів
Kijów, ul. Uritskogo 35
tel.: (+380 44) 2063100, 2484933
fax: (+380 44) 2063107
secr@menr.gov.ua
www.menr.gov.ua

Ministerstwo Oświaty i Nauki

Министерство образования и науки
Міністерство освіти і науки
01008, Kijów, prosp. Peremogi 10
tel.: (+380 44) 2162442
www.mon.gov.ua
e-mail: info@mon.gov.ua

Ministerstwo Ochrony Zdrowia

Министерство здравоохранения
Міністерство охорони здоров'я
01021, Kijów, ul. M. Gruszevskogo 7
tel.: (+380 44) 2932439
fax: (+380 44) 2536975
e-mail: moz@moz.gov.ua
www.moz.gov.ua

Ministerstwo ds. Sytuacji Nadzwyczajnych i Ochrony Ludności Przed Skutkami Katastrofy Czarnobylskiej

Министерство по чрезвычайным ситуациям и делам защиты населения от последствий Чернобыльской катастрофы
Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
01030, Kijów, ul. Gonczara, 55
tel.: (+380 44) 2473026, (+380 44) 2473050 (dyżurny-całodobowo)
fax: (+380 44) 2473144, 2263437
e-mail: main@mns.gov.ua
www.mns.gov.ua

Ministerstwo Transportu

Міністерство транспорту
Міністерство транспорту
01135, Kijów, prosp. Peremogi 14
tel.: (+380 44) 2262204, 4616552
fax: (+380 44) 2167206
e-mail: press@mtu.gov.ua
www.mintrans.gov.ua

Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej

Міністерство труда и социальной политики
Міністерство праці та соціальної політики
02023, Kijów-23, ul. Esplanadna 8/10
tel.: (+380 44) 2262591
fax: (+380 44) 2209064

**Państwowy Departament Nadzoru
i Ochrony Pracy**

02023 Kijów, ul. Esplanadna 8/10
tel./fax: (+380 44) 2262083
fax: (+380 44) 2205524
www.dnop.kiev.ua

Ministerstwo Finansów

Міністерство финансов
Міністерство фінансів
01008 Kijów-8, ul. M. Gruszevskiego 12/2
tel.: (+380 44) 2937466
fax: (+380 44) 2938243
e-mail: infomf@minfin.gov.ua
www.minfin.gov.ua

**Ministerstwo Gospodarki i Integracji
Europejskiej**

Міністерство экономики и по вопросам
европейской интеграции
Міністерство економіки та з питань
европейської інтеграції
01008, Kijów, ul. M. Gruszevskiego 12/2
tel.: (+380 44) 2539394
fax: (+380 44) 2263181
e-mail: meconomy@me.gov.ua
www.me.gov.ua

Państwowa Służba Kontroli Eksportu

Ministerstwa Gospodarki i Integracji Europejskiej
04080 Kijów, ul. Frunze 19-21
tel.: (+380 44) 4624980, fax: 4624970
e-mail: dsec@ukr.net

Ministerstwo Paliw i Energetyki

Міністерство топлива и энергетики
Міністерство палива і енергетики
01601, Kijów, ul. Hreszczatik, 30
tel.: (+380 44) 2394364
fax: (+380 44) 4620561
e-mail: kanc@mintop.energy.gov.ua
www.mpe.energy.gov.ua

Ministerstwo Sprawiedliwości

Міністерство юстиции
Міністерство юстиції
01001, Kijów, ul. Gorodeckogo, 13
tel/fax: (+380 44) 2283723
e-mail: themis@minjust.gov.ua
www.minjust.gov.ua

Ministerstwo Polityki Przemysłowej Ukrainy

03035 Kijów, ul. Surikowa 3
tel.: (+38044) 2463200
fax: (+38044) 2463114
www.industry.gov.ua
e-mail: mail@industry.gov.ua

Nr 4. KOMITETY, AGENCJE I URZĘDY PAŃSTWOWE**Komitet Antymonopolowy**

Антимонопольный комитет
Антимонопольний комитет
04655, Kijów, pl. Lwowska płoszcza 8
tel.: (+380 44) 2125054, fax: 2124841
www.amc.gov.ua

Państwowy Komitet Zasobów Ziemi

Государственный комитет земельных ресурсов
Державний комітет по земельних ресурсах
(Держкомзем)
01601, Kijów, ul. M. Gruszeckiego 10
tel.: (+380 44) 2914045; fax: 2262170

**Państwowy Komitet Polityki Informacyjnej,
Telewizji i Radiofonii**

Государственный комитет информационной
политики, телевидения и радиовещания
Державний комітет інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення
01001, Kijów-1, ul. Prozina 2
tel.: (+380 44) 2262140, fax: 2286141

Państwowy Komitet Gospodarki Leśnej

Государственный комитет лесного хозяйства
Державний комітет лісового господарства
(Держкомлісгосп)
01001, Kijów-1, GSP, ul. Hreszczatyk 5
tel.: (+380 44) 2263253, fax: 2293219

Państwowy Komitet Łączności i Informatyzacji

Государственный комитет связи и информатизации
Державний комітет зв'язку та інформатизації
(Держкомзв'язку)
01001, Kijów, ul. Hreszczatyk 22
tel.: (+380 44) 2281500; fax: 2286141
e-mail: mailbox@stc.gov.ua
www.stc.gov.ua

Naczelny Urząd Kontrolno-Rewizyjny

Главное контрольно-ревизионное управление
Головне контрольно-ревізійне управління
04070, Kijów, ul. Sahajdacznego 4
tel.: (+380 44) 4624805

Państwowy Komitet Statystyki

Государственный комитет статистики
Державний комітет статистики
01601, Kijów, GSP, ul. Szota Rustaweli 3
tel.: (+380 44) 2262021; fax: 2353739
e-mail: office@ukrstat.gov.ua
www.ukrstat.gov.ua

**Państwowy Komitet Standaryzacji, Miar
i Certyfikacji**

Государственный комитет стандартизации,
метрологии и сертификации
Державний комітет стандартизації, метрології та
сертифікації (Держстандарт)
01006, Kijów, ul. Gorkogo 174
tel.: (+380 44) 2262971; fax: 2262970
www.dstu.gov.ua

**Państwowy Komitet ds. Budownictwa,
Architektury i Polityki Mieszkalnej**

Государственный комитет по делам строительства,
архитектуры и жилищной политики
Державний комітет будівництва, архітектури та
житлової політики (Держбуд)
01005, Kijów, ul. Dymitrowa, 24
tel.: (+380 44) 2262208, fax: 2272335

Państwowy Komitet ds. Oszczędności Energii

Государственный комитет по энергосбережению
Державний комітет з енергозбереження
(Держкоменергозбереження)
04112, Kijów, ul. Iwana Gonty 1
tel.: (+380 44) 4555710; tel./fax: 4584651
e-mail: ccu@necin.gov.ua
www.necin.ua

Sąd Najwyższy Ukrainy

Верховный суд Украины
Верховний суд України
01024, Kijów, ul. Pyłupa Orlika, 4
tel.: (+380 44) 2533313; fax: 2530314
www.scourt.gov.ua

Naczelný Sąd Gospodarczy Ukrainy

Высший экономический суд Украины
Вищий господарський суд України
01601, Kijów, bul. O. Kopilenka 6
tel.: (+380 44) 5360555; fax: 5361818
www.arbitr.gov.ua

Skarb Państwa Ukrainy

Государственное казначейство Украины
Державне казначейство України
01014, Kijów, ul. Bastionna 6
tel.: (+380 44) 2951235

Państwowa Komisja Papierów Wartościowych i Rynku Kapitałowego

Государственная комиссия по ценным бумагам и фондовому рынку
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку
03680 Kijów, ul. Gorkogo 51
tel.: (+380 44) 2270615; fax: 2277519
www.ssmc.gov.ua

Państwowy Urząd Podatkowy

Государственная налоговая администрация
Державна податкова адміністрація
04655, Kijów-53, Lwiwska Płoszcza 8
tel.: (+380 44) 2125159; fax: 2120841
e-mail: gromada@sta.gov.ua
www.sta.gov.ua

Państwowy Urząd Cel

Государственная таможенная служба,
Державна митна служба
04119, Kijów, ul. Diegtiariwska 11
tel.: (+380 44) 2748298; fax: 2368281
www.customs.gov.ua

Państwowy Urząd Transportu Kolejowego

Государственная администрация железнодорожного транспорта
Державна адміністрація залізничного транспорту України (Укрзалізниця)
01601, Kijów-34, ul. Łysenko 6
tel.: (+380 44) 2230000; fax: 2291341
www.uz.gov.ua

Państwowy Urząd Transportu Morskiego i Rzecznoego

Государственная администрация морского и речного транспорта
Державна адміністрація морського і річкового транспорту України
68058, Odessa, prosp. T. Szewczenko 29
tel.: (+380 48) 2691141; fax: 226-23-88

Państwowy Urząd Transportu Samochodowego

Государственная администрация автомобильного транспорта
Державна адміністрація автомобільного транспорту України
01005, Kijów, ul. Gorkogo 51
tel.: (+380 44) 2270431; fax: 2270659

Państwowy Urząd Lotniczy

Государственная авиационная Администрация
Державна авіаційна адміністрація України
03135, Kijów, prosp. Peremogi 14
tel.: (+380 44) 2166227; fax: 2167682
www.ukraviatrans.gov.ua

Narodowy Bank Ukrainy

Национальный банк Украины
Національний банк України
01601, Kijów, ul. Instytucka 9
tel.: (+380 44) 2530180; fax: 2302033
www.bank.gov.ua

Fundusz Emerytalny

Пенсионный фонд Украины
Пенсійний фонд України
01014, Kijów, ul. Bastionna 9
tel.: (+380 44) 2949201; fax: 2947337

Narodowa Komisja ds. Regulacji Energii Elektrycznej

Национальная комиссия по регулировке электроэнергетики
Національна комісія з питань регулювання енергетики
03057, Kijów, ul. Smolenska 19
tel.: (+380 44) 2419047
www.nkre.gov.ua

Główny Urząd Geodezji, Kartografii i Katastru przy Gabinetie Ministrów Ukrainy

Главное управление геодезии, картографии и кадастра при Кабинете министров Украины
Головне украління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України (Укргеодезкартографія)
02094, Kijów, ul. Popudrienko 54
tel.: (+380 44) 5522257; fax: 5734213

Główny Urząd Służby Państwowej

Главное управление государственной службы
Головне украління державної служби
01031, Kijów, ul. Prorizna 15
tel.: (+380 44) 2290529; fax: 2290529
e-mail: infau.guds.gov.ua
www.guds.gov.ua

Fundusz Własności Państwowej

Фонд Державного Майна України
01133 Kijów, ul. Kutuzova 18/9
tel.: (+38044) 2943333, fax: 2966984
e-mail: marketing@spfu.go.ua
http://www.spfu.gov.ua

Ukraińska Giełda Papierów Wartościowych

АО «Украинская фондовая биржа»
АТ “Українська фондова біржа”
01025, Kijów, Rylskij Prowułek 10
tel.: (+380 44) 2294158; fax: 2285140
e-mail: use@ukrse.kiev.ua
www.ukrse.kiev.ua

Państwowy Komitet ds. Polityki Regulacyjnej i Przedsiębiorczości

Государственный комитет регуляторной политики и предпринимательства
Державний Комітет з регуляторної політики та підприємництва
01032 Kijów, ul. Kominterna 27
tel.: (+380 44) 2207679
www.dkrp.gov.ua

Ukraińskie Centrum Eksportu i Importu Specjalnych Technologii, Maszyn i Materiałów

Украинский центр по экспорту и импорту специальных технологий машин и материалов
Український центр з експорту та імпорту спеціальних технологій, машин та матеріалів
Kijów, ul. Frunze 19/21
tel. (+380 44) 4625558; fax. 4637147

Państwowy Departament Turystyki

Державний Департамент Туризму
01034 Kijów, Jarosławiw Wał 36
tel.: (+38044) 2124215, fax: 2124277
www.utis.com.ua

Państwowy Komitet Polityki Młodzieżowej, Sportu i Turystyki

Державний Комітет молодіжної політики, спорту та туризму
01023 Kijów, ul. Esplanadna 42
tel.: (+38044) 2200366, fax: 2201294

Ukraińska Agencja ds. Praw Autorskich i Pokrewnych

Агентство по вопросам авторских и смежных прав
Українське агентство з авторських та суміжних прав
01030, Kijów, ul. B. Chmelnyckogo 34
tel.: (+38044) 2342238, fax: 2464966
e-mail: uacrr@uacrr.kiev.ua
www.uacrr.kiev.ua

Instytut Własności Przemysłowej

04119 Kijów 119, ul. Simii Chochłowych 15
tel.: (+38044) 4580611

Nr 5. INSTYTUCJE WYDAJĄCE LICENCJE NA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

Organ wydający licencję	Rodzaj działalności gospodarczej
Ministerstwo Polityki Rolnej Kijów, ul. Hreszczatyk 24 tel. (+380 44) 2263466	Uprawa i wykorzystanie roślin zawierających środki narkotyzujące dla celów przemysłowych.
Państwowy Departament Gospodarki Rybnej, Ministerstwo Polityki Rolnej Kijów, ul. Hreszczatyk 24 tel. (+380 44) 2166243	Działalność związana z przemysłowym połowem ryb w przemysłowych zbiornikach wodnych.
Państwowy Departament Medycyny Weterynaryjnej Ministerstwa Polityki Rolnej Kijów, ul. Hreszczatyk 24 tel. (+380 44) 2161270	Produkcja preparatów i leków weterynaryjnych; handel hurtowy i detaliczny tymi towarami. Prowadzenie prac dezynfekcyjnych, dezynsekcyjnych, dezaktywacyjnych. Praktyka weterynaryjna.
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Kijów, ul. Bohomolca 10 tel. (+380 44) 2913333	Produkcja i naprawa broni palnej, broni pneumatycznej różnego kalibru i części do nich. Produkcja środków łzawiących i paraliżujących, przeznaczonych do ochrony osobistej. Świadczenie usług związanych z ochroną mienia i osób.
Zarząd Główny Państwowej Służby Pożarniczej MSW Kijów, ul. Krugłouniwersytecka 20/1 tel. (+380 44) 2262856	Prowadzenie badań dotyczących bezpieczeństwa ppoż., przedmiotów, materiałów, konstrukcji budowlanych, wyrobów i urządzeń, a także techniki pożarowej. Projektowanie, montaż, obsługa techniczna środków ppoż. Ocena stanu ppoż. obiektów.
Ministerstwo Ekologii i Zasobów Naturalnych Kijów, ul. Hreszczatyk 5 tel. (+380 44) 2280644	Poszukiwanie kopalin. Wydobywanie rud uranowych. Obróbka poszczególnych rodzajów zasobów surowcowych.
Ministerstwo Gospodarki Kijów, ul. Gruszeńskiego 12/2 tel. (+380 44) 2939394	Działalność arbitrażowa.
Ministerstwo Oświaty i Nauki Kijów, просп. Перемоги 10 tel. (+380 44) 2162442	Świadczenie usług wychowawczych przez szkoły zawodowo-techniczne i wyższe.
Ministerstwo Ochrony Zdrowia Kijów, ul. Gruszeńskiego 7 tel. (+380 44) 2532472	Przetwarzanie krwi w punktach krwiodawstwa i przygotowywanie z niej preparatów. Przeprowadzanie prac dezynfekcyjnych, dezynsekcyjnych, dezaktywacyjnych (oprócz prac w obiektach kontroli weterynaryjnej). Prowadzenie praktyki medycznej.
Państwowy Departament Kontroli Jakości i Bezpieczeństwa Leków i Środków Medycznych Ministerstwo Ochrony Zdrowia Kijów ul. Gruszeńskiego 7 tel. (+380 44) 2262331	Opracowanie, produkcja, przygotowanie, przechowywanie, przewóz, przesyłanie, wwóz, wywóz, utylizacja narkotyków i środków psychotropowych. Produkcja leków, handel hurtowy i detaliczny lekami.
Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej Kijów, ul. Esplanadnaja 8/10 tel. (+380 44) 2262591	Pośrednictwo w zatrudnianiu za granicą.

Organ wydający licencję	Rodzaj działalności gospodarczej
Ministerstwo Transportu Kijów ul. Szczorsa 7/9 tel. (+380 44) 2262204	Świadczenie usług transportowych w zakresie przewozu pasażerów i ładunków transportem kolejowym
Państwowy Departament Transportu Lotniczego Ministerstwo Transportu Kijów ul. Szczorsa 7/9 tel. (+380 44) 2690131	Wykonywanie prac związanych z opylaniem pól. Świadczenie usług przewozowych w ruchu pasażerskim i przewozu towarów transportem lotniczym.
Państwowy Departament Transportu Samochodowego Ministerstwo Transportu Kijów ul. Gorkogo 51 tel. (+380 44) 2262217	Świadczenie usług transportowych w zakresie przewozu pasażerów i ładunków transportem samochodowym.
Państwowy Departament Transportu Morskiego i Rzecznego Ministerstwo Transportu Kijów ul. Szczorsa 7/9 tel. (+380 44) 2691031	Świadczenie usług transportowych w zakresie przewozu pasażerów i ładunków transportem rzeczny i morskim.
Ministerstwo Finansów Kijów ul. Gruszeckiego 12/2 tel. (+380 44) 2937466	Wydobycie metali, kamieni szlachetnych i półszlachetnych. Wykonywanie wyrobów z ww. metali i kamieni oraz handel nimi. Gromadzenie i wstępna obróbka ww. metali i kamieni. Druk papierów wartościowych i druków ściślego zarachowania.
Państwowy Departament Regulowania Produkcji i Handlu Alkoholem i Papierosami Ministerstwo Finansów Kijów ul. Grinczenko 1 tel. (+380 44) 2297556	Produkcja spirytusu etylowego, napojów alkoholowych; handel hurtowy i detaliczny tymi wyrobami. Produkcja wyrobów tytoniowych; handel hurtowy i detaliczny tymi wyrobami.
Państwowa Komisja Papierów Wartościowych i Rynku Kapitałowego Kijów ul. Gorkogo 51 tel. (+380 44) 2270615	Prowadzenie profesjonalnej działalności na rynku papierów wartościowych.
Państwowy Komitet ds. Budownictwa, Architektury i Polityki Mieszkaniowej Kijów, ul. Dymitrowa 24 tel. (+380 44) 2262208	Centralne zaopatrzenie w wodę poprzez ujęcia doprowadzające wodę. Produkcja i montaż konstrukcji nośnych, montaż tych konstrukcji w działalności budowlanej i remontowo-budowlanej.
Państwowy Komitet Łączności i Informatyzacji Kijów, ul. Hreszczatyk 22 tel. (+380 44) 2262140	Świadczenie usług łączności (z wykorzystaniem częstotliwości radiowej). Świadczenie usług telefonicznych.
Państwowy Komitet Polityki Młodzieżowej, Sportu i Turystyki Kijów ul. Eksplanadna 42 tel. (+380 44) 2200200	Organizacja turystyki zagranicznej, wewnętrznej; działalność wycieczkowa. Kultura fizyczna i sport. Działalność związana z trenowaniem zawodników.
Państwowy Komitet Polityki Przemysłowej Kijów, ul. Surikowa 3 tel. (+380 44) 2463220	Produkcja szczególnie niebezpiecznych środków chemicznych. Produkcja nawozów sztucznych; handel hurtowy i detaliczny nawozami i pestycydami. Wydobywanie metali i kamieni szlachetnych. Przetwarzanie, obróbka złomu metali żelaza i nieżelaznych.

Organ wydający licencję	Rodzaj działalności gospodarczej
Państwowy Komitet Gospodarki Wodnej Kijów, ul. Krasnoarmiejska 8 tel. (+380 44) 2253192	Projektowanie i budowa nowych i rekonstrukcja istniejących systemów melioracyjnych i obiektów infrastruktury inżynierskiej.
Państwowy Komitet Zasobów Ziemi Kijów, ul. Gruszeckiego 10 tel. (+380 44) 2924045	Prowadzenie prac ziemnych.
Narodowa Komisja ds. Regulacji Energii Elektrycznej Kijów ul. Smoleńska 19 tel. (+380 44) 4417901	Transport ropy naftowej, produktów naftowych rurociągami, gazu ziemnego i przesyłanie tych produktów wg obowiązującej taryfy.
Państwowy Urząd Cel Kijów ul. Diegtyarewska 11 tel. (+380 44) 2748298	Prowadzenie działalności celnej.
Służba Bezpieczeństwa Ukrainy Kijów ul. Włodzimirska 33 tel. (+380 44) 2919152	Prowadzenie wszelkiego rodzaju działalności związanej z zabezpieczeniem informacji.
Departament Specjalnych Systemów Telekomunikacyjnych i Ochrony Informacji SBU Kijów ul. Włodzimirska 33 tel. (+380 44) 2919152	Opracowanie, wykorzystanie, eksploatacja, wydawanie certyfikatów, badania tematyczne, ekspertyzy, wvóz, wywóz i inne działania związane z ochroną informacji.
Administracje obwodowe: Kijowska i sewastopolska Kijów, ul. Hreszczatyk 36 tel. (+380 44) 2212402 Sewastopol ul. Lenina 2 tel. (+380 692) 543660	Organizacja i zapewnienie działalności totalizatorów i gier liczbowych. Świadczenie usług wychowawczych i naukowych przez instytucje naukowe; centralne zaopatrzenie w wodę; produkcja i montaż konstrukcji nośnych w budownictwie.

Źródło: CIR HZ Warszawa Rynek – Wschodni Partnerzy nr 1 (61) 2001

Nr 6. INSTYTUCJE CERTYFIKUJĄCE**Państwowy Komitet Ukrainy ds. Regulacji Technicznych i Polityki Spożywczej**

Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики.

Держспоживстандарт України

03680 Kijów

ul. Gorkogo 174

tel.: (+380 44) 2262971, tel/fax: 2262970

<http://www.dssu.gov.ua>

e-mail: dssu@dssu.gov.ua

Centrum Certyfikacji i Badań Wytrobów

01143 Kijów

ul. Metrologiczna 4

tel.: (+380 44) 2660246, fax: 2666502

www.ukrcsm.kiev.ua

e-mail: ukrcsm@ukrcsm.kiev.ua

Czerwonogradzkie Państwowe Centrum Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

80110 Czerwonograd, Lwowski obwód

ul. Budiwielna 1

tel./fax: (+380 3249) 23157

Dyrektor Wasil Wasilowicz Stasiuk

Dniepropietrowskie Państwowe Naukowo-Techniczne Centrum Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

49000 Dniepropietrowsk

ul. Barykadna 23

tel.: (380 562) 477733

www.dgcsms.dp.ua

e-mail: dgesms@a-teleport.com

Dyrektor Mamatow Walerij Petrowicz

Wołyńskie Państwowe Centrum Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

263000 Łuck,

ul. Switła 4

tel.: (+380 3322) 41416, fax: 40315

Dyrektor Ludmiła Iwanowna Tatajewa

Centrum Certyfikacji Ceramiki i Materiałów Budowlanych

Kijów, Konstantinowska, 58, b. 312

tel./fax: (+380 44) 4170759

e-mail: bmd@sl.net.ua

Dyrektor Datsenko Boris Michajałowicz

Nr 7. PRZEJŚCIA GRANICZNE - URZĘDY CELNE**Urząd Celny Przemysł**

ul. Zaciszna 4
37-700 Przemysł

Informacja celna:

Tel.: (0 16) 678 62 61-4
fax.: (0 16) 678 30 02

**Oddział Celny w Przemysłu –
przejście graniczne kolejowe**

ul. Czarnieckiego 10
37-700 Przemysł
tel.: (0 16) 678 49 52, 678 49 53
fax: (0 16) 678 38 32, 678 39 49

**Oddział Celny w Dorohusku –
przejście graniczne kolejowe**

22-175 Dorohusk
tel.: (0 82) 566 10 10
fax: (0 82) 566 17 37

**Oddział Celny w Dorohusku –
przejście graniczne drogowe**

22-175 Dorohusk
tel.: (0 82) 566 11 55, 566 17 20
fax: (0 82) 566 11 55

**Oddział Celny w Medyce –
przejście graniczne drogowe**

37-732 Medyka
tel.: (0 16) 671 56 30, 676 53 00
fax: (0 16) 671 52 27

**Oddział Celny w Hrebennem –
przejście graniczne drogowe**

22-681 Hrebennie
tel.: (0 84) 667 41 82
fax: (0 84) 667 41 83

**Oddział Celny w Werchracie –
przejście graniczne kolejowe**

Stacja PKP, 37-622 Werchrata
tel./fax: (0 83) 2141 41

**Oddział Celny w Hrebennem –
przejście graniczne kolejowe
dla ruchu osobowego**

Stacja PKP, 22-681 Hrebennie
tel./fax: (0 83) 2141 43

**Oddział Celny w Hrubieszowie –
przejście graniczne kolejowe**

ul. Nowa 100
22-500 Hrubieszów
tel./fax: (0 84) 696 26 09

**Oddział Celny w Zosinie –
przejście graniczne drogowe**

22-526 Zosin
tel.: (0 84) 651 41 08, 651 41 09
fax: (0 84) 651 41 09

**Oddział Celny w Krościenku –
przejście graniczne kolejowe
dla ruchu osobowego**

Stacja PKP, 38-703 Krościenko
tel./fax: (0 13) 461 21 70

**Oddział Celny w Korczowej –
przejście graniczne drogowe**

37-552 Korczowa
tel.: (0 16) 628 23 14
fax: (0 16) 628 23 12

**Oddział Celny Kolejowy w Medyce –
przejście graniczne kolejowe**

Dworzec PKP - Medyka Osobowa
37-732 Medyka
tel.: (0 16) 671 56 30
fax.: (0 16) 671 52 27

Nr 8. POLSKIE PLACÓWKI NA UKRAINIE**Ambasada RP w Kijowie**

ul. Jarosławiw Wał 12, 01034 Kijów
tel.: (+380 44) 230 07 00
fax: (+380 44) 464 13 36
e-mail: ambasada@polska.com.ua
www.polska.com.ua

Ambasador: Marek Ziółkowski

Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady RP w Kijowie

ul. Volodymyrska 45, 01034 Kijów
tel.: (+380 44) 229 45 37
fax: (+380 44) 228 11 40
e-mail: wehamb@ukrnet.net
http://users.adamant.net/~wehamb

**Radca Handlowy-Minister Pełnomocny:
Anna Skowrońska-Łuczyska**

Konsulat Generalny RP w Kijowie

ul. Bohdana Chmielnickiego 60, 01034 Kijów
tel./fax: (+380 44) 234 51 84, 234 66 78,
2349236 fax: (+380 44) 234 99 89
e-mail: konsulat@polska.com.ua
www.polska.com.ua

Konsul Generalny: Sylwester Szostak

**Konsulat Generalny RP we Lwowie
(Konsul Generalny, wydział prawny i polonijny)**

ul. Kociubińskiego II a m.3, 79 005 Lwów
tel.: (+380 322) 729301, fax: (+380 32) 2987938
e-mail: konsulat2@mail.lviv.ua

**(wydział wizowo-paszportowy i spraw
obywatelskich)**

ul. Iwana Franka 110, 779011 Lwów
tel.: (+380 32) 2970861 do 64
fax: (+380 322) 760974
e-mail: konsulat@mail.lviv.ua
www.konsulat.lviv.ua

Konsul Generalny: Wiesław Osuchowski

**Wydział Ekonomiczno-Handlowy Konsulatu
Generalnego RP we Lwowie**

ul. Sacharowa 78a, 79026 Lwów
tel.: (+380 32) 2976677
fax: (+380 32) 2971353
www.wehkg-lv.txnet.com
Konsul: Michał Uziembło

Konsulat Generalny RP w Charkowie

ul. Artioma 16, 61002 Charków
tel.: (+380 57) 757 88 01
fax: (+380 57) 757 88 04
e-mail: kgrp@kharkov.uktel.ua
Konsul Generalny: Jarosław Książek

**Wydział Ekonomiczno-Handlowy
Konsulatu Generalnego RP w Charkowie**

ul. Artioma 16, 61002 Charków
tel.: (+380 572) 585 424
fax: (+380 572) 585 425

Kierownik WEH - Konsul: Henryk Buszta

Konsulat Generalny RP w Odessie

ul. Uspenskaja, 2/1, 65014 Odessa
tel.: (+380 048) 729 39 36
fax: (+380 048) 729 43 88

Konsul Generalny: Andrzej Sobczak

Konsulat Generalny RP w Łucku

ul. Katedralna 7, 43-016 Łuck
tel.: (+380 332) 77 06 10, 77 06 13
fax: (+380 332) 77 06 15
tel.dyżurny: 77 06 10
e-mail: konsulluck@utel.net.ua

Konsul Generalny: Wojciech Gałązka

Nr 9. INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE POLSKICH EKSPORTERÓW**MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY
Departament Inwestycji Zagranicznych i
Promocji Eksportu**

Plac Trzech Krzyży 3/5, 00-507 Warszawa
tel.: (022) 6935094, fax.: (022) 6934024
e-mail: BZE@mg.gov.pl
www.mgip.gov.pl

Wydziały DIZiPE:

**Wydział Finansowych Instrumentów
Wspierania Eksportu, Planowania i Analiz**
tel.: (022) 6934710, fax: 6934024

Wydział Targów i Placówek
tel.: (022) 6934707; fax: 6934024

Wydział Systemu Informacji i Promocji Exportu
tel.: (022) 6934713, fax: (022) 6934024

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

Aleje Jerozolimskie 7, 00-955 Warszawa
Departament Operacji Zagranicznych
tel.: (022) 5229231; fax: (022) 5229128
e-mail: doz@bgk.com.pl, doke@bgk.com.pl
Departament Finansowania Eksportu
tel. (022) 8238825, fax (022) 8238829
e-mail: dfe@bgk.com.pl
www.bgk.com.pl

MINISTERSTWO FINANSÓW

Departament Polityki Zagranicznej
ul. Świętokrzyska 12, 00-916 Warszawa
tel. (022) 694 47 03, fax. (022) 826 65 44
e-mail: Ewa.Batorowska@mofnet.gov.pl
www.mf.gov.pl

**KUKE S.A. Korporacja Ubezpieczeń
Kredytów Eksportowych, Spółka Akcyjna**
ul. Sienna 39, 00-121 Warszawa
tel.: (022) 3130110, 3568300 fax: (022) 3130119
e-mail: market@kuke.com.pl
www.kuke.com.pl

Związek Banków Polskich
ul. Smolna 10a; 00-375 Warszawa
tel.: (022) 8281409; 8263417 fax: 8281406
e-mail: kontakt@zbp.pl
www.zbp.pl

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
ul. Pańska 81/83, 00-834 Warszawa
tel. (022) 4328080, fax (0 22) 4328620
e-mail: biuro@parp.gov.pl
www.parp.gov.pl

**Polska Agencja Informacji i Inwestycji
Zagranicznych**
ul. Bagatela 12, 00-585 Warszawa
tel.: (022) 3349800
fax: (048 22) 3349999
e-mail: post@paiz.gov.pl
www.paiz.gov.pl

Nr 10. INSTYTUCJE I ORGANIZACJE WSPÓŁPRACUJĄCE Z UKRAINĄ**Ambasada Ukrainy w Warszawie**

Al. Jana Chrystiana Szucha 7, 00-580 Warszawa
tel.: (022) 6224797, 6221549; fax: 6298103
e-mail: emp_pl@mfa.gov.ua
<http://www.ukraine-emb.pl>

Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza

ul. Trębacka 4, 00-074 Warszawa
tel/fax: (+48 22) 6309715, 6309794
e-mail: puig@chamber.pl
www.ukrainia.chamber.pl

Przedstawicielstwo Izby na Ukrainie

Raisy Okipnoyi 2, 00-002 Kijów
tel/fax: (+38 44) 5162206, 5162453
e-mail: ukrpol@visti.com

Polsko-Litewska Izba Gospodarcza Rynków Wschodnich

ul. Kościuszki 76; 16-400 Suwałki
tel./fax: (087) 5632600; fax: (087) 5632602
e-mail: pligrw@plig.org.pl
<http://www.plig.org.pl>

Krajowa Izba Gospodarcza Centrum Promocji Sp. z o.o.

ul. Trębacka 4; 00-074 Warszawa
tel.: (022) 630-9611, faks: (022) 827-9478
e-mail: info@kigcp.pl
<http://www.kigcp.pl>

Ośrodek Studiów Wschodnich

ul. Koszykowa 6a; 00-564 Warszawa
tel.: (022) 5258000; fax: 5258040
www.osw.waw.pl
e-mail: info@osw.waw.pl

UNIDO - Biuro Promocji Inwestycji i Technologii

Aleja Niepodległości 186; 00-608 Warszawa
tel.: (022) 8259467, 8259186, fax: 8258970
e-mail: ips-waw@unido.pl
<http://www.unido.pl>

Biuro Promocji Gospodarczej "EUROPA-WSCHOD"

Aleja 3 Maja 12, lok. 410, 00-391 Warszawa
tel./fax: (022) 6225786, 6226036, 6223597
e-mail: sekretariat@bpgew.pl
<http://www.bpgew.pl>

BMB Promotions Sp. z o.o.

ul. Mazowiecka 6/8; 00-048 Warszawa
tel.: (022) 3319111; fax: 8273773
e-mail: bmb@bmb.pl
<http://www.export-import.pl>

Instytut Wschodni

ul. Kozia 3/5 lok. 6; 00-070 Warszawa
tel. (022) 8272064; fax. (022) 8285284
e-mail: inswsch@ikp.atm.com.pl
<http://www.isw.org.pl>

KOLEGIUM EUROPY WSCHODNIEJ

uL. Kielbaśnicza 5, 50-108 Wrocław
tel. (071) 342 1681, 3432284; fax. (071) 3421681
e-mail: office@kew.org.pl
<http://www.kew.org.pl>

PAUCI

Polsko-Amerykańsko-Ukraińska
Inicjatywa Współpracy
ul. Solec 48, 3 piętro, p. 310, 00-382 Warszawa
tel. (022) 6254846; fax. (022) 6257154
e-mail: pauci@pauci.org.pl
www.pauci.org

CASE

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych
ul. Sienkiewicza 12; 00-010 Warszawa
tel.: (022) 6226627, 8286133; fax: 8286069
e-mail: case@case.com.pl
<http://www.case.com.pl>

Związek Transgraniczny Euroregion Bug Sekretariat Krajowy

Plac Niepodległości 1; 22-100 Chełm
tel.: (082) 5630654, fax: 5630742
e-mail: euroregion.bug@poczta.tebo.net
<http://www.euroregion-bug.w4u.pl>

Związek Międzyregionalny Euroregion Karpacki - Biuro Polskie

ul. Kościuszki 4/6; 35-030 Rzeszów
tel./fax: (017) 8536898
e-mail: bp_ek@wp.pl
<http://www.carpathian.euroregion.org>

Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie

ul. Floriańska 3; 31-019 Kraków
tel./fax: (012) 4228907, 4221374
e-mail: biuro@iph.krakow.pl
<http://www.iph.krakow.pl>

Instytut Integracji Europejskiej

ul. Reformacka 6; 35-026 Rzeszów
tel./fax: (017) 8571181, tel.: (017) 8621439
e-mail: iei@iei.org.pl
<http://www.iei.org.pl>

Lubelski Klub Biznesu

Plac Litewski 2; 20-080 Lublin
tel.: (081) 5321577, tel/fax: 5343077
e-mail: lkb@lkb.lublin.pl
<http://www.lkb.lublin.pl>

AMPE**Agencja Marketingu i Promocji Eksportu**

ul. Grażyny 13; 02-548 Warszawa
tel. (022) 8452541; fax. (022) 8452548
e-mail: biuro@ampe.com.pl
<http://www.ampe.com.pl>

Polska-Wschód Konsulting Sp. z o.o.

ul. Piaskowa 15; 15-561 Białystok
tel./fax: (085) 7437019; tel. (+48) 608471385
e-mail: konsulting@bia.pl
<http://www.wschodkonsulting.bia.pl>

Business Centre Club

Pl. Żelaznej Bramy 2; 00-136 Warszawa
tel.: (022) 6253037, 8259604; fax: 6218420
e-mail: biuro@bcc.org.pl
<http://www.bcc.org.pl>

Klub Wschodni

ul. Belgijska 11; 02-511 Warszawa
tel.: (022) 5428243
e-mail: klubwschodni@wp.pl

Salamon Consulting

ul. Pułaskiego 65A; 16-400 Suwałki
tel.: (087) 5650099, fax: 5633400
e-mail: pollexport2@go2.pl

IM-Uslugi - Ihor Maruszcenko

ul. Wrzosowa 63A, 05-220 Zielonka k/Warszawy
tel./fax: (022) 7719745
e-mail: redakcja@UKRAINA.net.pl

Polska Izba Przemysłu Skórzanego

Al. Kościuszki 80/82, 90-437 Łódź
tel./fax (042) 6361221; tel. (042) 6361048, 6360924
e-mail: pips@pips.pl
<http://www.pips.pl>

Nr 11. WYBRANE PROJEKTY PAUCI

Projekt	Organizator	Tematyka
Forum ekonomiczne	Instytut Studiów Wschodnich, ul. Kozia 3/5, lok. 6, Warszawa tel.: (48 22) 826 9724	Wsparcie ukraińskiego uczestnictwa w 13 Forum Ekonomicznym w Krynicy.
Jakość usług turystycznych	Lwowskie Stowarzyszenie Rozwoju Turystyki, ul. Rynek 1, Lwów 10981, tel.: (380 322) 975 767	Szkolenia i staże w krakowskich hotelach dla pracowników lwowskich hoteli (recepjonistów, barmanów, kelnerów, operatorów centrali telefonicznej oraz pokojówek).
Edukacja ekonomiczna młodzieży	Centrum Kształcenia Praktycznego w Karolewie, Karolewo, 11-400 Kętrzyn tel.: (48 89) 752 31 13	Wdrożenie innowacyjnego programu kształcenia biznesowego w Technikum Rolniczym we Włodzimierzu Wołyńskim w oparciu polskie doświadczenia programu "Firma Symulacyjna"(SFP).
Praktyki studenckie	Uniwersytet Jagielloński Wydział Prawa ul. Bracka 12, Kraków tel./faks: (48 12) 422 0908	Miesięczne staże w znanych polskich firmach dla 30 ukraińskich studentów Szkoły Prawa Polskiego i Europejskiego przy Tarnopolskiej Akademii Gospodarki Narodowej.
Udział ukraińskich przedsiębiorców w polskich targach	Lwowska Izba Przemysłowo-Handlowa ul. Striyskiy park 14, Lwów tel.: (38 0322) 76 7972	Seria wizyt dla 80 przedsiębiorców ukraińskich na targach w Polsce, jak również spotkania delegacji przedsiębiorców.
Prawo celne	Instytut Integracji Europejskiej, ul. Lwowska 6, Rzeszów tel.: (48 17) 864 1700	Wydanie po polsku nowych ukraińskich kodeksów celnych, z komentarzem dla polskich przedsiębiorców.
Rodzinne przedsiębiorstwa turystyczne	Stowarzyszenie Wspierania Integracji z Unią Europejską, ul. Kasprzaka 9, Jelenia Góra, tel: (48 75) 75 59 906	Ożywienie rozwoju małych rodzinnych firm turystycznych na Krymie, na bazie doświadczeń firm z regionu Karkonoszy.
Media lokalne jako biznes	Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne ul. Szpitalna 5/16, Warszawa, tel.: (48 22) 827 95 87	Seminaria, wizyta studyjna i konsultacje w dziedzinie zarządzania, reklamy, marketingu i dystrybucji dla wydawców ukraińskich gazet i czasopism z Połtawy i Tarnopola w celu podniesienia ich zdolności menedżerskich
Przedsiębiorczość kobiet	Inkubator Przedsiębiorczości w Poławie ul. Frunze 86, III p, Połtawa: tel.: (38 0532) 564 380	Wizyta studyjna w Gdańsku i konsultacje polskich ekspertów dla kobiet-przedsiębiorców z Połtawy na temat praktycznego zastosowania analizy rynku i klienta, analizy SWOT, planów marketingowych oraz strategii reklamowych.
Współpraca gospodarcza Żytomierz-Konin	Żytomierskie Regionalne Stowarzyszenie Przedsiębiorców ul. Mała Berdyczowska 16 Żytomierz 10014,	Współpraca gospodarcza przedsiębiorców z Żytomierza i Konina.
Współpraca gospodarcza obwodu czerkaskiego z woj. dolnośląskim	Stowarzyszenie Menedżerów Przemysłowych ul. Smelianska, 78/310, Czerkasy tel./fax. (38 0472) 470 075	Współpraca przedsiębiorców obwodu czerkaskiego i województwa dolnośląskiego.
Współpraca gospodarcza – przemysł tekstylny	Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego ul. Tuwima 22/26, 90-002 Łódź tel.: (48 42) 632 1892	Misje gospodarcze dla przedsiębiorców z Łodzi, Lwowa, Żytomierza, Kijowa, Połtawy i Czerniowiec oraz dwa seminaria poświęcone polskim inwestycjom na Ukrainie.

Projekt	Organizator	Tematyka
Współpraca gospodarcza Niżyn-Swidnica	Sudecka Izba Przemysłowo-Handlowa, ul. Rynek 1a, 58-100Swidnica tel.: (48 74) 853 5009	Misje handlowe i szkolenia dla przedsiębiorców polskich/ukraińskich z zakresu charakterystyki rynku, form prawnych prowadzenia działalności gospodarczej, podatków, prawa pracy, rozliczeń finansowych, form wspierania inicjatyw gospodarczych przez władze lokalne.
Marketing w sektorze rolnym obwodu iwano-frankiwskiego	Stowarzyszenie Odnowy Obszarów Wiejskich "Wieś i Europa" ul. Rzemieślnicza 1, Kraków tel.: (48 12) 269 2647	Seria warsztatów i wizyta studyjna w Polsce dla przedsiębiorców z branży rolnej regionu Iwano-Frankowska. W ramach projektu opracowano regionalną strategię marketingu produktów rolnych oraz indywidualne plany marketingowe.
Jawność i przejrzystość finansów publicznych	Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową ul. Kołobrzeka 16, 02923 Warszawa, tel.: (48 22) 651 8660	Badania jawności i przejrzystości ukraińskich finansów publicznych w oparciu o standardy MFW, OECD, Rady Europy i innych organizacji; formułowanie wniosków i rekomendacji dla decydentów.
Jakość usług fryzjersko-kosmetycznych	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Przemysłu ul. Wilsona 12, 37700 Przemysł tel.: (48 16) 678 2404	Przekazanie <i>know-how</i> w zakresie fryzjerstwa i kosmetyki oraz nawiązanie kontaktów gospodarczych między polskimi (Przemysł) i ukraińskimi (Lwów) fryzjerami i kosmetykami.
Lokalny rozwój gospodarczy	Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości Wiejskiej w Sandomierzu, Rynek 16/17, 27600 Sandomierz tel.: (48 15) 832 3920	Promowanie lokalnego rozwoju gospodarczego w pięciu rejonach obwodu czernihowskiego poprzez szkolenia dla samorządowców i wizyty studyjne do Polski.
Forum gospodarcze	Kolegium Europy Wschodniej, ul. Kiełbaśnicza 5, 50-108 Wrocław tel.: (48 71) 342 1681	Polsko-Ukraińskie Forum Gospodarcze we Wrocławiu dla 250 przedsiębiorców, w tym 120 z Ukrainy (Dniepropietrowsk, Lwów)
Współpraca gospodarcza Gdańska i Odessy	Stowarzyszenie „Wolna Przedsiębiorczość” Oddział terenowy w Gdańsku 80-232 Gdańsk, ul. Matejki 6 tel. (0-58) 3470342	Wymiana misji gospodarczych między Gdańskiem a Odessą, szkolenia z zakresu gospodarki i prawa handlowego, utworzenie samorządowo-biznesowych grup roboczych do kontynuacji współpracy gospodarczej regionów
Inwestowanie w sektor turystyczny na Ukrainie Zachodniej	Instytut turystyki ul. Merliniego 9a, Warszawa tel. (0-22) 8446347	Badania potencjału turystycznego Zachodniej Ukrainy oraz możliwości inwestowania w sektor turystyczny tego regionu
Ukraiński system podatkowy	Instytut Reform ul. Dymytrowa 14-b, Kijów 03150 tel. (+38044) 2205151	Analiza sprzeczności ukraińskiego systemu podatkowego w odniesieniu do różnych sektorów gospodarki, porównanie podatkowych systemów Polski i Ukrainy, reforma ukraińskiego systemu podatkowego.
Giełdy towarowe	Fundacja Spółdzielczości Wiejskiej ul. Jasna 1, 00-013 Warszawa tel. (0-22) 8271326	Zapoznanie ukraińskich ekspertów z Ministerstwa Rolnictwa Ukrainy oraz przedstawicieli Krajowego Stowarzyszenia Giełd Towarowych Ukrainy z polskim doświadczeniem w organizowaniu giełd towarowych oraz pierwotnych rynków rolnych.
Mechanizmy wsparcia małej i średniej przedsiębiorczości	Wyższa Szkoła Zarządzania i Marketingu Aleje Jerozolimskie 20, Warszawa tel. (0-22) 8637700	Programy i mechanizmy wspierające małą i średnią przedsiębiorczość, łącznie z gwarancjami kredytowymi, ubezpieczeniem transakcji eksportowych oraz kapitałów szczególnego ryzyka
Strategia	Centrum Wspierania Biznesu	Przygotowanie strategii inwestycyjnej dla Lwowa na

Projekt	Organizator	Tematyka
inwestycyjna dla miasta Lwowa	NewBizNet Plac Halicki 7, Lwów 29008 tel. (+380322) 727562	bazie doświadczeń Krakowa, miasta o podobnym historycznym i architektonicznym dziedzictwie
Polsko-ukraińskie przedsięwzięcia w branży piekarniczej	Trzeci Legion ul. Tuhana-Baranovskoho 24/2 Lwów 79005 tel. (+380322) 970850	Seminaria i szkolenia w zakresie nowych technologii w piekarnictwie, opakowań, kontroli jakości, nowych receptur, produkcji pszenno-żytniej, marketingu oraz stowarzyszeń zawodowych (cechów)
Inkubatory przedsiębiorczości	Fundacja na Rzecz Rozwoju Miasta Knurowa ul. Dworcowa 38a; Knurów tel. (0-32) 2359670	Szkolenia i pomoc techniczna dla trzech inkubatorów przedsiębiorczości we wschodniej Ukrainie - w Doniecku, Makijewce i Stachanowie

Nr 12. POLSKIE FIRMY NA UKRAINIE**Międzynarodowe Stowarzyszenie
Przedsiębiorców Polskich w Ukrainie
Prezes Jerzy Konik**

tel./fax: (+38 044) 2296637
e-mail: mspu@interclub.kiev.ua
www.polukrbusiness.com.ua

Ukraińsko-Polskie Biuro Informacji i Tłumaczeń

Dyrektor Swietłana Gienina
tel./fax: (+38 044) 2296637
e-mail: mspu@interclub.kiev.ua

ABSOLUT-HOLDING

Prezes Sławomir Kempa
tel./fax: (+38 044) 2586299, 2586499
www.kempa-center.com

ADRIA

Dyrektor Jarosław Konopka
tel.: (+38 044) 5162477; fax: 5178933
marketing@eurohotel.com.ua
www.eurohotel.com.ua

AKCJATUR

Dyrektor Mirosław Bosiacki
tel./fax (+38 044) 2340601, 2166586
akciatur@carrier.kiev.ua

BAUMA-UKRAINA

Dyrektor Maciej Bossowski
tel./fax: (+38 044) 2515068, 2515069
e-mail: bauma@sotline.kiev.ua

BETEX

Dyrektor Zdzisław Żyłuk
tel./fax: (+38 044) 2509818

BIWAX

Dyrektor Wojciech Cackowski
tel./fax: (+38 044) 2160016, 2160322
e-mail: bivax@i.kiev.ua www.bivax.com.ua

BOLTA-POLSKA

Dyrektor Jurij Jurijewicz Abroskin
tel/fax: 536 10 31

BUMAR

Dyrektor Aleksandr Apolinarijewicz Mudrik
tel./fax: (+38 044) 2362271, 2367931
mudryk@bumar.com.ua

CENTROSTAL-DOMSTAL

Dyrektor Jelena Wiktorowna Biełolipieckaja
tel.: (+38 044) 2439051; 2439947
fax: 2439268
e-mail: domstal@visti.com

CIECH

Dyrektor Jacek Lewandowski
tel/fax: (+38 044) 2572298, 4619468
e-mail: office@ciech.kiev.ua

DELICJA

Dyrektor Robert Siekiera
tel./fax: (+38 044297) 746114, 747314
e-mail: delicia@irpen.kiev.ua

DOM HANDŁOWY POLFASHION

Dyrektor Irena Klinkowska
Tel/fax: (+38 044) 4907638, 4907639

DOGMAT-UKRAINA SA

Prezes Tymoteusz Flejszar
tel./fax (+38 044) 2580863, 2580988
e-mail: dogmat@dogmat.com.ua
www.dogmat.com.ua; www.kredyt.com.ua

DRESSTA

Dyrektor Krzysztof Skórzewski
tel./fax: (+38044) 5178460
e-mail: dressta@sabbo.net

ENEJ

Dyrektor Jan Sztefunyk
tel./fax: (+38 044) 5173398, 5175167
www.enej.kiev.ua

ENERGOPOL

Dyrektor Paweł Matuszak
tel.: (+38 044) 4304720; fax: 4328692

EUCO SICC DOMUS

Dyrektor Grzegorz Hajduk
tel.: (+38 044) 2345225; fax: 2350907

FORTE UKRAINA Sp. z o.o.

ul. Patrisa Lumumby 95
84500 Artiomowsk, Obwód Doniecki
tel.: (+380 62) 7432052
fax: (+380 62) 7421647

GRASS-UKRAINA

Dyrektor Karol Świt
Tel/fax: (+38 044) 5685096, 5685112
e-mail: grass@ukr.net

INTERCLUB

Dyrektor Swietłana Mielkowa
tel.: (+38 044) 4906070; fax: 2298163
e-mail: mail@interklub.kiev.ua
www.interclub.com.ua

ITALCOLOR

Dyrektor Stanisław Wolski
tel/fax: (+38 044298) 72701
e-mail: export@italcolor.pl
www.italcolor.pl

KAMIS

Dyrektor Krzysztof Kopacz
tel./fax: (+38 044) 2300501
e-mail: kamis@carrier.kiev.ua

KOŁO-SANITECH

Dyrektor Aleksandr Skomorowski
tel./fax: (+38 044) 2671471

LOT Dyrektor Jakub Malecki

tel./fax: (+38 044) 2465622
e-mail: j.malecki@lot.pl

MOGUNTIA-UKRAINA

Dyrektor Krzysztof Tracz
tel: (+38 044) 2302160, 2444249
e-mail: Ktracz@moguntia.kiev.ua

NORTH CONSTRUCTION UKRAINA

Dyrektor Henryk Jedrej
Tel/fax: (+38 044) 5649610
e-mail: northconstr@ukr.net

NEW FERRO

Dyrektor Kazimierz Lekki
tel/fax: (+38 044) 4307476
e-mail: newferro@ukr.net

OPTIMUS

Dyrektor Walerij Ciupa
tel./fax: (+38 044) 4906002, 4906003
Kijów, 01034, ul. Rejtarskaja 9, 3
e-mail: post@optimus.kiev.ua
www.optimus.kiev.ua

PERI-UKRAINA

Dyrektor Sergej Iwanowicz Łopata
tel./fax: (+38 044) 5685357
e-mail: peri@peri.com.ua

POLFARMA

Dyrektor Dmitry Lichaczow
tel.: (+38 044) 4619907

REXBUD

Dyrektor Wasilij Michajłowicz Łukaszczyk
Kijów, ul. Salutnaja, 2a
tel.: (+38 044) 4438802; fax: 4436461

RABEN UKRAINA

Dyrektor Andrzej Kozłowski
tel.: (+38 044) 4943733, 4943734
fax.: 4943735
e-mail: ukraine.info@raben.com.pl
www.raben.com.pl

ROCKWOOL UKRAINA

Dyrektor Krzysztof Wojtenia
tel./fax: (+38 044) 2014973, 2014976

TUPLEX

Dyrektor Ireneusz Derek
tel.: (+38 044) 2382960; fax: 4902699
e-mail: tuplex@tuplex.ua
www.tuplex.ua

UKRPOL

Dyrektor Wiktor Stepień
tel.: (+38 044) 227 73 24
fax: (+38 044) 227 40 00
e-mail: ukrpol@akcecc.kiev.ua

UKRAFLORA

Prezes Jerzy Konik
Kijów, ul. Salutnaja, 2a
tel.: (+38 044) 4493691;
fax: 4425012
e-mail: office@ukaflora.com.ua

WAWIN

Dyrektor Irina Pawlenko
Kijów, Wasilkowska 1,
tel./fax: (+38 044) 2586180

Nr 13. POLSKIE BANKI NA UKRAINIE

BANK PEKAO (UKRAINA) Ltd.	
Centrala 43016 Łuck, ul. D. Galitskiego 14 tel. (+380 332) 776 200, 776 210 fax. (+380 332) 720 357 e-mail: pekao@pekao.com.ua www.pekao.com.ua	Oddział w Kijowie 01033 Kijów, ul. Saksaganskogo 39a tel. (+380 44) 230 3838 fax. (+380 44) 230 3839 e-mail: kiev@pekao.com.ua www.pekao.com.ua

KREDYT BANK (Ukraina)	
Centrala 79026 Lwów, ul. Sacharowa 78a tel. (0322) 97-23-20, 97-23-02 e-mail: office@wucb.lviv.net http://www.wucb.com.ua Departament Regionalny w Kijowie Kijów, ul Gorkiego 91/14 tel. (380 44) 230 1209 fax (380 44) 230 1206 e mail office.kyivregional@wucb.lviv.net	Wydział operacyjny Centrali Banku 79026 Lwów, ul. Sacharowa 78a tel. (0322) 97-27-21
I. Oddział we Lwowie 79017 Lwów, ul. Lewyckoho 67 tel. (0322) 97-20-41, fax. (0322) 97-20-77 II oddział we Lwowie ul. Sacharowa 78a tel. (0322) 97-23-20, 97-23-02 e-mail: office@wucb.lviv.net http://www.wucb.com.ua	Filia Żalaznyczna (Lwów) 79040 Lwów, ul. Riasziwska 9 tel. (0322) 95-31-80, 95-31-81 Filia Frankiwska (Lwów) 79060 Lwów, ul. Naukowa 7a tel/fax. (0322) 64-74-44, 65-97-96, 63-10-69 Filia w Złoczowie 80700 Złoczów, ul. Stepana Bandery 2 tel. (03265) 42-511 Filia w Kamionce-Bugskiej 80400 Kamionka-Bugska ul. Hawatowycza 9 tel. (03254) 51-707 Filia w Jaworowie 81000 Jaworów, ul. Makoweja 62 tel. (03259) 2-83-53

KREDYT BANK (Ukraina)	
II. Oddział w Łucku 43010 Łuck, ul. Krzemieniecka 38 tel. (0332) 72-94-91, fax. (0332) 77-97-07	Filia №1 w Łucku 43005 Łuck, prospekt Hruszewskoho 30 tel. (0332) 77-29-19 Filia №2 w Łucku 43005 Łuck, ul. Koniakina 18a tel. (0332) 78-76-00 Filia №3 w Łucku 43006 Łuck, ul. Makarowa 6 tel. (0332) 78-74-55 Filia w Nowowołyńsku 45400 Nowowołyńsk, Bulwar Szewczenki 7 tel/fax (03344) 3-02-74 Filia w Kowlu 45000 Kowel, ul. Stepana Bandery 5 tel. (03352) 2-35-33
IV. Oddział w Drohobyczu 82100 Drohobycz, ul. Borysławska 8 tel/fax (03244) 3-93-98	Filia w Truskawcu 82200 Truskawiec, ul. Szewczenki 1 tel. (03247) 6-70-27 Filia w Stebnyku 82175 Stebnyk, ul. Melnyka 2 tel. (03244) 42-257
V. Oddział w Iwano-Frankowsku 76000 Iwano-Frankowsk, ul. Halicka 27 tel. (03422) 7-60-81, fax. (03422) 7-60-80	
VI. Regionalny Oddział na Krymie 95034 Symferopol, ul. Dekabrystów 21 tel/fax (0652) 24-85-45	Filia w Jalcie 98600 Jałta, ul. Gogola 22 tel. (0654) 23-03-87 Filia w Feodosji 98100 Feodosja, ul. Czakłowa 179 tel. (06562) 7-45-308 Filia w Eupatorii 97412 Eupatoria ul Demiszewa 100 tel. (06569) 2-84-90 Filia w Sewastopolu 99011 Sewastopol, ul. Noworosyjska 56 tel. (0692) 54-59-21

KREDYT BANK (Ukraina)	
VII. Oddział w Mikołajowie 54001 Mikołajów, ul. Sadowa 1 tel. (0512) 50-05-93, 35-02-60 fax. (0512) 50-05-93	
VIII. Oddział w Samborze 81400 Sambor, ul. Szewczenki 38 tel. (03236) 3-43-14 fax. (03236) 3-43-47	Filia w Samborze 81400 Sambor ul. Sahajdacznego, 2/2 tel. (03236) 32-872 Filia w Starym Samborze 82000 Stary Sambor ul. Dymitra Hałyckiego 98 tel. (03238) 21-353 Filia w Mościskach 81300 Mościska ul. Hruszewskoho 16 tel. (03234) 4-14-81 Filia w Rudkach 81440 Rudki ul. Stepana Bandery 2/3 tel. (03234) 45-455
IX. Oddział w Tarnopolu 46001 Tarnopol, ul. Ruska 17 tel. (0352) 43-00-43, fax (0352) 22-34-72	Filia w Równem 33028 Równe, ul. Kaukaska 2 tel. (0362) 62-32-60
X. Oddział Zakarpacki 88000 Użhorod, ul. Duchnowycza 2 tel. (0312) 61-20-60 fax (0312) 61-99-02	Filia Nr 1 obw. Użhorodski, w. Onokiwci ul. Główna 55 (brak połączenia telefonicznego)
XI. Oddział w Charkowie 61002 Charków, ul. Piotrowskoho 29a tel/fax (0572) 58-61-62	Filia Nr 1 61052 Charków, ul. Piskunowska w pobliżu stacji metra "Rynek centralny" (adres tymczasowy, filia na etapie inwestycji) fax (+38 0572) 58-61-61
XII. Oddział w Dniepropietrowsku 49030 Dniepropietrowsk, ul. Czałowa 12 tel. (0562) 36-54-60, fax (0562) 36-54-56	
XIII. Oddział w Doniecku 83000 Donieck, prospekt Iljicza 3 tel. (062) 332-54-44 fax (062) 332-33-30	Filia w Gorłowie 84646 Obwód doniecki, Gorłowska, prospekt Peremohy 76 tel. (06242) 2-10-05

KREDYT BANK (Ukraina)	
XIV. Oddział w Chersoniu 73036 Chersoń, ul. Perekopska 175 tel/fax (0382) 51-97-93	
XV. Oddział w Chmielnickim 21000 Chmielnicki ul. Proskuriwskoho Pidpila 81/1 tel. (0382) 70-09-91, fax (0382) 70-09-69	Filia №1 w Chmielnickim 29025 Chmielnicki, ul. Proskuriwska 1 tel. (0382) 70-09-63 Filia w Kamieńcu Podolskim 32300 Kamieniec Podolski, ul. Hruszewskoho 42 tel. (03849) 3-18-75
XVI. Oddział w Czerkasach 18005 Czerkasy, ul. Pasteriwska 25 tel. (0472) 35-10-27 fax (0472) 54-06-86	
XVII. Oddział w Kijowie 03150 Kijów, ul. Gorkiego 91/14 tel/fax. (044) 230-12-33, 230-12-32 XVIII Oddział w Równem Równe, ul. Kaukaska 2 tel. (0380 362) 62 32 60 fax (0380 362) 62 32 65	Departament Regionalny w Kijowie 03150 Kijów, ul. Gorkiego 91/14 tel/fax: (044) 230-12-09, 230-12-06

Nr 14. BANKI UKRAIŃSKIE**NARODOWY BANK UKRAINY**

01008 Kijów, ul. Instytucka 9
tel.: (+380 44) 2530180
fax: (+380 44) 2537750
www.bank.gov.ua

UKREKSIMBANK

03150 Kijów, ul. Gorkogo 127
tel.: (+380 44) 2262745

PRIWATBANK

03065 Kijów, pr. Peremogy 65
tel.: (+38044) 4528920, fax 4943249

UKRSOCBANK

01006 Kijów, ul. Kowpaka 29
tel.: (+380 44) 2690836, 2303299

AVAL S.A.

01011 Kijów, ul. Leskowa 9
tel.: (+380 44) 4908928, 4908927
www.aval.kiev.ua

SBIERBANK UKRAINY

03028 Kijów, prosp. Nauki 7
tel.: (+380 44) 2653140; fax: 2656183

NADRA SA

04053 Kijów, ul. Artema 15
tel.: (+380 44) 2388400, 2388034
www.nadra.com.ua

VA-BANK

04119 Kijów, ul. Zoologiczna 5
tel.: (+380 44) 4900609, fax: 2160033

TAS-KOMERCBANK

01032 Kijów, ul. Kominterna 30
tel.: (+380 44) 2383883, fax: 2383884

PIERWSZY MIŻYNARODNYJ BANK UKRAINY

340000 Donieck, ul. Uniwersytecka 2a
tel.: (+380 62) 3324501; fax: 3324700
www.fuib.com

UKRINBANK WF AT

21100 Winnica, ul. Kropywnickogo 1
tel./fax: (+380 0432) 520399

KREDYT-DNIPRO

49600 Dniepropietrowsk, ul. Lenina 17
tel. (+380 056) 7442227, fax: 323318

KAPITAL BANK

91 031 Lugansk, ul. Dimitrowa 23a
tel.: (+380 0642) 420721

LWIW AKB

79008 Lwów, ul. Serbska 1
tel.: (+380 0322) 724717; fax: 970308

IMEKSBANK AB

65058 Odessa, prosp. Szewczenki 8a
tel.: (+380 0482) 684900; fax: 682624

LEGBANK AKB

18000 Czerkasy, ul. Iljina 226
tel.: (+380 0472) 544289; fax: 544290

BANK UNIWERSALNY

46008 Tarnopol, ul. Bileckiego 1a
tel./fax: (+380 03522) 23170

ENERGOBANK AB

76028 Iwano-Frankowsk, ul. Stepana Bandery 1
tel.: (+380 03422) 25549

DONWUGLEKOMBANK

83000 Donieck, ul. Artema 63
tel.: (+380 0622) 905174

MIŻYNARODNYJ KOMERCYJNYJ BANK

04070 Kijów, pl. Kontraktowa 4
tel.: (+380 44) 2382991; fax: 2382589

PRAWEX BANK

01021 Kijów, ul. Kłowski spusk 9/2
tel.: (+380 44) 5739278, 2610278; fax: 2011780
<http://www.pravexonline.com>

Nr 15. ZAGRANICZNE BANKI I INSTYTUCJE FINANSOWE**World Bank Field Office (IBRD)**

2, Lysenka Vul., 01034 Kyiv
tel.: (+380 44) 4906672
fax: 4906670
<http://www.worldbank.org>

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)

27/23 Sofiivska Vul., 01001 Kyiv,
tel.: (+380 44) 4640132
fax: 4640813
e-mail: Kiev@kev.ebrd.com
<http://www.ebrd.com>

International Finance Corporation (IFC)

4, Bohomoltsa Vul., 5 th Floor, 01024 Kyiv
tel.: (+380 44) 2930662, 2930657
fax: 4905830
<http://www.ifc.org>

International Monetary Fund (IMF)

24/7 Instytutaska Vul., Suites 6 and 8, 01008 Kyiv
tel.: (+380 44) 4907007
fax: 4907005
<http://www.imf.org>

HFB Bank Ukraina

01034 Kyiv, Jaroslaviw Wal 14A
tel.: (+380 44) 2303333
fax.: 2303391

Bank Mikrofinansowy

Centrala w Kijowie
03150 Kijow, ul. Bożenka 86
tel.: (+380 44) 4906040

Credit Lyonnais Ukraine

01034 Kijów, ul. Wolodymyriwska 23a
tel.: (+380 44) 4901400
fax: 4901402

ING Bank Ukraina

01032 Kijów, ul. Kominterna 28, V p.
tel.: (+380 44) 2303030
fax: 2303040

Raiffeisen Bank Ukraina

01054 Kijów, ul. Vorovskoho 40
tel.: (+380 44) 4900500
fax: 4900501

Western NIS Enterprise Fund

01001 Kijów, Muzejny Perewulok 4, III p.
tel.: (+380 44) 4905580
fax: 4905589
e-mail: info@wnisefk.com

Nr 16. UKRAIŃSKIE I POLSKIE FIRMY PRAWNICZE**Altheimer & Gray**

Partner Wołodymyr I. Baibarza
01001 Kijów, ul. Michajłowska 11, IV p.
tel.:(+380 44) 2302534, fax: 2302535, 4640204

Asocjacja Centrum Konsultingowe

Dyrektor Tatiana N. Mikołajewna
Winnica, Szosa Chmielnicka
Budynek CNTEI, VII p.
tel./fax: (+380 432) 523012
e-mail: itcvinn@sovamua.com

B.I.M.

01004 Kijów, ul. Welyka Wasylkiwska 23b
tel. (+380 44) 2292517, 2292517

Dogmat - Kancelaria prawna

Dniepropietrowsk, ul. Komunarowska 1/16
tel. (+380 56) 2366304

Frishberg and Partners

Partner - Mykoła Mowczan
01004 Kijów, ul. Gorkogo 10 m. 8
tel.: (+380 44) 2351208, fax: 2201406
e-mail: fp@fp.carrier.kiev.ua
<http://www.frishberg.com>

Gramackij i partnerzy

04070 Kijów, ul. Sagajdacznego 25, p. 7
tel. (+380 44) 4675005, 4675115

Grishchenko & Partners

01021 Kijów, ul. Mechnikova 20, biuro 3
tel.: (+380 44) 2900458, 2900973
fax: (+380 44) 2909529
e-mail: adm@lawgris.kiev.ua

Grzybowa I.W. Prawnik

69-95 Zaporozie, ul. Dzierżyńskiego 114-65
tel. (+380 612) 630477

INTERCONSULT

Prezes dr Mykoła Mayger
65059 Odessa, ul. Malinowskiego 1/1
tel: (+380 482) 343333

Kancelaria Adwokacka Aleksandra Iwachy

01010 Kijów-10, skr/poczt. 107
tel. (+380 44) 2474913, 2059500
e-mail: a2002@ln.ua

KONSTANTA Kancelaria Prawna

01015 Kijów, ul. Leipcigska 6, biuro 217-219
tel./fax: (+380 44) 2544252, 2543643
e-mail: constant@i.kiev.ua

Konsultacje prawne

83052 Donieck, ul. Szahtobudynkiw 45
tel: (+380 622) 941328

Kancelaria Prawna LEOPOLIS

Dyrektor Czesław Lewandowski
01030 Kijów, ul. Iwana Franko 25\40
tel./fax: (+380 44) 2351856
e-mail: leopolis@i.com.ua
www.leopolis.kiev.ua

LBBK Logbusz, Borsuk, Bronfman, Kaliszewicz

01034 Kijów, ul. Olesja Honchara 14/26, m. 43
tel.: (+380 44) 2124729
fax: (+380 44) 2345690
e-mail: lbbk-law@carrier.kiev.ua

Kancelaria we Lwowie

290000 Lwów, ul. Siczowych Strilcyw 10
tel. (+380 322) 720763
fax: (+380 322) 744774

LEGOS firma prawnicza

Partner - Igor W. Jacenko
03039 Kijów, ul. Gołosijowska 7,
korpus 1 biuro 233
tel.: (+380 44) 2514845, 2514844
fax: 2514847
e-mail: legos@ln.ua
<http://legos.kiev.ua>

Liga - Tarnopol

46000 Tarnopol, ul. Ostrowskiego 33
tel. (+380352) 430032

Centrum Prawne**Walentyna Zajarna**

25006 Lwów
tel.: (+380 322) 345 742
fax.: (+380 322) 529 053
e-mail: walentynaz@mail.ru
e-mail: info@iei.org.pl

Lwiv-Prawozahyst

25006 Lwów, Plac Rynek 18
tel. (+380 322) 742045

Magister & Partners

01025 Kijów, ul. Wielka Żytomierska 20
tel.: (+380 44) 4928282, fax: (+380 44) 4928272
e-mail: info@magisters.com
www.magisters.kiev.ua

Ontario

21018 Winnica, ul. Pirogowa 3-414
tel. (+380 432) 323938

P.P.P. Leasing

Dyrektor Jurij Swidziski
Lwów, ul. Niekrasowa
Tel./fax: (+380 322) 769144

Prawnicy

10014 Żytomierz, ul. Welyka Berdyciwska 15a
tel. (+380 412) 374498

Prawnicy

25006 Kirowograd, ul. Lenina 69
tel. (+380 522) 244450

Prawnik Sitnikow A.W

Chmielnickij, ul. Kamianiecka 161
tel. (+380 382) 720092, fax: (+380 382) 720186

Ukraińska Juridyczna Grupa

03056 Kijów, ul. Borszczagiwska 143 B
tel./fax: (+380 44) 4516151, 4848521
e-mail: general@ulg.kiev.ua

Usługi Prawne

01133 Kijów, ul. Kutuzowa 18/7
tel.: (+380 44) 2946301
fax.: 2543316
e-mail: lion@slu.renet.kiev.ua

WIZA - Firma Prawnicza

Paweł M. Górski
252021 Kijów, ul. Instytucka 24/7 biuro 11
tel./fax: (+380 44) 2540757, 2435998

YurTransService - Firma prawnicza

02121 Kijów, ul. Dekabrystów 5b, biuro 44
tel./fax: (+380 44) 5642994
e-mail: yurtransservice@ibc.com.ua

Zachodnioukraińskie Centrum Prawnicze

79011 Lwów, ul. Stryjski Park 15
tel. (+380 322) 765206, tel. kom. 80677102496
e-mail: rkosmeda@mail.ru rkosmeda@wp.pl

Zrzeszenie miejskie prawników Iwano-Frankowska

76000 Iwano-Frankowsk, ul. Grunwaldzka 11
tel. (+380 3422) 32384

Zrzeszenie prawnicze rejonu centralnego

65000 Odessa, ul. Koblewskaja 38b
tel. (+380 482) 263443

Zrzeszenie prawnicze

14000 Czernihów, ul. Gorkiego 1
tel. (+380 4622) 74836

Siemienienko Ludmila Michailiwna

46001 Tarnopol, ul. Ks. Ostrowskiego 32
tel.: (+380 352) 225255, 252750

Kancelaria Prawnicza Radcy Prawnego Lecha Obara

ul. Warszawska 39, 10-81 Olsztyn
tel/fax: (089) 5274025, 5235947
e-mail: brp_obara@poczta.fm

Sobolewska i Wspólnicy Doradcy Prawni

ul. Mokotowska 55; 00-542 Warszawa
tel.: (022) 6226568, tel/fax: 6226598
tel.kom. 0-501014245
renata.sobolewska@smlegal.pl

Kancelaria Radców Prawnych Leszek Czarny i Wspólnicy sp.k

ul. Sienna 39, XII p., 00-121 Warszawa
tel.: (022) 6547972, fax: 6547965
e-mail: c.cierech@mgiaacent.pl

Kancelaria Prawna Kunachowicz, Ślusarek i Wspólnicy

ul. Łowicka 62, 02-531 Warszawa
tel.: (022) 6464210, fax: 6462877
e-mail: kancelaria@kunachowicz-slusarek.pl

BDG Consulting

Kancelaria Prawnicza
ul. Trębacka 3, 00-074 Warszawa
tel.: (022) 8279196, 8279396; fax: (022) 8274132
e-mail: artlaw@poczta.fm

Nr 17. FIRMY DORADCZE**Deloitte & Touche**

5 Prytysko-Mykilska Vul., Kyiv 04070
tel.: (+380 44) 4909000; fax: 4909001
<http://www.deloitte.com.ua>

Ernst & Young

Chreszczatyk 19., Kyiv 01001
tel.: (+380 44) 490-3000; fax: 490-3000
<http://www.ey.com/ukraine>

KPMG

Kyiv 01001, Mychajliwska 11
tel.: (+380 44) 4905507; fax: 4905508
<http://www.kpmg.com.ua>

Ukraińskie Stowarzyszenie Firm Doradczych ds. Zarządzania (UAMK)

01025 Kijów, Andreewskij spusk 22a
tel.: (+380 44) 2386506; fax: 2386508
e-mail: uamc@iptelecom.net.ua
<http://www.uamc.com.ua>

TICON

Konsulting inwestycyjno-technologiczny
01103, Kijów, Bulwar Drużby Narodów 28
tel.: (+380 44) 2969714, 2956044
e-mail: vim@ticon.com.ua
<http://www.ticon.com.ua>

L'wiw Consultng Group

79000 Lwów, ul. Krushelnyska 1/1
tel./fax: (+380 322) 971903, 980101
e-mail: info@lvivconsult.com
<http://www.lvivconsult.com>

INCONSULT – Management Consulting

18000 Czerkasy, ul. Szewczenko 142/1, b.703
tel./fax: (+380 472) 453598, 477112
e-mail: csp@ck.ukrtel.net
<http://www.inconsult.com.ua>

SMART Marketing Group

290013 Lwów, ul. S. Bandery 32-A
tel.: (+380 322) 724049, 971075
e-mail: info@smart-ukraine.com
<http://www.smart-ukraine.com>

PSTT - 2000

The Marketing & Consulting Company
Kijów, ul. Estońska 7
tel./faks (+380 44) 5130730, 4947552
e-mail: PSTT@carrier.kiev.ua

UKRPROMWNIESZ-EKSPERTIZA

Kijów, ul. Artema 73, p. X, biuro 1010
tel.: (+380 44) 2163316, fax: 2446483

ZAPADNO-UKRAIŃSKI BIZNES-KONSALTING

Lwów, ul. Stepana Bandery 32a
tel./fax: (+380 322) 971829

EUROUKRBIZNES-KONSULTING

Firma doradztwa gospodarczego
Charków, ul. Rustaweli 11-6
tel.: (+380 572) 212925, 217648, 212621
fax: (+380 572) 212925, 214975

ECONOMIC CONSULTING SERVICE

Kijów, ul. Chmielnickiego 66
tel./fax: (+380 44) 2249367

FRASER EPICURA

Kijów, ul. Gołosewska 7
tel.: (+380 44) 2645906, tel./fax: 2646759

Kijowska Grupa Konsultingowa

Kijów, ul. Starokijowska 10
tel.: (+380 44) 2132614

Kijowska agencja konsultingowa psychologii biznesu

Kijów, ul. Fedorowa 1,
tel.: (+380 44) 268 54 22 fax: 2695083

KONSULT

Charków, Krasnoszkolna Nabiereżna 16 m. 402
tel.: (+380572) 456309, 219115

KRYMSKIE CENTRUM KONSULTINGOWE

Republika Krym
Sewastopol, L. Pawliczenko 5
tel./fax: (+380 692) 525064, fax: 525467

Narodowe Biuro Bezpieczeństwa Ochrony Własności Intelektualnej Sp. z o.o.

Kijów, ul. Vietrova 3
tel./fax: (+380 44) 2382730
e-mail: nimb@ukr.net www.nimb.kiev.ua

Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy ds. Zarządzania, Przedsiębiorczości i Inwestycji

49070 Dniepropietrowsk, Nabereżna Lenina 18,
tel./fax: (+380 56) 7444973, (+38044) 254241
e-mail: office@upcfc.org www.upcfc.org

Export-Import Service Agency

79019 Lwów, ul. Łemkiwska 12
tel/fax: (+380 322) 722626; tel.: 981415, 981414
e-mail: rogotzki@torba.com ; makom@mail.lviv.ua

CII Group Polska Sp. z o.o.

Al. Ujazdowskie 13, 00-567 Warszawa
tel.: (+48 22) 5236700; fax: (+48 22) 5236701
e-mail: kontakt@ciigroup.com
<http://www.ciigroup.com>

Nr 18. FIRMY AUDYTORSKIE**Audytorska firma „Profit Audit”**

01033, Kijów, ul. Saksagańskiego 77, biuro 2
tel/faks: 2201331, tel. 2200542
e-mail: profit-audit@kievweb.com.ua
www.profi-a.kiev.ua

Agrokapital

49090 Dniepropietrowsk,
ul. Karola Marksa 76
tel. (+380562) 413230

Alex-S. Audit

01015 Kijów, ul. Staranawodnicka 4, 50
tel./fax: (+38044) 2306968
e-mail: mipaudit@citiustele.com

Alfa-Audit

76000 Iwano-Frankiwnsk, ul. Galycka 57
tel. (+3803422) 49287

Alma-Audit

790005 Lwów, ul. Dudajewa 2
tel. (+380322) 720983

Audit-Kołos

61012 Charków, ul. Engelsa 29a-808
tel. (+380572) 237509

Audit-Donieck

83048 Donieck, ul. Tytowa 8b/410
tel. (+380622) 901087

Audit-Serwis

21100 Winnica, ul. Teatralna 41/7
tel. (+380432) 327206

Balans-Audit

49000 Dniepropietrowsk, ul. Sierowa 4
tel. (+380562) 373044
fax: (+380562) 373045
e-mail: office@bdo-balance.dp.ua
www.bdo.com.ua

Balans-Audit

03680 Kijów, Czokoliwskijbulwar 13, 322
tel. (+38044) 2437354
fax: (+38044) 2437321
e-mail: balance@gu.kiev.ua

Ernst & Young Ukraine

04053 Kijów, Kreszczatik, 19a
tel. (+38044) 2468055

Galwiss

01010 Kijów, ul. Sicznewoho powstannia 10
tel. (+38044) 2542602

Kapital plus

01133 Kijów, ul. Szczorsa 31, p. 506, 508
tel. (+38044) 2544754
fax: 2696176

Original

01014 Kijów, ul. Strutinskogo 4
tel. (+38044) 2950777
e-mail: original@adamant.net

Orientyr

46000 Tarnopol, ul. Rodyny Barwinskiyh 7
tel. (+380352) 254432

Perspektywa Audit

43000 Łuck, ul. Słowackiego 2
tel. (+3803322) 43357

Rewers

65023 Odessa, ul. Riszeljewska 55
tel. (+380482) 287139

Taweta-Audit

91022 Lugansk, prow. Kurakina 4
tel. (+38064) 528438

Nr 19. FIRMY KURIERSKIE**DHL International Ukraine**

03040 Kijów, ul. Vasylkovska 1

tel.: (+38044) 2585038

fax: (+38044) 4902600

DISTRIMEDIA-Kijów

03150 Kijów, ul. Dymytrowa 5, bud. 10-A, 9 p.

tel.: (+38044) 4619697

fax: (+38044) 4619798

EMS-Ukraine

01032 Kijów, Pl. Vokzalna 3

tel.: (+38044) 2247384

fax: (+38044) 2347384

PONY-EXPRESS

03150 Kijów, ul. Predslawenska 28. p. 07

tel.\fax: (+38044) 2528092

e-mail: sales@pony-iev.kiev.ua

TNT International Express

03110 Kijów, ul. Klymenka 23

tel.: (+38044) 2498888

fax: (+38044) 2779079

e-mail: airex@tntewwu.kiev.ua

Ukrainean Parcel Service

01021 Kijów, ul. Mecznykova 20

tel.: (+38044) 2901019

fax: (+38033) 2900000

Nr 20. ZARZĄDY SPECJALNYCH STREF I OBSZARÓW EKONOMICZNYCH**Stowarzyszenie Specjalnych Stref Ekonomicznych**

01103 Kijów, Bulwar Drużby Narodów 28
tel.: (+380 44) 2969713, 2391019
e-mail: office@investments.com.ua

Specjalna strefa ekonomiczna „Sławutycz”

07100 Sławutycz, Geroiów Dniepra 2
tel.: (+380 4479) 24789, 24783
e-mail: sezeslav@slawutich.kiev.ua

Specjalna strefa ekonomiczna „Donieck”

83105 Donieck, Bulwar Puszkina 34
tel.: (+380 622) 907642,
tel./fax: 3811356, 3811360
e-mail: board@isez.donck.ua
www.sez-tpd.org.ua

Specjalna strefa ekonomiczna „Zakarpacie”

88000 Użhorod, Gojdy 8
tel.: (+380 312) 612703, fax: 612765
e-mail: sez@ogrsez.uzhorod.ua;
www.ogrsez.uzhorod.ua

Specjalna strefa ekonomiczna „Jaworów”

81000 Jaworów, ul. Iwana Franki 8
tel.: (+380 3259) 21254, tel./fax: 21369
e-mail: spea@mail.lviv.ua
www.spea.lviv.ua

Specjalna strefa ekonomiczna „Porto-Franko”

65026 Odessa, Mytna płoszcza 1
tel./fax: (+380 48) 7294328, 7294277,
e-mail: porto-franco@port.odessa.ua;
www.port.odessa.ua

Specjalna strefa „Mikołajew”

54009 Mikołajew, ul. Admiralska 22
tel.: (+380 512) 358493, 355167
fax.: 359826, 353517

Specjalna strefa ekonomiczna „Reni”

68802 Reni, ul. Lenina 103
tel./fax (+3804840) 22254, 24075, 21430, 26698
e-mail: ovsport@reni.upitel.net
www.sez-reni.narod.ru

Specjalna strefa ekonomiczna „Truskawiec”

82200 Truskawiec, ul. Borysławska 2
tel.: (+3803247) 68488, 68316

TERENY PRIORYTETOWEGO ROZWOJU**Obwód wołyński**

454000 Nowowołyńsk, prospekt Drużby 27
tel.: (+3803344) 32335
e-mail: nvykonk@lutsk.ukrpack.net
www.novovolunsk.com.ua

Obwód Charkowski

61003 Charków
Płoszcza Konstytucji, 7
Tel.: (+38057) 209379
e-mail: invrada@khaarkov.ukrtel.net
fineenter@citynet.kharkov.ua

Autonomiczna Republika Krym

98600 Jałta, ul. Morska 1 a/s 109
tel.: (+380654) 321000
fax: 327997
e-mail: mail@tiksi.org

Obwód żytomierski

10014 Żytomierz, ul. Mała Berdyczowska 25
tel.: (+380 412) 374247, 372402
fax.: (+380 412) 370438
e-mail: econ@zt.ukrtel.net
www.uprecon.com

Obwód ługański

91016 Ługańsk, plac Geroiów Węłykoj
Witczyznianoj Winy 3
tel.: (+380642) 525510, fax: (+380642) 551454
e-mail: dev@oda.lg.ua

Obwód Sumski

41100 Szostka
ul. Lenina 14
tel./fax: 22404, 22136, 21336, 20086

Nr 21. SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE

Nazwa strefy	Okres działania	Cel utworzenia	Podatek dochodowy	Podatek gruntowy
"Donieck" (Donieck i 18 miast w obwodzie)	60 lat od 14.01.1999	Miejsca pracy dla pracowników zamkniętych kopalń oraz utworzenie parku obsługi technicznej	20 % od przedmiotu opodatkowania	zwolnienie na okres zagospodarowania działki
"Port Morski Azow" (Mariupol i obwód Doniecki)	60 lat od 14.01.1999	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	20 % od przedmiotu opodatkowania	zwolnienie
"Zakarpacie" (rejony uzhorodzki mukaczewski)	30 lat od 17.12.1998	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	20 % od przedmiotu opodatkowania	brak zwolnienia
TPR „Bolszaja Jalta”, „Ałusztą” „Sudak”, „Siwasz”, „Kercz”, „Teodosja” (Krym)	30 lat		0 % przez 3 lata, od 4 do 6 roku – 50 % obowiązującej stawki opodatkowania	zwolnienie na okres zagospodarowania działki, ale nie więcej niż na 5 lat
"Interport Kowel" (obwód wołyński przy granicy z Polską)	20 lat od 1.01.2000	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	20 % od przedmiotu opodatkowania	zwolnienie przez 5 lat
"Jaworów" (obwód lwowski przy granicy z Polską)	20 lat od 17.02.1999	Ochrona środowiska naturalnego	0 % przez 5 lat, potem 50 % obowiązującej stawki	brak zwolnienia
"Centrum Transportowe Krakowiec"	20 lat od 17.02.1999	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	0 % przez 3 lata, od 4 do 6 roku – 50 % obowiązującej stawki	zwolnienie na okres zagospodarowania, później 50 %
"Mikołajew" (miasto Mikołajew i stocznia)	30 lat od 1.01.2000	Ochrona budownictwa okrętowego i związanych z nim sektorów	0 % przez 3 lata - 50 % obowiązującej stawki następne lata	brak zwolnienia
"Porto-Franko" (Odeski Morski Port Handlowy)	25 lat od 1.01.2000	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	0 % przez 3 lata, od 4 do 6 roku – 50 % obowiązującej stawki	brak zwolnienia
"Port Krym" (miasto Kercz oraz Jałta Sudak, Teodozja)	30 lat od 1.01.2000	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	20 % od przedmiotu opodatkowania	zwolnienie przez 5 lat
"Sławutycz" (Sławutycz, obwód kijowski)	20 lat od 30.06.1999	Usuwanie skutków katastrofy czarnobylskiej	0 % przez 3 lata, od 4 do 6 roku – 50 % obowiązującej stawki	zwolnienie przez 3 lata, potem 50 % stawki
"Uzdrowisko Truskawiec" (Truskawiec, obwód lwowski)	20 lat od 1.01.2000	Rozwój centrum turystyczno-rekreacyjnego	0 % przez 3 lata, od 4 do 6 roku – 50 % obowiązującej stawki	Zwolnienie na zagospodarowanie działki, następnie 50 % stawki
"Morski Port Reni" (miasto Reni, obwód Odeski)	30 lat od 23.03.2000	Utworzenie infrastruktury międzynarodowego centrum transportowego	20 % od przedmiotu opodatkowania	brak zwolnienia

Nr 22. OBSZARY O SPECJALNYM TRYBIE INWESTOWANIA

Terytorium	Okres działania	Cel utworzenia	Podatek dochodowy
Obwód doniecki	30 lat, od 14.01.1999	przeciwdziałanie bezrobociu w przemyśle węglowym	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Obwód ługański	30 lat, od 7.08.1999	przeciwdziałanie bezrobociu w przemyśle węglowym	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Obwód zakarpacki	15 lat, od 9.01.1999	usuwanie następstw katastrofy ekologicznej	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Autonomiczna Republika Krym	30 lat, od 1.01.2000	rozwój centrum uzdrowskowo-turystycznego	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Szostka (obwód sumski)	30 lat, od 1.01.2000	restrukturyzacja przedsiębiorstw kompleksu wojskowo-przemysłowego	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Obwód żytomierski	30 lat, od 1.01.2000	usuwanie następstw katastrofy technogenicznej i ekologicznej	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Miasto Charków	30 lat, od 1.01.2000	restrukturyzacja przedsiębiorstw kompleksu wojskowo-przemysłowego	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Obwód czernihowski	30 lat, od 1.01.2000	usuwanie następstw katastrofy technogenicznej i ekologicznej	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki
Obwód wołyński	30 lat, od 1.01.2000	przeciwdziałanie bezrobociu w przemyśle węglowym	pierwsze 3 lata 0 %, później 50 % stawki

Źródło: załącznik Nr 21-22 dane WEH – Kijów i Rynek - Wschodni Partnerzy, nr 6(78)2002

Nr 23. RANKING INWESTYCYJNY REGIONÓW UKRAINY

Potencjał inwestycyjny regionów Ukrainy (malejąco)		Ryzyko inwestycyjne w regionach Ukrainy (rosnąco)		Atrakcyjność inwestycyjna regionów	
1	m. Kijów	m. Kijów	Aa	m. Kijów	1 Aa
2	Obwód zaporoski	Obwód odeski	Ac	Obwód dniepropietrowski	3 Ca
3	Obwód doniecki	Obwód zakarpaci	Ac	Obwód zaporoski	3 Ca
4	Obwód dniepropietrowski	Obwód czernowiecki	Bb	Obwód doniecki	3 Cb
5	Obwód odeski	Obwód lwowski	Bb	Obwód odeski	5 Ac
6	Obwód połtawski	AR Krym	Bb	Obwód charkowski	5 Bc
7	Obwód kijowski	Obwód inwanofrankowski	Bb	Obwód połtawski	5 Ca
8	Obwód charkowski	Obwód nikołajewski	Bb	Obwód kijowski	5 Cb
9	Obwód nikołajewski	Obwód charkowski	Bc	Obwód zakarpaci	6 Ac
10	Obwód czernihowski	Obwód kirowogradzki	Bc	Obwód nikołajewski	6 Bb
11	Obwód sumski	Obwód czerkaski	Bc	Obwód czerkaski	6 Bc
12	Obwód ługański	Obwód czernihowski	Bc	Obwód czernihowski	6 Bc
13	Obwód zakarpaci	Obwód chersoński	Ca	Obwód ługański	6 Ca
14	Obwód czerkaski	Obwód zaporoski	Ca	Obwód sumski	6 Cb
15	AR Krym	Obwód dniepropietrowski	Ca	AR Krym	7 Bb
16	Obwód wołyński	Obwód połtawski	Ca	Obwód iwanofrankowski	7 Bb
17	Obwód lwowski	Obwód chmielnicki	Ca	Obwód lwowski	7 Bb
18	Obwód chersoński	Obwód winnicki	Ca	Obwód kirowogradzki	7 Bc
19	Obwód iwanofrankowski	Obwód ługański	Ca	Obwód winnicki	7 Ca
20	Obwód żytomirski	Obwód sumski	Cb	Obwód chersoński	7 Ca
21	Obwód winnicki	Obwód kijowski	Cb	Obwód wołyński	7 Db
22	Obwód kirowogradzki	Obwód doniecki	Cb	Obwód żytomirski	7 Db
23	Obwód równeński	Obwód tarnopolski	Da	Obwód czernowiecki	8 Bb
24	Obwód chmielnicki	Obwód żytomirski	Db	Obwód chmielnicki	8 Ca
25	Obwód tarnopolski	Obwód wołyński	Db	Obwód tarnopolski	8 Da
26	Obwód czernowiecki	Obwód równeński	Db	Obwód równeński	8 Db

Skala ocen:**1) ocena potencjału inwestycyjnego:**

od 1 - największy potencjał do 10 - najmniejszy potencjał

2) ocena ryzyka inwestycyjnego:

skala podstawowa: A – niskie, B – średnie, C – wysokie, D – bardzo wysokie

skala uzupełniająca: a – może się obniżyć, b – stabilne, c – może wzrosnąć

Źródło: *Ranking inwestycyjny regionów Ukrainy w 2003 roku, w; Rynek-Wschodni Partnerzy*
Nr 3(93)2004, s. 3.

Nr 24. TOWARY, KTÓRYCH IMPORTEM ZAINTERESOWANE SĄ UKRAIŃSKIE PRZEDSIĘBIORSTWA

Branża	Poszukiwane towary
Przemysł maszynowy	- linie technologiczne do produkcji opakowań, głównie dla przemysłu spożywczego - maszyny do produkcji papieru toaletowego - maszyny do produkcji kostki brukowej - sprzęt ogrodniczy - maszyny dla przemysłu cukrowniczego - linie do produkcji makaronu - linie technologiczne do przerobu ryb - maszyny do produkcji wafli i cukierków - linie do produkcji kiełbas - linie do produkcji koncentratów i soków - linie do produkcji kartonu - linie do produkcji klocków dla dzieci
Hutnictwo i metalurgia	- blacha stalowa - profile aluminiowe, złom aluminiowy
Przemysł lekki	- nici i przędze - akcesoria do produkcji obuwia - tkaniny obiciowe, plandekowe, techniczne
Przemysł rolnospożywczy	- mrożone owoce i warzywa - przyprawy - drób
Budownictwo i materiały budowlane	- materiały budowlane wykończeniowe - pianka poliuretanowa - technika sanitarna (armatura, akcesoria łazienkowe) - pokrycia dachowe - szkło budowlane
Meblarstwo	- akcesoria i okucia, materiały wykończeniowe - płyty laminowane - meble campingowe
Przemysł chemiczny	- farby w proszku - żywice syntetyczne
Opakowania	- opakowania dla przemysłu farmaceutycznego

Kooperacja	
Najczęściej poszukiwani polscy partnerzy zainteresowani utworzeniem wspólnego przedsiębiorstwa	- przemysł rolnospożywczy - przemysł maszynowy

Źródło: Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady RP w Kijowie, <http://users.adamant.net/~wehamb>

Nr 25. GIEŁDY**Krajowe Stowarzyszenie Giełd Ukrainy**

01004 Kijów, ul. Czerwonoarmijska 13
tel./fax: (+380 44) 2257128, 2250263

Ukraińska Giełda Zasobów

01034 Kijów, ul. Wołodymyrska 46
tel./fax.: (+380 44) 2252327

Ukraińska Uniwersalna Giełda Rolna

Kantora brokerska Nr 62
01004 Kijów, ul. Kropywnyckiego 16
tel.: (+380 44) 2295529, 2293619, 2243222
fax: (+380 44) 2295529

Uniwersalna Giełda w Winnicy

21100 Winnica, ul. Sobornaya 67
tel.: (+380 43) 2327090, 2325698, 2326909
fax: (+380 43) 2323808
www.vtub.vinnica.ua

**Uniwersalna Giełda Towarowa
w Mariupolu**

87539 Mariupol, al. Metalurgów 97
tel.: (+380 62) 9342161, 9334389
fax: (+380 62) 9346038
www.mutb.donetsk.ua

Ukraińska Giełda Rolnicza

01033 Kijów, ul. Saksaganskogo 1 p.222
tel.: (+380 44) 2205487
fax: (+380 44) 2464889
www.uame.com.ua

Ukraińska Uniwersalna Giełda Towarowa

03650 Kijów, Prospekt Akademika Głuszkowa,
pawilon 6, piętro 2
tel.: (+380 44) 261 63 33, 261 67 43
fax: (+380 44) 251 95 40

Ukraińska Międzybankowa Giełda Walutowa

040070 Kijów, ul. Meżygirska 1
tel.: (+380 44) 2382538
fax: (+380 44) 2382539

Ukraińska Giełda Stołeczna

01042 Kijów, ul. P. Lumumby 46
tel.: (+380 44) 2948859
fax: (+380 44) 2948728

Ukraińska Giełda Papierów Wartościowych

01025 Kijów, Ryłskij Perewulok 10
tel.: (+380 44) 2294158
fax: (+380 44) 2285140
e-mail: use@ukrse.kiev.ua
www.ukrse.kiev.ua

Nr 26. STOWARZYSZENIA HANDLOWE I PRZEMYSŁOWE**Międzynarodowe Stowarzyszenie
Przedsiębiorców Polskich w Ukrainie**

Міжнародное Товарищество Польских
Предпринимателей в Украине
01034 Kijów, ul.Rejtarska 9 m. 1
tel./fax: (+380 44) 229-66-37
e-mail: msppu@carrier.kiev.ua
www.polukrbusiness.com.ua

Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza

00-002 Kijów, ul. Raisy Okipnoyi 2
tel/fax: (+38 44) 516 22 06, 516 24 53
e-mail: ukrpol@visti.com

**Ukraiński Związek Przemysłowców
i Przedsiębiorców**

Український союз промисленників
и підприємств
01001, Kijów, ul. Hreszczatyk, 34
tel.: (+380 44) 228-30-69
www.uspp.org.ua

**Stowarzyszenie Promocji Międzynarodowego
Biznesu i Rozwoju**

39614 Kremieńczuk, plac Pobedy 2
tel.: (+3805366) 21106, 34054, tel./fax: 33013
e-mail: melnik@kremen.ukrtel.net
www.apibd.com.ua

European Business Association

01004 Kijów, ul. Czerwonoarmijska 9\2, biuro 55
tel.: (+38044), 4960601, fax: 4960602
e-mail: office@eba.com.ua
www.eba.com.ua

**Związek Przedsiębiorców Małych, Średnich i
Prywatyzowanych Przedsiębiorstw Ukrainy**

Союз малых, средних и приватизированных
предприятий Украины
01601, Kijów-30, bulwar T. Szewczenko, 16
tel.: (+380 44) 293-04-08

**Związek Dzierżawców i Przedsiębiorców
Ukrainy**

Спілка орендарів і підприємців України
04070, Kijów, ul. Skoworody, 5a
tel.: (+380 44) 416-04-02

**Stowarzyszenie Specjalnych Stref
Ekonomicznych**

01103 Kijów, Bulwar Drużby Narodów 28
tel.: (+380 44) 2969713, 2969577

Asocjacja Ukrkonsulting

Kijów - 116, ul. Starokijowska, 10
Tel/faks.: (+38 044) 2132879

Asocjacja Brokerów ukraińskich

Kijów 03035, pl. Solomenskaja, 2, p. 53
Tel.: (+38 044) 2488202, 2480203
www.ambu.com.ua

Federacja Targowa Ukrainy

Kijów 01001, ul.Chreszczatik 44
Tel.: (+38 044) 2306068, 2296873

Klub budowlany

Kijów 02002, pob 160
Tel.: (+38044) 2961463
www.constrclub.com.ua

Zrzeszenie firm prywatnych „Nowa Formacja”

Tel.: (+38 044) 2466444
www.nf.org.ua

Federacja biegłych rewidentów i księgowych

Kijów, Mariny Raskowej 19
Tel.: (+38 044) 5164123
www.ufpaa.kiev.ua

Ukraińska Asocjacja Jakości

Kijów, pr. Głuszkowa 40
e-mail: quality@quality.kiev.ua
www.quality.com.ua

**Ukraińska Asocjacja Konsultantów
Managementu**

Kijów, 252025, Andrijiwskij spusk 22a
Tel.: (+38 044) 4160247
www.uamc.com.ua

Zrzeszenie Kwiatarzy Ukraińskich

Kijów, 04053, Bekhterivskij prov, 13
Tel./faks (+38044) 216 95 70,
238 04 35, 238 04 45
e-mail: flowerliga@ukr.net

Nr 27. IZBY HANDLOWO-PRZEMYSŁOWE**Izba Handlowo-Przemysłowa Ukrainy**

ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА УКРАЇНИ

Prezes: Sergij Parfenowycz Skrypchenko
01601, Kijów-25, ul. Wetyka Żytomyrska 33
tel.: (+380 44) 212-29-11; fax: 212-33-53
e-mail: ucci@ucci.org.ua
<http://www.ucci.org.ua>

Winnicka Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes: Oleksandr Mykołajowycz Didyk
21100 Winnica, ul. Soborna 67
tel.: (+380 432) 52-03-34,
fax: (+380 432) 32-58-33
e-mail: cci@cci.vinnica.ua
<http://www.business.vinnica.ua>

Wołyńska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes: Sergij Wasyliowicz Naumenko
43025 Luck, ul. Szopena 20a
tel./faks: (+380 3322) 77 05 32,
tel.: (+380 3322) 4-05-55,
e-mail: info@tpp.lutska.ua

Dniepropietrowska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes: Witalij Grygorowicz Zmurenko
49044 Dniepropietrowsk, ul. Szewczenka 4
tel.: (+380 562) 362258, 362247, 369253
fax: (+380 562) 362259
e-mail: dccci@a-teleport.com

Przedstawicielstwo w Krzywym Rogu

50006 Krzywy Róg, ul. Postyszewa 1
tel.: (+380 564) 23-24-82,
e-mail: root@palata.dp.ua

Biuro Dnieprodzierżyńskie

51925 Dnieprodzierżyńsk, ul. Lenina 3
tel.: (+380 5692) 3-81-71

Doniecka Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Gennadij Dmytrowycz Czyzykow
83007, Donieck, prospekt Kyjiwskij 87
tel.: (+380 62) 387-80-00,
fax: 387-80-01.
e-mail: dccci@dtpp.donetsk.ua,
<http://www.cci.donbass.com>

Oddział w Gorłowce

84617 Gorłówka, prospekt Peremohy 16
tel.: (+380 6242) 4-85-51, fax: 4-84-61
e-mail: gcci@дитеk.dn.ua

Oddział w Kramatorsku

84300 Kramatorsk, ul. Partyzjizdu 48-a
tel.: (+380 6264) 7-13-02, fax: 7-14-55
e-mail: kcci@kcci.donetsk.ua,
<http://www.kcci.donetsk.ua>

Oddział w Mariupolu

87500 Mariupol, prospekt Budiwełnykiw 143
tel.: (+380 629) 52-33-96, 35-33-37,
fax: (+380 629) 52-33-94
e-mail: tpp@atiss.net

Żytomierska Izba Handlowo-Przemysłowa

Dyrektor: Andrij Georgijowycz Michajłow
10002 Żytomierz, ul. Gagarina 24
tel.: (+380 412) 34-44-85,
fax: (+380 412) 34-64-62
e-mail: info@cci.zhitomir.ua
<http://www.cci.zt.ua>

Zakarpacka Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes: Otto Oleksandrowycz Kowczar
88015 Użhorod, ul. Gruszewskiego 62
tel.: (+380 312) 66-22-14, 66-30-20
fax: 66-44-77
e-mail: tpp@karpaty.uzhgorod.ua

Oddział Mukaczewski

89600 Mukaczewo, prospekt Myru 30
tel./fax: (+380 3131) 2-34-29

Zaporoska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Wołodymyr Iwanowycz Szamiłow
69000 Zaporozże, bulwar Centralny 4
tel.: (+380 612) 39-04-16, 13-50-24,
fax: (+380 612) 33-11-72, 13-50-26
e-mail: cci@cci.zp.ua
<http://www.cci.zp.ua>

Filia w Melitopolu

332339 Melitopol, bulwar 30 let Peremohy 19
tel./fax: (+380 6142) 5-26-86

Filia w Berdiańsku

332440 Berdiańsk, prospekt Proletarski 102
tel.: (+380 6153) 5-52-20, fax: 5-52-15
e-mail: bvvtp@berdyansk.net

Iwano-Frankowska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Wasyl Wasyliowycz Gumeniuk
248000 Iwano-Frankowsk, ul. Niezależności 3
tel./fax: (+380 342) 52-33-47
e-mail: office@cci.if.ukrtel.net

Kijowska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Mykoła Wasyliowycz Zasulskij
01054 Kijów, Bohdana Chmelnyckiego 55
tel.: (+380 44) 246-83-01 fax: 246-99-66
e-mail: info@kiev-chamber.org.ua

Kijowska Obwodowa Izba Handlowo-Przemysłowa

prezes: Tamila Iwaniwna Gołowina
09117, Biała Cerkiew, ul. Frunze 15
tel.: (+380 4463) 9-17-77
tel/fax: 9-14-23
e-mail: ccibts@magnus.kiev.ua

KIROWOGRADZKA IZBA HANDLOWO-PRZEMYSŁOWA

Prezes Walentyna Sirgijewna Charitonowa
25022. Kirowograd, ul. Karła Marksa 55
tel.: (+380 522) 22-48-07; fax: 24-02-89
e-mail: info@chamber.kr.ua
www.chamber.kr.ua

Izba Handlowo-Przemysłowa na Krymie

Prezes Neonila Mychajliwna Graczowa
95013 Symferopol, ul. Sewastopolska 45
tel.: (+380 652) 44-58-13, 44-26-82
fax: (+380 652) 44-58-13
e-mail: cci@cci.crimea.ua

Przedstawicielstwo w Jalcie

95204 Jalta, ul. Pirogowska 21
tel.: (+380 654) 32-89-80

Przedstawicielstwo w Eupatorii

95320 Eupatoria, ul. Tokariewa 9
tel.: (+380 6569) 6-14-09, 6-15-09

Przedstawicielstwo w Teodozji

95800 Teodozja, ul. Zowntnewa 1
tel.: (+380 6562) 3-57-21

Przedstawicielstwo w Kerczu

95514 Kercz, ul. Karła Marksa 34
tel.: (+380 6561) 2-12-48

Przedstawicielstwo w Armiańsku

95902 Armiańsk, ul. Symferopolska 25
tel.: (+380 6567) 3-20-12

Przedstawicielstwo w Dżankoj

95010 Dżankoj, ul. Krymska 37
tel.: (+380 6564) 3-10-92

Sewastopolska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Ludmiła Illiwna Wysznia
99011 Sewastopol, ul. Welyka Morska 34
tel./fax: (+380 692) 54-06-44, tel.: 54-35-36;
e-mail: stpp@optima.com.ua

Ługańska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Gennadij Mikołajowycz Bołdyr
91022 Ługańsk, ul. Radianska 45
tel.: (+380 642) 58-30-69; 34-40-60
fax: (+380 642) 58-31-62
e-mail: lugcci@is.com.ua,
<http://www.lugcci.is.com.ua>

Lwowska Izba Handlowo-Przemysłowa

prezes: Oleg Markowycz Chustoczka
79011 Lwów, Stryjski Park 14
tel./fax: (+380 322) 76-46-11
tel: 95-01-95
e-mail: mpj@cci.lviv.ua,
<http://www.lcci.com.ua>

Mikołajewska Izba Handlowo-Przemysłowa

prezes: Sergij Walentynowycz Własenko
54030 Mikołajew, ul. Potemkinska 41
tel.: (+380 512) 47-33-13;
fax: (+380 512) 47-33-77, 47-58-01
e-mail: ves@cci.mk.ua,
<http://www.cci.mk.ua>

Odeska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Sergij Jewgenowicz Szuwałow
65011 Odessa, ul. Bazarna 47
tel.: (+380 482) 28-84-42,
fax: (+380 482) 22-48-22,
e-mail: sse@orcci.odessa.ua,
<http://www.orcci.odessa.ua>

Oddział w Iljiczewsku

68001 Iljiczewsk, ul. Lenina 11
tel.: (+380 482) 69-11-28

Oddział w Izmailu

68600 Izmail, ul. Portowa 5
tel.: (+380 4841) 2-25-86

Oddział w Reni

68800 Reni, ul. Lenina 205
tel.: (+380 4840) 2-44-28

Połtawska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Wołodymir Oleksijowycz
Czernokondratenko
36039 Połtawa, ul. Kociubinskogo 6, m. 43
tel./fax: (+380 5322) 7-52-91; 7-28-77
e-mail: slcci@e-mail.pl.ua

Oddział w Kremieńczuku

39600 Kremieniczuk, ul. Hałamieniuka 4
tel.: (+380 5366) 2-53-92 fax: 2-44-37
e-mail: roman@tpp.poltava.ua

Izba Handlowo-Przemysłowa w Równem

Prezes Mykoła Jakowycz Jaroszczuk
33028 Równe, ul. Hetmana Mazepy 19
tel.: (+380 362) 22-30-96 fax: 26-96-74
e-mail: rcci@rivne.com
http://www.rcci.rivne.com

Izba Handlowo-Przemysłowa w Sumach

Prezes; Kostiantyn Wołodymirowycz Makarenko
40030 Sumy, ul. Czerwonogwardyjska 7-a
tel./fax: (+380 542), 21-00-41,
tel: 60-03-90
e-mail: chamber@cci.sumy.ua

Tarnopolska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Walery Mykołajowycz Pysaryk
46001 Tarnopol, ul. Ruska 40
tel.: (+380 352) 25-56-18
fax: (+380 352) 25-14-57
e-mail: admin@tpp.te.ua,
http://www.dos.bit.ternopil.ua/ukr/firm/

Charkowska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Wiktor Iwanowycz Łoboda
61012 Charków, ul. Kacarska 5
tel.: (+380 572) 14-96-90; 14-96-82
fax: 28-21-36
e-mail: info@kcci.kharkov.ua,
http://www.kcci.kharkov.ua

Chersońska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Wiktoria Wołodymyriwna Ostroumowa
73013 Chersoń, ul. Gagarina 34-f
tel/fax: (+380 552) 42-51-19
e-mail: kcci@chamber.kherson.ua
http://www.chamber.kherson.ua

Chmielnicka Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Elwira Kasyliwna Smerteniuk
29025 Chmielnicki, ul. Wokzalna 59
tel./fax: (+380 382) 55-16-48, 55-16-64
e-mail: khmelcci@infocom.km.ua,
http://www.khmelcci.km.ua

Izba Handlowo-Przemysłowa w Czerkasach

Prezes Wołodymyr Dmitrywycz Cymbal
18002 Czerkasy, ul. Lenina 105
tel.: (+380 472) 36-08-60 fax: 36-08-59
e-mail: cci@cci.neocm.com

Filia w Humaniu

20300 Humani, ul. Zowtnewa 7
tel.: (+380 4744) 5-50-65 fax: 5-25-45

Czernihowska Izba Handlowo-Przemysłowa

Prezes Igor Jewgenowycz Fedosijenko
14000 Czernihów, ul. Primakowa 7
tel.: (+380 462) 24-22-42,
fax: 17-32-40
e-mail: ves_palata@cg.ukrtel.net
http://www.chamber.cn.ua

Izba Handlowo-Przemysłowa w Czerniowcach

Prezes Wasyl Mychajłowycz Lachowycz
58029 Czerniowce, ul. Stasiuka 20
tel.: (+380 372) 51-88-09
fax: (+380 372) 54-39-24
e-mail: chcci@chcci.org.ua

Nr 28. GŁÓWNI ORGANIZATORZY WYSTAW I TARGÓW**Izba Handlowo-Przemysłowa Ukrainy**

01601 Kijów, ul. Welyka Żytomirska 33
tel.: (+380 44) 2122805; fax: 2123286
e-mail: expo@uccl.org.ua,
http://www.ucci.org.ua

Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza

00-074 Warszawa, ul. Trębacka 4
tel.: (022) 6309793, tel./fax: 6309794
e-mail: puig@polbox.com
www.chamber.pl/ukraina

POLEXPO EXHIBITIONS

02-095 Warszawa, ul. Winnicka 3
tel./fax: (022) 6581818 i 19

EXPOCENTR UKRAINY

01006 Kijów, ul. Chreszczatyk 2
tel.: (+380 44) 2519105, 2280006, 2519221
fax: (+380 44) 2519112, 2519126, 2587229
http://www.expocent.ua

EUROINDEX

Kijów, Prospekt Pieremogi 56
tel./fax: (+380 44) 4619301
e-mail: enterex@eindex.kiev.ua
http://www.euroindex.com.ua
http://www.rex.com.ua

AKKO International

03057 Kijów, Prospekt Pieremogi 40 b
tel.: (+380 44) 4463802/04, 4584621/22
fax: (+380 44) 4463808, 4584624
http://www.acco.kiev.ua

VNESHEXPO BUSINESS

Kijów, ul. Woroskovo 37
tel.: (+380 44) 2124866, 2122195, 2386100
fax: (+380 44) 2122982
e-mail: expo@vneshexpo.kiev.ua
http://www.vneshexpo.com.ua

PREMIER EXPO

Kijów, ul. Pimonienka, 13B
tel.: (+38 044) 4514160, 4514161
www.pe.com.ua

ODESKIE CENTRUM WYSTAWOWE

270078 Odessa, pocztowyj jaszczik 34
tel./fax: (+380 482) 348140, 348141, 662002
e-mail: odesexpo@te.net.ua

Rynek Instalacji

Lwów, ul. Szota Rustaveli 7 off. 316
tel.: (+380 322) 966291, 769632, 966291
fax: (+380 322) 781122

**Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju
Międzynarodowego Biznesu**

39614 Krzemieńczuk,
plac Peremogi 2, biuro 112
tel./fax: (+380 5366) 20393, 23315
e-mail: melnik@apibd.poltava.ua

PRIMUS UKRAINA

03087 Kijów, skr.poczt. 91
tel.: (+380 44) 2417944, 5649861
fax: (+380 44) 2417955, 5649663
e-mail: primus@ukrpack.net

Ekspocentrum „Słowiński Bazar”

310002 Charków, ul. Artioma 43 pob.5
tel./fax: (+380 572) 458141/2
e-mail: inc@online.kharkov.ua

EKSPO JUNION

Ukraina, 49600 Dniepropietrowsk,
ul. Szewczenko 59 k. 212
tel./fax: (+380 56) 7440002, 7446649

Dniepropietrowskie Centrum Wystawowe

320008 Dniepropietrowsk,
ul. Bolszewicka 1,
tel.: (+380 562) 343535
fax: (+380 562) 343636
e-mail: dvc@dvc.dp.ua

MDM - Ukraina

01023 Kijów, ul. Miecznikowa 3 off. 504
tel.: (+380 44) 2246941, 2343153
fax: (+380 44) 2240268
e-mail: exhibition@mdmtukr.com

GAL-EKSPO

790008 Lwów, ul. Winnicka 30
tel.: (+380 322) 970628, 971369
fax: (+380 322) 971756
e-mail: root@galexpo.lviv.ua,
http://galexpo.lviv.ua

Biznes-Centrum KOMINFO

49000 Dniepropietrowsk, pl. K. Marksa 77

tel. (+380562) 321843, 324748

e-mail: kominfo@cominfo.dp.ua

<http://www.cominfo.dp.ua>

MAXPOL

00-682 Warszawa, ul. Hoża 86

tel.: (0-22) 6299621

fax: (0-22) 6280621

<http://www.maxpol-targi.com.pl>

e-mail: maxpol@wonet.com.pl

EKSPODONBAS

834048 Donieck, ul. Czeluskincew 189

tel./fax: (+380 622) 588070, 588493

e-mail: expodon@dol.donetsk.ua,

<http://www.expodon.dn.ua>

Kijowskie Międzynarodowe Targi Kontraktowe

01001, Kijów-1, skr.poczt. B-13

tel./fax: (+380 44) 461-93-42, 416-42-19

e-mail: info@kmkya.kiev.ua

www.kmkya.kiev.ua

Nr 29. IMPEZY TARGOWE NA UKRAINIE OBJĘTE DOFINANSOWANIEM W RAMACH SYSTEMU SPO-WKP W LATACH 2005-2006

LISTA A

nie zawiera imprez targowo-wystawienniczych na terenie Ukrainy

LISTA B

Nazwa targów	Miejsce	2005 rok	2006 rok	Branża
Energetyka. Elektrotechnika	Charków	październik	październik	Energetyka, oszczędność energii
Targi Budowlane (Strojtech)	Donieck	5-8 październik	wrzesień	Budownictwo i architektura, sprzęt i materiały budowlane
Wystawa przemysłu lekkiego	Donieck	grudzień	grudzień	Odzież, tkaniny, obuwie, galanteria
Intercharm	Kijów	luty	luty	Kosmetyka
Prodexpo	Kijów	marzec	marzec	Spożywcza, urządzenia i technologie, napoje
Kiev Expo Mebel	Kijów	marzec	marzec	Meble, akcesoria
Kiev Expo Mebel	Kijów	5-9 październik	październik	Meble, akcesoria
Budownictwo i Architektura	Kijów	marzec	marzec	Budownictwo i architektura, maszyny, sprzęt i materiały budowlane, oświetlenie, instalacje elektryczne
Budownictwo i Architektura	Kijów	21-25 wrzesień	wrzesień	Budownictwo i architektura, maszyny, sprzęt i materiały budowlane, oświetlenie, instalacje elektryczne
AQUA - THERM	Kijów	maj	maj	Ogrzewanie, wentylacja, klimatyzacja, technologie sanitarne i ochrona środowiska
Targi Motoryzacyjne - SIAMAC	Kijów	maj	maj	Pojazdy samochodowe, serwis, części zamienne i wyposażenie dla samochodów
AGRO	Kijów	czerwiec	czerwiec	Przetwórstwo rolno-spożywcze, sprzęt i maszyny rolnicze
NAFTA&GAZ	Kijów	październik	październik	Badania, wydobycie, przetwórstwo
Międzynarodowy Salon Turystyczny Ukraina 2005	Kijów	październik	październik	Turystyka, wypoczynek
PACK EXPO	Kijów	1-4 marzec	marzec	Opakowania dla przemysłu spożywczego i produkcji napojów
Okna Drzwi Profile	Kijów	26-29 styczeń	styczeń	Konstrukcje stalowe przestrzenne, wrota w tym elektroniczne sterowanie, szkło artystyczne i konstrukcyjne, otwory drzwiowe, okienne drewniane, aluminiowe i plastikowe

LISTA C

Nazwa targów	Miejsce	2005 rok	2006 rok	Branża
Węgiel&Górnictwo. Matalurgia	Donieck		wrzesień	Maszyzny i urządzenia górnicze, bezpieczeństwo pracy w górnictwie
Turystyka i Wypoczynek	Donieck	maj	maj	Turystyka, wypoczynek
AGROPROD MASZ	Donieck	wrzesień	wrzesień	Maszyzny i urządzenia dla przemysłu spożywczego
Wystawa "Ukraina-podróż i turystyka"	Kijów	kwiecień	kwiecień	Turystyka, wypoczynek
Kiev Fashion	Kijów	wrzesień	wrzesień	Przemysł tekstylny, odzież, galanteria odzieżowa
Wystawa ELKOM	Kijów	kwiecień	kwiecień	Energetyka i elektrotechnika
SWIT KANCELARI	Kijów	31 marzec -4 kwiecień		Art. biurowo-szkolne
Obróbka drewna	Lwów	maj	maj	Maszyzny i urządzenia, meble i wyroby, farby i lakiery
Targi inwestycyjne	Lwów	październik	październik	Inwestycje, współpraca transgraniczna, prezentacja regionów
"Auto Tech"	Lwów	wrzesień	wrzesień	Samochody osobowe, autobusy, transport specjalistyczny, części, chemia, paliwa, wyposażenie dla stacji obsługi pojazdów, technika drogowa
"Styl"	Lwów	wrzesień	wrzesień	Odzież, tkaniny, obuwie, kosmetyka, biżuteria, wyroby artystyczne
GAL-MED.	Lwów	listopad	listopad	Technika medyczna, wyposażenie, leki, rehabilitacja
Wschodnie Wrota Ukrainy	Ługańsk	maj	maj	Wielobranżowa
Odessa Boat Show Południowa Palmira	Odessa	kwiecień	kwiecień	Żegluga, gospodarstwo morskie, samochody, serwis, stacje paliw
Transport-Ukraina	Odessa	wrzesień	wrzesień	Środki transportowe: kolejowe, samochodowe, lotnicze, wyposażenie, ekspedycja, ubezpieczenia transportowe

Nr 30. PROGRAM TARGÓW BRANŻOWYCH NA ROK 2005

(Organizator udziału polskich firm: Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza)

nazwa imprezy	branża	miasto - termin	dofinansowanie*
KIEVBUILD – 2005	budowlana	Kijów 15-18.02	
KIEV FASHION (WIOSNA)	tekstylna	Kijów 23-26.02	
KIEV AGRIHORT	przetwórstwo rolne, sprzęt, maszyny rolnicze	Kijów 25-27.02	
PRODEXPO	spożywcza	Kijów 02-05.03	lista B
DONIECK BUILD	budowlana	Donieck 11-14.03	
KIEVEXPOMEBEL (WIOSNA)	meblowa	Kijów 10-14.03	lista B
BUDOWNICTWO I ARCHITEKTURA	budowlana	Kijów 23-27.03	lista B
AQUA-THERM	instalacyjna	Kijów 12-14.05	lista B
AUTOSALON SIAMAC	motoryzacyjna	Kijów 25-30.05	lista B
AGRO	rolnicza	Kijów czerwiec	lista B
ODESSA INTER MODA	tekstylna	Odessa 04-07.08	
KIEV FASHION	tekstylna	Kijów 01-04.09	lista C
PALIOWO-ENERGETYCZNY PRZEMYSŁ UKRAINY	petrochemia, energetyka	Kijów 07-10.09	
INDUSTRIJA ROZRYWKI	rozrywkowa	Kijów 15-17.09	
AQUA Ukraina	kanalizacyjna	Kijów 21-13.09	
BUDOWNICTWO I ARCHITEKTURA	budowlana	Kijów 22-26.09	lista B
AGROPRODMSZ	rolnicza	Donieck 15-18.09	lista C
LISDREWMAZ	meblowa	Kijów 05-09.10	
KIEVEXPOMEBEL (JESIEŃ)	meblowa	Kijów 06-10.10	lista B
ŚWIATŁO I ELEKTROTECHNIKA	oświetleniowa	Kijów 20-23.10	
STROJTECH	budowlana	Donieck 06-09.10	lista B
WORLD FOOD UKRAINE	spożywcza	Kijów 02-05.11	
AWTODOREXPO	drogownictwo	Kijów 22-24.11	
LEGPROM - DONIECK	tekstylna	Donieck 30.11-3.12	lista B

* objęte dofinansowaniem w ramach systemu SPO-WKP w latach 2005-2006

Nr 31. PROGRAM MISJI GOSPODARCZYCH NA ROK 2005**(Organizator misji: Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza)**

BRANŻA	MIASTO TERMIN
Wielobranżowa. Zwiedzanie MT AGRIHORT.	Kijów 24-27.02
Wielobranżowa	Kijów 20-23.04
Wielobranżowa ze szczególnym uwzględnieniem branży samochodowej. Zwiedzanie MT SIA-MAC.	Kijów 25-28.05
Agro, stoisko zbiorowe.	Kijów czerwiec
Zwiedzanie ODESSA INTER MODA	Odessa 07-10.12
Misja gospodarcza – Ukraina (budowlana, indywidualny dobór partnerów)	Kijów 21-23.09
Misja gospodarcza (meble, wyposażenie wnętrz, akcesoria)	Kijów 05-07.10
Misja gospodarcza (oświetlenie)	Kijów 20-23.10
Misja gospodarcza budowlana – stoisko zbiorowe	Donieck 05-07.10
Wielobranżowa (indywidualny dobór partnerów)	Kijów 01-03.11
Wielobranżowa (indywidualny dobór partnerów)	Kijów 07-10.12

Nr 32. INFORMACJE NA STRONACH INTERNETOWYCH

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji; język ¹³⁸	
AMBASADY			
http://users.adamant.net/~wehamb	Ambasada RP w Kijowie Wydział Ekonomiczno-Handlowy	Aktualizowane na bieżąco informacje na temat warunków dostępu do rynku ukraińskiego, specjalnych stref ekonomicznych, certyfikacji, targów i wystaw itp.	P U
www.wehkg-lv.txnet.com	Wydział Ekonomiczno-Handlowy Konsulatu Generalnego RP we Lwowie	Informacje o Polsce: gospodarka, prawo gospodarcze, oferty polskich firm	U
http://ukraine-emb.pl	Ambasada Ukrainy w Warszawie	Informacje ogólne, konsulame oraz handlowe dla osób pragnących nawiązać współpracę z partnerami z Ukrainy	P A
SERWISY POLSKO-UKRAIŃSKIE			
www.UKRAINA.net.pl	Serwis o Ukrainie	Serwis informacyjny: gospodarka, handel, przemysł, finanse, prawodawstwo, media, marketing, nieruchomości itp.	P U
http://ukraina.chamber.pl	Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza	Informacje gospodarcze i biznesowe	P U
www.up-centrum.org	Ukraińsko-Polskie Centrum	Informacje gospodarcze, polityczne, giełda ofert, konsulting gospodarczy	P U
ORGANY PAŃSTWOWE			
www.rada.kiev.ua	Parlament Ukraiński	Konstytucja, prawodawstwo, projekty ustaw, deputowani, serwis informacyjny, biblioteka	U
www.me.gov.ua	Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej	Ramy prawne dotyczące inwestycji zagranicznych, projekty inwestycyjne	U
www.bank.gov.ua	Narodowy Bank Ukrainy	System bankowy, statystyka, bilans płatniczy, rynki finansowe, kursy walutowe, stopy dyskontowe itp.	U A
www.imvu.com.ua	TIKON Konsulting, Kijów, Ministerstwo Gospodarki Ukrainy oraz Państwowa Komisja Papierów Wartościowych	Projekty inwestycyjne w poszczególnych regionach	U R
www.niss.gov.ua	Narodowy Instytut Studiów Strategicznych	Serwis informacyjny: społeczeństwo, gospodarka, polityka, finanse, wyszukiwarka	U A
www.minagro.kiev.ua	Ministerstwo Polityki Rolnej	Bieżące informacje, wystawy, uprawy i zbiory, giełdy rolne	U A
www.ir.org.ua	Instytut Reform	Publikacje, informacje gospodarcze dla inwestorów, analityka	U A

¹³⁸ R - rosyjski, U - ukraiński, A - angielski, P - polski

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji; język ¹³⁸	
OGÓLNE INFORMACJE O UKRAINIE			
www.ukraine.org	Frontier Vision Technologies, Inc.	Ogólne informacje o Ukrainie: mapy, kontakty biznesowe, prasa, sztuka, turystyka, linki	A
INFORMACJE BIZNESOWE			
www.eximbase.com	DZI – Ukraińskie Centrum Badań, Informacji i Ekspertyz	Katalog eksporterów i importerów ukraińskich, informacje gospodarcze, prywatyzacja, wystawy, inwestycje	R A
www.finance.com.ua	Informacje finansowe	Finanse, kursy walut, giełda, aktualne informacje	U R R
www.icps.kiev.ua	Międzynarodowe Centrum Badań Strategicznych	Informacje makroekonomiczne, trendy, prognozy	U A
www.export-import.pl	BMB Promotions	Oferty eksportowe firm polskich i zagranicznych	
www.exporter.pl	Serwis polskich eksporterów	Przewodnik po rynkach wschodnich, katalog eksporterów, ogłoszenia, forum promocji, usługi	P
www.fdixchange.com	FDI Xchange – serwis informacyjny dla inwestorów	Bieżące informacje: biznes, prawo, gospodarka, wydarzenia dotyczące rynków rozwijających się	A
www.ukrtrust.com	„Ukragnet - Trust”, Kijów	Obsługa inwestorów giełdowych krajowych i zagranicznych, aktualności gospodarcze, kursy giełdowe	R
www.bizneskontakt.com	BIZNESKontakt - internetowy bank informacji	Informacje o firmach i produktach, giełda ofert ułatwiająca poszukiwanie partnerów biznesowych	P
www.eba.com.ua	Europejskie Stowarzyszenie Biznesu w Kijowie	Serwis informacyjny dla ukraińskiego biznesu; konsulting, informacje oraz współpraca z UE	A
www.apibd.com.ua	Stowarzyszenie Promocji Międzynarodowego Biznesu i Rozwoju	Informacje biznesowe	U A
www.bisnis.doc.gov	Serwis Informacji Biznesowych Rządu USA dla nowo powstałych państw	Informacje gospodarcze dotyczące rynków rozwijających się, eksportu i importu, strategii inwestycyjnych, finansów, bieżących wydarzeń gospodarczych	R A
www.ukrdzi.com	Ukraińskie Centrum Badań, Ekspertyz i Informacji	Badania rynkowe, cenowe, publikacje, usługi, informacje o ofertach	R A
www.case-ukraine.kiev.ua	Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE Ukraine	Publikacje z dziedziny finansów, handlu zagranicznego, budżetu, sektora bankowego	A U
www.uspp.org.ua	Ukraiński Związek Przemysłowców i Przedsiębiorców	Serwis informacyjny: gospodarka, polityka, analityka	U
www.roap.ukrbiz.net	Równieńskie Regionalne Zrzeszenie Przedsiębiorców-Ochrony Prawnej i Pomocy	Konsulting prawny, współpraca z mediami, kursy i szkolenia, promocja małego i średniego biznesu w regionie równieńskim	U R A

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji; język ¹³⁸	
www.bizpro.org.ua	BIZPRO - projekt USAID - Agendy Stanów Zjednoczonych ds.; Międzynarodowego Rozwoju	Informacje o projekcie: szkolenia, pomoc techniczna, doradztwo dla małego i średniego biznesu, publikacje	U A
www.expo.org.ua	Federacja Targowa Ukrainy	Informacje o organizowaniu targów, programy targów	R U A
www.ukrindustrial.com	Portal „Ukraina Przemysłowa”	Serwis informacyjny: gospodarka, ekonomia, oferty, kontakty	U A R
www.uaport.net	Katalog zasobów internetowych	Katalog stron internetowych firm	
www.who-is-who.com.ua	Katalog zasobów internetowych	Kto jest kim na Ukrainie	
SERWISY INFORMACYJNE			
www.interfax.kiev.ua	Interfax - serwer informacyjny	Bieżące wiadomości: polityka wewnętrzna i zagraniczna, biznes, finanse, energetyka	U R A
www.online.com.ua	Ukraina-online – serwer informacyjny	Aktualności, informacje służb prasowych, linki do stron internetowych środków masowego przekazu	U R A
www.p.kiev.ua	Portal „Proinfo”	Wiadomości z branży przetwórczej, cenniki, katalog producentów	U R
www.elvisti.kiev.ua	Serwis informacyjny	Wiadomości: bieżące, polityczne, biznesowe, społeczne	U R
www.bismon.lviv.ua	Biznes Monitor	Informacje o producentach, nowości	U A
www.price4all.visit.net	Price for all	Informacyjny serwis, wyszukiwarka, cenniki	
www.sputnyk.site.pl	Nieoficjalny serwis informacyjny	Informacje o Ukrainie: kultura, historia, podróżowanie, turystyka, rozkłady jazdy, porady praktyczne itp.	A
INFORMACJE PRAWNE			
www.commerciallaw.com.ua	Centrum Prawa Handlowego	Zmiany w prawodawstwie, publikacje prawnicze, archiwum, forum	U A
www.legality.kiev.ua	Instytut Problemów Prawodawstwa im. Jarosława Mądrego	Serwis informacyjny: zmiany w ukraińskim prawie gospodarczym i obrady Parlamentu	U
www.welcometo.kiev.ua	Instytut Informacji Prawnej	Analizy ukraińskiego prawa gospodarczego.	A
www.nau.kiev.ua	Akty Prawne Ukrainy – serwis informacyjny	Informacje o zmianach w systemie legislacyjnym, analiza zastosowania prawa, płatny dostęp do szerszej bazy danych	U R A
www.ueplac.kiev.ua	Ukraińsko-Europejskie Centrum Doradztwa Prawnego	Informacje prawne, analityka, publikacje, biblioteka, analiza rozwoju ekonomicznego Ukrainy, współpraca z UE i WTO	U A
GAZETY			
www.day.kiev.ua	„Dzień”- dziennik ukraiński „The Day”- tygodniowy przegląd wiadomości w j. ang.	Informacje bieżące: społeczeństwo, gospodarka, kultura	U R A

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji; język ¹³⁸
www.kpnews.com	„Kyiv Post” - dziennik w j. ang.	Informacje o wydarzeniach na Ukrainie: biznes, polityka, społeczeństwo A
www.mirror.kiev.ua	„Zwierciadło Tygodnia” - tygodnik	Aktualne informacje na tematy społeczne oraz polityki krajowej i zagranicznej U R A
www.biznes.kiev.ua	„Biznes” - gazeta ukraińska	Serwis informacyjny: gospodarka, ekonomia, zarządzanie, marketing, technologie U
www.investgazeta.net	„Investgazeta” - gazeta w j. ros.	Informacje biznesowe R
www.ukrindustrial.com	Czasopismo „Ukraina Przemysłowa”	Serwis informacyjny: gospodarka, ekonomia, oferty, kontakty U R A
www.mmdt.com.ua	Czasopismo „Pieniądze i technologie”	Serwis informacyjny: gospodarka, ekonomia, zarządzanie, marketing, technologie R
www.office.ua	Czasopismo „Office”	Gospodarka. Zarządzanie, problemy kadrowe R
www.exhibition.com.ua	„Kalendarz Targów i Jarmarków”	Programy targów, informacja o organizatorach U R A
www.pravda.com.ua	Niezależny portal informacyjny	Wiadomości, polityka, gospodarka U R A

Nr 33. SPIS WAŻNIEJSZYCH UMÓW MIĘDZY POLSKĄ A UKRAINĄ

1. Umowa między Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej RP a Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Ukrainy o współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej, podpisana i obowiązująca od 18.05.1992.
 2. Traktat między RP a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, podpisany 18.05.1992. Wszedł w życie 30.12.1992.
 3. Umowa między Rządem RP a Ukrainą o międzynarodowych przewozach drogowych, podpisana 18.05.1992, ratyfikowana 21.09.2000.
 4. Umowa między Rządem RP a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych, podpisana 18.05.1992. Weszła w życie dnia 11.03.1994.
 5. Konwencja między Rządem RP a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylania się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, podpisana 12.01.1993. Weszła w życie dnia 11.03.1994.
 6. Umowa między Rządem RP a Rządem Ukrainy o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji, podpisana 12.01.1993. Weszła w życie dnia 14.09.1993.
 7. Umowa między Rządem RP a Rządem Ukrainy o wzajemnym zatrudnieniu pracowników, podpisana 16.02.1994. Weszła w życie dnia 19.12.1994.
 8. Umowa między Rządem RP a Rządem Ukrainy o współpracy i pomocy wzajemnej w sprawach celnych, podpisana 18.12.1995.
 9. Porozumienie o współpracy między Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej RP i Państwowym Komitetem Przemysłu Medycznego i Mikrobiologicznego Ukrainy w dziedzinie farmacji i sprzętu medycznego, podpisana 18.03.1997.
 10. Ramowy program współpracy między Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Ukrainy na lata 1997-1999, podpisany w marcu 1997 r.
 11. Porozumienie podpisane między Polskim Centrum Badań i Certyfikacji, a Państwowym Komitetem Ukrainy ds. Standaryzacji Metrologii i Certyfikacji dotyczące współpracy w dziedzinie wzajemnego uznawania wyników prac związanych z certyfikacją. Weszło w życie 26.06.1997.
 12. Porozumienie o „Zasadach ruchu wizowego” między Rządem RP a Rządem Ukrainy podpisane dnia 30 lipca 2003 r.
-

XIV. BIBLIOGRAFIA

1. *A business and investment guide*, PriceWaterhouseCoopers, www.pwcglobal.com (May 2004);
2. *Akty normatywno-prawne Ukrainy, które weszły w życie od 2004 r.*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 4(94)2004;
3. *An Interim Assessment of Ukrainian Output Developments, 2000-01*, IMF Working paper WP/02/97 by Julian Berengaut, Eric De Vrijer, Katrin Elborgh-Woytek, Mark Lewis and Bogdan Lissovolik;
4. *Banki komercyjne*, Polsko-Ukraińskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
5. *Bank Pekao (Ukraina) Ltd. w Kijowie. Propozycja rozliczeń w złotych*, Piotr Kościński, Rzeczpospolita, 14.12.2001;
6. *Barriers to Investment in Ukraine*, European Business Association, February 2001;
7. *Bezcelowy wwóz towarów przez osoby fizyczne na Ukrainę*, RYNEK-WSCHODNI PARTNERZY, nr 2(74)2002;
8. Bogacka M., *Ukraina – warunki dostępu do rynku*, WEH, Kijów 2004 r.;
9. Borko H., *Implikacje integracji Polski z Unią Europejską dla stosunków gospodarczych Polski z Litwą, Białorusią i Ukrainą*, w: *Ekonomika. Prace Naukowe* Nr 2/6/2002 (red. naukowa J. Misala), Politechnika Radomska im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2002;
10. Borko H., *Ukraina jako gospodarczy partner Polski*, w *Gazeta Finansowa* Nr 8(23-01.03.2004);
11. Borko H., *Możliwości inwestycyjne na Ukrainie*, w: *Gazeta Finansowa* Nr 30(27.07-02.08.2002);
12. Borko H., *Paneuropean economic cooperation and its implications for the crossborder economic cooperation of Poland and Ukraine and Belarus*, 10th General Conference of EADI, 19-21 September 2002, Ljubljana, Slovenia;
13. Borko H., *Czynniki i charakter transformacji systemowej zachodzącej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w ostatnich latach*, KBN/SGH (opracowanie w ramach realizacji projektu badawczego – promotorskiego Nr 1 H02C 035 26 na podstawie decyzji Ministra Nauki Nr 0703/H02/2004/26), Warszawa czerwiec 2004
14. Borko H., *Quo vadis, Ukraino?* w: *Gazeta Finansowa* Nr 32(7-13 sierpnia 2004 r.).
15. Chwalej W., Funk J., Tynel A., *Podstawy prawa gospodarczego Rosji, Białorusi, Ukrainy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2000
16. Clement H, *Stosunki gospodarcze nowych sąsiadów z Unią Europejską na przykładzie Białorusi i Ukrainy*, Instytut Europy Wschodniej, Monachium 2004;
17. *Commercial News Update Ukraine*, Andryi Vorobyov, www.bisnis.doc.gov, grudzień 2002;
18. *Doing business in Ukraine - a legal reference guide*, Frishberg & Partners, Kijów, 2002;

19. *Derżawna socjalna politika i riwień žittia naselennia w Ukraini*, Instytut Reform, Wipusk 1 (12), Kiiw, 2002;
 20. *Economic Survey of Europe*, 2002 No. 1, UNECE Sekretariat;
 21. *Economic and civil code of Ukraine*, Commercial Law Center, Ukraine, www.commerciallaw.com.ua/eng;
 22. *Economic Survey of Europe 2002 i 2003*, EEC UN, Genewa 2002 i 2003;
 23. *Ecomicznyj Wistnik*, 08/2004, www.lr.org.ua;
 24. *Ekonomika Ukrainy: tendencji, ocenki, prognozy*, kwartalnik nr 1/2002, CASE Ukraina;
 25. *Ekonomika Ukrainy: tendencji, ocenki, prognozy*, kwartalnik nr 2/2002, CASE Ukraina;
 26. *Ekonomika Ukrainy: tendencji, ocenki, prognozy*, kwartalnik nr 1-2/2004, CASE Ukraina;
 27. *Ekonomiczne informacje- Białorus, Kazachstan, Rosja, Ukraina*, nr 1(1)2004, CASE Białoruś;
 28. *Energetyka*, Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
 29. *Enterprise Quarterly Survey* No. 1-2/2004;
 30. *Gospodarka, handel zagraniczny Ukrainy, polsko-ukraińskie stosunki gospodarcze w 2002 r. i ich uwarunkowania*, Kijów 15 kwietnia 2003;
 31. Górská A., *Oslabienie europejskiego wektora polityki zagranicznej Ukrainy*, OSW, Warszawa, 8 maja 2004 r.;
 32. *IMF Country Report No. 02/146*, IMF Washington, July 2002;
 33. *IMF Report Ukraine No. 04/62*, May 2004;
 34. *IMF Country Report No.04/129*, May 2004;
 35. *Inwestycje zagraniczne*, Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
 36. *Investment Rating of the Ukrainian Regions*, 2002 Semiannual Report, Ukrainian Economic Think Tank Institute for Reforms, Kyiv 2002;
 37. *Korisni web-resursy dla MSP*, Ukrainian Marketing Group, 2002;
 38. *Kraj partnerski - Ukraina*, Polski Magazyn Targowy nr 15/2001;
 39. Krkoska L., *Financing Capital Formation in Central and Eastern Europe: How Important is Foreign Direct Investment?* UNIDO, Vienna, Austria 2003;
 40. *Kwartalniki Statystyki Międzynarodowej 2004*, (Nr 1 i 2), GUS, Warszawa 2004;
 41. *Kwotowanie i licencjonowanie towarów eksportowanych i importowanych na Ukrainę*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 5(95)2004;
 42. *Living conditions in Ukraine*, report by the Office of United Nations Representative in Kiev, Ukraine, February 2000;
 43. *Licencjonowanie i kwotowanie eksportu/importu towarów na Ukrainie w 2002 roku*, RYNEK-WSCHODNI PARTNERZY, nr 4(76)2002;
 44. Lutkowski K., *Transformacja systemu finansowego w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1999;
-

-
45. *Makroekonomiczne dane gospodarki Ukrainy i handel zagraniczny w latach 2001-2003*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 6(96)2004;
 46. *Makroekonomiczne wskaźniki rozwoju rolnictwa na Ukrainie w latach 1991-2001*, Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
 47. Materiały informacyjne z portalu ww.ukraina.net;
 48. Materiały informacyjne Portalu Promocji Eksportu MGİP (www.eksporter.gov.pl);
 49. *Monitoring prawa ukraińskiego*, RYNEK-WSCHODNI PARTNERZY, nr 9(69)2001, nr 1(73)2002, nr 4(76)2002;
 50. *Monitoring prawa ukraińskiego*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 5(95)2004;
 51. *Monthly Economic Monitor Ukraine*, No.1-8/2004;
 52. *New economic legislation, 2000-2001*, Policy Studies, Nr 16, International centre for Policy Studies, October 2001;
 53. *New protective measures against piracy*, Frishberg & Partners, 2002;
 54. *Nowa Europa. Raport z transformacji*. XIII Forum Ekonomiczne, Krynica, 4-6 września 2003 r.;
 55. *Nowy kodeks ziemski na Ukrainie*, RYNEK-WSCHODNI PARTNERZY nr 3(75)2002;
 56. *Nowy Kodes Celny. Praktyczne omówienie zmian*, WEH Kijów 2004 r.;
 57. *Odprawa celna w imporcie towarów podlegających certyfikacji na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 2(92)2004;
 58. *Oferta Kredyt Banku S.A. w rozliczeniach z krajami WNP oraz krajami bałtyckimi*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 7(79)2002;
 59. Oniszczyk M., *Ukraiński rynek konsumpcyjny – nadal wielki niezajomy*, WEH Kijów 2004 r.;
 60. Oniszczyk M., *Ukraiński rynek rolno-spożywczy*, WEH Kijów 2004 r.;
 61. Oniszczyk M., *Przed Polską Wystwą Narodową Na Ukrainie Charków*, WEH Kijów 2004 r.;
 62. Oniszczyk M., *Sytuacja w rolnictwie ukraińskim*, WEH Kijów 2004 r.;
 63. *Opłaty pobierane przy przewozie towarów przez ukraińską granicę transportem samochodowym i kolejowym*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 10(70)2001;
 64. *Polska firma CanPack na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 2(92)2004;
 65. *Polsko-ukraińska współpraca po 1 maja 2004 roku*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 4(94)2004;
 66. *Polsko-ukraińskie stosunki gospodarcze w 2003 r.*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 6(96)2004;
 67. *Polska Wystawa Narodowa na Ukrainie w Dniepropietrowsku*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 4(76)2002;
 68. *Polskie inwestycje na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY nr 9(69)2001;
-

69. *Podatki na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 6(96)2004;
 70. *Prawo gospodarcze Ukrainy*, Wojciech Orzewski, Dominika Suchar, Wydawnictwo ANTA, Warszawa 1999;
 71. *Privatization in Ukraine: Challenges of Assessment and Coverage in Fund Conditionality*, IMF Policy Discussion Paper, PDP/02/7, by Katrin Elborgh-Woytek and Mark Lewis;
 72. *Programy rozwojowe Ukrainy w warunkach gospodarki rynkowej*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 2(74)2002;
 73. *Prywatyzacja*, Ukraińsko-Polskie Centrum Promocji, Dniepropietrowsk, 2002;
 74. *Raport 2001. Część II - Ukraina*, Ośrodek Studiów Wschodnich;
 75. *Ranking inwestycyjny regionów Ukrainy w 2003 r.*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 3(93)2004;
 76. *Realia partnerstwa strategicznego*, Zbigniew Złakowski, DSG MG, luty 2002;
 77. *Regulacje prawne inwestycji zagranicznych na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 2(74)2002;
 78. *Rynek produktów mięsnych na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 1(91)2002;
 79. Sarna A., *Rosyjska ofensywa naftowo-gazowa z ukraińskimi wyborami w tle*, OSW, Warszawa, 28 sierpnia 2004 r.;
 80. Sirenko I., *Warunki podejmowania i prowadzenia działalności na Ukrainie*, Lubelski Klub Biznesu, Lublin 2003;
 81. Skowrońska-Łuczyńska A., *Polecam Ukrainę*, WEH Kijów 2004 r.;
 82. *Sprawozdania z działalności WEH w Kijowie z lat 2003-2004*, Ambasada RP w Kijowie;
 83. *Struktura obrotów towarowych Polski z Ukrainą w latach 2001-2003 według sekcji*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 6(96)2004;
 84. *System emerytalny*, Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
 85. *Sytuacja gospodarcza Ukrainy w okresie w 2001 roku*, opracowanie: dr Maria Bogacka, Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady RP w Kijowie;
 86. *Szlakiem Słowackiego*, WPROST, 29 lipca 2001;
 87. *Świadcstwo pochodzenia towarów w handlu zagranicznym na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY nr 1(73)2002;
 88. *Tax & Legal Affairs No 51/03, 52/03, 53/06, 57/06, materiały* PriceWaterhouseCoopers, www.pwcglobal.com, marzec i czerwiec 2003;
 89. *Taxation in Ukraine – The Journey*, Euromoney Global Tax Handbook 2004, www.euromoney-yearbooks.com;
 90. *Telekomunikacja*, Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
 91. *Transport*, Ukraińsko-Polskie Centrum Współpracy, Dniepropietrowsk, 2002;
 92. *Transition in Eastern Europe – 15 years after*, UNIDO, Vienna, Austria;
-

-
93. *Truskawiec - prezydenckie uzdrowisko*, Rzeczpospolita, 7 września 2001;
 94. *Ukraina - warunki dostępu do rynku*, 15.05.2002, dr Maria Bogacka, Wydział Ekonomiczno-Handlowy Ambasady RP w Kijowie;
 95. *Ukraina wobec Rosji: stosunki dwustronne i ich uwarunkowania*, T. A. Olszański, Prace OSW, zeszyt nr 3, listopad 2001;
 96. *Ukraine - a business and investment guide*, PricewaterhouseCoopers Ukraine, 2001;
 97. *Ukraine - Investment Profile 2001*, EBRD, March 2001;
 98. *Ukraine Country Commercial Guide FY 2003*, Ambasada USA w Kijowie, listopad 2002;
 99. *Ukrainian Enterprises in 2000*, An IFC Survey of Ukrainian Business, IFC Ukraine Business Development Project, May 2001;
 100. *Ukrainian Economic Outlook. Tendencies, estimates, forecasts*, No. 1-3/2004, CASE Ukraine;
 101. *Ukraińska metalurgia: gospodarcze ogniwo oligarchicznego systemu władzy*, Arkadiusz Sarna, Ośrodek Studiów Wschodnich, marzec 2002;
 102. *U.S. Foreign Commercial Service Country Commercial Guide 2002 Ukraine*;
 103. *Ustalanie wartości celnej towarów w handlu zagranicznym na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 12(72)2001;
 104. *Warunki, forma i podstawowe elementy międzynarodowego kontraktu ekonomicznego - wymogi przepisów ukraińskich*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 1(73)2002;
 105. *Warunki dla inwestycji zagranicznych na Ukrainie, specjalne strefy ekonomiczne i ulgi dla inwestorów*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 4(76)2002;
 106. *World Investment Report 2003. Ctry fact sheet: Ukraine, UNCTAD 2004* (www.unctad.org/wir);
 107. *Współpraca gospodarcza Polska - Ukraina*, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej MGiP, Warszawa 2004;
 108. *Wwóz waluty na Ukrainę przez osoby fizyczne*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 3(93)2004;
 109. *Wyniki działalności ukraińskich giełd towarowych*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 7(67) 2001;
 110. *Ziemski Kodeks Ukrainy*, informacja dla prasy Ambasady Ukrainy w Warszawie;
 111. *Zmiany w ustawie O operacjach z surowcem powierzonym na Ukrainie*, RYNEK - WSCHODNI PARTNERZY, nr 12(72)2001;
 112. Żukowski M., *Transformacja systemu bankowego. Białoruś, Rosja, Ukraina*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1998.
-